

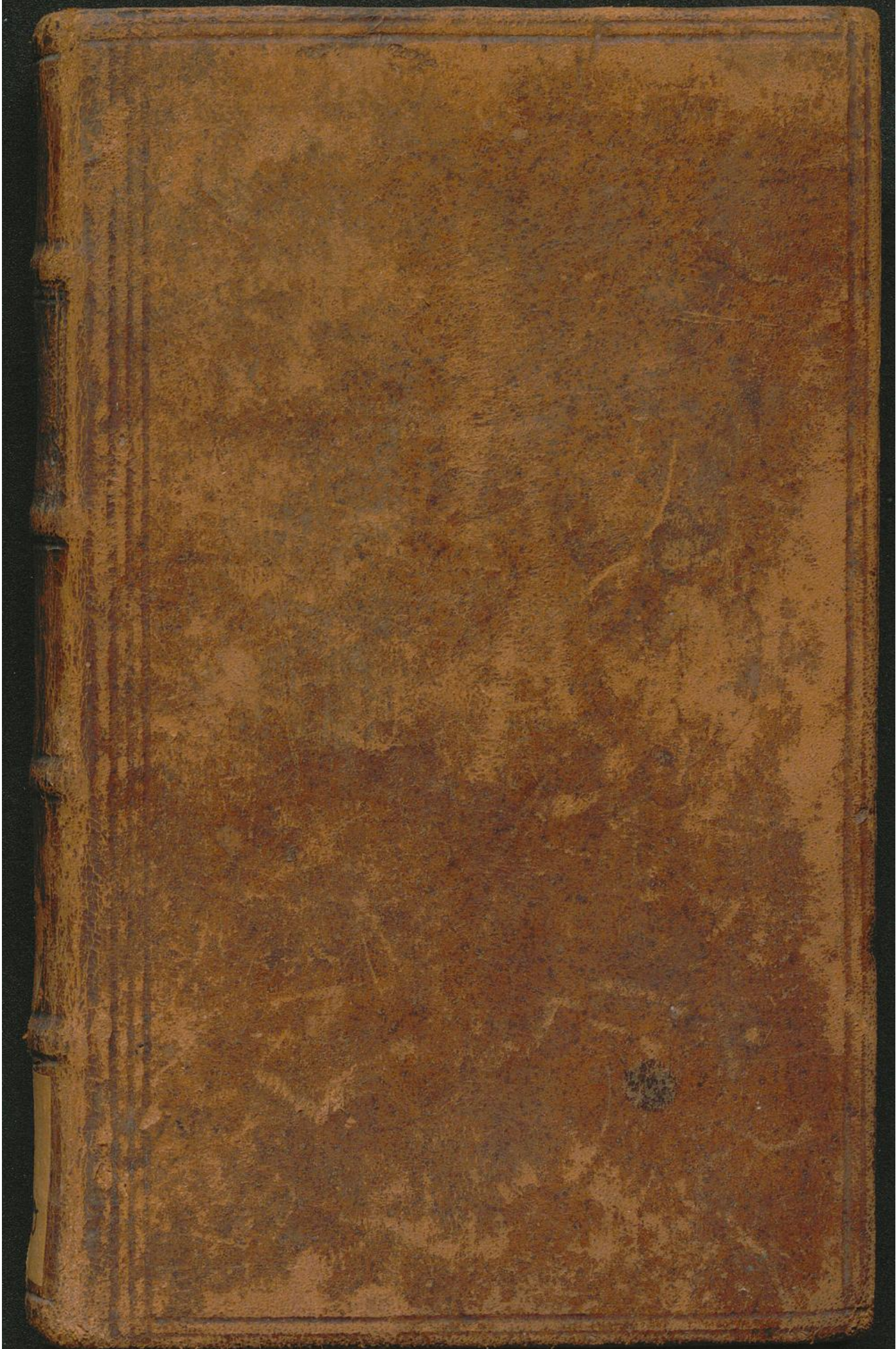
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Claudii Fleury, Presbyteri, Prioris Argenteliae Et Reg.
Christianiss. A Confessionibus Institutiones Juris
Ecclesiastici**

Fleury, Claude

Moguntiae, 1760

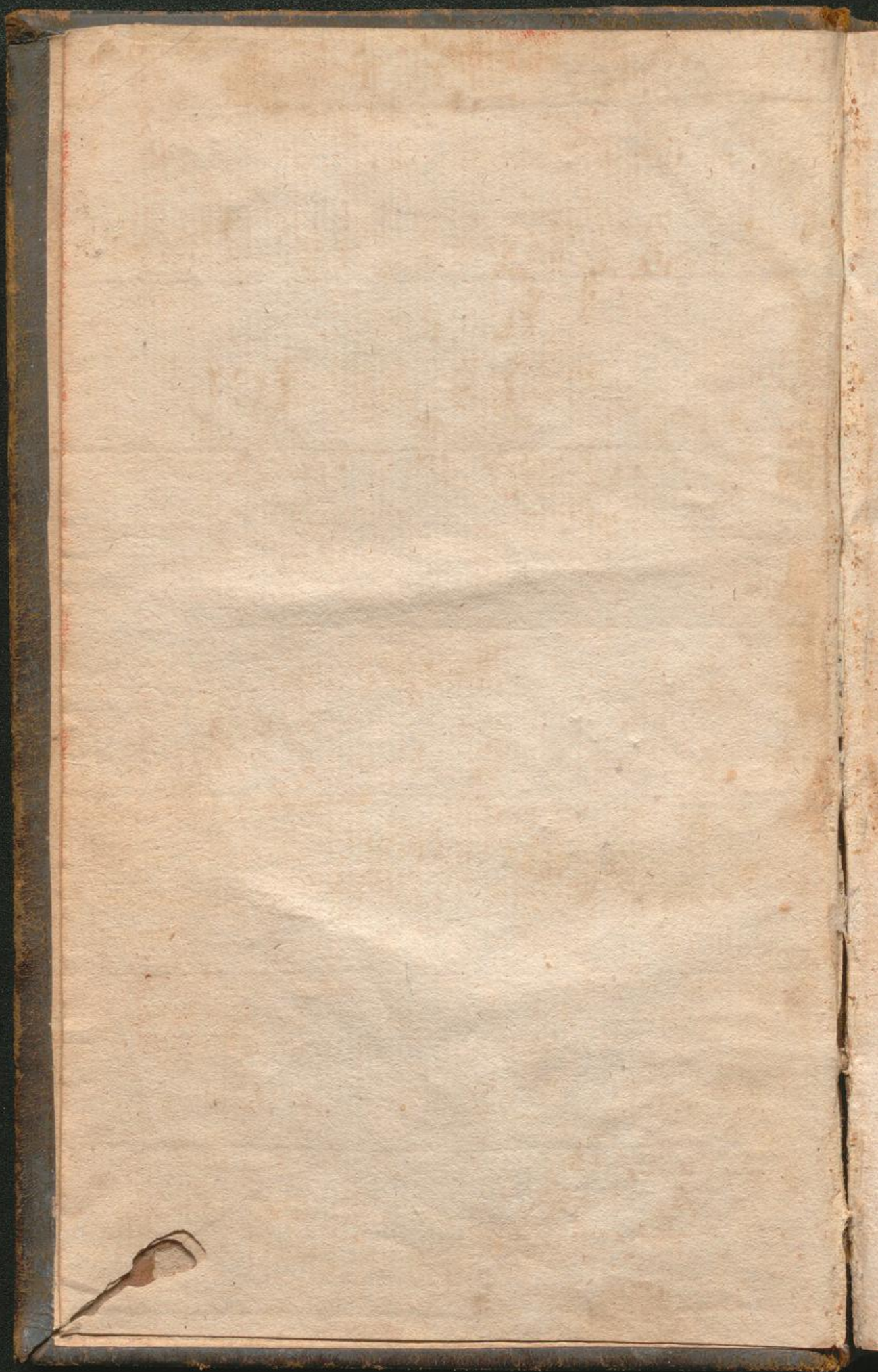
[urn:nbn:de:hbz:466:1-67899](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67899)

W.IV. 25.

Th 5780

1. 11. 7

CLAUDII FLEURY,
PRESBYTERI, PRIORIS ARGENTELIAE ET REG.
CHRISTIANISS. A CONFESSIONIBUS
INSTITUTIONES
JURIS
ECCLESIASTICI.

EX IDIOMATE GALLICO LATINAS REDDIDIT
JOAN. DANIEL GRUBER, J. U. D.
ET JUR. PROF. PUBL. ORD.

EDITIO SEXTA DENUO REVISA.

Libris Officij
Colleg. S. Z.
Paderborn
1772
**Bibliotheca
Theodoricana
Paderborna**

Moguntiae, & Francofurti ad Mœnum,
APUD FRANCISCUM VARRENTRAPP.
M D C C L X.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

LECTORI

S. P. D.

JOAN. DANIEL GRUBER, D.

VETUS est iterum iterumque repetita querela de immensa multitudine librorum, quibus indies magis magisque oneratur atque obruitur orbis literatus. Verentur enim multi, in isto scribendi pruritu, quo hodie docti indoctique passim laboramus, rem postremo eò deductum iri, ut jam exitum amplius literarum studia habere non possint. Cui namque noscendis tot instrumentis diligentiam, comparandis numos, locandis forulos, utendis otium suffecturum? Ego vero semper campum literarium comparatum judicavi veluti viridarium, omnis generis florum gemmis distinctum, non ut singulos rapias, sed ut eligas subinde, cui dicas, tu mihi places inprimis. Ut enim non omnes plantæ, ita nec libri omnes perennant, ætatemque ferunt. Plerosque, qui cito nascuntur, cito disperire videas: bonorum autem laus ætasque perennis est, licet nonnumquam latius diffundi eorum usus posset, si sermonis genere doctis omnibus familiari uti vellent scriptores.

HABENT hoc Franci præ ceteris, ut novissime omnis generis disciplinas lingua vulgari proponere, patriamque citra peregrinorum subsidiorum anfractus erudire satagant. Qua in re ut multum eos luminis in ceteris accendere non diffiteor; ita in *disciplinis*, quas exteris, Græcis & Romanis potissimum, maximam partem debemus, non perdunt quidem operam penitus, sed facere tamen nequeunt, quin vel obscuri fiant, vel in multas circumlocutiones incidant. Habet enim quælibet disciplina e solo natali propria vocabula, propriique sensus formulas & conceptiones verborum, quas

P R A E F A T I O.

difficillime in alium sermonem convertas, nisi obscurus fieri velis: quod etiam contingit, qui v. c. jurisprudentiam civilem germanicè tradere adgrediuntur, ac mirè se torquent in exprimenda distinctione *juris in re & juris ad rem*: quorum illud *ein dingliches Recht*, hoc *kein dingliches Recht*, adpellare coguntur, licet nemo ineruditus sensum horum vocabulorum capiat.

N^E igitur præstantissimum opusculum, quod hic exhibetur, eadem incommoda premerent, nova ac eruditis omnibus amiciores veste induendum videbatur, antequam recuderetur in Germania. Pretium ei omne ab auctore, cujus nomen inter Franciæ præfules diu illustre, atque doctis tanto notius, quanto fidus illud FLEURIANUM in polo literario fulsit resplenduitque diutius. Ne tamen ancipiti adpellationis fato circumveniamur, sciendum est, duos hujus nominis præfules nostra ætate floruisse in aula Parisiensi, doctrina, moribus, meritis officiisque pares. Alter CHOISY de FLEURY, Foro-Julienensis in Provincia Ex-episcopus, regiae pueritiæ magister, & quod jam fama fert, purpuræ Romanæ candidatus. Alter CLAUDIUS, de quo nobis differendum. Natus is est Parisiis gente nobili togata, patre caussarum patrono sagacissimo. Adpulit animum a teneris ad studia humanitatis, ad historiam, prudentiamque juris, ac denique ad diviniorem literarum sanctissimam disciplinam. Quibus artibus omnibus quum satis excultus subactusque videretur, admotus est adolescentiæ fratrum, regii sanguinis principum de CONTI, erudiendæ. In qua palæstra noster tanta eruditæ pieratis ac moderationis specimina edidit, ut ipse potissimum eligeretur, cui cum ceteris educatio & institutio filiorum Delphini, principum ju-

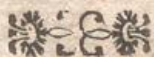
P R A E F A T I O.

ventutis crederetur. Tantorum in hoc institutionis officio defunctorum laborum præmium tulit *Loci Dei^a Abbatiam*, quam tamen dimisit, simulatque regio beneficio Prior *Argenteliensis* factus est, pluralitatem beneficiorum, quam damnavit in aliis, evitaturus. Membrum fuit Academiae Parisiensis, cui uberior linguae Francicae cultura proposita est, Denique ab obitu LUDOVICI XIV. electus est, qui Regi Christianissimo LUDOVICO XV. esset a confessionibus: quod munus non nisi perfectissimis presbyteris credi constat. Sic igitur ferme semper in aula vixit, sed in aula veluti in solitudine inter libros & pulpita delituit, donec, abdicato paulo ante regiarum confessionum munere, de 14. Jul. 1723. fato fungeretur octogenario major. Scripsit *lingua vernacula* plura volumina, videlicet *de selectu & methodo studiorum*; deinde *cathechismum historicum*; tum *de moribus Israëliitarum*; porro *de moribus Christianorum*; denique *historiam ecclesiasticam* modis omnibus absolutam; postremo has *juris ecclesiastici institutiones*, quæ primum 1677. deinde 1688. lucem adspexerunt; postremo 1722. recusæ^b.

a) *Loc - Dieu* Abbatia Ordin. Cisterciensis, Diocesis Ruthenenfis.

b) Ludovicus Ellies DU PIN in Biblioth. Scriptor Eccles. Sæcul. XVII. pag. 110. edit. Belg.

*Hujus præfationis GRUBERIANAE
reliqua, & ad Ill. JUSTI HENNINGII
BOEHMERI animadversiones in has institutiones
juris eccles. præsertim spectantia, hic
omittimus.*

X 3 TY.

T Y P O G R A P H U S

A D

L E C T O R E M,

DE HACCE NOVA EDITIONE.

DE prima hujusce Opusculi Editione paucula post Latinum Interpretem præfari necesse visum est. Illud nempe Autor ipse primùm evulgavit *Parisiis* an. 1687. in 12. 2. Vol. Sed in præfixa Admonitione observat, jam ante decennium sub nomine *Bonelli* prodixisse. „Nescio, inquit, an revera extiterit *Bonellus* iste; verum id probe novi, scilicet Opusculum sub ejus nomine editum, à me & in meos usus conscriptum fuisse anno 1668. absque ullo consilio ut in lucem proferretur; atque etiam me inscio lucem vidit,„ Prima hæc Editio, alterâ quæ *Fleurianum* nomen præ se fert, multo brevior, sic inscribitur: *Institution du Droit Ecclesiastique de France, composée par feu Mr. Charles Bonel Docteur en Droit Canon à Langres, & revû avec soin par Mr. de Massac ancien Avocat au Parlement.* Paris. 1677. in 12. In Præfatione legitur, librum hunc ante obitum *Bonelli* non editum, diu in ejus musæo varias inter chartas neglectum fuisse; at exemplar autographum postea transiisse in manus *D. Massaci*, ab ipso per biennium fuisse detentum, postea verò Editori, ejus caris evulgatum est, traditum, cum approbatione data *Parisiis* 15. Julii 1679. *Bonellus* autem fictitius homo creditur; *Angelus* verò *Massacus*, *Parisiensis* Censidicus fuit, natus circa annum 1600. & anno 1676. denatus; de quo Abbas *Marollus* loquitur, tanquam de amico singulari, quocum Humaniores Literas absolverat in Collegio *Marchiano* *Parisiensi*. Liber ipse *Fleurianus* Compendium est, *Practica Juris Canonici, ad usum hodiernum accommodata.*

DE ejus vita scriptisque consulendus, præter *Dupinium* à *Cl. Grubero* citatum, *Niceronius* in *Commentariis* ad *Hist. Virorum Illustrum* Tom. VIII. & X. cui addendum est, rursus excusum fuisse Gallicum exemplar *Lugduni* 1712. in 12. & *Bruxellis* 1722. in 8. 2. Vol. Versio autem Latina, quam omisit, primùm lucem adspexit *Lipsiæ* anno 1724. ac secundo 1733. in 8. quam secutus sum, & accurate recudendam curavi, cum nitidiori & meliori charta.

E L E N-

ELENCHUS CAPITUM INSTITUTIONUM JURIS ECCLESIASTICI

P A R S I.

I. De origine juris ecclesiastici	1
II. De divisionibus juris ecclesiastici	16
III. De clero in universum	24
IV. De irregularitatibus seu de vitiis, ob quæ clericum fieri prohibetur	28
V. De prima tonsura	34
VI. De quatuor minoribus ordinibus	38
VII. De ordinibus sacris universim	43
VIII. De subdiaconis & diaconis	48
IX. De presbyteris	55
X. De promotione episcoporum	59
XI. De episcoporum consecratione	70
XII. De functionibus episcopi interioribus	76
XIII. De functionibus episcopi exterioribus	80
XIV. De archiepiscopis, patriarchis, primatibus	83
XV. De episcopatibus vel erigendis, vel supprimendis, itemque de episcopis nomine talibus, & de coadjutoribus	88
XVI. De translatione & resignatione episcoporum, itemque de sede vacante	93
XVII. De canonicis	98
XVIII. De curatis, chorepiscopis, archipresbyteris	103
XIX. De archidiacono, vicario generali, pœnitentiario & theologo	107
XX. De academiis, collegiis & seminariis	110
XXI. De origine & progressu vitæ monasticæ	116
XXII. De ceteris religiosorum ordinibus	124
XXIII. De votis & de professione religiosa	130
XXIV. De paupertate, ceterisque regularium votis	134
XXV. De clericatu regularium, eorumdemque exemptionibus	141
XXVI. De regularium reformationibus	147
XXVII. De rectoribus regularium	152
XXVIII. De religiosis virginibus & eremitis	158
XXIX. De privilegiis clericorum	163

P A R S II.

I. De anno, diebus festis & abstinentiis	167
II. De divino officio	172
III. De baptismo, confirmatione, eucharistia	176
IV. De pœnitentia, extrema unctione, ordine	181
V. De matrimonio & causis matrimonium impediens	186
VI. De nuptiarum solemnibus earumdemque dissolutione	190
VII. De ecclesiis ædificandis & consecrandis	197
VIII. De reliquiis, vasis & libris sacris	201
IX. De sepulturis	205
X. De bonis ecclesiasticis in universum	208

Elenchus Caputum.

XI. De bonis ecclesiasticis continuatio	213
XII. De bonorum ecclesiasticorum alienatione & acquisitione	218
XIII. De decimis	222
XIV. De beneficiis in universum	227
XV. De beneficiorum collatoribus	228
XVI. De jure patronatus	234
XVII. De his, qui laurea academica sunt insigniti	237
XVIII. De indultu, regalia, ceterisque regis Franciæ nominationibus	241
XIX. De qualitatibus ad obtinenda beneficia necessariis	246
XX. De resignationibus & devolutionibus	250
XXI. De forma provisionum	254
XXII. De adipiscenda possessione beneficiorum ecclesiasticorum	258
XXIII. De utendis bonis ecclesiasticis & de reparationibus	261
XXIV. De aliis beneficiorum oneribus	264
XXV. De pensionibus	269
XXVI. De commendis	273
XXVII. De beneficiorum pluralitate	277
XXVIII. De residentia	280
XXIX. De unione beneficiorum	284
XXX. De religiosis domibus	286

P A R S I I I.

I. De jurisdictione ecclesiastica	291
II. De conciliis	299
III. De judice ordinario & delegato	304
IV. De jurisdictionis ecclesiasticæ administris	309
V. De competentia judicis ecclesiastici	312
VI. De processu civili	318
VII. De processu civili continuatio	325
VIII. De hæresi, aliisque læsarum religionum criminibus	329
IX. De inquisitione ejusque origine	335
X. De processu inquisitionis	341
XI. De simonia	346
XII. De homicidio & de concubinato	352
XIII. De usuris	356
XIV. De delicto communi & casu privilegiato	362
XV. De processu criminali antiquo	367
XVI. De processu criminali hodierno	371
XVII. De foro episcoporum	377
XVIII. De pœnis canonicis	381
XIX. De depositione & degradatione & suspensione	384
XX. De excommunicatione	388
XXI. De interdicto	395
XXII. De absolutionibus	398
XXIII. De appellationibus	401
XXIV. De appellatione tamquam ab abusu	406
XXV. De libertatibus ecclesiæ Gallicanæ	409

A P P E N D I X.

De rebus cleri gallicani commentarius	417
---------------------------------------	-----

I N S T I.

INSTITUTIONUM
JURIS ECCLESIASTICI
P A R S I.

C A P. I.

D E O R I G I N E J U R I S
E C C L E S I A S T I C I.

I.

S TRIBUS prioribus sæculis Ecclesia
vix alias leges habuit, quam scriptu-
ram veteris & novi Testamenti. Ca-
ritas, qua ducebantur Christiani, litibus vix
locum fecit, & si quæ nascebantur, illæ per
Apostolos, eorumque successores, pios pastores,
componebantur. Quorum auctoritas mere
spiritualis fuit, innixa quippe potestati, quam
Christum pastoribus in gregem suum dedisse
cuncti persuasi erant, miraculisque & virtuti-
bus, quæ in plerisque pastoribus elucebant,
comprobata, nec ultra *curam animorum* extensa.
In ceteris rebus Christiani principibus & ma-
gistratibus obtemperarunt, legum civilium ob-
servantissimi.

Apostolo-
rum
successo-
res epi-
scopi spi-
ritualem
potesta-
tem re-
gendi ec-
clesiam
nacti
sunt.

ac de en-
re certas
regulas
ab Apo-
stolis ac-
ceperunt,

II. APOSTOLI episcopis ac presbyteris nonnulla praecepta, ad curam animarum Ecclesiarumque gubernationem generatim pertinentia, tradiderant, quae longo tempore hominum memoria conservata, ad ultimum scriptis consignata sunt, licet auctore ac tempore incertis. Unde nati sunt *canones Apostolici* (a graeco vocabulo *κάνων*, quod latinis *regulam* significat), & *constitutiones Apostolicae*, quae S. Clementi Papae tribuuntur: licet earum auctoritas non sit omni exceptione major, quandoquidem diversae diversis temporibus laciniae iis fuerunt assutae.

quae Con-
ciliorum
decretis
auctae
sunt.

III. PLURIUM civitatum episcopi nonnumquam ad decidendas causas majoris momenti convenerunt, quorum congregationes latinis *concilia*, graecis *σύνδοδοι* audiunt. Tribus prioribus saeculis ob persecutiones rarius hujusmodi conventus agebantur; nonnulli tamen etiam ex his temporibus ad notitiam nostram pervenerunt, veluti concilia sub Victore Papa an. 196. de controversia paschali habita¹: Concilium Carthaginense sub Agrippina episcopo, cujus mentionem facit Cyprianus *ep. 71.* ipsa Cypriani consilia, aliaque plura. Toties enim habebantur, quoties id fieri commode poterat. Sed ex quo Constantinus M. Ecclesiae pacem restituit, frequentiores atque ordinatiores fuere episcoporum conventus. Ipso enim imperante, celebrata sunt an. 314. Ancyranum in Galatia & Neo-Cæsariense in Ponto, quae sunt eorum, quorum canones supersunt, antiquissima concilia. Ejus-

dem auspiciis coactum fuit an. 325. Nicææ in Bithynia Concilium Oecumenicum I. a cunctis orbis Romani episcopis frequentatum. Secuta sunt tria particularia, videlicet an. 341. Antiochienne; an. 370. Laodiceum in Phrygia; an. 375. Gangrense in Paphlagonia, quorum canones maximi habebantur. Denique an. 381. celebratum fuit Constantinopoli œcumenicum concilium II.

1) *Fleury Hist. Eccl. l. 4. n. 43.*

IV. HORUM septem conciliorum, videlicet duorum universalium & quinque particularium, canones, in unum corpus collecti sunt, quod adpellatum fuit *codex canonum ecclesie universalis*: quo concilium Calchedonense usum fuisse constat, cujus *can. 1.* generatim comprobatur. Huic codici accesserunt canones concilii Ephesini, Oecumenici III. quod an. 430. habitum, & Calchedonensis Oecumenici IV. an. 450. celebrati. Denique L. canones apostolorum, nec non canones concilii Sardicenis, quod an. 347. celebratum & a pluribus Ecclesiis pro continuatione concilii Nicæni habitum est, eidem codici adjecti fuerunt.

Unde natus est codex canonum.

V. OMNES isti canones græca lingua concepti fuerant; sed in Ecclesiis occidentalibus recepta fuit antiqua versio latina, cujus auctor incertus est. Hac veteri compilatione usum fuit concilium Calchedonense, ipsaque Ecclesia Romana usque ad sæculum subsequens: nec ceteræ per Galliam Germaniam-

græce scriptus

& latine
redditus,
atque au-
ctus de-
cretali-
bus pon-
tificum
epistolis a
Dionysio
Exiguo:
quæ
compila-
tio

que Ecclesiæ usque ad sæculum IX. aliam no-
verant. Denique DIONYSIUS Exiguus, qui
circa an. 530. Romæ vixit, novam versionem,
eamque multo fideliolem, adornavit, cui adje-
cit omnia, quæ tum temporis græco codice
continebantur, videlicet, L. canones apostolo-
rum, canones conciliorum Calchedonenfis,
Sardicenfis, Carthaginienfis, ac nonnullorum
aliorum in Africa habitorum. Idem Diony-
sius collegit *decretales epistolas* pontificum inde
à Siricio, qui an. 398. obiit, usque ad Anasta-
sium II. defunctum an. 498. Appellabantur
autem *decretales epistolæ*, quibus pontifices, ab
episcopis consulti, decidebant momenta disci-
plinæ, quæve canonum loco habebantur,
quemadmodum græci his æquiparabant de-
cretales Dionysii Alexandrini, Gregorii Thau-
maturgi & Basilii M ad Amphilochem epistolas.

audit cor-
pus cano-
num.

VI. TANTA autem fuit compilationis
Dionysianæ auctoritas, ut Ecclesia Romana ea
semper deinceps uteretur sub adpellatione *cor-
poris canonum*. Exstitit præterea codex cano-
num Ecclesiæ Africanæ, maximam partem lex
conciliis tempore S. Augustini habitis colle-
ctus, & ab ipsis græcis ob excellentiam regu-
larum in linguam vernaculam translatus.
Martinus, Bracarenfis Episcopus, qui circa
an. 570. floruit, in Hispania idem fecit, quod
Dionysius Parvus Romæ, edita compilatione
canonum secundum Orientales, quibus tamen
nonnullos conciliorum Hispanicorum canones
adjecit. In Francia tamen sola vetus illa com-
pilatio in usu fuit, donec Carolus M. Diony-

fianam, Romæ ab Adriano I. Pontifice an. 787. traditam, domum referret.

VII. ORIENTALES etiam veteri codici nonnulla adjecerunt, videlicet XXXV. canones apostolorum, qui L. reliquis additi; codicem Ecclesiæ Africanæ græce redditum; canones concilii Trullani an. 692, ut vicem sustinerent canonum conciliorum Oecumenicorum V. & VI. quibus nulli canones fuerant proditi; denique canones concilii Nicæni II. Oecumenici VII. an. 787. Atque his partibus constitit *codex canonum Ecclesiæ Orientalis*. Hæc pauca præcepta universæ Ecclesiæ catholicæ per VIII. sæcula suffecere. Occidentales pauciora habebant, eaque ab orientalibus maximam partem mutuata. Interim in *usum Ecclesiæ Romanæ particularem* nulla traditaprehendimus. Tanta enim constantia ac fidelitate inhæsit disciplinæ ab apostolis traditæ, ut his remediis vix indigeret, ipsæque pontificum decretales epistolæ inde haustæ aliis Ecclesiis scriberentur. Jus hoc, quod primis VIII. sæculis in usu fuit, appellare posses *jus Ecclesiasticum antiquum*.

Addita-
menta
codicis
græci.

VIII. CUI mox successit *novum*. Extremis enim Caroli M. temporibus ex Hispania per univèrsam occidentem disseminata fuit collectio canonum, cui nomen nescio cujus Isidori præscriptum erat, quem nonnulli *mercato-rem* vocant. Illâ continentur canones orientales ex interpretatione latina, Dionysiana antiquiore; Canones plurium conciliorum Fran-

Juris ca-
nonici
novioris
origines
debentur
Pseudo-
Isidoro.

cicorum & Hispanicorum, &, quod omnium maximum, ingens numerus epistolarum decretalium, a pontificibus quatuor primorum sæculorum scriptarum inde à Clemente usque ad Siricium, a quo auspicatus erat Dionysius: licet hic, qui ducentos annos ante vixerat Romæ, contestetur, ab ipso conquistata summa diligentia fuisse, quotquot reperiri potuerint, superiorum pontificum constitutiones. Compendia harum decretalium inserta fuere collectioni, quam Ingelramnus, Mediomatricum episcopus, edidit an. 781², pluraque earum capita irrepererunt in capitularia regum Francicorum, sæpeque allegabantur. Sed Hincmarus Rhemensis, quum videret Nicolaum I. his abuti ad stabiliendam suam jurisdictionem in episcopos, contendit, decretales istas, quod corpore canonum non continerentur, plus auctoritatis, quam ipsos canones, habere non debere. Pontifex contra bene monuit, auctoritatem earum non e corpore canonum, sed a scriptoribus, quos Pontifices fuisse existimaverat, esse derivandam.

2) Vid. *hist. eccl. nostr.* l. 44. n. 22.

Cujus pia
fraus de-
regitur.

IX. NOSTRO ævo compertum est, decretales illas inde a Clemente usque ad Siricium non ab eis, quorum nomina præferunt, profectas esse: Idem enim stili habitus in omnibus, ipsumque orationis genus a primorum sæculorum simplicitate abhorrens. Leguntur in iis amplissima capita e scriptis patrum, qui sequiori tempore demum vivere, veluti S. Leonis, S. Gregorii, aliorumque: ap-

parent porro leges a Christianis imperatoribus latæ, quales tum non fuerant: res ipsæ, quæ referuntur, nec locis nec temporibus conveniunt ³. Sed quoniam per plura sæcula pro genuinis habitæ fuere; dici non potest, quantam disciplinæ ecclesiasticæ mutationem induxerint, præsertim in argumento appellationum ad Pontificem, quæ in iis pro ordinariis venditantur, & episcopalis jurisdictionis, quæ in his mire impeditur: cui fini has epistolas a se editas nec ipse diffitetur Isidorus.

Papæ velfificantis.

3) Vid. *Concilia Phil. Labbei tom. I. passim.*

X. INTEREA auctus est compilatorum numerus, in quibus notanda est collectio Reginonis, Abbatis Prumiensis, qui vixit an. 900, collectio Burcardi, episcopi Wormatiensis an. 1020, collectio Ivonis Carnutensis an. 1100, denique collectio GRATIANI, monachi Benedictini, quæ Bononiæ circa an. 1150. prodiit, quæ continentur supposititiæ illæ decretales pluraque e scriptis patrum, præsertim Hieronymi, Augustini, Gregorii, Isidori Hispalensis loca, sub certa capita redacta, multisque *questionibus* referta, quæ in utramque partem disputantur oppositis auctoritatibus, quas Gratianus conciliare nititur. Propterea hæc compilatio ab ipso inscripta est *concordia canonum discordantium*, usu tamen invaluit, ut *corpus decretorum*, vel simplicius *decretum* adpelletur. Hoc opus, licet summe imperfectum, quod temporum injuria studium Criticum tum exularet, nihilominus magno adplausu exceptum, & licet ab *homine privato*

Compilatio Gratiani.

profectum, cujus nulla erat auctoritas, in scholis prælectum, in foro allegatum, universalique consensu unicum juris canonici corpus habitum fuit. Id tamen agnoverunt omnes, loca, quæ in eo continentur, nullam a libro, sed omnem a scriptoribus, a quibus profecta sunt, auctoritatem mutuari.

Papæ regnum
ipuriis
decretali-
bus sta-
bilitum,

XI. Ex illo tempore ob *ecclésiæ & rei-
publicæ* mala frequentioribus ex aula Romana constitutionibus opus fuit. Nam per bella illa, quibus minores illi principes, e ruinis regni Carolingici nati, perpetuo conflictabantur, nec Episcopi conventus agere, nec Metropolitanæ auctoritatem interponere valuerunt. Qui aliquo numero haberetur, nemo fuit præter pontificem, cujus reverentia major esse cœpit post oppressam Regulorum, Romæ vicinorum, tyrannidem. Sic post Leonem IX. & ann. 1050. plura de morum & disciplinæ emendatione habita sunt consilia, quandoquidem quum Christiani in universum, tum clerici luxu, libidine & avaritia corrupti fuere. Quibus vitiis bellum indictum fuit pluribus conciliis particularibus, quibus vel ipsi Pontifices vel eorum legati præfuere. Convocata sunt quoque nonnumquam *generalia*, cum alibi, tum Romæ potissimum, quæ a loco congregationis vocantur *Lateranensia* in quibus eminet Lateranense III. an. 1215. sub Innocentio III. cui potiora momenta disciplinæ, quibus etiamnum Ecclesia regitur, debentur.

XII. INNOCENTIUS ille, nec non Alexander III. aliique plures sæculi XII. & XIII. Pontifices jurium erant peritissimi, nec canonum solum, sed & legum Romanarum, quæ tum è situ resuscitabantur, callentissimi. Undiquaque propterea consulebantur etiam in causis sæcularibus. Appellationes continuæ Romam deferiebantur, ubi gravissimæ causæ non solum Episcoporum, sed Regum quoque ad Principum disceptabantur. Iisdem temporibus ordines monachorum mendicantium & academiæ fuerunt institutæ Pontificique immediate subjectæ, ex quibus prope omnes Prælati & Ecclesiæ ministri fuere delecti. Atque sic factum est, ut nullæ leges generatim reciperentur, nisi quæ ab ipso Pontifice, sive in consilio præsidente, sive in collegio Cardinalium decernente, proficiscerentur.

per academi-
as & religio-
forum
mendi-
cantium
ordines
confir-
matum,

Legibus
obruit
orbem,
quas

XIII. POST decretum Gratiani plures decretalium collectiones factæ sunt, in quibus sola *Gregoriana* an. 1234. per Raymundum de Pennaforte, natione Catalanum, ordine Dominicanum, Gregorii IX. Capellanum, compilata, publicam auctoritatem indepta fuit. Ea continentur decreta magni concilii Lateranensis an. 1215. pluriumque causarum decisiones pro natura argumentorum in V. libros distributæ. Atque hoc ipsum est, quod simpliciter *decretales* adpellamus, licet *canonistæ* eas quæ prioribus collectionibus continentur, adpellent *decretales veteres*.

decreta-
lium no-
mine
evulgat
Grego-
rius IX.

XIV. BONIFACIUS VIII. an. 1298. amplifi-

A 5

est Boni-
facius
VIII,

prodidit decretalium *sextum*, itidem in V. li-
ros pro natura collectionis Gregorianæ divi-
sum: quem *sextum* adpellant. Eo continen-
tur decreta duorum conciliorum Lugdunen-
sium, vel potius Pontificum INNOCENTII IV.
& GREGORII X. an. 1245. & an. 1274. iis
præsidentium; nec non aliorum Pontificum
inde à Gregorio IX. usque ad Bonifacium VIII.
constitutiones. Sed dissidia inter hunc Ponti-
ficem & Philippum pulchrum hanc collectio-
nem Francis suspectam reddiderunt. Acces-
sit postea nova collectio *Clementinarum*, qua
continentur Constitutiones Clementis V. in
concilio Viennensi an. 1311. promulgatæ, &
à Joanne XXII. an. 1317. publicatæ.

absolvit
Jo XXII.

XV. CETERAE omnes, quæ corpori
juris post adjectæ sunt, *extravagantes* adpellan-
tur, quod veluti errarent atque à ceteris com-
pilationibus exularent. Jam olim canonistæ
allegarunt decretales Gregorii IX. per vocabu-
lum *extra*, ut indicarent, esse eas extra decre-
tum Gratiani, quod usque ad ea tempora so-
lum veluti corpus juris habebatur: idque et-
iamnum facere solemus. *Extravagantes* sunt
partim *Joannis XXII.* partim *communes*, non
solum subsequentium Pontificum, sed etiam
nonnullorum præcedentium etiam ipsum In-
nocentium III. Atque hi sunt illi libri, vide-
licet, *decretum*, *decretales*, *sextus*, *Clementina* &
extravagantes, quibus universum corpus juris
canonici, quod in scholis explicari solet, ab-
solvitur.

XVI. A GRATIANI temporibus ad JOANNEM XXII. vix integra duo sæcula circumacta erant, quo brevi temporis spatio tot novæ leges prodierunt. Sed in eadem tempora incidit magna illa disciplinæ remissio. Antiqui canones, nisi qui decreto Gratiani inserti essent, fere ignorabantur, & in scholis regnabat nescio quæ sophistica, quæ mille modos eludendi canonum rigorem argutis mentibus suppeditabat. Atque hoc modo in moribus remissio; in medelis parcitas. Præterea Pontifices in Italia ad dominatum supremum erecti, majorque Episcoporum pars domini sæculares facti sunt. Laicorum ignorantia clericorum præsentiam solertiamque in omnibus negotiis publicis æque ac privatis necessariam reddidit. Inter tot negotia, inter strepitum judiciorum, in Principum aulis, in castris, in publicis consultationibus, quibus Prælati sæpe ac sanctissimi monachi fuere adhibiti, vix fieri potuit, ut caritas pastoralis & Ecclesiasticus candor purus illibatusque conservaretur.

conculcata veterum canonum disciplina,

XVII. REMISSIORIS disciplinæ indicia sunt Clerici illiterati, raroque vel ob gravissima crimina destituti, aut facile restituti; poenitentiaë canonicæ, ad peregrinationes pias vel eleemosynas obeundas imperataë, frivole remissaë; indulgentiaë generales publicataë. Privilegia ipso jure communi facta sunt magis communia. Pontificum potentia nulla re magis censeri posse videbatur, quam si dispensationes a canonum observantia in infinitum extenderentur, quarum præteritis decem sæ-

quæ degeneravit in abusum pessimos,

culis admodum circumspectus usus fuit. Vicissim inde a sæculo XI. censura Ecclesiastica ultra modum rigorosa invaluit, sæpeque in causis temporalibus ex levi causa adhibebatur. Institutum fuit inquisitionis officium, ordinato processu extraordinario per capturas & denunciationes secretas in criminibus læsarum religionum. Potestas sæcularis spirituali iungebatur tanto excessu, ut Pontifici tribueretur jus destituendi Principes, & regna pro lubitu dispersiendi.

præfer-
tim tem-
pore
schisma-
tis Ave-
nionen-
sis.

XVIII. SED majus exitium disciplina sacra vix experta est, quam tempore schismatis Avenionensis, exeunte sæculo XIV. Nam in ista Pontificum æmulatione uterque dispensationibus & indulgentiis sectatorum suorum numerum augere sategit, vitiaque in iis, qui parti suæ favebant, dissimulavit, & quum mutuis diris & execrationibus se devoverent, censuræ Ecclesiasticæ ad ludibrium reciderunt. Concilium Constantiense, quod an. 1414. convocatum fuit, tantis malis ex parte medelam adhibuit. Deliberatum ibi fuit de emendatione morum & disciplinæ Ecclesiasticæ; deliberatum itidem postea. Omnium efficacissimum remedium existimatum fuit restrictio privilegiorum & dispensationum, ne summa auctoritas, quam Christus capiti Ecclesiæ concesserat ad ædificandum, adhibeatur ad Ecclesiam destruendam.

quibus
Conci-

XIX. RECLAMATUM est iis, qui Papam veluti unicum in Ecclesia legislatorem ac

totius disciplinæ arbitrum absolutum extollebant. Recursum est ad auctoritatem conciliorum & ad potestatem episcoporum, per canones ordinatam. Interim illi fluctus, quos schisma excitaverat, lenioribus istis remediis per omnes orbis Christiani partes compesci non potuerunt. Germania, regnaque Septentrionalia abusibus istis, quibus oppressa fuerant, in tantum horrorem conjecta sunt, ut maximam partem animum abjicerent, atque hoc obtentu jugum Ecclesiæ infausto omine excuterent. Per Italiam dominatus aulæ Romanæ & spes Principum, qui ei adulantur ob certam lucri expectationem, pontificis usurpationes corroboravit, quas per Hispaniam Franciamque regum temperavit auctoritas pro genio nationum diverso. Nam in Francia apertius pontifici resisti, manifestum est.

lium
Constan-
tense
mederi
voluit,
quibusve
Germa-
nia & re-
gna se-
ptentrio-
nalia sunt
ad defe-
ctionem
concitata.

XX. INDE a schismatis illius temporibus Francia palam declaravit animum tuendi veterem libertatem, atque exterminandi, quidquid contra canones per ignorantiam vel malitiam sequioribus temporibus innovatum est. Neque tamen propterea habemus, quo nobis gratulemur de veteri disciplina conservata, licet intacti pluribus innovationibus, quibus alia regna vexantur. Neque nostro ævo opus in-
vectivis istis, quibus tempore *schismatis* utebamur: nam periculorum remedia morborum intuta sunt, si male adplicentur.

Franci
in viam
redeunt.

XXI. CONCILIO Constantiensi optimum Qui con-

cilii Basi-
leenſis
decreta

corrigendi abuſus remedium viſum fuit fre-
quentior conciliorum generalium convocatio,
licet primitiva Eccleſia tribus ſæculis iis carue-
rit, ad eaque tanquam ad *remedia extraordina-
ria* confugerit. Ex hac cauſa Eugenius IV.
convocavit an. 1431. *concilium Baſileenſe*, quod
a prima ſeſſione ex cauſis frivolis diſturbatum
ivit; ſed tamen eidem adhærere, ejuſque de-
creta adprobare coactus eſt. Biennio poſt no-
vum inter pontificem conciliumque ortum eſt
diſſidium, quod componi non potuit.

adoptant
in pra-
gmatica
1438.

XXII. MEDIO tempore habitus eſt
conventus *Bituricenſis* an. 1438. ex omni Cle-
ro Franciæ collectus a rege Carolo VII. ubi
conſtitutio facta, quam *pragmaticam* adpella-
mus: quod nominis jam antea nonnullis con-
ſtitutionibus imperatoris, & ſtatuto Ludovici
ſancti, quo Romanæ aulae poſtulata repreſſit,
inditum erat. Pragmatica autem illa conci-
lii Baſileenſis agnoſcitur auctoritas, pluraque
ejuſ decreta recipiuntur in Franciam, certis
limitationibus circumſcripta. Germania in
iſto diſſidio neutras partes ſecuta, donec an.
1437. *Concordata nationis Germanicæ*, inter
Nicolaum V. Eugenii IV. ſucceſſorem, & Imp.
Fridericum III. ordinesque imperii iniren-
tur, quibus etiamnum utitur in cauſis bene-
ficiariis.

quam
commu-
navit
Fran-
ciſcus I.

XXIII. PRAGMATICA Francorum
pontificibus æque exoſa fuit ac ipſum conci-
lium, cujuſ decretis nitebatur. Ludovicus XI.
eam abrogaturus impeditus eſt a Clero, ſed

maxime ab academiis & senatibus provincialibus. Ex eadem causa Julius II. impetiit Ludovicum XII. ad concilium Lateranense vocatum, damnassetque pragmaticam, si diutius in vivis versatus esset. Leo X. denique litem hanc composuit, convenitque cum Francisco I. an. 1516. Bononiæ in nostra *concordata*, quibus *pragmatica* nomen abolitum, infensioraque pontificibus capita expuncta; cetera renovata. Potissima mutatio hæc fuit, quod, abrogatis episcoporum & Abbatum electionibus, Pontifici tributa est potestas præficiendi episcopatibus & monasteriis, quos rex nominaturus esset. Hæc *concordata* fuere a concilio Lateranensi, quod tum nondum solutum erat, comprabata: sed suprema curia Parisiensis omnimodo restitit, quo minus publicam auctoritatem ex relatione in scrinia nancisceretur, & clerus per integrum sæculum electionum pristinam libertatem flagitavit; nullo effectu.

in con-
cordatis
1516.

XXIV. SUB idem tempus Martinus Lutherus in scenam prodiit, quem secuti sunt alii plures, qui obtentu *repurgandæ Ecclesiæ* miseris modis eam dilacerarunt. Sed ex his novis successionibus id utilitatis redundavit in Ecclesiam ut omnium animi, licet sero, serio tamen converterentur, non ad fidei quidem, quæ variari nequit, sed morum & disciplinæ Ecclesiasticæ emendationem. Resumptum est studium antiquitatum Ecclesiasticarum, veterumque canonum longa oblivione sepulorum. Inde manavit sancta illa saluberrimaque refor-

Lutherus
catholicis
ansam
dedit
emen-
dandi
discipli-
nam

16 PARS I. Cap. II. de divisionibus

in concilio
Tridentino

matio concilii Tridentini, quo damnantur corrigunturque sequiorum sæculorum abusus plerique; dispensationes autem & privilegia constringuntur, ac insulæ episcopales exaltantur. Renovatio antiquorum canonum sanctissimorum hujus concilii scopus & labor fuit. Ejus decreta circa doctrinas in Francia ultro recepta fuere, veluti ex concilio Oecumenico profecta; sed quæ ad *disciplinam* spectant, usque ad hoc tempus, Cleri Francici intensa flagitatione posthabita, non attenduntur. Non quod ea non satis pura censeretur, quippe maximam partem statuto ordinum Blesensi inserta; sed quod reformatæ religioni addictis civibus, multisque catholicis, præsertim magistratibus, aliquid dandum esset, qui in iis plurima nostris libertatibus inimica deprehendebant. Atque hæc sunt origines, progressus & reliqua fata juris Ecclesiastici inde ab Ecclesiæ incunabilis usque ad hæc tempora.

C A P. I I.

DE DIVISIONIBUS JURIS ECCLESIASTICI.

I.

Divisiones
juris
canonici,
quod est,

UNIVERSUM jus Ecclesiasticum dividitur in jus *divinum* & *humanum*; in jus *naturale* & *positivum*¹. Jus *naturale* est lumen rationis de eo, quod Deo debemus & hominibus. Hoc etiam est jus *divinum*, quia Deus est auctor naturæ, & rectæ rationis regula

gula ejus est æterna sapientia. Jus *divinum positivum* est, quod Deo placuit hominibus præscribere, sive rationem ejus revelaverit, sive minus. Continetur autem scriptura veteris & novi Testamenti, & per traditionem Ecclesiæ explicatur ². Hujus juris major pars revera est jus naturale quod Deus tempore Moysis populo suo in scriptis commendavit, quoniam in hominum mentibus exoleverat ³.

1) *Dist. 1. c. 1. §. 7.*

2) *Dist. 11. c. 5. ex Basilio de Sp. S. c. 27.*

3) *Chrys. homil. 1. in Matth.*

II. DECALOGUS est juris hujus naturalis compendium, omniaque veteris Testamenti *præcepta moralia* sunt ejus explicationes. Equidem plures iis mixtæ sunt *leges ceremoniales*, quarum nonnullis Judæi procul superstitione vicinarum gentium habebantur; nonnullarum autem rationem ignoramus. Illud tamen in universum constat, necessarias eas fuisse ad continendum populum illum indocilem & rebus externis addictissimum in officio, in iisque latuisse figuras rerum novi Testamenti ¹. Quare postquam Jesus Christus venisset, ut veritatem nos aperte doceret, figuræ evanuerunt, cærimoniarumque cessarunt. Ille enim legem Dei reddidit absolutam, cunctaque reduxit ad *jus naturale* & ad *primævam institutionem* ².

1) *Matth. V. 17.* 2) *Dist. 5. pr. §. 6. f. dist. 7. pr.*

III. UNDE patet, *jus divinum naturale* esse immutabile, quoniam *idea rationis naturalis*

æque omnis variationis expers est, ac ipse Deus, in quo solo ea æternum subsistit. Sed *jus divinum positivum* mutabile est, conformatum quippe utilitati hominum in certo statu viventium. Ejus itaque durationem non nisi Deo revelante novimus, ejus auctore. Ille vero declaravit, fore, ut vetus fœdus novo tolleretur¹; sed Christus nullibi dixit, ante suum ultimum adventum quidquam mutatum iri.

1) *Fer. XXXI. 31. August. de Spir. & lit. c. 19.*

partim
buma-
num,

IV. *Jus humanum* est multo mutabilius, non solum pro necessitatibus, quibus mereri cupimus, diversitate; sed etiam quod procedente tempore comperimus, optimis remediis nos usos non fuisse. Hoc *jus humanum positivum*, si scriptis conceptum, vocatur *constitutio*; si non scriptum, *consuetudo*¹. Sic *constitutionum* nomine veniunt omnes *canones conciliorum*, decreta pontificum & Episcoporum, regulæ monachorum, ceteræque leges Ecclesiasticæ omnes, siue generales sint, siue particulares. Quod autem præterea consensu tacito soloque usu receptum invaluit, *consuetudo* adpellatur. Observanda autem non nisi *consuetudo laudabilis*, h. e. quæ non in *sanc-tiones juris divini* & in *constitutiones universales* impingit.

1) *Dist. 1. c. 3. 4. 5. dist. 3.*

quod va-
rium, eo
pertinent
canones
concilio-
rum,

V. *Jus divinum* omnes æque fideles obligat¹. *Jus humanum* latius vel angustius patet pro auctoritate conditoris, ac consensu eorum, qui id admiserunt. *Conciliorum acu-*

menicorum canones ubique sunt observandi, exceptis locis, qui, quod a labe disciplinæ intacti mansere, iis non indigent, vel contraria utuntur consuetudine, quæ sine majori malo abrogari nequit, ac juri divino non repugnat. Conciliorum *particularium* canones & Episcoporum decreta regulariter extra provinciam vel diocæsin non protendunt obligationem; sed sæpe fit, ut aliæ Ecclesiæ sua sponte iis se subjiciant, quo pacto fieri possunt *regula universales*. Est enim totum illud regimen Ecclesiasticum lene & caritate temperatum, alteraque Ecclesia alterius leges, sibi utiles, volens lubensque amplectitur. Vicissim ægre non fertur, si qua Ecclesia privatis suis institutis utitur, si forte non sine discrimine ad legem communem reduci posse videatur. Sola fidei doctrina & juris divini leges per omnia sunt uniformes.

1) *Dist. 9. f. & 10. pr.*

VI. JAM utut Ecclesia semper novas leges condere possit; ea tamen potestas non est *arbitraria*, neque homines ea pro suo affectu ac lubitu abuti queunt. Concilia enim *particularia* tum demum canones conceperunt, quando certis depravationibus medendum erat. Generalia autem extra ordinem convenire, ac plerumque paucos canones prodidere. Propterea Ecclesia Romana per decem priora sæcula *nullos canones* sanxit, & decretales, illo spatio a Pontificibus scriptæ fuere ad Episcopos alios, ut eos canonum docerent argumenta & inculcarent observantiam. Ipsi patres, qui sive in conciliis, sive per peculia-

qui proprie leges non sunt.

res constitutiones canones fecerunt, eo ipso Christianis non voluere novas leges imponere, sed tantum *legem Dei & traditiones apostolicas* explicare, repressis aberrationibus, quas gliscere animadvertabant ¹. Hinc pontificum constitutiones & conciliorum decreta citationibus scatent, & concilii Tridentini prope verba singula ex scriptura, canonibus & patrum scriptis hausta sunt.

1) *Arhanas. ep. ad oribod.*

Verum
princi-
pium ca-
nonum
sacra scri-
ptura,

VII. SACRA igitur scriptura maxime omnibus Christianis habenda est lex palmaria, quam pastores veluti normam actionum suarum sequi debent. Qui ei multum operæ dederit, inveniet regulas, ex quibus facile dijudicabit casus particulares. Atque hoc modo sacra scriptura usi sunt Cyprianus, Augustinus, Gregorius M. ac reliqui Patres. Maximusque horum scriptorum usus est, ex iis percipere, quantum in scriptura lateat, quodque nostram effugeret diligentiam, qui tanto studio eam non meditati sumus.

cum pla-
citis con-
cil. uni-
versa-
lium.

VIII. POST scripturam maximæ auctoritatis sunt placita *conciliorum universalium & particularium*, ab universa Ecclesia recepta ¹. Jesus enim Christus pollicitus est, quoties discipuli in suo nomine congregati fuerint, etiamsi non plures duobus vel tribus, se fore in medio eorum ². Jam si cujusque patris magna in se sit auctoritas, quid? si plures eorum in nomine Dei, implorato Spiritus Sancti auxilio, ad salutem Ecclesiæ, quæ ipsis regen-

da tradita est, congregati ³ fuerint? Hujus- & consti-
modi conventus major certe auctoritas erit, ^{tutioni-}
quam patrum singulorum, vel ad populum ^{bus pon-}
verba facientium, vel causas dubias respon-
dentium. Pontificum constitutiones legum
quoque numero sunt habendæ universalium,
quatenus vel ab Episcopis in suis diocesisibus
publicatæ, vel longo usu receptæ. Generatim
autem observare non tenemur leges scriptas,
quæ in usum deductas non fuisse constat.

- 1) *Can. Calch. 1. dist. 15. c. 3. §. 2.*
- 2) *Marib. XVIII. 20.*
- 3) *Conc. Calch. ep. ad Leon. act. 3.*
- 4) *Cœlest. ep. 4. ad Conc. Ephes.*

IX. VICISSIM magna vis est consue- & con-
tudinis, & magna in utramque partem, si lau- ^{suetudine}
dabilis, si longo usu, si pastorum Ecclesiæ con- ^{laudabilis}
sensu, vel saltem iis scientibus, invaluit; ut
ipsam canonum observantiam excuset. Sunt
enim canones, qui a piissimis hominibus im-
pune negliguntur, licet nullibi legantur re-
vocati, v. gr. de baptismo extra casum necessi-
tatis non nisi tempore paschali & pentecostali
ministrando; de precibus die solis ad Deum
non e geniculo fundendis, &c. ¹. Quin con-
suetudinis tanta vis fuit, ut lex in novo Testa-
mento disertis verbis concepta ², pluribusque
constitutionibus Ecclesiasticis confirmata, *de*
non edendo sanguine & suffocato, per eam tolle-
retur. Neque tamen propterea existiman-
dum, justum esse, quidquid vulgo fieri vide-
mus. Ecclesia enim fere semper magno abu-
suum numero onerata fuit, quos spe meliorum
temporum toleravit, ingemuitque. Horum

loco habendum quidquid legibus ultimo scriptis repugnat, nisi forte conforme sit antiquioribus institutis, quæ nonnullibi servata sunt. Maxima autem vis consuetudinis cernitur in ritibus, hoc est, in ratione precum publicarum, in administratione sacramentorum, observatione feriarum, jejuniorum &c. Quum enim christiana religio de interioribus mentis humanæ sollicita sit; in exterioribus magna semper Christianorum libertas fuit³. Tutissimum est, ut suum quæque morem sequatur Ecclesia, nisi quid habeat, quod doctrinæ universalis Ecclesiæ repugnet. Ut autem adpareat, quæ leges, quæve consuetudines in usu sint; videndum, quæ perpetuæ decretorum normæ fuerint,

1) *Can. Nic. 20.* 2) *Act. XV. 29.*

3) *August. ep. 36. ad Casul. ep. 55. ad Jan. n. 34.*

non opi-
niones
docto-
rum.

X. INTER cæteras corruptorum morum & depravatæ disciplinæ causas sequioribus temporibus hæc fuit, quod *opinionum* pro legibus arreptæ fuerint. Quod tum demum factum, quum Episcopi desinerent docere populum & conventus agitare. Ex hoc neglectu regnum *opinionum*; ex opinionum diversitate *justi* ignorantia; ex ignorantia *justi lubricum morum* natum est, quum scelestissimus quisque haberet doctorem in promptu, affectui suo obsecundantem, nec fere quemquam nosset, cui satis esset animi pro veritate. Ipsæ academix & religiosorum hominum ordines vitia hæc promoverunt, quum Episcopi ex horum gremio seligerent, quos consiliis suis ad-

hiberent. Facile unius monachi doctrina universo ordini, & unius doctoris academici sententia universo collegio imputatur. Interim ipsa collegiorum decreta non sunt nisi consultationes prudentum; quæ utut multum momenti habeant, legum tamen vi destituuntur, quippe profectæ ab hominibus, qui jurisdictione carent. Idem dicendum de congregationibus, novissimis temporibus institutis, quarum consiliis in variis rebus utitur Pontifex.

nec collegiorum decreta,

nec congregationum Romanarum placita,

XI. PRIVILEGIA quoque nutrunt vitia. Sunt autem privilegia certæ leges, ad certam personam vel ad certam universitatem ab observantia juris communis eximendam latæ: cujus generis etiam sunt *dispensationes*¹. Quæ licet salutare esse possint, in universum tamen indoli Evangelii adversantur. Animus demissus non affectat singularia, nisi forte plura pati altiusque descendere opus; & caritas æqualitatis custos est, propriique commodi inimicissima. Ipse Jesus Christus omnibus religionum cerimoniis legibusque patriis semet subjecit. Puris illis temporibus rarissima fuere *privilegia*, postero ævo profusissima. Quotidie observantur, quorum nulla est ratio; & si qua justa causa nituntur, ea invidiam, discordiam, legum contemptum alunt. Vilescunt enim leges, simulatque negligi possunt, & qui *dispensationibus* sunt omnium indignissimi, ii ad eas flagitandas sunt omnium promississimi audacissimique.

nec privilegia.

1) *Dist. 3. c. 3.*

CAP. III.

DE CLERO IN UNIVERSUM.

I.

Alia divi-
sio.

UNIVERSUM jus Ecclesiasticum, methodo jureconsultis usitata, ad *personas, res & actiones* accommodari potest. Agendum ergo primo loco de *personis*.

Qui &
quotupli-
ces cleri-
ci?

II. CHRISTIANI sunt vel clerici vel laici. Clerici sunt, qui servitio Ecclesiæ dicati veluti ejus ministri publici; reliquus fidelium cœtus *Laicorum* nomen habet. Clerici pro duplici functionum genere, *sacerdotio* videlicet & *ministerio*, duplicis sunt generis. *Sacerdotium* quippe *episcoporum & presbyterorum*; *ministerium diaconorum* ac reliquorum *minorum clericorum* proprium est. Sic in veteri Testamento levitæ ministri fuere sacerdotum ex familia Aaronis, quorum princeps fuit pontifex maximus. Diversi illi clericorum gradus vocantur *ordines*, quos omnes *eminenter* continet *Episcopatus*, qui reliquorum ordinum fons est & origo, & apex sacerdotii h. e. potestatis illius spiritualis, qua Christus apostolos suos ad regendam Ecclesiam instruxit. Presbyteri, diaconi, ceterique ministri particulam tantum potestatis illius & gratiæ habent, quam Episcopus totam possidet. Hinc *Episcopatus* notio ante omnia evolvenda.

Qui
episco-
pus?

III. EPISCOPUS est persona, quam Deus elegit, ut alios sanctos reddat deducat-

que ad vitam æternam. Ejus igitur est, prædicando, docendo, baptizando facere Christianos; factos verbo Dei & sacramentis pascere; ad preces fundendas inducere; pro iis publice & privatim orare; pro iis & cum iis offerre sacrificium; judicium exercere in peccatores, eosque vel Deo reconciliare, vel e gremio Ecclesiæ ejicere; tueri unionem Ecclesiæ; divisiones cohibere; morum sanctitatem instillare; peccata extirpare; pauperibus de necessariis vitæ subsidiis prospicere; afflictis solatia adhibere. Id curæ fuit Apostolis & primis Episcopis, ab iis ordinatis: hoc egerunt patres Ecclesiæ, innumerique illi Episcopi, quorum nomina nostris Martyrologiis sunt consecrata. Hæc idea non est in cerebro nata, veluti sunt idea *perfecti oratoris* aut *sapientis*, quem Stoici finxerunt; sed viva expressio imaginum, quas magno numero puriora Ecclesiæ sæcula exhibent, quarumve exemplis nec nostra tempora destituuntur.

IV. QUUM igitur tam late pateat Christianum sacerdotium, officia ejus necessario cum pluribus personis fuerunt communicanda. Nascente Ecclesia, quum fidelium numerus Hierosolymis quotidie cresceret, apostoli septem *diaconos* eligendos esse censuerunt, in quos curam rerum temporalium devolverent, onerosam sane in cœtu eorum, quibus omnia erant communia; sibi reservata precum & prædicationum industria¹. Posthæc *Episcopos* instituerunt, singulisque civitatibus, quæ modico fidelium numero floruerunt, singulos præ-

Discretum a sacerdotio ministerium, institutis diaconis,

Episcopis,

fecerunt². His præter diaconos ex mandato domini, alios auxiliares adjunxerunt, quos *presbyteros* vocamus; quo nomine principio ipsi Episcopi utebantur³. Hi fere omnibus Episcopalibus officiis fungebantur, præter duo, quæ sunt Episcoporum propria, scilicet *confirmatio Christianorum* seu communicatio Spiritus Sancti per manuum impositionem, & *ordinatio clericorum* h. e. diaconorum, presbyterorum & Episcoporum.

Presbyteris,

1) Act. VI. 4. 2) Tit. I. 5. 7. 3) Act. XX. 27. 28.

V. AUCTO subinde fidelium Ecclesiarumque numero, diaconorum functiones dividendæ videbantur. Instituti enim sunt *lectores*, qui libros sacros adservarent, publiceque prælegerent; *ostiarii*, qui Ecclesiam custodirent, purgarentque, & profanos arcerent; *exorcistæ*, qui dæmones e catechumenis ceterisque a cacodæmone obsessis ejicerent; *Acoluthos*, qui Episcopo a pedibus, mandatisque ejus ac literis ad alios perferendis præsto essent; *subdiaconi*, qui diaconos sublevarent, proximoque gradu essent. Atque hæ sunt origines *ordinum*, quibus hodiernum clerici distinguuntur. Non tamen eadem omnium Ecclesiarum facies, nec semper singuli in unaquaque ordines fuere. Aliæ enim vel solos *lectores* & *acoluthos*, aliæ solos *lectores* & *ostiarios*; aliæ, præter hos, *cantores* habuere. Multæ orientales Ecclesiæ etiamnum *subdiaconis* destituuntur. Sed inde ab Apostolorum temporibus semper & ubique fuere *Episcopi*, *presbyteri* & *diaconi*.

Lectoribus,
Ostiariis,

Exorcistis,
Acoluthis,

Subdiaconis,

Cantoribus seu
psalmistis,

VI. SED non ordinibus solum, verum ^{aliisque} officiis quoque, postquam hæc aucta sunt, cense- ^{officiali-} ^{bus, velu-} ^{ti nota-} ^{riis &c.} ri cœperunt clerici. Nam inter diaconos ceterosque clericos inferiores interjecti sunt *notarii* seu *secretarii*, *mansionarii*, *facellani*, *thesaurarii*, quibus præfectus est archidiaconus. Inter presbyteros fuere presbyteri *cardinales*, quos sequior ætas *rectores* seu *curatores* adpellavit; *directores* nosocomiorum vel monasteriorum; *pœnitentarii*; *archipresbyteri*. Ipsi Episcopi pro locorum amplitudine aliis alii facti sunt eminentiores. Nam qui in primaria cujuslibet provinciæ civitate habitarunt, *metropolitani* seu *Archiepiscopi*; qui domicilium ha- ^{Reclori-} ^{bus,} buere in civitate, ex qua plures provinciæ regebantur, *exarchi*, *patriarchæ* seu *primate* vocabantur. *Papæ* nomen, quod olim Episcopis occidentalibus commune fuit, Romani Pontificis proprium mansit, quia hic de jure divino omnibus Episcopis major est habitus, Apostolorum principis successor & *visibile* caput Ecclesiæ. Horum graduum, quibus clerici ejusdem ordinis distinguuntur, alii *dignitatum* potius sunt, quam *officiarum*; alii mandatis dumtaxat temporariisque administrationibus nituntur; alii sunt vitalitii tantum. Vocantur autem *beneficia*, ex quo certa bonorum Ecclesiæ portio iis adnexa fuit, cujus administratio est penes *titulatum*.

VII. NON autem officium, sed ordo facit clericum. Sunt enim officia Ecclesiastica, quibus etiam laici ornari fungique solent, ut olim œconomi, defensores, ostiarii; hodie no-

Officia
non sunt
præcise
clericalia.

quemad-
modum
multi cle-
rici sunt
sine offi-
cio.

focomiorum præfecti, custodes, thesaurarii fab-
brica: horum enim omnium officia sunt Ec-
clesiastica. E contrario postremis temporibus
magnus semper fuit numerus clericorum abs-
que officio. Interim clericorum loco haben-
tur ii quoque, qui tonsuram passi sunt, habi-
tumque sumserunt Ecclesiasticum, parati ad
recipiendos ordines vel officia, quibus fungen-
dis idonei viderentur. Hi itaque sunt, ex usu
Ecclesiæ Romanæ præsentis, cleri *gradus*: *cleri-
ci simplices*, qui *tonsuram* acceperunt; clerici,
qui sunt *intra quatuor minores ordines*, veluti
ostiarii, exorcistæ, lectores, acoluthi; qui sunt
in sacris, seu ex ordine consecratorum, veluti
subdiaconi, diaconi, presbyteri; denique *epi-
scopus*, penes quem est sacerdotii ac ministerii,
cujus reliqui partem habent, universum
pondus & momentum.

CAP. IV.

DE IRREGULARITATIBUS, SEU
DE VITIIS, OB QUAE CLERICUM
FIERI PROHIBETUR.

I.

Ordo ele-
ctionum
clericor-
um

NEMO ausu proprio Ecclesiæ ministerio se
ingerat, sed unusquisque a Deo appel-
landus est¹. Divina vocatio dignoscitur judi-
cio Episcopi & totius Ecclesiæ suffragio. In pri-
mitiva sane Ecclesia non nisi homines specta-
tissimæ probitatis, populo sæpe flagitante, &
numquam non consentiente, ordinabantur, in-

viti nonnunquam ad sacrum ministerium pertracti ².

1) *Hebr. V. 4.* 2) *Cypr. ep. 33. 34. 35.*

II. ATQUE in dijudicanda probitate exactissime observabantur regulæ Paullinæ de non imponendis cuiquam intempestive manibus; de non admittendis neophytis, ne fastu inflentur; de explorandis diaconis, antequam ad ministerium admitterentur ¹.

ad regulas adstrictus,

1) 1. *Tim. III. 6.* *Can. Nic. 2. dist. 48.* 1. *Tim. III. 20.*

III. PRESBYTERI non eligebantur nisi e diaconis, nec diaconi nisi ex lectoribus, acoluthis vel aliis minoribus ordinibus, ut longo usu mores cujusque dexteritasque explorari possent ¹. Denique statutum fuit, ut singuli per singulos gradus adscenderent, nec presbyter admitteretur, nisi qui fuisset diaconus; nec diaconus, qui non subdiaconus, & sic porro usque ad primam tonsuram: atque in unoquoque gradu per certum temporis spatium subsistendum fuit, quod *interstitium* vocant.

e minoribus majorum,

1) *Dist. 77. c. 3. ex ep. 1. Siric. ad Himer. Tarrac. c. 9.*

IV. CLERICI e laicorum sanctissimis sunt legendi. Quapropter canones a clericatu repellunt, qui quacumque macula laborant. Ipse Apostolus Episcopos & diaconos vult esse innoxios integræque existimationis etiam inter fideles ¹. Hinc rejiciuntur, qui post baptismum in crimen quodlibet, veluti hæreseos, apostasiæ, homicidii, adulterii, inciderunt, et-

& minorum e laicis sanctissimis.

Vicia animi.

iam si poenituerunt, Ecclesiæque fuerint reconciliati: eo quod horum scelerum memoria permanet, & qui ea commiserunt, infirmiores iis videntur, qui sunt integri vita scelerisque puri. Is fuit veteris disciplinæ rigor, ut qui poenitentiam Ecclesiasticam subiissent, ordinari numquam possent ².

1) 1. Tim. III. 2. 7. 10. Tit. I. 6. 7. Can. Nic. 9. dist. 28. c. 6.

2) Dist. 50. c. 55. ex Cone. Carthag. 4. c. 68.

& mentis,

V. IRREGULARES porro censentur, qui hominem vel casu, vel involuntarii occidissent; qui militassent etiam in bello iusto; qui hominem, licet capitis damnatum, iudicio, consilio, accusatione vel manu, morti tradidissent ¹. Ut ut enim hoc crimine careat, Ecclesiæ tamen, quæ abhorret a sanguine, mansuetudini repugnat. Porro bigami ², qui secundas nuptias contraxere, vel viduam duxere, vel generatim qui non virginem sibi conjunxere. His enim connubiis quædam incontinentiæ ac infirmitatis macula hæere videbatur.

1) Dist. 50. c. 8. ex Marin. Bracar. c. 26. 2) Dist. 26.

civilia,

VI. AB ordinibus præterea repelluntur Clinici, h. e. qui, dum ægroti lecto decumbunt, baptizati sunt ¹; quod primis sæculis sæpe contigit, ubi multi, ut impune peccare possent, non nisi paullo ante vitæ finem baptizari voluerint, quorum fides probitasque merito suspecta. Qui ære alieno obruti, qui siue publicam rem siue privatam gessissent, repudiantur ². Nam Deo servire volentes, mo-

nente Paulo, rerum humanarum cura intacti sunt³. Scientiarum ignari pro ordinum diversitate vel admittuntur, vel repudiantur. In-
trantibus clericatum sufficit legere posse & scribere. Lectorem decet, quæ legit, intelligere. Presbyter ad docendum idoneus esto. Atque hæc sunt animi morumque vitia, quæ irregulares reddunt.

- 1) *Concil. Neocæsar. c. 12. dist. 57.*
- 2) *Dist. 54. c. 3. ex concil. Carthag. I. c. 8.*
- 3) *2. Tim. II. 3. dist. 38. c. 4. ex conc. Later. IV. c. 27.*

VII. SUNT etiam vitia corporis & corporis originis¹. In his non ea indicamus, quæ veteri Testamento notantur², quæve constat fuisse typos rerum futurarum; sed hæc solum, per quæ functiones ecclesiasticæ obiri nequeunt, quæve hominem tam difformem reddunt, ut sufflaminetur reverentia, veluti, si qui muti, surdi, cæci³. Eunuchi, qui virilia sibimet amputarunt, prohibentur; qui nolentes ac sine culpa, admittuntur⁴. Tanto enim primi Christiani fervore ferebantur in morum puritatem, ut nonnunquam extra nimium & parum peccarent. Huc porro pertinent epileptici, dementes, energameni. Qui enim his morbis semel laboravit, per omnem vitam redditur inhabilis ad ministerium⁵.

- 1) *Dist. 55. c. 13.* 2) *Levit. XXI. 17.* 3) *Can. Apost. 78.*
- 4) *Can. Nicæn. I. 5) c. 3. 4. D. 33. conc. Aurel. 3. c. 6.*

VIII. IRREGULARES sunt extra ma- originis, trimonium geniti, quorum, utut innoxiorum, vel solus adspectus refricat memoriam crimi-

nis, quo nati ¹. Item servi ², ne domini re sua priventur. Unde etiamnum *servi manus mortuæ*, qui vocantur in Francia, & supersunt in nonnullis provinciis, nisi consentiente domino, ordinari nequeunt: nec monachi, sine consensu superioris ³. Item, qui infra ætatem sunt, quam canones ad consequendum quemvis ordinem requirunt.

1) *Dist. 56. Urban. II. in concil. Clarom. c. 11.*

2) *Dist. 54.* 3) *Dist. 58. concil. Agath. c. 27.*

Electi
olim di-
gnissimi;

IX. IN quibus huiusmodi vitium ad-
paret, ii prohibentur ab ordinibus ipsaque
prima tonsura. Et tamen eorum, qui nullo
defectu laborant, delectus habetur. Apostoli
quum ex sanctissimo cœtu Hierosolymitano
primi diaconi legendi essent, elegerunt septem
viros, populi suffragio adjutos, plenos Spiritu
Sancto & sapientia: in quibus Stephanus præ-
fertim plenus fuit fidei, gratiæ, virtutis, mira-
biliumque operum patrator ¹. Cyprianus du-
centos annos post, qui e suppliciis eluctati es-
sent, eis præmii loco lectorum locum dedit,
eosque, qui minoribus ordinibus destinati
erant, una cum presbyteris instituit ². Basi-
lius M. neminem fere ad hos ordines admisit,
quem non satis explorasset, num contentiosus,
maledicus, vino deditus, num juveniles annos
bene transegisset ³. Presbyteri & diaconi, cum
quibus consuescerent, hæc cuncta retulerunt
ad chorepiscopum, qui nutu episcopi eos mi-
nisterio admovit. Ex quo vita monastica inva-
luit, monachi sæpissime ob excellentem vitæ
sanctitatem e claustris protracti sunt ad mini-

sterium Ecclesiæ, semperque pueri ad vitam clericalem a teneris educati, adsuefacti, traducti, qui ad unguem formarentur ⁴. Adeo verum est, non obvio cuique demandandum esse divinum ministerium; sed Christianorum perfectissimum quemque diligendum.

1) *Act. VI. 3.* 2) *Cypr. ep. 33. ep. 29.* 3) *Basil. ep. 181.*

4) *Conc. Vasense I. c. 1. Tolet. II. c. 1. IV. c. 23. Aquisgran. c. 135.*

X. SED pridem ab hac consuetudine recessum est. Fuere enim tempora, quibus episcopi, proborum hominum copia destituti, ne vacua relinquerentur officia, indignos eis præfecere, quorum maxima multitudo persuadere coepit Christianis, virtutem divinam & sacramentorum valorem neutiquam infringi ministrantis indignitate ¹. Quod licet verum sit, eo tamen non valet, ut non ministros, quantum ejus fieri potest, exoptemus pientissimos. Nam etiamsi per improbitatem non minuatur sacerdotum potestas; minuitur tamen auctoritas, neque, si precandi formulas & cærimonias exceperis, quidquam agere possunt sine probitate & quadam amoris exuberantia.

post etiam indigni,

1) *August. II. contra Donat. c. 8. IV. de baptism. c. 2. 3.*

XI. INTERIM non dissimulandum est, recentioribus temporibus id solum fuisse spectatum ut ordinationes vacarent vitiis extantioribus. Sed & horum superandorum modus excogitatus est, dispensationibus introductis, quarum usus primus fuit in ordinatis, ne nullæ habendæ essent ordinationes dubiæ & jam factæ;

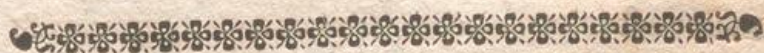
per dispensationes, quæ improban-
tur.

C

quippe ex
spuriis
canoni-
bus hau-
sta.

donec traheretur ad *ordinandos*, velut medium ad ministerium perveniendi, vulgatissimusque fieret. Omnium perniciosissima fuit dispensatio circa crimina. Hac præmissa, in Ecclesiam manifesti peccatores obtentu pœnitentiæ recepti, vel restituti sunt. Ratio harum dispensationum in decreto Gratiani sublestis auctoritatibus nititur. Nam prima sumpta est ex decretali Calixti I. epistola, quæ est falsissima ¹. Altera ex Gregorii M. Epistola ad Secundinum, quæ doctis pridem suspecta, quinque aliis hujus viri literis contraria, ac ejus ævi disciplinæ adversatur ². Postrema ex epistola Ilidori Hispalensis, dubiæ itidem fidei ³. Per hanc portam denique ad clericatum pervenerunt scelestissimi homines, qui ne quidem pœnitentiam egerant, beneficiorum adipiscendorum gratia.

- 1) *Dist. 50. c. 14. 16. 18.* 2) *Gregor. I. 7. indict. 2. ep. 54. contra 3. ep. 26. l. 4. ep. 16. 17. l. 6. ep. 39. 7. indict. 1. ep. 25.* 3) *Thomass. discipl. 1. part. 2. l. 2. c. 17. n. 9. part. 4. l. 2. c. 24. n. 22.*

CAP. V.

DE PRIMA TONSURA.

I.

Origo
habitus
clericalis,

NUNC ad singulos ordines deveniendum est, monstrandumque, quomodo conferantur, quibusve functionibus instructi sint. Atque ut de *tonsura* primum agamus, sciendum est, primis sæculis clericos a laicis nec capillis, nec vestibus, nec certo habitu fuisse distinctos.

Nam quum clerici a paganis semper crudelius vexarentur, quam laici, sine necessitate noluerunt hoc modo sibi mala arcessere; & Christianorum omnium externus habitus clericali modestia dignus fuit ¹. Libertas illa integra fuit usque ad sæculum V. Nam Cœlestinus Papa an. 428. scribit, *ep. 2.* illo tempore ne quidem Episcopos externo habitu a certis Christianis fuisse distinctos. Latini Christiani omnes habitu utebantur Romano, toga scilicet longa, capillis resectis & barba rasa. Diversus fuit barbarorum, qui imperium everterunt, cultus; vestis nimirum brevis & adstricta, capilli longi, barbaque vel promissa vel rasa. Romani peregrinum barbarorumque habitum execrabantur; & quia eo tempore omnes clerici fuere *Romani*, pristinum cultum retinuerunt, qui *clericorum* proprius factus est. Unde contigit, ut, quoties e Francis ceterisque barbaris, qui Christiani facti, quisquam recipiendus esset clericus, huic capilli amputarentur, eique toga traderetur ². Iisdem temporibus plures episcopi alique clerici sumserunt *habitum monachorum*, tamquam modestiam Christianam admodum decentem ³. Atque hæc origo videtur fuisse *coronæ clericalis*. Fuerunt enim monachi, qui, ut se contemptui aliorum exponerent, sinciput radebant. Quidquid hujus sit, corona illa, teste Gregorio Turonensi, jam circa an. 500 in usu fuit ⁴.

1) Thomass. discipl. part. 2. l. 1. c. 22.

2) Concil. Agath. c. 20. Marisc. c. 5. Tolet. IV. c. 41. Marc. Braccar. c. 66.

3) Thomas, ibid. c. 20. 21.

4) Vine patr. c. 17.

qui colla-
tus cum
cæremo-
niis, spe-
ciatim
tonsura,

II. Hoc discrimine recepto, placuit Episcopis, habitum illum inter preces & solemnes cæremonias clericis conferre, ut ritus iste esset veluti *quædam preparatio* ad reliquos ordines. Et quum plerumque pueri hoc ritu ad vitam clericalem inaugurarentur; explorationi eorum sat temporis tribui potuit, donec ad ordines proveherentur. Hinc factum est, ut, qui sui commodi causa *clerici* fieri vellet, sola *tonsura* contenti ceteros ordines contemnerent. Hi fuere mores eorum, qui olim *privilegia clericorum*, veluti exemptionem a jurisdictione sæculari, captabant, & nostro tempore *beneficiis* inhiant. Quorum quum nonnulla sint pinguissima, quæ etiam in simplicem clericum cadere possunt; qui ea appetunt, raro ad altiorem clericatus gradum, quam qui ad beneficia obtinenda necessarius videtur, enituntur.

quæ da-
tur con-
firmatis.

III. QUI tonsuram accipiunt, confirmati esse debent^I. Nam ante Christianum esse oportet perfectum, quam clericus fiat. Similiter de præcipuis ad æternæ salutis viam pertinentibus veritatibus admonendi sunt, quia, qui has ignorant, *confirmari* nequeunt. Ex quo apparet, tonsuram vix septem vel octo annis minori impetiri posse, quæ in nonnullis diocæsibus usque ad an. XIV. æt. differtur. Quacumque autem ætate sint, qui tonsuram postulant, ita comparati esse debent, ut non sine ratione existimari possit, eos non *lucris* causa, sed Dei amore ductos hoc genus vitæ fuisse

amplexos. Qua in indole eam accipiendam esse omnes ejus caerimoniae indicant.

1) Concil. Trid. Sess. 23. ref. 2. 24.

IV. PRINCIPIO Episcopus circumstantes invitat ad preces jungendas & Christo offerendas pro famulo suo qui ad deponendum comas capitis sui pro ejus amore festinat, ut donet ei Spiritum sanctum, qui habitum religionis in eo in perpetuum conservet, & a mundi impedimento ac seculari desiderio cor ejus defendat; ut sicut immutatur vultu, ita dextra manus virtutis ejus tribuat ei incrementa, & ab omni caecitate spirituali & humana oculos ejus aperiat, & lumen ei aeternae gloriae concedat. Quo facto canitur Psalmus XV. quo David execratur idola, Deoque spondet perfectum cultum. Interim Episcopus nonnihil capillorum abscindit iniciando, qui ex eodem psalmo recitat haec verba: *Dominus pars hereditatis meae, & calicis mei: tu es, qui restitues hereditatem meam mihi*: quo ipso declarat, se mundo valedicere in solo Deo confisum. Episcopus denuo orat, ut Deus eum in caritate sua conservet immaculatum. Canitur posthac Psalmus XXIII. quo exprimitur, quanta sanctitas in iis requiratur, qui ad domum Dei intrant.

ritus collationis ex pontificali Romano de clerico faciendo.

refectio crinium;

V. HIS praemissis Episcopus linea veste amicit, amictumque verbis Paullianis alloquitur, *Deus te induat novo homine, qui ad imaginem Dei creatus est in perfecta justitia & sanctitate*. Eph. IV. 24. Vestis linea ab hinc duobus saeculis, quum homines promiscue lon-

vestis clericalis;

ga veste uterentur, clericos distinxit a laicis. Post iteratas preces, ut Deus novum clericum a servitute & ab ignominia habitus secularis liberet, Episcopus, eum in jurisdictionem Ecclesiae transisse monet, acquisitis privilegiis Ecclesiasticis, adjicitque: *Cave tua culpa hac amiseris, & Deo modesto habitu, castis moribus vitaeque sanctitate, placere stude.* Ex quibus precum formulis apparet, cui fini tonsura detur, nec temere habitum Ecclesiasticum deponendum, ac aliud vitae genus post tonsuram amplectendum esse.

officii ex-
pers est
tonsus.

VI. TONSI clerici nullae sunt partes in Ecclesia, nisi *lintheatus* officiis adstare velit. Potest tamen *quatuor minorum* vicibus fungi praeter laicis; missam dicenti sacramentaque administranti sacerdoti adstare; curam habere cereorum, ornatusque Ecclesiae. Praestat enim haec talia a tonso, quam a laico fieri.

CAP. VI.

DE QUATUOR MINORIBUS
ORDINIBUS.

I.

Offitio-
rum or-
dinatio
& offi-
cium ex
pontifi-
cal.

OSTIARIORUM munus in Ecclesia pressa necessarium fuit, ut aditum in Ecclesiam praeccluderent infidelibus, qui cultum publicum turbare, mysteriaque profanare poterant. Hi in ecclesia suum cuique locum assignarunt; clerum a populo, mares a feminis separarunt, cunctisque silentium & modestiam

commendarunt. Officium eorum, quantum ex Episcopi ordinantis oratione, precibusque inter ordinandum fusis, colligere licet, in eo consistit, ut pulsent campanas, distinguant horas precum, custodiant diu noctuque Ecclesiam, aperiant, claudantque Ecclesiam & sacrum statim horis; aperiant librum ei, qui verba facturus est ad populum. Traditis Ecclesiae clavibus Episcopus inquit: *Sic age, ut scias, te Deo redditurum esse rationes earum rerum, quae his clavibus recluduntur.* Atque ut in universum dicam, quid de his precum formulis sentiendum sit, sunt ex canitie sua venerabiles, siquidem *consilio Carthaginensi IV. an. 398.* tempore Augustini habito conceptae. Ostiariorum igitur est, ornamentorum, ac reliqui splendoris Ecclesiae, curam habere, quae sane quam latissime patet, nec nisi maturae aetatis hominibus commendabatur. Plurimi omnem vitam in hoc gradu exegerunt; nonnulli ad acoluthorum ac diaconorum munus profecti sunt. Nonnumquam laici hoc officium impetrarunt, qui hodie ut plurimum eo fungi solent.

II. LECTORES ostiariis ut plurimum fuerunt aetate inferiores, quum plerunque pueri, qui clericatu initiabantur, lectores fierent. Fuere saepe episcopis & presbyteris ab epistolis, proficientes coram iis legentes vel scribentes. Hac ratione erudiebantur, qui ad literarum studia & ad sacerdotia videbantur idonei^I. Multi tamen per omnem vitam lectores manserunt. Officium eorum semper necessarium visum, quia semper in ecclesia, si-

de lectoribus ex eodem.

ve inter sacrificium *missæ*, sive inter alias functiones, præsertim nocturnas, prælegebatur scriptura veteris & novi Testamenti. Legebantur etiam aliorum episcoporum epistolæ, acta martyrum, homiliæ patrum, quod hodieque fieri solet. Custodia sacrorum librorum ipsis commendata alex plenum opus fuit, persecutionum temporibus². Formula ordinationis habet, ut loco ejus, qui verba facit ad populum, prælegant, aut prælegenda decantent, panemque & novos fructus benedicant. Episcopus eos ad fidelitatem lectionis lectorumque exercitium exhortatur, adscribitque numero ministrorum verbi divini³. Hodie lectiones istæ ab omnis generis clericis, immo & presbyteris, cantari solent.

1) *Siric. ep. 1. ad Himer. Tarrac. c. 9.*

2) *Act. Ciribens. colon. Baron. an. 303. n. 12.*

3) *Pontifical. ex Conc. Carth. IV.*

Qui fuerint exorcistæ!

III. EXORCISTARUM munere hodie funguntur presbyteri, idque non nisi speciali mandato episcopi, quia raro dantur energumeni, & prudentia opus est, quum nonnumquam imposturis ludere soleant homines. Olim inter gentiles potissimum multi fuere dæmoniacy &, ut Christiani palam facerent, quam contemnenda videretur dæmonis potentia, dæmonum fugandorum munus infimi ordinis ministris commendarunt¹. Sed & iidem in catechumenis dæmonem ejurarunt. In pontificali officii eorum partes recensentur hæ: monere populum, ut, qui eucharistia non utantur, cæteris locum dent; aquam ministranti

affundere; dæmoniis manum imponere. Monentur, ut formulas execrandi memoriæ mandent. Denique iis virtus sanandi ægrotos attribuitur².

1) *Tertull. apolog. c. 2.*

2) *Orat. ult. pontific. de ordin. exorcist.*

IV. ACOLUTHI fuere juvenes viginti, raro supra triginta annos nati, episcopi ^{Qui acoluthi} pedissequi apparitoresque & nuntii, qui etiam *eulogias* portarunt, hoc est, panem benedictum, qui aliis in *signum communionis* mittebatur. Eucharistiam quoque primis temporibus portarunt¹; sub diaconis altari ministrarunt, vicibusque subdiaconorum, antequam hi instituerentur, functi sunt. In pontificali non alia ipsis commendantur officia, quam *cereosferium ferre, luminaria ecclesiæ accendere, vinumque & aquam ad eucharistiam ministrare*. Suffraganeus quoque curam habent. Atque hoc ordine juvenes maxime initiari solent.

1) *Martyrol. Rom. 15. Aug.*

V. PRIMIS temporibus inferiorum clericorum longe major fuit, quam superiorum numerus. Quum an. 254. Cornelius Papa eligeretur, ecclesia Romana numeravit in universum 152. clericos, nimirum 44. presbyteros, & 108. ministros, videlicet 7. diaconos; 7. subdiaconos; 42. acoluthos; 52. exorcistas, lectores, ostiarios. Ergo minorum quatuor ordinum 94. & quidem in gravissimæ persecutionis tempestate¹. Inde a Constantino auctus est hic numerus, & in ecclesiis per

Horum minorum clericorum major olim numerus.

spatium quingentorum annorum publicus cultus maximo caerimoniarum servientiumque apparatu celebratus. Post bona ecclesiae dissipata, horum ministrorum numerus imminuendus fuit. Contra missae minus solennes incrementum multiplicarunt presbyteros & altaria, licet alimenta deficiant iis, qui ad altare ministrant. Unde hodie parcius apparatus ministrorum in ecclesia, nec quisquam fere minoribus ordinibus inauguratur, nisi qui per hos ad ordines sacros tendit.

1) *Euseb. 6. hist. c. 43.*

qui ad
pompa
sacrorum
mirifice
compara-
tus fuit,

VI. INTERIM heroes istos, qui in externis hisce schematibus ordinandis tantum operae posuere, in re nauci operam luisse cave existimes. Compertum enim habuere, quantum sensibus, imaginibusque, per sensus intransantibus, animus commoveri soleat. Loci decus, congregationis ordo, silentium, cantus, caerimoniarum majestas, animum ad Deum elevat, rudique populo reverentiam sacrorum inspirant, virtutisque amorem instillant^r. Si templum Hierosolymitanum tot millibus Levitarum, alternis vicibus servientium, tanta cultus majestate illustratum respicimus; non sine rubore intueri possumus nostras ecclesias ministris prope destitutas; quum tamen hic corpus Christi habitet, illic tantum arca foederis, & ne haec quidem in templo secundo.

1) *Concil. Trident. Sess. 22. c. 5.*

etiam
concilio
Tridenti-

VII. CONCILIUM certe Tridentinum^r noluit quatuor minores ordines pro

vanis titulis, functionesque eorum pro antiquitatibus ecclesiasticis obsoletis haberi. Sanxit enim, ut instaurarentur in omnibus ecclesiis, populo opibusque affluentibus. Voluitque, ut pars reddituum etiam fabricæ, iis impendatur, & uxorati clerici his imbuantur, si cælibum non sit copia: quemadmodum olim quoque conjugati iis fungebantur. Sed quum ex usu nostri ævi per hos ordines veluti per gradus adscensus detur ad superiores; eodem concilio sancitum est, ut iniciandi saltem latine docti sint, testimonioque magistrorum, sub quibus crevère, muniti; commendantur quoque interstitia, ut clerici sacris cujusque ordinis functionibus adsuefiant; & episcopi profectus eorum in literis & moribus explorare possint; permessa tamen episcopis dispensandi potestate, qua tam liberaliter utuntur, ut sæpe eidem homini eodem die omnes ordines conferri videas. Sunt etiam abbates, qui hos minores ordines monachis suis conferendi potestatem sibi arrogant; quorum jura canonum auctoritate non destituuntur ².

no com-
menda-
tus,

quam-
quam ho-
die inter-
stitia ne-
gligan-
tur.

1) *Seff. 23. ref. c. 17.* 2) *Concil. Nicæn. II. c. 14.*

C A P. VII. DE ORDINIBUS SACRIS UNIVERSUM.

I.

SUBDIACONI est, *castitatem* servare; *titulum* habere, hoc est, alimenta sive ex ecclesiæ bonis, sive ex suo patrimonio certa; ac

Eorum,
qui in sa-
cris sunt,
tria offi-

et gene-
ralia:

totum officium ecclesie saltem privatim recitare.
Quæ tria quum sint omnium superiorum or-
dinum communia, attentio-rem discussionem
merentur.

I. Absti-
nentia a
matri-
monio.

II. EPISCOPI semper per univer-
sam ecclesiam cœlibatum coluere¹. In pri-
mitiva quidem ecclesia sæpe *conjugati* electi
sunt, quia vix alii inter Judæos & paganos ad
Christum conversos haberi poterant. Unde
PAULUS requirit, ut saltem unam uxorem
habeant, familiamque propriam bene regant².
Sed simul atque ad sacerdotium evecti essent,
ab uxoribus abstinuerunt, quarum de cetero
magnam curam habuere³. *Sacerdotes & dia-*
coni eandem observantiam secuti sunt per
omnem Occidentem. Per *Orientem* discipli-
na fuit varia: & licet per mille amplius annos
Græci uxores, quas ante ordinationem duxe-
rant, postea retinuerint⁴; inauditum tamen
est, sacerdoti uxorem ducere licuisse. *Subdia-*
coni serius huic legi subjecti fuere, quam tamen
ad eos quoque pertinuisse auctor est Epipha-
nius⁵. Sed inde a Gregorii M. temporibus
perfectam legi cœlibatus obedientiam præsti-
terunt⁶.

1) *Dist.* 27. 2) *1. Tim.* III. 4. *Ti.* I. 6.

3) *Siric. ep.* 1. c. 7. *Innoc. ep.* 2. c. 9. *can. apost.* 6.

4) *Concil. in Trullo* c. 13. *can. apost.* 27. *Conc.*
Neocæsar. c. 1.

5) *Hæres.* 59. n. 4. 6) *Dist.* 28.

Refracta-
riorum
pœna.

III. OLIM si quis e *clericis majoribus*
uxorem duxisset, ei tantum sacris interdiceba-
tur, laicorum numero censendo, Justinianus

liberos hujusmodi matrimonii illegitimos, successionisque & donationum exsortes esse voluit ¹. Denique hæc connubia irrita habebantur, utraque parte ad pœnitentiam condemnata. Si quis uxoratus ordinatur subdiaconus, uxoris consensu opus est, quæ simul voto castitatis obstringitur, clauistro monachali recondenda ².

1) L. 45. C. de episc. & cler.

2) Concil. Rom. sub Calixto II. c. 20. concil. Agath. c. 10.

IV. HÆ leges continentiaē temporibus ignorantiaē incultis Germanis potissimum & Anglis sæculo XI. & XII, animis rigidaē visa sunt, novissimisque hæreticis ansam dedere insurgendi contra ecclesiam. Sed sciendum est, homines non vi pertrahi ad clericatum, & si hoc olim factum est, id contigisse in iis, de quibus certa erat persuasio, fore, ut regulam ecclesiæ observarent. Clericis *minoribus*, quorum copia major opus fuit, matrimoniorum libertas semper constitit: nec ecclesia condemnat nuptias. Sed quum ei competat electio, præoptat clericos eos, qui Deo consecrati *continentiam* sectantur, in scripturis tantopere commendatam ¹. Presbyteri & episcopi ordinandi sunt provectiores ætate, ut precibus & institutioni populi vacent, & a cura rerum humanarum liberi, vitam non inter Deum & mundum dividant. Sacerdotes veteris Testamenti, ad sacrificandum accessuri, uxoribus abstinere jussi sunt. Nostri quotidie incumbit sacrificare & administrare sacramenta ². Licet clericis minoribus nuptiæ permixtæ sint,

Ecclesia
non
damnat
nuptias,
sed cæli-
bes præ-
fert con-
jugatis.

desinunt tamen post nuptias esse clerici intuitu *beneficiorum* ³. Et si non actu ministrant in ecclesia, clericorum nec privilegiis gaudent, nec habitu, nec tonsura utuntur ⁴.

1) *Matth. XIX. 1. Cor. VII.*

2) *INNOC. I. ep. 2. c. 3.*

3) *c. 3. 5. 9. X. de cler. conjug.*

4) *Ibid. c. 7. 10. juncto concil. Trid. Sess. 23. c. 17.*

2. Titulus
h.e. certa
sustenta-
tio vel ex
ecclesia,

V. QUOD ad titulum adinet, ratione ejus nulla fuit clericorum majorum & minorum differentia. Regulariter clericus non fiebat, nisi ecclesiae necessarius videretur, & ab episcopo vel certo officio, vel certo titulo h.e. certae ecclesiae praeficeretur. Sic quoties episcopus lectorem vel ostiarium ordinabat, officium ei, quod exerceret, donabat, quod hodiernum fieri solet in ordinationibus. Simul nomen ejus relatum est in catalogum ecclesiasticorum, ut vel in dies, vel in menses ratam portionem oblationum acciperet. Presbyteris quidem ceterisque clericis jam saeculo V. ordinationes *vagae* impertiebantur. Unde concilium Chalcedonense c. 6. prohibuit, ne quis ordinaretur nisi ad certam ecclesiam, *absolutasque* ordinationes irritas declaravit.

vel ab
episcopo,

VI. HOC jure stetimus usque ad saeculum XI. quo sancitum est, ut clerici ordinentur ad *titulum*, cui primo fuerant destinati ¹. Sed saeculo XII. multiplicatis mire clericis ab hac regula discessum est. Nam & privatorum quisque privilegiis clericorum uti, & episcopi jurisdictionem suam protendere faterunt. Inde id damni inter cetera redunda-

vit in rempublicam, ut clerici, aliis sustentationis mediis destituti, vel sordidas artes exercerent, vel panem emendicaret. Unde concilium Lateranense, ab ALEXANDRO III. an. 1179. celebratum, sanxit c. 5. ut episcopus, quem clericum ordinasset, *ei tam diu necessaria subministret, donec in aliqua ecclesia ei convenientia stipendia militiæ clericali adsignet* ².

1) Urban. II. in concil. Clarom. c. 13.

2) c. 4. X. de præbend.

VII. ADJECIT tamen concilium exceptionem: *nisi talis ordinatus de sua vel paterna hereditate subsidium vitæ possit habere. ibid. id* ^{vel ex proprio patrimonio,} quod ex falsa interpretatione vocabuli *possessionis*, quod Chalcedonense usurpavit, natum videtur ¹. Quidquid hujus est, ex eo tempore firmata fuit regula, necessarium non esse, ut clericus vel *reditu*, vel *loco* in ecclesia gaudeat, modo per se haberet, unde victitaret ². Sed hæc remedia effectum caruere. Quo enim quisque clericorum est pauperior, eo est ad implorandam episcopi liberalitatem infirmior; & titulus patrimonialis summe tenuis admissus est. Statutis enim Francicis 50. libræ annuæ sufficiunt; Parisiis autem & in pluribus aliis diocæsesibus 150. requiruntur.

1) Gloss. in c. 1. dist. 70. verb. *possessionis*.

2) c. 23. X. de præb.

VIII. CONCILIUM Tridentinum ¹ revocavit pristinum morem, prohibuitque, ne quis sacris ordinibus admoveretur, qui non beneficio ecclesiastico frueretur, damnatis ti-

vel ex
monaste-
rio,

vel ex
mendici-
rate pre-
tendo.

tulis *patrimoniorum*, vel *pensionum*, nisi episcopo e re videretur esse ecclesiae. Atque hoc modo *beneficium regulam, patrimonium exceptionem* esse voluit, sanxitque ad exemplum² ne quis ordinetur præter necessitatem, & ut ordinati certæ ecclesiae affigantur, a qua sine venia episcopi recedere non possent³. Sed in Francia *titulus patrimonialis* est tritissimus. Regulares quidem per plura sæcula non nisi ad certam ecclesiam ordinati sunt; sed novissimis temporibus vota monastica instar *tituli* esse coeperunt, quum monachi alendi sint in monasteriis: & mendicantibus *tituli* loco fuit ipsa paupertas seu potestas ubique mendicandi impune. In minoribus ordinibus titulus haud desideratur, quum vinculum eorum revocari possit.

1) *Seff. 21. c. 2.* 2) *Conc. Chal. c. 6.* 3) *Seff. 23. ref. c. 6.*

3. Recita-
tio S. of-
ficii.

IX. QUUM autem clerici majores omnes ad ministerium ecclesiae sint destinati; precibus saltem, si aliis officiis destituuntur, litare debent. Unde resultat obligatio ad recitandum officium: qua de re parte altera consultius videtur agere¹.

1) *Cap. 11.*

CAP. VIII. DE SUBDIACONIS ET DIACONIS.

I.

Subdia-
conorum
ordinan-

SUBDIACONUM oportet esse in omnibus ordinibus minoribus exercitatum, viginti & uno

& uno annis majorem; ad officium idoneum; ^{dorum} testimoniis præceptorum ac pastoris munitum; ^{præparatio;} continentem¹. Ordinationem ejus trina præcedit publicatio, ut appareat, num *sponsam* habeat, num *voto* constringatur incompatibili, num *are alieno* prematur, vel aliunde irregularis sit? *Ritual. Roman.* Hæc proclamatio fit e cathedra Ecclesiæ parochialis, veluti nubentium, trinis diebus dominicis consecutivis. Si ad *titulum patrimonii* ordinandus est, ejus quoque mentio facienda, ad evitandas fraudes, itaque ab Episcopo adprobandus, qui ejus alienationem sub pœna censuræ Ecclesiasticæ prohibet, donec beneficio Ecclesiastico mactatus sit. Proclamationes autem singularum ordinationum fiebant. Præter explorationem, quam rector suscepit, Episcopus quatrduo ante ordinationem vel ipse vel per presbyteros, legis divinæ & sacrorum canonum peritos, ordinandum examinet². Novissime in pluribus diocesisibus receptum est, ut ordinandi paullo ante commorentur per aliquod temporis spatium in seminario. Atque hoc quidem omnibus ordinibus commune est.

1) *Concil. Trid. Sess. 23. ref. c. 5. 7. 8. 12. 13.*

2) *Concil. Trid. Sess. 23. c. 7.*

II. DIE ordinationi præstituto, minoribus ordinibus jam collatis, advocantur ii, qui *subdiaconi* fieri debent, suo quisque nomine ac titulo. Alius titulo hujus vel illius *Ecclesiæ*, e qua sustentandus est; alius titulo sui *patrimonii*; alius, si sit monachus, titulo hujus vel illius ordinis; alius titulo *paupertatis*. Prin-

Ritus ordinationis ex pontific. Rom.

cipio Episcopus eos animadvertere jubet, quanto se submittant oneri. *Haftenus*, inquit, *liberi estis, licetque vobis pro arbitrio ad sacularia vota transire; quod si hunc ordinem susceperitis, amplius non licebit a proposito resilire; sed Deo, cui servire, regnare est, perpetuo famulari & castitatem, illo adjuvante, servare oportebit; atque in Ecclesiae ministerio semper esse mancipatos. Proinde dum tempus est, cogitate, & si in sancto proposito perseverare placet, in nomine domini accedite.* Posthac adpropinquant simul presbyteri & diaconi ordinandi, cunctisque simul humi prostratis, Litania cantatur, omniumque sanctorum suffragia ordinandis conciliantur.

officium, Relevatis ac genibus subnixis subdiaconis, Episcopus praecipit officiorum seriem, quae sunt, ut diacono serviant, aquam ad altaris ministerium necessariam praeparent, eucharisticas mappas & corporalia lavent, & quidem seorsim, sordesque in baptisterium conjiciant. Praeterea subdiaconus diacono *calicem* quoque & *patenam* sacrificaturo porrigit, tantumque panis altari imponit, quantum populo sufficit, ne quidquam, quod corrumpi potest, in sanctuario remaneat. Atque haec sunt functiones subdiaconorum, quas indicat *pontificale Romanum de ordinat. subdiac.* Quisquis vasa sacra aut mappas, eucharistiam contingentes, attingere vel tractare vult, eum ad minimum subdiaconum esse oportet.

hodie.

III. POSTHAEC Episcopus subdiacono porrigit *calicem vacuum* una cum *patena* ceterisque ad officium ejus pertinentibus or-

namentis, librumque Epistolarum, cum facultate eas prælegendi in Ecclesia. Hodie officium eorum fere restrictum est ad altare, ut in solemnibus pompis Episcopo vel presbytero adsint. Olim Episcopis fuere a secretis, consiliis, missionibus, negotiationibusque, administrantes bona Ecclesiæ & eleemosynas erogantes; ut extra Ecclesiam fere facerent, quæ sunt diaconorum propria.

IV. DIACONORUM origo patet ex *Act. VI.* iisque semper usa est Ecclesia. Ordinantur, ut presbyteri, manuum impositione & suffragante populo. Principio archidiaconus ad Episcopum adducit candidatum, asseritque, Ecclesiam hunc velle fieri diaconum. Cui Episcopus: *Scis, illum dignum esse?* Ille: *Quantum humana fragilitas nosse finit, & scio & testificor, ipsum dignum esse ad hujus onus officii.* Tum Episcopus, Deo actis gratiis, ad clerum ac populum conversus, auxiliante, inquit, domino Deo & Salvatore nostro Jesu Christo, elegimus hunc præsentem subdiaconum in ordinem diaconii. Si quis habet aliquid contra illum, pro Deo & propter Deum cum fiducia exeat & dicat; verum tamen memor sit conditionis suæ¹. Hæc apostrophe refert pristinum morem, quo cleri plebisque consensu ordinationes peractæ. Licet enim Episcoporum semper ordinationes propriæ fuerint, nec ad eas Laicorum consensus sic requiratur, ut ejus defectus ordinationem faciat irritam²; utilis tamen ille est ad certam probitatis ordinandorum scientiam. Cujus rei gratia hodieque proclamationes fiunt

Diaconus
quo ritu
ordine-
tur.

& examina præmittuntur. Præter hæc tamen saluberrime constitutum est, ut in ipso *ordinationis* actu coram Ecclesia inter rogationes fiant, quo tanto certiores fiant Episcopi, neminem esse, qui ipsis quidquam exprobrare possit.

1) *Pontif. Roman. de ord. diac. p. 42.*

2) *Concil. Trid. Sess. 23. c. 41. c. 7.*

quid sit
ejus of-
ficium;

V. HIS præmissis ad ordinandum orationem convertit Episcopus, eumque his verbis alloquitur: *Cogita magnopere, ad quantum gradum Ecclesie ascendis. Diaconum enim oportet ministrare ad altare, baptizare, prædicare. Diaconi Levitis surrogati sunt, tribus & hæreditas domini. Custodiunt enim portantque tabernaculum; hoc est, defendunt contra hostes invisibiles, ornantque Ecclesiam doctrina & exemplo. Integerrimi sunt, quippe comministri & cooperatores corporis & sanguinis domini, Evangeliumque annuntiantes. Sequuntur preces, quibus inter alia ait Episcopus: Nos quidem, tamquam homines, divini sensus & summae rationis ignari, hujus vitam, quantum possumus, æstimamus. Te autem, domine, quæ nobis sunt ignota, non transeunt; Te occulta non fallunt. Tu cognitor es secretorum; tu scrutator es cordium. Tu hujus vitam celesti poteris examinare judicio, quo semper prævalet & admissa purgare, & ea, quæ sunt agenda, concedere. Denique manum capiti ejus imponit, dicendo: Accipe spiritum sanctum ad robur & ad resistendum diabolo & tentationibus ejus. Postremo cum ceteris ornamentis ei tradit librum Evangeliorum.*

VI. HÆ formulæ videntur innuere, Ministra-
 diaconi functiones ad solum altare restringi, re ad
 quo hodieque restringuntur; quamvis olim mensam;
 latius patuerint. Constat quidem, primos eamque
 diaconos mensarum ministros fuisse¹. Men- vel sa-
 sæ vero in cœtu Hierosolymitano duplicis ge- cram vel
 neris fuere. Mensa scilicet sacra ad consecra- commu-
 tionem & distributionem Eucharistiæ, & men- nem.
 sa profana, ad quam corpus curabatur. In
 ista enim rerum communione id cuiusque pro-
 prium fiebat, quod Apostolorum jussu eroga-
 batur. Quod, quum singulis diebus fieri de-
 beret, Apostoli diaconis commiserunt. Exem-
 pla tamen Stephani & Philippi² docent, dia-
 conos principio baptismum quoque admini-
 strasse & verba ad populum fecisse. Successu
 temporis his officiis rarius & dumtaxat vice
 Episcoporum & presbyterorum functi sunt.

1) Act. VI. 2. 2) Act. VI. 10. 2. 5.

VII. DUO ergo fuere officiorum ge- Unde du-
 nera. In Ecclesia ad *altare* ministrarunt, quod plex offi-
 etiamnum faciunt, assistentes Episcopo vel cium: al-
 presbytero sacrificaturo, simulque cum eo Eu- terum in
 charistiam distribuentes; populum inter oran- Ecclesia;
 dum admonentes, quando in genua procum-
 bendum, quando surgendum: quando ad Eu-
 charistiam vel accedendum, vel recedendum;
 quem quisque locum habere debeat; impe-
 rantes silentium, modestiam, discessumque
 post sacra³. Exstantior est hæc admonitio po-
 puli in liturgiis græcis. Posthæc pars hujus
 oneris ad *ostiarios* & *subdiaconos* est devoluta.
 Episcopo concionaturo vel alia agenti adstite-

runt, antequam *acolythi* instituerentur. Sæpe Catechumenorum institutio iis fuit demandata². In casu necessitatis baptizarunt, jussuque Episcopi ad populum verba fecerunt. Atque hodiernum diaconorum est, ad populum differere, evangeliumque publice prælegere.

1) *Concil. Ancy. c. 2. Carthag. IV. c. 38.*

2) *August. de Cathechiz. init.*

extra Es-
clesiam
alterum.

VIII. EXTRA *Ecclesiam* diaconorum fuit, bona Ecclesiæ administrare & eleemosynas facere¹. Acceptas a fidelibus oblationes ex nutu Episcopi distribuerunt pro *necessitate* communi. Observarunt fideles, & si qui contentiosi essent, palamque peccarent, eos Episcopo indicarunt. Mandata Episcopi ad presbyteros vel Episcopos alios, locis diffitos, pertulerunt, Episcopi in itinere comites. Ut his laboribus pares essent, eligebantur in ea ætate, quæ robur corporis cum judicii maturitate conjungit, triginta vel triginta quinque annos nati: quamvis hodie sufficiat, habere viginti tres, unumque in subdiaconatu exegisse. Ad exemplum Ecclesiæ Hierosolymitanæ olim in singulis Ecclesiis non nisi septem fuere diaconi, ut efformarent imaginem septem spirituum, qui sunt coram throno Dei². Unde minorem clericorum numerum augeri necesse fuit. Diaconorum princeps *archidiaconus* audit, cujus insignis fuit auctoritas; qua de re cap. 19.

1) *Baron. ad an. 34. v. 227.*

2) *Tob. XII. 15. Apoc. I. 4.*

IX. FUERUNT etiam feminæ diaconis. Diaconis.
fæ.
Hæ fuere viduæ ex cœtu Deo devotarum
electæ, omnium piissimæ, majoresque annis
LX. Succenturiabantur ex diaconis ratione
eorum, quæ feminis præstanda erant, quæque
a viris salvo pudore præstari non poterant¹.
Floruerunt autem inde a temporibus Aposto-
lorum ad minimum usque ad sæculum VI.

1) 1 Tim. V. 9. Concil. Epaun. an. 517. c. 21.

C A P. IX.

D E P R E S B Y T E R I S.

I.

PRESBYTERUM oportet annum unum in Presbyte-
ri dotes.
diaconatu exegisse, majoremque esse XXV.
olim XXX. annis¹. In ætate magis spectaba-
tur tempus, quod in minoribus ordinibus ex-
egerant, & si qui eligendi essent, prudentis-
simus quisque, fortissimus, fideique plenissi-
mus & spectatissimæ probitatis sumebatur. Et
quamvis hodie remissiores simus; interstitia
tamen in *sacris* ordinibus strictius, quam in
minoribus, observantur, quæ Episcopi, sine
caussa, coarctare prohibentur². Examen huic
ordini præmitti solet rigorosius, quia ordinan-
dus idoneus esse debet ad monstandam populo
viam salutis & ad sacramenta dispensanda.
Sed nullare magis presbyterorum virtutes fun-
ctionesque patescunt, quam ritu *ordinationis*.

1) Concil. Neocæs. c. 2. Siric. ep. 1.

2) Concil. Trid. sess. 23. ref. c. 14.

ordina-
tio;

II. ARCHIDIACONUS quemadmo-
dum diaconum, ita *presbyterum* quoque veluti
ab Ecclesia postulatum Episcopo adducit, lau-
datque. Episcopus populum consulit, quia
cum pastoris, tum gregis interest, quos pres-
byteros habeat; unus ea, quæ plures ignorant,
scire potest, & quilibet lubentius ei obtem-
perat, in ejus ordinationem consensit. Dein-
ceps ad ordinandum conversus, *sacerdotem*, in-
quit, oportet offerre, benedicere; præesse, præ-
dicare, & baptizare. Quare cum timore ad tan-
tum gradum ascendendum est ac providendum, ut
cœlestis sapientia, *probi mores* & *diuturna justi-
tia observatio* ad id electos commendet. Presby-
teri LX. senioribus, qui Mosen sublevarunt,
& LXII. discipulis Christi surrogati sunt. Eo-
rum est, macerare corpus assidua meditatione
mortis Christi e mysterio *missæ*, quod cele-
brant; salutaris doctrina pascere populum Dei;
flagranti probitatis ardore perfundere; orna-
reque Ecclesiam prædicatione & exemplo.

manuum
imposi-
tio:

III. EPISCOPUS ordinando ambas
manus imponit. Idem faciunt presbyteri cir-
cumstantes. Episcopus super eo preces fun-
dit, quibus diversos sacerdotii gradus profe-
quitur^I. Secundi ordinis presbyteri sunt pon-
tificum comites adiutoresque, ut filii Aaronis
parenti suo adstiterunt, & apostoli Christum
sunt secuti. Dum ornatum ei tradit, orat, at-
que inter alia ait: *Deus, sanctificationum omni-
um autor, super hunc famulum tuum munus tuæ
benedictionis infunde, ut gravitate actuum &
censura vivendi probet se seniore, his institutus*

disciplinis, quas Tito & Timotheo Paulus exposuit, ut in lege tua die ac nocte meditans, quod legerit credat; quod crediderit doceat; quod docuerit, imitetur; justitiam, constantiam, misericordiam: fortitudinem, ceterasque virtutes in se ostendat; exemplo prabeat, admonitione confirmet &c.².

1) 1 Tim. IV. 14. concil. Caribag. IV. c. 3.

2) Pontif. Rom. de ord. presb. p. 65.

IV. POSTHAEC Episcopus palmas ^{unctio} eorum oleo catechumenorum tingit, ut ini ^{palmarum} tiantur ad benedicendum, consecrandum & sacrificandum; medio tempore hymno Spiritus sancti auxilium advocatur. Dum calicem vino repletum & patenam pane oneratam porrigit, potestatem ei facit Deo sacrificandi: hinc in ipso ordinationis ritu sacrum facit cum Episcopo.

V. POST Eucharistiam Episcopus eum ^{fidei professio.} alloquitur verbis Christi: *Non amplius servos meos vos appellabo, sed amicos, & quæ sequuntur*¹. Hinc ordinatus surgit, recitatque symbolum apostolicum, tamquam publicam fidei ejus quam prædicaturus est, professionem. Rursus in genua procumbenti manus imponit Episcopus, dicendo: *Accipite Spiritum sanctum, quibuscumque peccata remiseritis, remissa erunt: & quibus ea retinueritis, retenta*². Denique ad obedientiam eum adstringit, monetque, ut ritum missaticum ex aliis presbyteris magis exercitatis curate addiscere allaboret, ob summum hujus rei momentum.

1) Job. XV. 15.

2) Job. XXI. 22.

Officium
positum.

VI. Ex his formulis patet, presbyteros Episcopis succenturiari non in functionibus exterioribus & temporalibus, ut diaconi; sed spiritualibus & sacerdotii propriis: quæ sunt, secundum pontificale, offerre, benedicere, præesse, prædicare, baptizare.

in offe-
rendo.

VII. OFFERRE est sacrum facere h. e. missam celebrare: quod primis sæculis presbyteri non nisi vel deficiente episcopo, vel mandante, peregerunt. Ratio hujus functionis explicatur *part. II. c. 3.*

benedi-
cendo,

VIII. BENEDICERE est preces solemnes diversis benedictionibus aptatas concipere, veluti fontium tempore paschali & pentecostali, aquæ lustricæ, panis missatici, primitiarum fructuum, campanarum, tori genialis, feminarum e puerperio prodeuntium, aliarumque rerum, quæ in *Rituali c. de presb. ordin.* continentur.

præsi-
dendo,

IX. PRÆESSE est moderari conventus sacros, omniumque nomine orare. Huc pertinent sepulturæ aliæque pompæ solemnes, quarum semper presbyter est antesignanus. Item jus consulendi episcopo, jus suffragii in judiciis ecclesiasticis, jus decernendi nomine episcopi. Antiquis enim temporibus ubique presbyteri veluti *senatum Ecclesiasticum* constituerunt.

prædi-
cando,

X. PRÆDICARE principio presbyteris insolitum, quod episcopi populum docerent.

Sed inde ab ultimis IV. sæculis plurimi presbyteri, præsertim ex ordine monachorum, hoc sibi veluti præcipuum sumere, ut in omnis generis ecclesiis, quoties adpellarentur, prædicarent, quum olim pastores ordinarii hoc numere fungerentur.

XI. BAPTIZANDI vocabulo omnium ^{baptizando.} sacramentorum administratio involvi videtur. Nam hæc presbyteris permessa est, duobus exceptis ac episcopo reservatis. Distinguendum tamen est. Baptismus, si urgeat necessitas, a quolibet Christiano, Eucharistia a quolibet presbytero administrari potest, excepta *paschali & ultimo viatico*. Pœnitentiam injungere non possunt, nisi qui ab episcopo speciatim veniam habent. Extrema unctio & benedictio nuptialis sunt pastoris loci, nec non baptismus solemnis. Atque hæc functionum amplitudo, quæ presbyteris tantam reverentiam olim conciliavit, novissimis temporibus pro ansa multiplicandi presbyteros arrepta est; quo ipso tamen viliores sunt redditæ.

CAP. X.

DE PROMOTIONE
EPISCOPORUM.

I.

EPISCOPORUM dignitas curatius servata ^{Quid sit episcopus} est, quam presbyterorum, quia nullus episcopus ordinatus fuit, nisi ad vacantem ec-

clesiam. Vocabulum episcopi notat *inspectorem*, ut appareat, in ipsum solum omnem gregis curam derivari. Sæpe vocatur *Pastor*; veteribus *præpositus*; græce *πρωτοῦς*, latine *præsul*, *antistes*. Appellatur etiam *sacrificator*; græce *ιερεὺς*, latine *sacerdos*, quod nominis novissime cum nomine presbyteri commutatum est, simplicibus quippe presbyteris datum. Olim quoque vocati sunt *pontifices*; sed recentiores nonnulli hanc appellationem *Papæ* propriam facere satagunt. Ipsi olim, de semet ipsis loquentes, *servos* semet hujus vel illius ecclesiæ, sive *fideles & servos Dei* adpellarunt, quam formulam Papa retinet.

Jure veteri electus egre-
mio ecclesiæ vo-
cantis,

II. CHRISTUS ipse discipulos suos vocavit, & Apostolos elegit, quos voluit¹. E mortuis resuscitatus ad eos ait: *quemadmodum pater meus misit me, ita ego mitto vos*². Paulus ad *Asiæ episcopos* ait, esse eos a Spiritu sancto præfectos ecclesiæ Dei regendæ³, & ad Titum, quod eum reliquerit in Creta, ut per civitates presbyteros, quos mox episcopos vocat, ordinaret⁴. Denique ex traditione constat, episcopos semper ab aliis episcopis fuisse ordinatorum. Equidem ad hunc actum vocabatur clerus & populus, ne pastorem acciperent ignotum aut ignarum⁵. Ad horum desiderium plerumque presbyter aut diaconus ejusdem ecclesiæ, diuturno ministerio, exacta virtute, scientia & caritate conspicuus, in cruciatibus constans, eligebatur, quem episcopi manuum impositione, precibus ac jejuniis in-

auguratum in solio episcopali collocabant: quo pacto munere suo fungi cœpit ⁶.

1) *Marc. III L, 13. 14.* 2) *Job. XX, 21.*

3) *Act. XX, 28.* 4) *Tit. I, 5. 7.*

5) *Can. apost. 1. can. Nic. 4. Sirmond. præfat. ad form. antiq. t. 8. Conc. p. 1860.*

6) *Cælest. ep. 2. c. 5. Leo ep. 84. ad Anastas. c. 5. 85 ep. 92. ad Rustic. c. 1.*

III. TESTIS est Cyprianus, qui ¹ inquit, episcopos vicinos se contulisse ad ecclesiam vacantem, elegisseque episcopum præsentem populo, cui notus esset. Et Julius Papa ² Gregorium, qui Athanasio suffectus est, taxaturus, inquit, hunc Antiochiæ ordinatum per XXXVI. dierum iter missum fuisse Alexandriam, ubi nec baptizatus, nec notus, neque vel a presbyteris, vel ab episcopis, vel a populo sit postulatus. (quod probatur)

1) *ep. 67. al. 68.*

2) *epist. 2. 2. p. 306. D. hist. nostr. eccl. t. 12. n. 25.*

IV. POPULO Christiano post Constantini tempora aucto, omnium ordinum, nobilium, magistratum, monachorum, ratio fuit habenda; Cleri tamen præcipuæ hic semper partes fuere ¹. In regnis, e ruina imperii Romani natis, principum consensu opus fuit, qui quum viderent, quanta episcoporum esset inter novos subditos auctoritas, veluti cuncta suspecta haberent, non facile alios, quam quorum fides ipsis esset explorata, eligi patiebantur. a clero & populo,

1) *LEO ep. 89. ad episc. Vien. c. 6.*

consensu
principis.

V. UNDE temporibus regum Merovingicorum & principio Carolingorum licet in Francia electionum schema obtineret; e regum tamen manu prorsus pendebant. Liberiores esse cœperunt sub Ludovico pio, talesque mansere per sæculum IX. ita tamen, ut sine *regum auctoritate* nihil fieret ¹.

1) *Vid. formul. antiq. promot. episc. t. 2. conc. Gall. & 8. conc. general. p. 1864. Hist. eccl. l. 53. n. 33.*

Ratio e-
lectionis
in veteri
regno
Franco-
rum.

VI. DEFUNCTO episcopo, clerus populusque misit, qui Metropolitano id nuntiarent, & hic, qui regi. Cujus jussu misit hic episcopum illius provinciæ, ut visitaret ecclesiam vacantem, promoveret electionem, videretque, ut cuncta fierent *canonice*, de qua ipse metropolitani clerus populumque amplissimis literis monuit. Visitator ille episcopus, clero & populo collecto, prælegi jussit loca Pauli & canones, quibus episcopi dotes modusque electionis continentur. Quæ ut observarent, singulos ordines, presbyteros, ceteros clericos, virgines, viduas, nobiles & ceteros laicos, cives videlicet, sigillatim admonuit. Monachorum præcipua ratio habita. Nec canonici solum, sed & clerici urbani & rustici vocati. Jejunium trium dierum continuum cum precibus publicis & eleemosynis præcessit electionem, qua, quoad ejus fieri potuit, semper clericorum quisquam e gremio ecclesiæ illius ad episcopatum evectus est.

VII. ELECTIONE peracta, decretum electionis sigillo præcipuorum e clero,

populo, monachisque munitum, Metropolitano missum fuit, qui omnes illius provinciæ episcopos convocavit in urbem ecclesiæ vacantis. Singulis comparandum fuit; sed qui per valetudinem aliaque impedimenta venire non poterant, ii per literas electionem adprobarent. Omnium enim consensu¹ ac trium adfidentia opus fuit². Hoc veluti concilio coacto, metropolitanus electum interrogavit de natalibus, de vita ante acta, de adscensu per ordines, de functionibus, ut certior fieret, si quod subesset vitium. Exploravit porro doctrinam; postulavit fidei professionem, eamque in scriptis reddendam. Si cuncta bene se haberent, personaque videretur idonea; inaugurationi diem præfixit. Sin secus, si parum idoneus; si electio ambitu vel pecunia extorta, Concilium irritam eam declaravit, aliamque suscepit.

1) per Concil. Nic. c. 4.

2) Can. Apost. I.

VIII. CONSECRATIONIS ritus Ritus consecrationis.
idem ferme fuit, qui hodie. Metropolitanus consecrato scriptum tradidit, quo singulæ officii partes explicantur, tamquam pater & doctor episcoporum ab ipso ordinatorum. Ipse e suis scriniis exempla canonum suppeditabat episcopis, & ab iis in omni causâ ardua consulebatur. Si extra *vocantem ecclesiam* confirmatio facta, metropolitanus literas eo misit, quibus episcopum commendavit suscipiendum. Regi autem singuli actus, præsertim *electionis* & *confirmationis* significabantur, quoniam ex-

cludere poterat, quos non probabat. Hæc electionum facies per occidentem fuit sæculo IX. & X. quo exeunte canonici ecclesiarum cathedralium electiones ad se trahere conabantur: quod ex concilio Lateranensi an. 1139. patet, cujus c. 28. his ausis obviam itum est¹.

1) Vid. THOMASS. *discipl. eccl.* p. 4. l. c. 40.

Canonici
ecclesia-
rum ca-
thedra-
lium ele-
ctiones,
episcopi
usurpare
incipiunt
sæc. XIII.

unde Ro-
mam de-
latæ lites.

IX. PRINCIPIO sæculi XIII. capitula, excluso clero & populo, elegerunt, & metropolitani, inconsultis suffraganeis, confirmarunt electos episcopos. Utrumque patet e concilio Lateranensi an. 1215. cujus c. 24. & 26. de hujusmodi electionibus statutum est.

X. HÆC decreta minoris erant auctoritatis & aliquando injustiora, quam concilii episcopalis judicia. Inde frequentissime Romam appellatum, ipsique electi sæpius directo Papam pro confirmatione & consecratione adierunt. Quare dicendum de ratione electionum secundum jus *novum* & secundum *decretales*.

Jure no-
vo epi-
scopus
1.) eligi-
tur vel
per in-
spirationem
vel
per com-
promis-
sum) vel
per scru-
tinium.

XI. DISTINGUENDI autem sunt actus *electionis*, *confirmationis* & *consecrationis*. Electio vocatur *postulatio*, si a canonicis eligitur, qui sine *dispensatione* episcopus esse nequit, v. gr. si sit episcopus; si non sit in sacris: si illegitimo connubio natus. His enim casibus non tam eligunt, quam *postulant*, ut superior episcopum illum det, quem eligere non possunt¹. Electio fit tribus modis, *scrutinio*, *compromisso*, *inspiratione*². Primis sæculis

lis plura divinæ inspirationis exempla occurrunt, cui comparantur hodie, quæ unanimibus suffragiis sine præcedente deliberatione fiunt. Electio per *compromissum* fit, si universum collegium paucis imparis numeri, velut tribus, quinque vel septem canonicis potestatem eligendi permittit: quibus intra fines compromissi se tenere incumbit. Electio per *scrutinium* est omnium frequentissima, atque hoc modo peragitur.

1) c. ult. X. de postul. junct. gloss.

2) Concil. Later. IV. c. 24. & 42.

XII. QUI jus eligendi habent, ii omnes ^{quomodo per scrutinium?} statim die vocandi sunt, ut absentes vel ipsi venire, vel mandata mittere possint, ne electio clandestinitatis accusari valeat ¹. Intra tres menses a die vacantiae electio suscipienda est, ne capitulum protrahat interpontificium, quo diutius regnare possit ². Interim publicæ preces instituuntur. Die præstituto electores congregati in ecclesia Missæ de *spiritu sancto* interfunt, eucharistiamque accipiunt; iurantes, se dignissimum electuros, neque eum suffragio juturos, qui ambitus suspectus sit. Suffragia olim data sunt viva voce; post in schedis complicatis, in calicem vel aliud vas immissis, quæ ab iis, qui *scrutatores* vocantur, colliguntur ac comparantur. Isque electus declaratur, qui non solum *majoris*, sed & *sanioris* partis suffragiis nititur.

1) Concil. Basil. Sess. 12.

2) c. 41. X. de elect. ex concil. Later. IV. c. 23.

quæ lites?

XIII. ELECTIONE publicata, variare non licet. Singula actus momenta rediguntur in instrumentum, sæpe non sine contentione¹. Sunt enim, qui protestentur; sunt, qui reluctentur, qui appellent, ac haud raro electores discordant. Electus intra mensem sub pœna amissionis jurium suorum consentiat necesse est. Insecuto trimestri petenda est à superiore immediato, Metropolitano, primate vel Papa, pro dignitate vacantis ecclesiæ, confirmatio².

1) c. X. 18. de elect. 2) c. 6. X. de elect. in 6.

quis judex?

XIV. METROPOLITANUS citat, quorum interest, scilicet, simul electos vel *contradicentes* specialiter, ceteros *edictaliter*. Terminò præterlapso, ad iudicium accingitur sive rogatus a partibus, sive ex officio, si contradictor non adest. Hic examinat qualitates electi, modum electionis, ubi, si contradictor adest, longum negotium texitur¹. Possunt enim esse plures contradictores, quorum quisque tot causas nullitatis injicere potest, quot irregularitates in electo & singulis electoribus ac ipso electionis ordine deprehendit.

1) c. 44. de elect.

quando metropolitano competit providere?

2.) confirmatur

XV. Si electio nulla declaratur ob *vitiū electorum*, metropolitano competit jus providendi ecclesiæ; ut eligentes culpæ suæ pœnas luant. Si ipsorum nulla sit culpa, veluti si princeps electum improbet, novam electionem suscipiunt. Si electio *confirmatur*, superest, ut electus consecratur. Interim ea ha-

bet omnia, quæ non sunt *ordinis*. Sed & a metropolitani vel primatis sententia, in utramvis partem lata, appellare licet: unde novum iudicium. Istæ appellationes generatim ad papam deferuntur, ex quo ALEXANDR. IV. *concil. Lugd. II. c. 9.* retulit eas inter *causas maiores*. Et solo lapsu sex mensium jus providendi ad ipsum devolvitur ob negligentiam eorum, penes quos erat vel eligendi vel confirmandi potestas.

XVI. QUIBUS constitutionibus factum est, ut sæculo XIII. & XIV. plerorumque episcopatuum provisiones devolverentur ad Papam, siue quod electiones intra terminum non fierent, siue quod vel electiones vel confirmationes essent vitiosæ: quarum infinita exempla occurrunt in decretalibus¹. Præterea plurimæ electiones manifesto ambitu ac largitionibus corrumpebantur, præsertim in provinciis, ubi Episcopi erant domini sæculares. Sæpe Principes eas interceperunt; sæpe seditionibus & violentia turbatæ, in bella, & clades vel saltem in lites immortales desinebant. Hæ turbæ Pontificibus ansam dedere reservandi sibi nonnumquam jus providendi Ecclesiis, quæ maxime periclitabantur. Et ab his processum est ad *reservationes generales* in certis casibus, veluti, si quis Episcopus diem obiisset in curia Romana; si sacram purpuram, si beneficium incompatible nactus esset. Ad ultimum Joannes XXII. in universum omnes Ecclesias cathedrales, quæ vacassent, sibi providendas reservavit², quod ipsum nihil aliud erat, quam ele-

unde Pa-
pa provi-
deat!

ctionum suppressio. Ejus loco tamen, ut huic defectui mederetur, non nisi in *consistorio*, cardinalium nutu, prævioque diligenti examine, Episcopatus contulit.

1) t. 1. X. de elect. tit. eod. in 6. o) reg. cancell. 2.

Abusus
provisio-
num ge-
neralium
in ponti-
fice im-
probatus,
&

novastatuta per
regna
Christia-
na.

XVII. ISTAE reservationes generales referebantur inter abusus, qui tempore schismatis invaluerunt. Concil. Basil. Sess. 12. electiones restituere tentavit, ejusque decretum insertum est *pragmatica Bituricensi*: displicuit tamen Papæ, quippe in medio concilii & Eugenii IV. dissidio natum. Ex illo tempore provisiones pro provinciarum varietate fuere variæ. Per Italiæ maximam partem Papa Episcopatus confert, cui velit; in Francia non nisi iis, qui a rege *nominantur* per concordata an. 1516. quod nominandi jus Hispaniarum rex ac nonnulli alii principes exercent speciali venia pontificis, quam ad dies vitæ impetrare solent. In Germania per concordata an. 1447. electiones conservatæ usu obtinent. Mihi propositum est ea, quæ in Francia fiunt, sola persequi.

In Fran-
cia rex
nominat;

XVIII. IN Francia igitur Rex nominat^r Theologiæ vel jurium sive doctorem sive licentiatum, annos natum XXVII. atque iis dotibus præditum, quos canones requirunt; idque intra semestre a tempore *vacantia* spatium. Quod ubi novo trimestri negligitur, ad pontificem pertinet provisio. Per statutum Blesense *art. 1. 2.* annus regi datus erat, ut eo diutius maturiusque deliberare posset. Si

quem elegit, antequam *nominationis* formula literis conciperetur, Episcopus loci, in quo *nominandus* ultimo quinquennio commorabatur, & capitulum Ecclesiæ vacantis, mores vitamque; aliusque Episcopus & duo Theologiæ doctores doctrinam & scientiam ejus explorarunt rigorofo examine instituto. Hoc conforme fuit concilii Tridentini decretis ², quo ad concilium provinciale rejecta est de hoc scrutinio statuendi potestas.

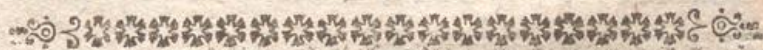
1) *per Concordat. tit. de election.* 2) *Sess. 24. c. 1.*

XIX. NOSTRIS moribus rex nominat, quando lubitum est, nominatusque ratione vitæ ante actæ ab Episcopo ultimi domicilii æque examinatur, ac ii, qui ad ordines adspirant. Episcopus vitæ ejus adjicit *professionem fidei* ab ipso editam ac descriptionem vacantis Ecclesiæ, atque hæc omnia mittit Romam. Rex eodem mittit tres Epistolas, quarum prima *papæ*; altera *regis legato*; tertia *cardinali protectori nationis Francicæ* redditur. Hic adscitis tribus aliis cardinalibus perpendit acta ad nominationem pertinentia, nominatumque dignum Episcopatu judicat. Denique in consistorio ejus prima vice, quod *preconizare* vocant, mentionem facit, & in consistorio subsequenti de eo refert, quod *propositionem* appellant. Interstitium illud cardinalibus datur, ut interea dispicere possint, dignus sit, nec ne. Pontifex, postquam relatum est, suffragia colligit & decretum prodit, quo providetur nominatus. Atque hæc *provisionis* forma imitatur ex parte naturam electionum, quæ purior

nominatum papæ commendat.

a quo providetur.

ribus temporibus in concilio Metropolitani ac suffraganeorum, flagitante clero ac populo, suscipiebantur; atque idem juris tribuit, quod confirmatio. Post *decretum provisionis* bullæ pontificiæ adornantur, quibus acceptis, electus regi fidem jurejurando obstringit, & ab eodem literas patentes accipit, quas una cum epistola donationis fructuum, durante vacantia debitorum, cameræ rationum offert consignandas. Quo pacto liberatur a regalia, & possessionem adipiscitur. Consecratio autem sequenti trimestri suscipienda est.

CAP. XI.

DE EPISCOPORUM
CONSECRATIONE.

I.

3. conse-
cratur.

RITUS consecrationis satis innuit, quæ doctes spectentur in Episcopo, quæve ejus functiones sint. Consecratio die dominica in *propria* electi *Ecclesia* vel saltem in eadem provincia, quoad ejus fieri potest, peragenda est^r. Consecratorem decet duos minimum Episcopos *assistentes* habere, vigiliaque præcedenti æque ac electum jejunare. Consecratori coram altari sedenti *assistentium* Episcoporum major electum offert, dicendo; *Postulat sancta mater Ecclesia catholica, ut hunc presentem presbyterum ad onus Episcopatus sublevetis.* Ille non, ut in electionibus, num dignus sit; sed id solum quærit, *an mandatum habeat apostoli-*

cum, h. e. bullam pontificiam, quæ est instar *meriti*; eaque prælegitur. Electus juramentum fidelitatis præstat *sedis Apostolicæ*; cujus formula temporibus GREGORII VII. natales debet²; sed tamen variis capitibus postea aucta est, veluti, ut singulis quadrienniis Romam vadant, aut certum hominem eo ablegant, per quem rationem actionum suarum reddant pontifici. Sed hoc in Francia in desuetudinem abiit.

- 1) *Pontifical. de consecrat. Episc.*
- 2) *Concil. Rom. an. 1079.*

II. HIS præmissis, consecrator electum interrogat de *fide* & de *moribus* h. e. qualem se in posterum præstare velit: nam de præteritis securus est. Interrogat, inquam, num rationem subicere velit sensui scripturæ sacræ? num populum doctrina & exemplo erudire velit de iis, quæ in divinis intelligit? num observare & docere velit traditionem patrum, & decreta sedis apostolicæ? num Papæ obtemperare secundum canones? num fugere malum & Deo juvante bonum prosequi? num prosequi & docere castitatem, sobrietatem, animi demissionem, patientiam, misericordiam; pauperes solari: Dei servitio se mancipare; negotia sæculi & omne lucrum contemnere? Porro eum interrogat de fide in sacrosanctam Trinitatem, de incarnatione, de Spiritu sancto, de Ecclesia, de quæ ceteris symboli apostolici capitibus, & de hæresibus, & quidem exquisitissime iis definitionibus, quibus Ecclesia hæreses condemnat.

quibus ritibus hodie?

III. QUIBUS peractis, consecrator accingitur ad sacrum faciendum, & post epistolicam pericopen ac *graduale* redit in solium & Episcopum prope assistentem de officio Episcopali admonet, dicendo: *Episcopum oportet judicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, baptizare & confirmare.* Quo facto, in genua procumbunt electus & Episcopi assistentes, & consecrator, dum Litaniam intonatur, librum Evangeliorum apertum expandit super collo & humeris electi. Hæc cærimonia convenientior fuit antiquis temporibus, quibus Evangelia, voluminibus descripta, ad hunc modum expansa defluebant utrimque ex humeris instar *stolæ*. Inter hæc consecrator cum duobus Episcopis assistentibus ambas manus imponit capiti electi, dicendo: *Accipe Spiritum sanctum &c.* Hæc manuum impositio in divinis literis proditur veluti *ordinationis* pars maxime essentialis. Et impositio libri Evangeliorum itidem est antiquissima, innuitque obligationem ferendi jugum domini & Evangelii prædicandi.

IV. HIS ita gestis, consecrator Deum orat, ut electo concedat omnes virtutes, quarum symbola mystica fuerint ornamenta archisacerdotis veteris Testamenti. Et dum hymnus canitur de Spiritu sancto, caput electi inungit *chrismate*, pergitque orando, ut Deus ipsi concedat exuperantiam gratiæ & virtutis per oleum denotatæ. Dum canitur *Psalmus CXXXII.* qui de *unctione* loquitur, electi manus *sacro chrismate* tingit. Dehinc consecrat

baculum Pastoralem, quem electo tradit in signum jurisdictionis, eumque admonet de iudicio sine ira exercendo & mansuetudine temperando. Consecrat & *annulum*, quem digito ejus apponit in signum fidei, monetque, ut Ecclesiam, Dei sponsam, servet immaculatam. Denique *librum Evangeliorum*, ab humeris ejus ablatum, manibus tenendum tradit, dicendo: *Accipe Evangelium & vade, prädica populo tibi commissio. Deus enim potens est, ut augeat tibi gratiam suam.*

V. MISSA procedente, legitur Evangelium, quo facto olim oratione ad populum habita Episcopus munus suum auspicabatur¹. Inter sacrificium veteri more offert *panem & vinum*: postea ad consecratorem accedens perficit cum eo missam, statque Eucharistiam *sub utraque specie* accipit. Missa finita, consecrator tiaram & chirothecas cum mentione mysterii consecrat & consecratum in suo solio collocat, quod *faldistorium* vocant². Dum canitur *hymnus Ambrosianus*, Episcopi assistentes consecratum per omnes Ecclesiae angulos deducunt, monstrantque populo. Quae cuncta finiuntur *benedictione populi solenni*.

1) *Constit. Apost. l. 8. c. 5.*

2) *Pontif. Rom. de consecr. Episc. p. 113.*

VI. OLIM quum electiones essent liberæ, ipsis vigiliis consecrationis sunt plurimæ carimoniae peractæ. Namque sub vespere sabbathi metropolitanus cum suffraganeis medio templo residens archipresbyterum vel

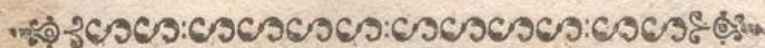
quibus
olim?

archidiaconum vacantis Ecclesiæ, qui in genua profusus ei se sistebat, interrogavit: *Mi fili! quid desideras?* cui ille: *ut Deus nobis det pastorem.* Ille: *Estne aliquis e gremio vestræ Ecclesiæ? Quid in illo vobis placuit?* Hic: *Modestia, animi demissio, patientia & cetera virtutes.* Inde electionis decretum prælectum, quo laudabatur. Et canonici præsentēs significarunt, se sigillis suis id decretum munivisse. Quibus metropolitanus dixit: *Cavete, ne quod ab electo promissum elicueritis.* Hoc enim simoniam saperet, canonibusque repugnaret. Inde electum arcessivit. Ille vero, adhuc jejunos, & inter archidiaconum & archidiaconum medius, accessit. Quem metropolitanus interrogavit, *quot annos in presbyterio exegisset? num uxorem habuisset? num domui suæ prospexisset?* Ad quæ singula quum responsum accepisset, rursus interrogavit: *quinam libri in tua leguntur Ecclesia?* Respondit: *Pentateuchus, Prophetæ, Evangelium, Pauli Epistolæ, Apocalypsis, & reliqui.* Ille: *num canones tenes?* Hic: *Eos me doce.* Tum ille generatim eum erudit, ampliorem institutionem in scriptis pollicitus. Regulariter electus in jejunio perseveravit usque in crastinum post consecrationem. Illo vero die senior ex Episcopis assistentibus eum adduxit, testatus, eum esse dignum. Tum peragebantur omnia, quæ hætenus adlata sunt, nisi quod electus non Papæ, sed metropolitano fidem suam & obedientiam jurejurando obstringeret, qui ei scriptam instructionem tradidit, cujus hæc præcipua fuerē capita: *Dilecte frater, scito, te subire onus*

maximi momenti maximique laboris, scilicet cura animarum, ubi plurium necessitatibus succurrendum tibi, tamquam seruo omnium; teque in die iudicii rationem redditurum de talento tibi concredito. Puritatem fidei curate custodi. Ecclesie regulas in ordinationibus cum ratione interstitiorum, tum ratione personarum diligenter observa. avaritiam & simoniam inprimis fuge. Continens esto, nec feminas ad te admittito. Et si virgines Deo consecratae visitanda sunt, ad eas accedito cum viris integerrimis. Scandala evitato. Predicationibus vacato. Verbum Dei uberrime, distincte, gratiose, indefinenter populo inculcato. Scripturam sacram perpetim legito, interque legendum orato. Traditioni eorum, quae accepisti, insisto, & doctrinas tuas vitae sanctitate tamquam regulam ovibus tuis commendato. Gregem ipsum intensa cura habeto, ac mansuetudine permulceto, ut zelo, caritate temperato, cum nimium rigorem, tum remissionem evites. Personarum respectum a tuis judiciis procul habeto. Bona Ecclesie, tamquam rem alienam fideliter & prudenter dispensato. Hospitalis esto & in pauperes beneficus. Viduas, orphanos, aliasque personas miserabiles solator. In adversis nec demittito, nec in secundis animum extollito¹. Et ista quidem sunt, quae de Episcoporum institutione vetustis libris continentur. Huic similem Ivoni Carnutensi, quum an. 1091. Episcopus consecraretur, dedit URBANUS II, Tom. X. concil. p. 430.

1) Vid. Pontif. Roman. de scrut. serotino p. 700. sqq.

CAP. XII.

DE FUNCTIONIBUS EPISCOPI
INTERIORIBUS.

I.

Functio-
nes inte-
riores
Episcopi
sunt;

FUNCTIONES Episcopales ad omnes reli-
gionis Christianæ partes extenduntur, qua-
rum nulla non dependet ab Episcopo. Ejus
est per prædicationem & baptismum facere
Christianos; factos precandi modo imbuere,
ac verbo Dei & sacramentis pascere; presbyte-
ros & episcopos, qui similia faciant, religio-
nemque ad finem sæculi propagent, instituere.

I. prædi-
catio

publica.

II. PRIMA igitur Episcopi functio est
prædicatione, quæ ipsam gentilium conversio-
nem antecessit. Quomodo enim credidissent
in eum, de quo nihil audivissent^I? Prædica-
tionis autem vocabulo intelliguntur omnis
generis institutiones credendorum & agendo-
rum, maxime autem illa, quæ fit per quæ-
stiones & responsiones cum eorum, qui adul-
ti baptizantur, tum infantum, qui jam ba-
ptizati sunt. In primitiva Ecclesia Episcopus
singulis diebus dominicis vel etiam sæpius,
quoties scilicet sacrum fiebat, verba fecit ad
populum. Nulla enim Missa celebrata est si-
ne prædicatione & sine prælectione Evangelii.
Ecclesia fuit schola, & Episcopus doctor, ut
sæpe adpellatur apud scriptores Ecclesiasticos.
Ille instruxit suos presbyteros; instruxit omnem
clerum, aperiendo mysteria in scripturis re-

condita, docendo canones & traditionem functionum Ecclesiasticarum, ac dubia eorum resolvendo.

1) Rom. X. 14.

III. NEC publice solum, sed etiam privata, *privatim* in domibus ad exemplum Pauli¹ docuere Episcopi, memores eorum, quæ Apostolus Tito & Timotheo rescripserat de omni ætatis, sexus & conditionis hominibus seorsim erudiendis. Eo etiam pertinent *Episcoporum Epistole*, quibus aliis consulentibus responderunt, & scripta reliqua queis gliscentes hæreses retuderunt. Ex tot primorum octo sæculorum patribus vix erit, qui non fuerit Episcopus.

cum viva
voce, tum
in scri-
ptis:

1) Act. XX. 20. 21.

IV. SAECULO VI. & sequentibus *intermissa* quum gentium migrationibus omnia perturbarentur remissiores in prædicando facti sunt Episcopi, partim quod per incursiones barbarorum cuncta intuta essent; partim quod per amplitudinem diœcesium, præsertim in Germania, infinitis laboribus implicarentur; partim quod negotiis publicis, ad quæ vel ratione territoriorum, vel ob rerum bene gerendarum peritiam, quæ in laicis nulla erat, vocati sunt, distinerentur. Præterea, (fatendum est enim, quod dissimulari non potest) pauci his temporibus fuere pii Episcopi, & ad erudiendum populum idonei. His de causis concilio *Lateranensi IV. c. 10.* Episcopis injunctum est, ut, qui ipsi prædicandi munere fun-

& fratri-
bus præ-
dicanti-
bus per-
missa,

conc.
Trid. in-
staurata.

gi non possent, idoneis hominibus id manda-
rent, eisque vitæ necessaria suppeditarent. Fra-
trum *prædicantium* & ceterorum *mendicantium*
ordines hoc tempore instituti protulerunt in-
gentem hominum numerum, qui, *prædicandi*
artem unice sectantes, nulli certæ Ecclesiæ ad-
scripti, quocumque mitterentur, prædicabant:
in quo genere differendi quum magis exercita-
ti ac promptiores essent pastoribus, hi ex eo
tempore conticescere cœperunt. Concilium
Tridentinum¹ veteres canones resuscitavit,
voluitque, ut ipsi Episcopi ad populum verba
facerent, idque inprimis suarum partium esse
censerent.

1) *Seff. 5. Ref. c. 2. seff. 24. Ref. c. 24.*

2. Oratio,

V. ALTERUM Episcopi officium est
oratio. Apostoli, quum diaconos instituerent,
orationem & ministerium verbi sibi relervarunt;
& Paulus inprimis exhortatur Timotheum ad
varii generis preces pro variis personis funden-
das ac docendas¹. Episcopum itaque totum
precibus deditum esse oportet cum pro semet
ipso, tum pro grege; immo alios quoque ad
orandum inducere, & publice in Ecclesia præ-
ces præire. Hinc omnibus officiis cum diur-
nis, tum nocturnis, quantum per alia nego-
tia licet, assistere; quæ ad cultum divinum
pertinent per totam diœcesin dirigere, libros-
que eo spectantes, si opus est, repurgare;
preces extra ordinem, pro occasionum varie-
tate, præscribere; fidelibus precum formulas,
quibus in familia utantur, tradere; abusis
autem & superstitionem tollere debet.

1. *Tim. II, 1.*

VI. OMNIUM excellentissima species ^{præsertim in sacris publicis.} orationis est sancti sacrificii opus, quod Episcopum proprie offerre decet. Olim presbyteris id non licuit, nisi absente, vel ægrotante Episcopo. Quam enim inconcinnum est, iudicem die partibus præfixa non comparere in tribunali; tam absurdum tum visum, Episcopum die dominica non conspici in cœtu fidelium, non verba facere ad populum, non sacrificare. Gregorius M. ut palam faceret, quam gravibus arthritidis doloribus vexaretur, dolet, se diebus festis vix per tres horas pedibus insistere posse ad lacrum faciendum ¹. Quem virum præter hæc tot Ecclesiarum curæ, tot tantæque premebant negotia.

1) *Lib. 8. ep. 35.*

VII. DENIQUE Episcopi est admi- ^{3. administratio sacra-mento- rum,} nistrare omnia sacramenta. Quoad Christiani, non nisi tempore paschali & pentecostali baptizabantur, ipse solus solemnem baptismum impertivit; Presbyteris id non facientibus, nisi periculum in mora esset. Itaque Episcopus verus pater fuit fidelium, quos spiritualiter generaverat. Ipse solus pœnitentiam & absolutionem dispensavit. Usque ad sæculum XIII. & nonnullibi ad XV. vetus consuetudo observata legitur, qua presbyteri confitentur Episcopo ¹, cui etiamnum plures casus reservantur. Ipse injungit pœnitentiam publicam, hæreticosque & excommunicatos Ecclesiæ reconciliat ². Interim Episcopi hæc sæpius pœnitentiariis suis, aut aliis presbyteris delegare solent.

1) *Thomass. discipl. part. 4. l. 1. c. 69.* 2) *Pontif. Rom.*

præse-
tim con-
firmatio-
nis & or-
dinatio-
nis.

VIII. Duo tamen sunt sacramenta, quæ solus Episcopus vulgo administrat, *confirmatio baptizatorum, & presbyterorum vel ministrorum ordinatio*. Sunt etiam certarum rerum consecrationes & benedictiones Episcoporum propriæ, veluti abbatum & abbatissarum; Regum & reginarum, equitum, Ecclesiarum, altarium sive fixorum sive portatilium, calicis & scutellæ, sancti olei. Sunt & aliæ, quæ per presbyteros fieri possunt, veluti linteorum & mapparum altaris, ornamentorum sacerdotalium, crûcum, imaginum, campanarum, oratoriorum, cœmeteriorum, & Ecclesiarum profanatarum repurgationes. Vrd. *rubricas pontificalis & ritualis*. Atque hæc omnia functionibus Episcopi interioribus accenseri possunt.

C A P. XIII.

DE FUNCTIONIBUS EPISCOPI
EXTERIORIBUS.

I.

Functio-
nes epis-
copi ex-
teriores
sunt

AD *functiones* Episcopi *exteriore*s pertinent jurisdictio, personarum Deo consecratarum & miserabilium cura, & bonorum Ecclesiasticorum administratio.

1. jurisdi-
ctio;

II. EPISCOPUS eorum omnium, quæ ad *religionem* pertinent, unicus verus & ordinarius iudex est. Ejus est, quæstiones doctrinales & morales ex interpretatione scripturæ & patrum traditione, fideliter relata, decidere. Hinc omnes libros, qui in diœcesi evul-

gantur, examinandi potestatem habet, neque sine ejus consensu quidquam de rebus divinis in lucem emitti potest: quod in Francia non observatur. *Politia Ecclesiastica* pendet ab Episcopo, qui statuta condit, mandata edit, & varias constitutiones promulgat necessarias: modo sint Ecclesiæ disciplinæ universali & juri publico conformes. Ejus est dispensare in casibus, in quibus canones permittunt dispensationes, veluti in trina proclamatione nubentium, in interstitiis ordinationum, & in reliquis, ubi præsens Ecclesiæ utilitas id postulat, exceptis tamen, qui longa consuetudine fedi Apostolicæ sunt reservati. Ipse sibi adjutores in ministerio Ecclesiæ adsciscit, quos vel sacris ordinibus inserit, vel certis officiis ac beneficiis præficit. Ipse enim *ordinarius* est omnium, quæ sunt in diœcesi, *collator beneficiorum*. Porro Episcopus judicat in criminibus Ecclesiasticis, reosque punit. Pro tribunali pœnitentiali judicat peccata, etiam maxime occulta eorum, qui sponte semet accusant. Judicat peccatores publicos, etiam invitos, eosque, si pœnitentiæ semet subicere renuunt, e gremio Ecclesiæ ejicit. Clericos autem corrigit punitque ob culpas levissimas, quoniam plenam Episcopo debent obedientiam, & sanctius vivere tenentur, quam laici. Denique lites non solum inter clericos, sed etiam inter Laicos componit: qua de re *Part. III. c. I.*

III. PERSONÆ, quarum cura præcipue Episcopo commissa est, sunt eæ, quæ Deo consecratæ vitam perfectiorem sequuntur, 2. cura æ religiosorum &

religiosa-
rum,

β. mise-
rabiliū
persona-
rum.

veluti virgines & viduæ, quibus successerunt monachæ, monachi ac ceteri religiosi, qui principio omnes subjecti fuere Episcopis. Ex quo jure superest benedictio abbatum & abbatissarum, nec non potestas, Deo devotis virginibus dandi superiores & visitatores. Eadem cura complecti tenetur personas miserabiles, veluti pauperes validos & invalidos; orphanos sive destitutos, sive, simulatque nati sunt, expositos; senes ad victum quærendum inhabiles; dementes, stupidos, viatores, peregrinatores, præsertim religionis ergo. Hinc ejus est directio Nosocomiorum, omnium caritatis operum, omnium confraternitatum aut congregationum, ob caritatem exercendam contractarum. Ipsi incumbit, examinare pauperes de necessitatibus ipsorum, de moribus, de religione, distinguere vere tales ab impostoribus & vagabundis; dispicere, ut eleemosynæ fideliter, utiliter & ordine distribuuntur; curare, ut cum terrenis cælestia bona cum iis communicentur. Atque hæc pauperum cura præcipua fuit in primitiva Ecclesia Episcoporum occupatio¹. Sibi enim commendatam habuere causam miserorum, viduarum & orphanorum, quam sæpe magistratibus & principibus commendarunt.

1) *Constit. Apostol. l. 2. c. 4. l. 4.*

γ. bono-
rum ec-
cles.

IV. QUOD ad bonorum Ecclesiasticorum administrationem attinet, Episcopi est, fideles exhortari ad decimas, fructuum primitias, oblationes & eleemosynas liberaliter conferendas; immobilium donationes & quascum-

que alias fundationes acceptare. Omnia bona per diœcesin olim ejus potestati fuere subjecta, de quibus præter Deum nemini rationem reddere tenebatur. Nam si in horum dispensatione suspectus esset, animæ ipsi, sine dubio pretiosiores, committi quomodo potuissent¹? Hodie Episcopus non nisi ea administrat, quæ mensæ destinata sunt. Sed hæc omnia latius persequemur *Part. II. c. 24.*

1) *Constit. Apost. 24. 25.*

C A P. XIV.

DE ARCHIEPISCOPIS, PATRIARCHIS,
P R I M A T I B U S.

I.

U T Episcopus tot functionibus vacare possit, Episcopi aut exigui tractus diœcesi, aut magno ministrorum numero, qui ipsum sublevent, opus est. Prius antiquis, posterius nostris placuit temporibus.

II. SAECULO IV. in Provinciis cultioribus, veluti in Oriente, Ægypto, Asia, Græcia, Italia, infinita fuit Episcoporum multitudo, quod subscriptiones conciliorum & patrum Epistolæ testatum faciunt. In Africa sola, hoc est, in ora maris interioris a Tripoli usque ad fretum Gaditanum an. 411. numeratæ fuere sedes Episcopales DLXX. quod ex conventu Carthaginiensi clarum. Papæ quidem per Italiam novos quosdam Episcopa-

olim fere
innumeri
in terris
cultiori-
bus.

tus etiam recens condiderunt; sed & nonnullos veteres suppresserunt. Ex notitia imperii, ad calcem codicis Theodosiani adjecta, patet, per Græciam haud pauciores fuisse. Soli patriarchæ Constantinopolitano subiecti fuere LXXX. Metropolitani & XXXIX. Archiepiscopi, quorum nonnulli ultra XXX. suffraganeos habuere. Græci enim has dignitates distinguunt, & Archiepiscopos post Metropolitanos locant. Concilium Sardic. c. 6. id solum prohibet, ne Episcopi vicis aut urbibus tam parvis præficerentur, quas vel unus presbyter regere posset.

rariores,
sed am-
pliores in
incultis,

III. IN Gallia & Hispania rariores fuere Episcopi ob civitatum raritatem; quarum etiam si in Scythia sæculo V. major numerus, uno tamen omnes ab episcopo regerantur¹. Quum Christiana religio in Germaniam penetraret, quod ea urbibus destituta esset, pauci fuere Episcopatus constituti, nec postea, licet cultu cresceret, aucti, etiam per septentrionem. Unde nati sunt *vastæ magnitudinis episcopatus* in Germania & in Polonia, in quibus quum Episcopi non gregem solum, sed ne presbyteros quidem omnes nosse ac regere possent, opus fuit multis *archipresbyteris*, *archidiaconis*, *vicariis generalibus*, nec non *religiosorum* auxilio; concilia autem haberi vix potuere. Præterea tanta fuit horum episcopatum potentia, tantaque in republica dignitas, ut cura rerum spiritualium sæpissime postponeretur negotiis politicis. Sapiëntius veteres, qui in Episcopatibus instituendis rationem

habuere imbecillitatis humanæ, eosque ita arctarunt, ut Episcopus *per se* vacare posset omnibus officiis. Si enim satis esset, nullo multitudinis & distantiae locorum respectu habito, per alios hæc exsequi; non nisi uno Episcopo universa Ecclesia indigeret, nec ipse Christus pluribus Apostolis opus habuisset.

1) SOCRATES *hist. l. 8. c. 19.*

IV. NEQUE tamen in primitiva Ecclesia *magni Episcopatus* defuere, quia tum amplissimæ erant civitates. Semper enim constitutum fuit, non nisi unum in qualibet civitate esse debere Episcopum, ad Ecclesiæ unitatem figurandam¹. Sic Romanus, Alexandrinus, Antiochenus Episcopi maximos cætus rexere; sed eorum diœceses vix ultra pomeria civitatum protendebantur, quod indicant veteres Episcopatus ad *portas urbis Romanæ* instituti. Et quoniam Apostoli eorumque discipuli in majoribus civitatibus habitaverunt, ex quibus ad minores emisserunt Episcopos & presbyteros; hæc tenuiores Ecclesiæ majores illas in magnis civitatibus, quæ jam tum in geographia politica *metropoles* vocabantur, collectas, veluti *matres* venerabantur². Hinc metropolitano competit, omnes provinciæ Episcopos ordinare, monere, ad instar patris & doctoris corrigere, ad concilium convocare. In designandis provinciis adoptata est divisio imperii Romani, quod eo tempore latissime patuit, quo plantata est Ecclesia; nec facile divisiones illæ, licet per incursiones barbarorum respublica mutata sit, turbata fuere.

1) *Conc. Nicæn. c. 8.*

2) *Dist. 21. c. 1.*

F 3

Qui Me-
tropolita-
ni?

Archie-
piscopi?

Patriar-
chæ?

V. METROPOLES Romana, Ale-
xandrina & Antiochena semper eminuerunt in
reliquis, quod Ecclesias illas collegisset ac plan-
tasset Apostolorum princeps ¹. Earum Epi-
scopi vocati sunt *Archiepiscopi*, postremo *Pa-
triarchæ*: & licet Alexandrinus multa præci-
pua habuerit, Romanus tamen semper pro ve-
ro Petri successore, & sic *jure divino* pro prin-
cipe Episcoporum & visibili capite Ecclesiæ ha-
bitus est. Archiepiscopi titulus datus est postea
omnibus in occidente metropolitanis; quam-
quam Græci diversos gradus fecerint Archie-
piscoporum & metropolitanorum. Patriarchæ
nomen quibusdam Episcopis præter ceteros
eminentibus, veluti jam inde a sæculo IV.
Hierosolymitano ob sanctitatem urbis, & Con-
stantinopolitano ob sedem imperialem; post
etiam nonnullis aliis, quorum potestas eo aucta
non fuit, datum est.

1) *Dist. 22. c. 8.*

Exarchi?

primates?

VI. METROPOLITANI, qui habi-
tarunt in magnis civitatibus, ex quibus inte-
græ provinciæ regebantur, quas diœceses vo-
carunt, *Exarchi* sunt appellati. Quod enim
hodie *diœcesin* appellamus, scilicet suum cujus-
que Episcopi territorium, id olim *παροιμία*
parœcia, fuit appellatum, quasi *vicinia*. In
aliis provinciis *primates* audiebant isti prima-
riarum urbium metropolitani; quamquam per
Numidiam non princeps, sed *senior* Episcopo-
rum, *primas* adpellaretur. Regna ex ruinis
Romani imperii nata ansam dedere pluribus
primatibus instituendis, qui tamen præter ti-

tulum nihil habent præcipui, excepto *Lugdunensi* Archiepiscopo, quem Archiepiscopi Turonensis, Senonensis & Parisiensis, quippe olim Senonensis suffraganeus, superiorem agnoscunt, adpellationesque ad eum permittunt. Qui per omnem Christianum orbem solus jura *primatis* revera exercet.

Primas
hodie so-
lus Lug-
dunensis
in Gallia
Archie-
piscopus.

VII. **H**ic igitur est regiminis Ecclesiastici ordo. Fideles omnes reguntur ab Episcopis, qui presbyteros ac reliquos clericos in ministerio adjuutores habent, & ratione ordinis ac sacerdotii inter se sunt æquales¹; excepto uno, qui jure divino ceteris præfectus est ad unitatem Ecclesiæ conservandam, ejusque caput visibile exhibendum², Romano scilicet pontifice, successore illius, quem Christus ceteris præfecerat, Apostoli. Et ille vero solo Episcopi nomine contentus ceteros Episcopos *fratres* adpellat. Ceteræ distinctiones omnes sunt *juris humani*, pertinentque ad *politiam Ecclesiasticam*: unde tam diffformes sunt. Nam pro temporum & locorum diversitate plures vel pauciores metropoles & unicuique subjectas Ecclesias deprehenderis. Sunt Archiepiscopi, qui Patriarchis vel Primatibus pareant; sunt, qui sedi Apostolicæ. Sunt & Episcopi a Papa sine medio dependentes.

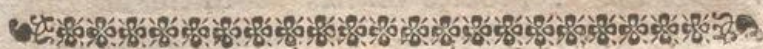
1) *Dist. 21. c. 3.* 2) *Dist. 22. c. 1.*

VIII. **A**RCHIEPISCOPI ornamentum habent singulare, *pallium* scilicet, quod cetero ornatui superimponunt. Usus ejus in Ecclesia Græca antiquior fuit & frequentior.

Archie-
piscopo-
rum insi-
gne pal-
lium.

Nam in Ecclesiam Latinam sæculo demum VI. irrepsit, quod Papæ quibusdam Episcopis, veluti singularis gratiæ tesseram, contulerunt¹. Sed inde ab aliquot sæculis omnibus Archiepiscopis commune redditum est, *dist.* 100. semper tamen Roma petendum; nec ante ejus impetrationem quisquam Archiepiscopali munere fungi potest.

1) THOMASS. *discipl. part. 2. l. 1. c. 24. 25. 26.*

C A P. XV.

DE EPISCOPATIBUS VEL ERIGENDIS VEL SUPPRIMENDIS, ITEMQUE DE EPISCOPIS NOMINE TALIBUS ET DE COADJUTORIBUS.

I.

*Ecclesie
plantata
a vicinis
Episco-
pis.*

INTER populos recens ad Christianam fidem conversos Episcopi fuere sine metropolitanis, donec Christianorum numerus ita augetur, ut pluribus Episcopatibus institutis, formari posset provincia quædam Ecclesiastica¹. Principio viciniore Episcopi sponte munus illud fidem propagandi sibi sumserunt: quibus cessantibus, superiores id curarunt, & inde a sæculo IX. & X. Pontificis auctoritas præcipue accessit. Unde Anglia, Germania & regna septentrionalia, in quibus isto ævo plantata est Ecclesia, peculiari nexu obstricta erant, ante novissimas hæreses, Episcopo Romano².

1) THOMASS. *disc. part. 2. l. 1. c. 11.*

GREGOR. *l. 5. ep. 58. 59.*

2) ZACHARIAE *ad Bonifac. ep. 1. 4. 6.*

II. JURE veteri provincialis concilii & Episcopatus a
decreto Institui potuere Episcopatus & metro-
poles¹. Sed ex quo spuria decretales recep-
tæ sunt, nihil horum fit sine auctoritate Pa-
pæ: ubi tamen semper aliquid dandum Epi-
scopis, quorum diœceses minuuntur; Metro-
politans, quibus suffraganeus datur; nec non
novæ diœceseos clero & populo; regi quoque &
aliis territoriorum dominis. Metropoles olim
rariores, ob majestatem urbium, quæ pede-
tentim angustiores sunt redditæ, multiplicatæ
fuerunt, nullo numeri Episcoporum in pro-
vincia respectu habito. Sic Parisiensis Eccle-
sia an. 1622. Metropolis facta est. Contra
nonnumquam tituli Ecclesiarum, vel bello vel
aliis calamitatibus desolatæ, supprimendi
videbantur, quod in Italia potissimum laben-
te imperio accidit. Nonnumquam duæ diœ-
ceses conjunctæ, vel Episcopalis sedes in aliam
urbem translata: quod eodem auctore ac mo-
do, quo Episcopatus instituuntur, fieri debet².

1) *Cod. Afric. c. 98.* 2) *Gregor. l. 1. ep. 76.*
l. 2. ep. 13.

III. TERRAE Christianorum ab in-
fidelibus occupatæ & civitates desolatæ non il-
lico amittere Episcopos, qui sæpe vel in reli-
qua diœcesi vel in vicinis urbibus perstite-
runt, pristinum titulum conservantes. Hinc
licet Antiochia vix memorabilis sit & Alexan-
dria prope in nihilum redierit, patriarchæ

Vastata-
rum civi-
tatum
Episcopi

tamen, qui harum civitatum titulis utantur, supersunt, Memphi vel alibi, ubi Christiani tolerantur, habitantes. Et quum Christiani orientales abhinc MCC. annis in varias sectas discesserint, harum unaquæque suos habet Patriarchas, suos Episcopos. Unde plures videas, qui ejusdem civitatis dicantur Episcopi.

nomine
tenus su-
persunt.

IV. LATINI quum *terram sanctam* recuperassent, his omnibus suæ Ecclesiæ addiderunt *Patriarchas & Episcopos*. Non enim pastores agnoscere potuerunt hæreticos illos & schismaticos, qui ne catholicos quidem admitterent, lingua & ritibus discrepantes. Auctore itaque Papa latinum Patriarcham *Antiochia*, latinum *Hierosolymæ*, latinos aliis locis dederunt Archiepiscopos & Episcopos; quod etiam post expugnatam Constantinopolin in Græcia fecerunt. Quibus regnis amissis, spe recuperandi ablata Episcopi æque ac principes titulos illos retinuerunt, licet vel Romam sese vel in patriam recepissent.

& vocan-
tur Epi-
scopi in
partibus.

V. UT autem haberent, quo vitam & decus Episcopale sustentare possent, Papa vel annuas pensiones, vel *beneficia simplicia*, vel Episcopatus iis contulit; titulo tamen honorificentiori semper utentibus. Sic tempus fuit, quo idem esset *Alexandrinus patriarcha & Bituricensis Archiepiscopus*; cui Alexandria titulum; Bituricum præbuit titulum. Si quis ex his decessisset, alius eodem titulo ornatus est, cujusmodi Episcopi *in partibus infidelium* post etiam creati, quam omnis recuperandi terras

illas spes decollavit. Horum titulorum usus id commodi habere videbatur, ut Episcopi ordinari possent *sine Episcopatibus*, veluti nuntii apostolici, vicarii Apostolici inter hæreticos vel in missionibus longinquis degentes, coadjutores, suffraganei, h. e. ii, qui Episcopi ordinarii munere fungi solent, veluti in Germania, ubi electores Ecclesiastici & ceteri Episcopi, quoniam *principes* sunt, plerumque huiusmodi Episcopos *in partibus* alunt, qui eorum vices gerant. Adpellantur autem *suffraganei*, quia apud Græcos, huius vitii auctores, Archiepiscopi vices suas commiserunt *suffraganeis* suæ quilibet provinciæ.

VI. FIRMA tamen est regula, in una-
 quaque diœcesi non plures uno esse posse Episcopos, ad indicandam ac tuendam unitatem Ecclesiæ¹; quæ licet ob vastitatem in plures sit divisa greges; quilibet tamen grex non nisi unum ducem habet, eumque capiti Ecclesiæ universalis subiectum. Si in una diœcesi duæ nationes, lingua ritumque diversæ, habitant, non duobus propterea Episcopis opus est. Potest enim Episcopus v. gr. Latinus Græcis dare vicarium generalem Græcum, qui functionibus vacet, quæ presbytero committi possunt². Hoc contigit sæpius durante bello sacro, ac etiamnum contingit in iis regnis, ubi diœceses ad plures nationes protenduntur.

Unus
 tantum
 in singulis
 diœcesi-
 bus Epi-
 scopus.

1) Can. Nicæn. 8. 2) c. 14. X. de offic. jud. ord.

VII. Si Episcopus vel senio confectus vel ob aliam infirmitatem officio suo fungi ne-

Coadju-
 tor quan-
 do, qui-

bus, & a
quo de-
tur?

quit; expellendus non est, sed *Coadjutore* dato sublevandus¹. Principio presbyter ad hoc datus est, quem Episcopum fecere, cum spe succedendi Episcopo ægrotanti². Nunc vero ut functiones Episcopales exercere possit, ornatur titulo quopiam *in partibus*. Potestas ejus finitur cum vita Episcopi, nisi cum spe succedendi datus sit. Olim metropolitanus in concilio provincialium *coadjutores* dedit; jure novo, solus *Papa*.

1) *Concil. Meld. c. 47.* 2) THOMASS. *disc. parz. I. l. I. c. 42. C. 7. qu. I. c. I. & 17.*

non ab
ipso Epi-
scopo.

VIII. REGULARITER Episcopo viventi successor non datur; nec ipse sibi successorem dare potest, præsertim agnatum vel cognatum: quum regimen Ecclesiasticum non sit in patrimonio, nec certis familiis hæreditarium¹. Si tamen Episcopus integræ vitæ procul affectibus dignum hominem elegerit, merito id attendendum foret. Sic Augustinus *ep. 807.* successorem præoptavit Heraclium presbyterum, quem post mortem AUGUSTINI, quod populus consensisset, confirmarunt Episcopi. Sic Zacharias Papa *ep. 62.* Bonifacio veniam dedit, designandi sibi successorem in sede Moguntina. Novissimis temporibus Papa sæpe dedit coadjutores cum certa spe succedendi, neque fere aliter coadjutores dari solent; quum tamen concilium Tridentinum *sess. 25. c. 7. in fin.* prohibuerit, ne id fieret sine causæ cognitione, ac nisi persona data sit dignissima. In Francia regis nominatione opus est his æque ac Episcopis.

Hinc etiam sine nova *nominatio* & nova *confirmatione* succedunt defuncto Episcopo.

1) C. 7. q. 1. c. 5. & 6.

C A P. X V I.

DE TRANSLATIONE ET RESIGNATIONE EPISCOPORUM, ITEMQUE DE SEDE VACANTE.

I.

EPISCOPUM decet Ecclesiæ suæ veluti Episcoporum translationes maritum uxori, patrem familiæ, semper esse affixum: quod presbyteris quoque & aliis clericis præceptum est¹. Cura enim animarum non est actio desultatoria, sed continuum laborem exposcit in docendo, corrigendo & perficiendo. Tempore opus est ad conciliandam fiduciam, ad bona opera ostendenda, ad vitæ morumque probitatem uniformem servandam. Suus cuique pastori scopus; sua cuique agendi ratio peculiaris est: & grex mutatione illa semper ad prima principia rejicitur. Interim jam inde a sæculo IV. Arianæ ac ceteri hæretici Ecclesias suas sæpe cum aliis commutarunt, vel propria ambitione ducti, vel ab asseclis suis ad digniores sedes evecti.

1) THOMASS. *disc. part. 1. l. 2. c. 25. part. 2. l. 2. c. 44. can. Apost. 14. can. Nicæn. 15.*

II. QUA de causâ concilium Nicænum c. 15. Episcoporum, presbyterorum & diaconorum translationes prohibuit, irritas ex gravibus causis prohibita, declaravit, voluitque, ut translati reverteren-

tur ad pristinam Ecclesiam¹. Quibus concilium Sardicense c. 1. 2. laicorum communionem etiam in articulo mortis denegandam censuit. Id certe animadvertere licet, neminem a maiore Ecclesia transire ad minorem, eosque, qui mutationem sperant, inquietos esse locumque despicere, ubi vitam exigere nolunt. Modo dicta disciplina diu viguit in Orientali Ecclesia, & Romana per IX. sæcula nullum translationis exemplum tulit, primo in Papa Formoso prodito, qui Episcopus fuit Portensis. Successor eum hac de causa e sepulchro reduxit, & concilium Rom. an. 504. sub Jo. X. habitum c. 3. cavit, ne ceteri hoc exemplo seducerentur.

1) C. 7. q. 1. c. 19.

hodie
permittuntur,
auctore
Papae

III. NONNULLAE tamen legitimæ translationis causæ videbantur. Si Ecclesia ab hostibus est devastata, Episcopus ad aliam transferri potest; cuiusmodi translationum auctor sæpe fuit GREGORIUS M.¹. Si manifesta Ecclesiæ utilitas flagitet, ut insignibus donis ornatus Episcopus e loco obscuro protrahatur in sedem ampliorem, quemadmodum consensu Basilii M. Euphronius Colonia translatus est Nicopolin in Armenia². Sed hæc fieri debent, invito, certe non desiderante Episcopo, & quidem jure veteri a concilio provinciali; jure novo a Papa³. Hoc ultimo obtentu translationes abhinc D. annis tam frequentes factæ sunt, ut juris communis in obtinendis majoribus episcopatibus esse videantur, modo pontificis accedat auctoritas.

- 1) C.7. q.1. c.35. 2) Basil. ep. 193.
3) C.7. qu.1. c.37. C.7. qu.4. c.34. ex fals. decret.
3.1. X. de translac.

IV. SIMILITER jure novo solus Pa-
pa admittere potest renunciationes Episcopa-
tuum. Jam iis temporibus, quibus electiones
viguerunt, creditum, majori potentia ad re-
movendum, quam ad instituendum Episco-
pum opus esse, quemadmodum difficilius ma-
trimonium dissuitur, quam consuitur¹. Un-
de *renunciationes, cessiones, translationes & re-
motiones* Episcoporum relatæ sunt inter causas
maiores Papæ reservatas, de quibus olim *con-
cilium provinciale* cognoverat.

quo eo-
dem au-
ctore epi-
scopatus
resignan-
tur.

- 1) C.2. X. de translac.

V. QUOD ad renunciationem attinet, certis de
episcopo numquam licuit privato ausu refuta-
re Ecclesiam, cui a spiritu sancto præfectus
est, neque metu, neque ex animi abiectione,
neque obtentu majoris perfectionis sectandæ¹.
Secesserunt quidem nonnulli sancti viri in de-
serta; in quo imitandi non sunt. Sunt ta-
men causæ, ex quibus resignatio *permissu su-
perioris* fieri potest, veluti defectus scientiæ;
debilitas corporis vel ex infirmitate vel ex se-
nectute; conscientia criminis, quo post actam
pœnitentiam officii executio impeditur; scan-
dalum datum; plebis malitia; quæ recensentur².
Dubitatum est, num Papa possit re-
nuntiare, qui superiorem non habere dicitur,
de causa cognoscentem. Dubium solvit
CAELESTINUS V. & renunciavit, renuncia-

certis de
causis.

Papa re-
nuntiare
potest.

tionemque successor BONIFACIUS VIII. ratam habuit³. De remotione Episcoporum & clericorum agatur *P. III. c. 19.*

1) THOMASS. *discipl. part. 1. l. 2. c. 26. C. 7. q. 2. c. 48.*

2) *c. 10. X. de renunciat. 3) c. 1. de renunciat. in 6.*

Vacantem ecclesiam regit.

VI. MORTE Episcopi aut alia de causa sede vacante, quantocius Ecclesiae de alio Episcopo prospiciendum. Veteres omnes viduitatem Ecclesiae maximum malum reputarunt, ac trimestri spatio novum ei maritum dandum esse voluerunt¹. Concilium Lateranense tres menses confirmationi indulxit. In Francia per concordatum regi sex menses dantur ad nominandum. Eligentium ac metropolitanorum negligentia fenestram aperuit *provisionibus Romanis*. Interim vix est, ut Ecclesia non aliquandiu vacet: quo tempore quomodo ea regatur, bonaque administrentur, dicendum.

1) *Dist. 50. c. 2. dist. 100. c. 1. c. 41. X. de election.*

olim clerici;

VII. VETERI instituto clerus universus vacantem rexit Ecclesiam. Leguntur apud CYPRIANUM *ep. 3. 27. 31.* literae cleri Romani, quibus significat, quod post obitum Fabiani Papae Ecclesiam regendam suscepit: In provinciis *metropolitanus* vacantis Ecclesiae clerum ardentiore cura amplectebatur, mittebatque vicinum Episcopum *visitatorem*, qui defuncto funus & bonorum Ecclesiae designationem appararet. Officia autem clericorum, si qua vacarent, non distribuebantur, quum

quum ante omnia Episcopus eligendus videre-
tur ¹. Postquam capitula electiones sibi <sup>hodie ca-
pitulum,</sup> arrogarunt, his regimen vacantis Ecclesiæ ces-
sit. Quum autem universitas proxime guber-
nare nequeat, nec, quibus auxilio opus, sciant,
ad quem se convertant, ac inter ipsos canoni-
cos, si cuncti administrarent, alter destrueret,
quod alter ædificasset; primo octiduo ad juris-
dictionem voluntariam *vicarius generalis*, & ad
contentiosam exercendam *Officialis* a capitulo
constituendus est ². Qui enim ab Episcopo
erant constituti, eorum mandatum expiravit
cum morte Episcopi, cujus potestas omnis
recidit ad capitulum, in rebus potissimum
moram non ferentibus.

1) Concil. in Trullo c 35. concil. reg. an. 439. c. 6. 7.

2) Concil. Trid. sess. 24. c. 16.

VIII. QUOD ad collationem beneficio-
rum attinet, instituere capitulum eos, qui a <sup>cujus po-
testas de-
scribitur</sup> patronis nominati, & electos confirmare potest;
proprio motu autem conferre non potest, nisi
ea beneficia, quorum collatio capitulo est cum
Episcopo communis, cujus jus vacante sede ei
accrescit ¹. Literas dimissorias ad ordines
suscipiendos dare nequit, nisi duobus casibus ².
I. Si, qui dimissorias petit, ob beneficium
ipsi collatum statim ordinandus est, veluti si
ad curam animarum vocatus, quem intra an-
num fieri oportet presbyterum. II. Si ultra
annum sedes vacat, dimissoriæ dari queunt iis
quoque, quibus festinandum non est. Quo
ultimo casu *vicarii* quoque & *visitatores* vacan-
tibus beneficiis præfici, censuræ Ecclesiasticæ

quæ in
Francia
est restri-
ctior.

fusciipi & dispensationes, ab Episcopo alias pe-
tendæ, concedi possunt ³. Quod ad admi-
nistrationem attinet, omnibus canonibus cau-
tum, ne quid ex bonis cum Episcopi, tum Ec-
clesiæ auferatur aut dissipetur; sed cuncta as-
serventur successori ⁴. Hodie mobilia fiunt
Episcopi hæredum propria: sed ad redituum
mensalium administrationem capituli est con-
stituere œconomos, qui successori Episcopo
rationem reddant, æque ac vicarii generales
ceterique omnes, qui vacantem Ecclesiam ad-
ministrant ⁵. In Francia rex capitula hoc one-
re liberat, ipseque non solum œconomos con-
stituit, sed *jure regaliæ* fructus quoque va-
cantis Episcopatus metit: qua de re *part. II.*
c. 19. In universum sede vacante nihil inno-
vandum; nihil alienandum; nulla beneficia
erigenda, supprimenda, unienda; nihil de-
nique, quod futuro Episcopo invisum, facien-
dum ⁶. Tantum de Episcopis.

1) *c. 2. X. de sede vacante c. un. eod. in 7.*

2) *Concil. Trid. sess. 7. c. 10.*

3) *c. un. X. de major. & obed. in 6.*

4) *C. 12. q. 2. c. 45. C. 22. q. 2. c. 43.*

5) *Concil. Trid. sess. 24. c. 16.*

6) *c. 1. X. de sede vacante.*

C A P. XVII.

D E C A N O N I C I S.

I.

Canonici
olim
ignoti,

PRINCIPIO præter ordines nulli alii fuere
ministri Ecclesiæ: presbyter nil nisi pres-

byter: diaconus nil nisi diaconus fuit, & sic in reliquis. Tantummodo ad unitatem tuendam suus cuique ordini præses fuit, veluti presbyterorum, primus ratione ordinationis, quem *archipresbyterum* vocamus; *Archidiaconus*, qui diaconis ac universo clero inferiori ab Episcopo præfectus est. Ubi clerici minores magno numero fuere, datus fuit, qui eos regeret, *Primicerius* seu *primicerius*; isque plerumque subdiaconus ¹. Vocatur ille sæpe *primicerius notariorum*, quoniam minores clerici plerumque Episcopis fuere ab epistolis ².

1) THOMASS. *disc. part. 2. l. 1. c. 48.*

2) *Concil. Emerit. c. 10.*

II. MAGNA pars cleri semper Episcopo fuit a latere cum inter preces, tum in omnibus functionibus publicis. Presbyteros Episcopus in omni negotio consuluit, & diaconis ceterisque inferioribus usus est tamquam ministris. Ceteri per *titulos* (Ecclesias) urbicos & rurales dispersi nonnumquam convocabantur: quæ congregatio *Synodus* audit. Ex primis istis, qui semper sunt a latere Episcopi, nati sunt *canonici* cathedralium Ecclesiarum ¹. Equidem principio clerici canonici vocati sunt omnes, qui secundum canones duce episcopo vivere, & qui in *matriculam* Ecclesiæ relati sunt, ut ejus sumtu viverent, sive in matre, sive in alia servirent ecclesia ². Sed posthac canonicorum nomen proprium factum clericis in commune cum episcopo viventibus.

1) THOMASS. *disc. part. 1. l. 1. c. 42. part. 2. l. 1. c. 21.*

2) *Conc. Clarom. c. 15. conc. Arel. III. c. 11.*

quaratio-
ne orti;

convicto-
res epi-
scopi.

III. NAM ex quo tempore pax eccle-
siæ reddita est, plures sancti episcopi, veluti
EUSEBIUS Vercellensis, alique in commu-
nitione vixere cum clero suo. Omnium emin-
tissimum est exemplum AUGUSTINI, qui
clericos suos ad statum *perfectæ paupertatis* re-
duxit, sublata omni proprietate, ipsemet ve-
luti minimus inter eos versatus ¹. Nonnulli
huic communioni adjecere vitæ monasticæ au-
steritates, quantum per functiones clericales
fieri potuit: unde istæ clericorum communi-
tates nonnumquam *monasteria* vocabantur. Sic
Gregorius M. qui ante pontificatum monachus
erat, monachus mansit in papatu, familiam-
que instar monasterii habuit, ex qua episcopos
ad ceteras ecclesias & Apostolos misit in An-
gliam ².

- 1) AMBROSIUS ep. 82 *Possidon. de vit. August. c. 5. 11.*
AUGUSTINUS *serm. 49. 50 de divers. al. 355. 356.*
2) *Jo. Diac. l. 2. c. 11. 12.*

consti-
tuunt ca-
pitulum
& sena-
tum epi-
scopi,

IV. ET ita quidem communitas id
fuit, quod hodie *capitulum*, Seminarium vel
corpus præcipuum cleri totius diœcesis appel-
laremus. Ibi clerici juniores educabantur, &
ex iis prodibant pastores, presbyteri Nosoco-
miorum & oratoriorum. Illuc senes corpore
invalidi se recipiebant. Qui ibi commoraban-
tur, serviebant in Ecclesia cathedrali, Episco-
po ministrabant, erantque ei instar *senatus or-
dinarii*.

habent
suos Præ-
positos &
decanos,

V. HIS communitatibus, quum in Ec-
clesiis majoribus mire crescerent, & archidia-
conus, aliis negotiis distentus, eas regere non

commode posset; præfecti sunt *prepositi* ac *decani*, veluti monasteriis, sæpe plures *decani*, sæpius plures *prepositi*, & nonnumquam abbas, qui totum corpus regeret sub Episcopo tamquam capite. In minoribus civitatibus institutæ sunt similes congregationes, quæ sæpe monasteria, hodie *collegiata* ecclesiæ appellantur. Olim enim promiscuo usu congregationes, conventus & collegia venerunt. Capituli vocabulum est omnium recentissimum.

VI. ANNO DCCCLX. Mediomatricum Episcop. CHRODOGANGUS clero suo præscripsit regulam a pluribus Ecclesiis posthac acceptam¹. Concilio Aquisgranensi ann. DCCCXVI. auspiciis Ludovici pii habito, amplissima canonicis regula prodita est, totius disciplinæ Ecclesiasticæ compendium². Ubi-que *dormitoria*, *refectoria*, occlusa loca canonicis sunt ædificata. Sic per totum regnum Francorum convictus in Ecclesiis cathedralibus effloruerunt, in quibus capitulum, a reliquo clero distinctum, peculiare superiores habuit. Postquam vetus consuetudo migrata & a convictu illo recessum est, canonici tamen semper peculiare corpus mansere, conservantes communionem bonorum ex parte, & domicilia prope Ecclesiam. Nihil aliud mandatum sibi existimantes, præter recitationem officii; jura tamen totius cleri sibi vindicabant; ut soli constituerent senatum Ecclesiasticum; soli sede vacante regerent Ecclesiam; soli eligerent Episcopum.

1) *Hist. Eccles.* l. 43. n. 37. rom. 7. concil. p. 1445.

2) *Hist. Eccl.* l. 66. n. 23. rom. 7. concil. p. 1307.

& ob
hanc cau-
sam mul-
tis privi-
legiis or-
nantur,

VII. EX eodem fonte *exemptiones* eorum manarunt. Habent enim, ad exemplum regularium, a Papis & Episcopis multa privilegia, quæ singulis electionibus ut confirmentur & augeantur satagunt. Alias capitula non solum in ipsum corpus, sed etiam per magnam dioceseos partem *jurisdictionem* habent; ipsa vicissim, a jurisdictione Episcopi exempta, ultra *decanum* nonnisi *metropolitanum* aut *Papam* superiorem agnoscunt. Hinc Episcopis nihil amplius auctoritatis est in magnam cleri partem, quæ jus peculiaris collegii habet; & Episcopis sæpe lis movetur de jure sacrum faciendi in Ecclesia cathedrali.

Officiales
Ecclesiæ
non con-
fundendi
cum offi-
cialibus
capituli.

VIII. PRAEPOSITI in plerisque capitulis sunt abrogati, quoniam, quum bona administrarent, potentia inflati, canonicos durius habuere. Facilius *decani* tolerantur, non nisi sacra curantes: nec tamen plures uno admittuntur, qui veluti dux est capituli. Et quoniam præcipui officiales cujusque Ecclesiæ æque ac canonici addicti sunt templo cathedrali; eorum nomina sæpe dantur officialibus capitulorum particularibus. Sic quemadmodum *archidiaconum*; ita etiam dicimus *decanum* Ecclesiæ Parisiensis, qui *capituli* dicendus est. Ceterum archidiaconus, archipresbyter, cancellarius & reliqui officiales totius Ecclesiæ pro dignitatibus capituli sunt habiti.

capitula
collegia-
ta.

IX. AD horum exemplum capitula *collegiata*, postquam a vita monastica recesserunt, peculiare tamen corpus porro consti-

tuerunt. Cujus generis inde a sæculo VII. plura præsertim in regum & principum sacellis instituta fuere ad juges preces coram sanctorum reliquiis fundendas. Immissi sunt etiam canonici in plura monasteria; quæ in statum sæcularem conversa sunt, quoniam regula non amplius observabatur. Officia canonicorum restricta sunt ad cultum divinum statis horis celebrandum¹. Sed si non sunt ad minimum subdiaconi; neque ad collationem beneficiorum, neque ad consultationes capitulares concurrunt activo vel passivo suffragio. Nam hoc modo ii, qui per beneficia ad Ecclesiastica munera provolant, excitandi videbantur ad utilem Ecclesiæ operam navandam.

1) Concil. Trident. sess. 22. ref. c. 4. Clem. ut ii qui. de ætat. & qual. præf.

CAP. XVIII.

DE CURATIS, CHOREPISCOPIIS,
ARCHIPRESBYTERIS.

I.

INDE a primis sæculis presbyteri dispositi fuere per certos *titulos*, hoc est, *oratoria*, quæ alternatim Episcopus visitavit, congregandorum fidelium causa. Ipsorum curæ commissa fuit certa urbis regio, ut plebis mores observarent, & ad Episcopum de omnibus referrent¹. Qui periclitabantur, iis baptismum aut absolutionem dare poterant. Hac distributione presbyterorum opus fuit in ma-

Origines
parochia-
rum, qui-
bus præ-
fecti pres-
byteri,

ioribus civitatibus, veluti Romæ & Alexandria, in quibus inde a sæculo IV. plures Ecclesiæ fuere, & in unaquaque peculiaris presbyter, qui populum doceret². Paullo post ruri sunt *oratoria* ædificata in usum rusticorum, a civitatibus dissitorum, quibus præfecti sunt presbyteri. Atque hæ sunt origines *curarum* seu *parochiarum*. In civitatibus minoribus Ecclesia cathedralis una sufficiebat: unde adhuc parochiæ sunt in pluribus cathedralibus.

1) THOMASS, *discipl. part. 1. l. 1. c. 21. 22. 23. part. 2. l. 1. c. 12.* 2) EPIPHANIUS *heres. 69. de Ario.*

qui ob
stabilita-
tem sedis
cardina-
les vocan-
tur

quod no-
men ho-
die Ro-
manæ
Ecclesiæ
pro-
prium.

II. ISTI presbyteri principio a solo titulo h. e. *parochia* denominabantur. Post vocari cœpere *cardinales*, ut distinguerentur ab iis, qui Ecclesiis suis non ita affixi erant, quosve Episcopus vel certis diebus vel ad tempus eo mittebat. *Cardinalium* nomen significabat, esse eos ita titulis suis affixos, ut janua cardinalibus suis insistit. Idem nomen nonnumquam Episcopis titulo talibus datum fuit, ut distinguerentur ab Episcopis *visitatoribus* aut *commendatariis*, qui Ecclesiam regunt ad tempus. Et quoniam etiam diaconi ad *titulos* vel ad *oratoria*, quæ presbytero vix digna viderentur, constituti sunt; eos *cardinales diaconos* vocarunt. Hæ appellationes temporibus GREGORII M. usitatæ & per omnem Ecclesiam latinam frequentatæ fuere¹. Postea titulus *cardinalium* presbyterorum in *civitatibus* solum audiebatur, donec postremo proprius fieret *Ecclesiæ Romanæ*, veterum traditionum tenacissimæ, e qua prorogatus est ad papæ suffra-

ganeos, qui cum Romanis presbyteris & diaconis unum corpus in pontificum electione constituunt.

1) *Dist.* 71. c. 5. ex *Gregor. V.* ep. 11. item 2. *indict.* 10. ep. 6. 25. *indict.* 11. ep. 13. &c.

III. ILLI cardinales presbyteri, quos Curatorum potestas.
hodie curatos appellamus, crescente fidelium
cœtu, instar Episcoporum habuere. Licuit
enim iis in suis titulis sacrum facere, prædi-
care, baptizare etiam solemni tempore: non Ecclesie baptismales,
tamen in universum. Fontes enim baptismales non nisi in Ecclesiis potioribus erant, quos
plebes, quemadmodum presbyterum, qui iis
præerat, plebanum vocarunt, vocabulis hodie-
num nonnullibi superstitis, *pieve*, *pievano*.
Ex unaquaque Ecclesia baptismali pendebant
plura oratoria aut minores parochiæ. Curato-
rum porro fuit, infantes ante & post confir-
mationem instituere, corrigere mores, pec-
catores convertere, confessionibus vacare, pœ-
nitentias secretas injungere, ægrotos visitare,
extremam unctionem, viaticum, sepulturam
iis concedere. Ista curatorum officia descripta
sunt sæculo VIII. in capitulari THEODUL-
PHI, Aurelianensis Episcopi¹.

1) *Hist. eccl.* l. 44. n. 23. tom. 7. concil. p. 1136.

IV. POSSUNT etiam matrimonia
consecrare; sola confirmatione & clericorum
ordinatione Episcopo servata: suo iudicio *psal-*
mistam vel *cantorem*, non vero *acoluthum* aut
subdiaconum, facere; subdiacono minores cle-
ricos removere, & laicos a sacris arcere. In-

eunte sæculo XI. jurisdictionem contentiosam sibi arrogarunt, exercueruntque ultra CCC. annos¹. Hanc cum pluribus aliis juribus Episcopalibus soli conservarunt Romani cardinales.

1) THOMASS. *part. 4. l. 1. c. 28.*

Chorepi-
scopi qui-
nam?

in Occi-
dente ab-
rogati.

V. RURI florere *chorepiscopi* per orientem inde a sæculo IV. frequentati. In occidente serius comparuere & disparuerunt citius. Fuerunt autem *vicarii forenses* h. e. presbyteri cum amplissima potestate missi, qui ruri pleraque Episcopi officia exsequebantur¹. Episcopi sæculo VIII. remissiores facti his omnia permiserunt, præter dedicationes Ecclesiarum & majorum clericorum ordinationes. Qua de causa consensu Leonis III. & Caroli M. fuerunt abrogati².

1) THOMASS. *discipl. part. 4. l. 1. c. 18.*

2) *Capitul. tom. 10. p. 379. hist. eccl. l. 45. n. 25.*

Archi-
presbyteri
qui-
nam?

VI. PRESBYTERI per titulos in urbe rurique dispersi semper idem corpus constituere cum clericis in matre Ecclesia hærentibus, subiecti *archipresbytero*, qui primus semper fuit ab Episcopo, cujus viceungebatur absentis in functionibus interioribus¹. In sanctuario primum locum occupavit, clero in universum præfuit, tamquam superior & morum rector, curamque peculiarem habuit eorum, qui publicam pœnitentiam subibant. Inde a sæculo VI. plures in eadem diœcesi occurrunt *archipresbyteri*, cleri pro *regionum diversitate* moderatores. Nonnumquam *decani*

vocantur & sæpe fuere *curati* Ecclesiarum baptismalium. Hodie *archipresbyteri* fere solo titulo utuntur sine officio, qui certis parochiis affixus est.

1) ISIDORUS *Hispal. ep. ad Ludifr. Cordub.*

C A P. X I X.

DE ARCHIDIACONO, VICARIO
GENERALI, POENITENTIA-
RIO ET THEOLOGO.

I.

ARCHIDIACONUS olim fuit Episcopi Archidia-
præcipuus minister in functionibus ex- coni mu-
terioribus, præsertim in *temporalibus*. In Ec- nus mul-
clesia curavit, ut omnia rite fierent, & decen- tiplex.
ter: Clericos ordinandos adduxit ad Episco-
pum, quod hodiernum facit: suum cuique lo-
cum; suam cuique functionem assignavit: po-
pulo jejunia & dies festos indicavit: ornamen-
ta & fabricam Ecclesiæ curavit: oblationes &
reditus Ecclesiæ, quorum peculiares cœconô-
mi non essent, administravit: Clericis ratam
portionem erogavit: pauperibus, antequam
Nosocomia ædificarentur, prospexit: minorum
clericorum & plebis censor, morumque cor-
rector, lites vel prævenit, vel composuit, vel
Episcopo indicavit, ac restitutionem damno-
rum postulavit, *Episcopi manus & oculus* haud
immerito appellatus¹.

1) THOMASS. *part. 2. l. 1. c. 24. part. 2. l. 1. c. 13. Isidor. ep. ad Ludifr. Cordub.*

& infl-
gnis au-
toritas;

II. DIFFUSA illa & rebus in exter-
nis, quæ in hominum sensus incurrunt, po-
tissimum spectata potestas archidiaconum ex-
tulit subito super presbyteros, rebus spiritua-
libus tantum, doctrinæ, orationi & sacramen-
torum administrationi intentos. Nihil tamen
archidiacono in hos juris fuit usque ad sæcu-
lum VI. sed ad ultimum non presbyterorum
solum, sed & archipresbyteri superior factus
est, primusque post Episcopum, *cujus jurisdic-
tionem ac visitationes* nactus est, cum per
delegationem, tum per ejus *absentiam*, tum *se-
de vacante*¹. Delegationes istæ tam frequen-
tes fuere, ut tandem juris communis fierent,
& archidiaconi inde ab ineunte sæculo XI. *ju-
dices ordinarii* haberentur, habentes jurisdic-
tionem propriam cum facultate *delegandi*. Equi-
dem illorum jurisdic-
tio pro diversa diversarum
Ecclesiarum consuetudine fuit diversa, & non-
numquam intra certam diœceseos partem re-
ducta. Nam ex quo potentia creverunt, plu-
res in eadem diœcesi constituti fuerunt, præ-
sertim in Germania aliisque regnis, in quibus
amplissimi Episcopatus sunt: ille autem, qui
in civitate vixit, *magnus archidiaconus* vocatus
est. Inde a sæculo IX. occurrunt *archidiaconi
presbyteri*; sed post CC. annos leguntur, qui
ne diaconi quidem essent: usque adeo tum or-
do spernebatur comparatione officii. Novissi-
me sancitum, ut minimum *diaconi*, & qui
animarum curam habent, *presbyteri* fierent².

1) ISIDOR. ep. ad Ludifr.

2) Concil. Trident. sess. 24. Refor. c. 12.

III. EPISCOPI, quum omni ferme jurisdictione se privatos viderent, ineunte sæculo XIII. ad imminuendam potestatem archidiaconorum animum adjecerunt, prohibentes, ne de *caussis matrimonialibus* aliisque *majoribus* cognoscerent, neve delegatis uterentur, instituentes *officiales* ad *jurisdictionem contentiosam*, & ad voluntariam exercendam *vicarios generales* adhibentes, quorum mandata quum pro lubitu revocari possent, haud paullo minus metuendi videbantur ac archidiaconi. Nonnullibi forenses vicarii sunt instituti qui Ecclesiarum ruralium curam haberent, qui *ve decani rurales* sunt vocati. Cuncta hæc officia presbyteris mandantur, qui aliunde sæpe habent beneficia.

minuitur
ab episcopis, qui
vicarios
generales, officiales &
decanos
rurales
instituant.

IV. CONCILIUM Lateranense anno 1215. c. 10. duo nova officia, *pœnitentarii* scilicet & *theologi* instituit, statuendo, ut in singulis *cathedralibus* & *collegiatis* Ecclesiis idonei homines eligerentur, qui Episcopum in prædicationibus, confessionibus & pœnitentiis injungendis sublevarent. Hic est ille presbyter *pœnitentiarius* seu *confessionarius generalis*, in quem rejecit Episcopus confessiones, quas ipse audire solitus erat, scilicet presbyterorum, & laicorum in *casibus reservatis*: in *ordinariis* enim suo quilibet curato confitebatur.

item pœnitentia-
rios;

V. IDEM concilium c. 11. sanxit, ut in singulis cathedralibus aliisque Ecclesiis non prorsus pauperibus aleretur *grammaticus*, qui

Grammaticum seu
scholasticum &

theolo-
gum.

clericos gratis grammaticam, & in metropo-
libus *theologus*, qui scripturam & artem regen-
di animas doceret: quod officium concilium
Basileense ad omnes cathedrales extendit, cu-
jus decretum habetur in *Pragmatica* §. 8. & in
concordatis rit. de election. §. 10. confirmatum
concil. Trid. sess. 5. refor. c. 1. & statutis *Aure-*
lian. §. 8. 9. & *Blesensi* §. 33. 34. quibus utrum-
que munus ad *collegiatus* & ad monasteria pro-
tenditur, videlicet ut alant *praeceptorem*, qui
gratis doceat liberos civitatis, & *theologum*, qui
dominicus & festis diebus ad populum verba
faciat, & singulis hebdomadibus ter publice
sacram scripturam interpretetur: sancita pœ-
na in utrumque, si officium negligat, & in
canonicos, si lectionibus non intersint. Sed
res exitum non habuit, reducto *theologi* officio
ad certum sermonum numerum, quos per alios
ad populum recitat. *Grammaticus* ille non-
nullis *scholaster* audit. Desideria auctorum
harum institutionum explentur hodie per *aca-*
demias & *collegia*, maxime autem per *seminaria*.

C A P. XX.

DE ACADEMIIS, COLLEGIIS ET
SEMINARIIS.

I.

Quid
universi-
tates?

UNIVERSITATES nostro sensu sunt ma-
gistrorum & discipulorum societates ad
provehendum bonarum literarum studium,
inde a sæculo XIII. ineunte initæ, in quibus

Bononiensis & Parisiensis sunt omnium antiquissimæ. Fuerunt quidem semper in omnibus Ecclesiis cathedralibus & in præcipuis monasteriis scholæ: quæ quum per turbas sæculi X. maximam partem vastatæ essent, maximus studiorum causa concursus factus est in eas civitates, in quibus cum optimi magistri, tum plurimæ æque diversissimæ scientiæ floruerunt.

II. ET quidem ad pandendum aditum ad altiora, cœptum est ab artibus, scilicet grammatica, dialectica, humanioribus & philosophia. Inde adscensum ad superiores facultates, physicam scilicet seu artem medicam; ad jus civile; ad canones seu decretum Gratiani, & ad decretales; ad theologiam, h. e. *magistrum sententiarum*, & ad *summam S. Thomæ*. Conjunctiones harum quatuor facultatum vocatæ sunt *universitates*, quas Papæ & reges magnis privilegiis ornarunt¹. Et Papæ quidem eas exemerunt a jurisdictione Episcoporum, dederuntque eis magistratum in singula totius corporis membra, cujuscunque dioceseos vel nationis fuerint, & potestatem docendi per universum orbem Christianum iis concesserunt, qui in universitatibus probati doctoresque facti essent. Reges autem universitatibus, quæ tamquam *collegia clericorum* a jurisdictione laicorum per se exempta erant, peculiare præsidium, potestatem delegatam & exemptionem ab oneribus publicis indulserunt. Inde habent conservatores horum privilegiorum regionum & apostolicorum. Sed in Francia nihil fere relictum conservato-

quæ earum olim facies?

quæ privilegia?

ribus apostolicis, & academiae jurisdictionem Episcopi agnoscunt.

1) Vid. *Tractat. de elect. stud. n. 8. seq.*

Collegia
instituta
ob reli-
giosos in
acade-
miis.

III. PRAETER corpus academicum *collegia* sunt certae species communitatum, ex recentiori instituto. Primo enim fuere *hospitia religiosorum*, qui literarum causa venerant in academias, ut a saecularibus separati essent in convictu. Post similia sunt instituta in gratiam *pauperum*, qui ipsi semet extra patriam sustentare non poterant: & pleraque certarum dioecesium alumni dicata sunt. Cujusque collegii alumni communi convictu utebantur & communi praeside, studiorum & morum moderatore; sed discendi causa publica auditoria frequentabant. Pedetentim in ipsis collegiis doceri coeptum. Et plures civitates, quae non habent universitates, etsi earum numerus mire excreverit, habent talia collegia.

Corru-
ptio aca-
demia-
rum an-
sam de-
dit,

IV. Ex quo haec instituta invaluerunt, Episcopi omne onus institutionis theologiae & canonum in doctores academicos, & inferiorum studiorum in praepceptores *collegiorum* devolverunt, ut adeo nihil esset, quod *theologus* & *grammaticus* Ecclesiarum agerent. Sed utut *universitates* & *collegia* literarum studium facilius reddiderint, scientiasque provexerint, disciplina tamen & mores deteriores sunt redditi. Tantus enim juvenum confluxus ab extraneis magistris non sic in officio, ut clerici unius civitatis a primicerio vel archidiacono, praesente Episcopo, contineri potuere. Qui
literis

literis operam dederant, noluerunt amplius accipere ordines minores, qui cesserunt partim pueris chori musici, & cantoribus illiteratis; partim pedellis & servis mere laicis. Interim clerici, in academiis viventes, erant sine functione, degebantque in cœtu laicorum scholasticorum, quorum numerus immensum excrevit. Denique necessarium visum, ut, qui Ecclesiæ consecrandi essent, a laicis segregarentur.

V. UNDE nata sunt, quæ vocamus, *Seminaria*. ^{Seminariis instituendis} Quemadmodum enim arbutuscula in seminario educuntur, unde postea transplantantur, quocumque opus videtur; ita clerici juvenes in *separatis collegiis* instituendi videbantur, ut ad recipiendos ordines & ad functiones Ecclesiasticas idonei redderentur. Quem in finem concilium Tridentinum *sess. 13. c. 18.* sanxit, ut eligantur pueri duodecim annorum & supra, in quibus appareant vocationis divinæ ad statum Ecclesiasticum indicia; in quibus pauperiores præferendi; quibus tonsura, habitus clericalis, & convictus prope domum Episcopi vel saltem in civitate Episcopi præbendus, ut discant grammaticam, musicam, sacram scripturam, homilias patrum: quibus in administratione sacramentorum & in cærimonis sacris opus est. Ad hæc prosequenda ætatis & profectuum ratio habenda: præsertim videndum, ut ad pietatem formentur, morum castitatem servant, sacramentaque sedulo frequentent.

in singu-
lis diocce-
sibus.

VI. UNAQUAEQUE Ecclesia cathedra-
lis unum ad minimum seminarium, Episco-
po subiectum, qui ejus impensam curam ge-
rat, habere debet. Numerus discipulorum
certus semperque perfectus sit. Ad ejus su-
stentationem permissum est Episcopo vel par-
tem reddituum ex beneficiis omnibus in diocesi
decerpere, vel certum beneficium *seminario*
addicere. Ad hunc modum ex praescripto
concilii Tridentini ordinanda sunt semina-
ria, quem acta S. Caroli scitissime exprimunt.

Semina-
riorum in
Francia
quæ fa-
cies?

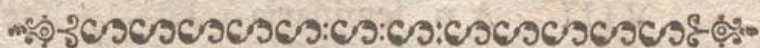
VII. IN Francia idem placuit *statuto*
Blesensi art. 24. & Melodunensi an. 1629. art. 6.
hinc pluribus in diocesis habentur semina-
ria. Sed quum difficile videretur judicare de
puerorum ingeniis, qui sæpe magno sumtu
per plures annos in seminariis educati, non
respondent expectationi: visum fuit, juvenes,
qui jam in collegiis inferiorum studiorum cur-
sum emensi essent, in semina-
ria recipere, in
quibus theologiae & disciplinae Ecclesiasticae
operam navarent, eaque ætate discerent, qua
ordinari & officiis adhiberi possent. Hoc
modo pleraque semina-
ria in Francia sunt velu-
ti *domus probationum*, in quibus *clerici juniores*
tentantur, & ad ordines officiaque Ecclesia-
stica præparantur. In his, prout vel ipsis
necessarium, vel *statuto* dioceseos consenta-
neum, nonnullos menses vel annos commo-
rantur. Ad ea sustentanda vel beneficia uni-
ta, vel nova instituta sunt: quæ ubi deficiunt,
clerus partem reddituum conferre tenetur.
Sunt in iis pauperes, qui gratis aluntur: ce-

teri suo sumtu vivunt. Atque hoc modo recessimus quidem paullisper a *decreto Tridentino*, quod tamen generatim servatur, dum clerici ad unguem in iis formantur: quod institutum quam fuerit necessarium, eventus docuit.

VIII. AD seminaria referri possunt *Institu-
tum PP.
oratorii,* *communitates eorum presbyterorum*, qui idem agunt, ut clericos digne educant, quales sunt in Francia *patres oratorii & patres missionum*. Nam PETRUS BERULLUS, postea cardinalis, an. 1613. Lutetiæ Parisiorum, ad exemplum Philippi Neri, Florentini, qui an. 1571. Romæ idem fecerat, instituit congregationem presbyterorum, quam *oratorium Jesu Christi* vocavit, ut in ea precibus & literis formarentur presbyteri, ad sacerdotium Jesu Christi prompti. Anno 1625. VINCENTIUS *& PP.
Missio-
nis,* de PAULO, presbyter dioceseos Aquensis, itidem Parisiis instituit *congregationem presbyterorum missionis*, qui rudes ruri homines erudiendos sibi sumserunt. Sed & hi tamen seminaria colunt, in quibus clericos instituunt atque ad ordines præparant. Atque hi presbyteri oratorii, missionis ac similium congregationum non sunt monachi vel religiosi, quippe a votis solemnibus liberi, ac suorum bonorum domini. Et licet superiores suos habeant, Episcopo tamen parent, & in dioceseos clericis sæcularibus computantur, ad animarum curam suscipiendam ac ad omnis generis beneficia capienda habiles. *qui non
sunt monachi,
nec religiosi, sed
clerici sæculares.*

IX. HÆC de diversis clericorum ordinibus, officiisque Ecclesiasticis potioribus

dicenda videbantur. Quibus modis ordines amittantur, de eo videbimus *Part. III. c. 18. de pœnis canonicis*. Quomodo officia, *Part. II. c. 19. seq. de acquirendis & amittendis beneficiis*. Sequitur alia personarum divisio.

CAP. XXI.

DE ORIGINE ET PROGRESSU
VITAE MONASTICAE.

I.

Divisio
Christia-
norum
altera.

CHRISTIANI omnes sunt vel *regulares*, vel *sæculares*. Regulares seu religiosi sunt, qui ex voto tenentur vivere ad certam regulam: Sæculares sunt ceteri fideles omnes, qui in sæculo h. e. in commercio humano mansere, sive sint *clerici*, sive *laici*; quæ subdivisio ad religiosos quoque pertinet.

Primi
monachi
in Ægy-
pto,

II. FUERE semper inter Christianos, qui ad exemplum Joannis Baptistæ, prophetarum & Rechabitarum, deserta coluere, orationi, jejuniis aliarumque virtutum exercitio unice intenti. *Ascetas*, ab hoc exercitio; *Monachos*, a solitaria vita, vocarunt. Cujus generis homines principio statim prope Alexandriam in Ægypto intra privatos parietes occlusi vivere, meditantes scripturam & vitæ manuum labore quærentes. Alii præruptos montes, & ab hominum vestigiis deserta loca petiere, præsertim quando persecutionum æstus afflaverat Ecclesiam. Sic Paulus,

lus, persecutionem Decii fugiens, adolescens confugit in desertum Thebaidos, ibique mansit usque ad annum ætatis 113.¹

1) *Cassian. instit. l. 2. c. 5. Collat. 18. c. 5.*

III. ANTONIUS, itidem Ægyptius, Ant-
primus ingentem numerum solitariorum in-
deserto collegit, eosque in commune vivere ius-
sit: unde Cœnobitarum nomen. Paulo post
Pachomius in eadem provincia celebra mo-
nasteria Tabennensia condidit, rexitque secun-
dum regulam ab angelo quopiam dictatam. innumer-
Hujus discipuli triceni vel quadrageni singu-
lis domibus includebantur, quarum triginta
vel quadraginta constituerunt monasterium:
quorum unumquodque mille ducentos vel sex-
centos habuit monachos, qui singulis diebus
dominicus in communi oratorio convenerunt².
Singula monasteria abbatem, singulæ domus
superiorem vel præpositum, singulæ decenæ
decanum habuere. Omnia monasteria unum
eundemque agnovere superiorem seu præsi-
dem, in cujus regione, pascha celebraturi, con-
fluxere nonnumquam monachorum capita L.
mille: idque ex solis monasteriis Tabennensi-
bus². Præter quæ in cæteris Ægypti partibus
alia fuere, veluti Scetenſia, Oxyriagica, Ni-
trosiensia, Mareotensia. Atque hi monachi
Ægyptii habebantur omnium perfectissimi, &
veluti exempla ceterorum omnium.

Pachomius
quorum
innumeri
sectato-
res,

aliquan-
do in una
provincia
50000.

1) *Hieronym. præfat. ad regul. Pachom.*

2) *Hist. eccl. l. 20. n. 19.*

IV. ANTONII discipulus, Hilarion, Asia
per Palæstinam, ad exemplum Ægyptiorum,

H 3

plura constituit monasteria; quod institutum per Syriam quoque receptum est. Basilii in Ægypto institutus fundavit in Ponto & in Capadocia nonnulla monasteria, quibus regulam præscripsit, compositam melioribus philosophiæ Christianæ principiis. Ex eo tempore vita monastica propagata est per omnem Orientem, per Æthiopiam, Persiam, ad Indos usque. Nec occidens in imitando hoc instituto segnior fuit. Celebratur in Lerina, Provinciæ insula, magnum monasterium; ceteræque ad oram Dalmatiæ & litoris Italici insulæ monachis scaterere cœperunt; quamvis hi, Orientalium disciplina neglecta, laborem fugerent, & in jejuniis essent remissiores.

Eremitæ
vereres,

V. EXORTI sunt etiam Eremitæ seu Anachoretæ h. e. monachi perfectiores, qui, quum diu vixissent inter ceteros, studio domandi affectus & omnis generis virtutes exercendi, ab hominum consortio fugientes, remotiora deserta secuti, ut Deo propiores fierent, in separatis cellulis habitant. Atque hoc pacto sanctissimus quisque ad perfectionem enitebatur¹.

1) *Cassian. instit. l. 5. c. 36. Collat. 18. c. 6.*

Femina
mona-
chæ.

VI. UTRUMQUE vitæ genus feminae sectabantur, quarum multæ principio in communione, vel in deserto vivere, gubernatae ab episcopis & monachis; ne quid dicam de virginibus & viduis Deo consecratis, quæ semper fuerunt in ecclesia, vixeruntque in separatis domibus, & postea in communione; sic

tamen, ut neque civitates, nec hominum fugerent commercium.

VII. MONACHI fere omnes fuere Laici. Nihil enim in iis requirebatur, quam sincerum propositum agendi pœnitentiam; & proficiendi in perfectione Christiana. Hinc admissi sunt omnis generis, omnisque ætatis homines, ne infantibus quidem exceptis, quos parentes offerebant ad pietatem erudiendos. Admissi sunt, volentibus dominis, servi: admissi sunt illiterati æque ac docti: nam multi eorum ne legere quidem poterant. Nec vires ingenii, nec corporis qualitates spectabantur; quum pro suarum quilibet virium modulo pœnitentiam in se susciperet. *Vid. regul. Fruetuosæ Braccar.*

Monachi
laici &
rudes:

VIII. OMNES veri monachi Cœnobia fuere aut *Anachoretæ*; sed statim innotuere duo spuriorum monachorum genera. Alterum eorum, qui quidem certo loco affixi, sed bini vel trini conjunctim habitant, præside destituti, propriamque voluntatem, obtentu vitæ perfectioris, pro regula amplexi: qui *Sarabaitæ* vocantur^I. Alterum eorum, qui *gyrovagi* vel *errantes* vocantur, ceteris deteriores, qui per provincias discurrebant, omnia monasteria perreptabant, nullibi residentes, quasi qui nullibi vitam illam perfectam, quam se quærere præ se ferebant, offenderent, abusi ad voluptatem comitate verorum monachorum, angulos omnes perreptarunt, omnis generis hominibus, specie conversionis adjuncti, sub schemate monachali libidinum cœno volutabantur.

soluti
præside,
Sarabai-
tæ;

vagabun-
di seu gy-
rovagi.

1) *Regula S. Benedicti. c. 1. Reg. Magist.*

Mona-
chis præ-
scribitur
regula Be-
nedicti.

IX. POST ducentos, quibus vita monastica floruerat, annos S. BENEDICTUS, qui diu in solitudine vixerat, diu monachos rexerat, monasterio in monte Cassino, Romam inter & Neapolin posito, quod ipse fundaverat, regulam præscripsit, Orientalium institutis mitiorem, permissio modico vini usu, permissis præter panem duobus ferculis, remissoque jejunio quotidiano; labore tamen manuario, exacto silentio & solitudine servatis³. Tam sapienter hæc regula concepta videbatur, ut *monachi occidentales* plerique eam amplecterentur, paullo post etiam in Franciam migrantem.

1) *Hist. eccl. l. 32. n. 4. Reg. S. Bened. c. 40. 41. 42.*

Aquis-
granen-
sis.

X. UT Longobardi per Italiam, Saraceni per Hispaniam monasteria destruxerunt: sic in Francia bella continua, a regibus Merovingicis gesta, mores everterunt, expilatis monasteriis, quæ vel donationibus, quas virtus monachorum comparavit, vel monachorum industria quæsitis divitiis abundare ferebantur. Carolus M. qui rempublicam nobis restituit, disciplinam quoque reduxit, adjutore pulcherrimi facinoris S. Benedicto Aniano, quem Ludovicus Pius constituit monasteriorum omnium præsidem¹. Hic est ille Benedictus, qui delineavit prima elementa reformationis Aquisgranensis². Multum tamen veteris licentiæ superfuit. Nam labor corporis, obtentu studiorum & orationis, neglectus

est. Abbates facti sunt domini *seculares*, instructi vasallis, & cum episcopis ad parlamenta admissi, cum quibus paria facere cœperunt. Bellis civilibus, ut ceteri domini, immixti, armatis vasallis & servis ante prima signa ibant, nec fere alio modo deprædationes vitare poterant. Fuerunt etiam domini laici, qui obtentu protegendæ monasteria, vel a rege, vel a semetipsis impetrarunt monasteriorum possessiones, adscito abbatum titulo. Normanni Franciam percurrentes cuncta penitus pessumdederunt. Monachi, quibus effugium patuit, deposito habitu monachali, reverti ad penates, vel arma sumserunt, vel aliud vitæ genus secuti sunt. Quæ superfuere monasteria infidebantur a monachis tam rudibus, ut ne quidem regulam legere possent, superiores habentibus vel peregrinos vel intrusos³.

1) *Hist. eccl.* l. 45. n. 37. l. 46. n. 28.

2) *Tom. 7. Concil.* p. 1509. 3) *Concil. Troslei.* c. 3.

XI. PROLAPSAM disciplinam monasticam instauravit S. ODO in domo Clunia-^{Clunia-}
censi, quam Berno Abbas an. 910. fundave-^{censis,}
rat¹. Secutus regulam Benedicti paullulum
immutatam, *atrum* amictum prætulit. Monachos jugi orationi intentos esse voluit, qui psalmodiis sic distrahebantur, ut labori corporis parum temporis relinqueretur. Horum regula admodum adamata brevi tempore magnos progressus fecit. Non solum nova monasteria iis ædificata, sed & vetera assignata sunt, quæ reformarunt, atque *abbati Cluniacensi* subjecerunt. Fuere & monasteria hujus

ordinis *aggregata*, quæ Cluniacensem abbatem superiorem non agnoverunt. Sæculo X. & XI. nihil in ecclesia fuit hoc ordine illustrius.

1) *Hist. eccl. l. 54. n. 45.*

quæ mo-
nachos
soli pon-
tifici sub-
jicit.

XII. D O M U S Cluniacensis primis foundationis literis peculiari S. Petri & papæ tutelæ commendata est, admonitis cunctis sæcularibus & ecclesiasticis potestatibus, ne quid committerent, quo minus monachi bonis suis & libera abbatem eligendi facultate gauderent¹. Hoc titulo ab episcopi jurisdictione se exemptos putarunt, & similem exemptionem ad omnia monasteria, a domo Cluniacensi propagata, extenderunt. Hæc est prima plurium familiarum uni capiti parentium congregatio pontifici soli subiecta, & unum corpus seu, nostro more loquendi, unum ordinem monasticum constituens. Nam antea licet cuncti monachi sequerentur regulam Benedicti, monasteria tamen nec omnia uni capiti subiecta erant, nec episcopis obedientiam detrectabant. Sed & ordo Cluniacensis quo latius propagatus est, eo majus disciplinæ detrimentum sensit, dimissis melioribus monachis ad novas sedes quærendas. Sic intra ducentos annos mira morum corruptione deformatus est².

1) *Guilielmi comitis testament. tom. 9. Concil. p. 565.*

2) *Bern. Apolog. ad Guil. abb. c. 7. seq.*

Cister-
ciensis,

XIII. SUCCESSIT an. 1098. novus vitæ monasticæ instaurator, Robertus, Molemiensis abbas, fundata domo Cisterciensi¹. Ille secutus ad verbum sine additamentis regu-

lam *Benedicti*, laborem corporis, exactum silentium, solitudinemque reduxit, renuntiavitque omnis generis dispensationibus & privilegiis. Resumfit vestem *candidam*. Unde Cisterciensis *candidi*, quemadmodum Cluniacenses *atri* vocantur monachi. Hujus ordinis monasteria an. 1119. peculiari pacto, quod *chartam caritatis* vocant, in unum corpus coierunt, ac veluti *Aristocratiam* quandam constituerunt, ut evitarent incommoda regiminis monarchici Cluniacensis. Placuit enim, ut abbates alter alterius visitarent monasterium, habereturque singulis annis conventus abbatum, quorum placita totum ordinem obligarent. Quod institutum tam salutare visum, ut reliqui ordines idem facerent, & exemplum concilio Lateran. magno c. 12. commendaretur². Admiratione virtutum, quibus Cistercienses excelebant, ordo ille brevi tempore omnem Europam peragravit. Nam intra annos LVII. jam D. ejus monasteria numerabantur. Primæ Cisterciæ filiæ fuerunt monasterium *La-Ferteum*, *Pontinense*, *Claravallense*, *Morimontense*, suis adhuc privilegiis clara. Claravallense conditum fuit an. 1115. a S. Bernardo, Cisterciensi monacho. Sed hujus viri sanctitas tam illustris fuit, ut a plurimis ipse habeatur totius ordinis conditor, & Cistercienses monachi audiant *Bernardini*.

1) Vid. Exordium Cisterc. Hist. eccl. l. 64. n. 64.

2) c. 7. X. de statu monach.

CAP. XXII.

DE CETERIS RELIGIOSORUM
ORDINIBUS.

I.

Canonici
regulis
subiecti
vocantur
regula-
res.

IN *emendatione cleri* quoque desudavit sæcu-
lum XI. Calamitates enim publicæ, quæ
monachorum disciplinam everterant, facilius cle-
ricos, ab hominum commercio non separatos,
perdiderunt, ut non solum convictum desere-
rent, sed & passim concubinis uterentur. His
vitiis obviam ivit PETRUS DAMIANUS¹,
eoque impulsore Nicolaus II. an. 1059. con-
cilium CXIII. episcoporum Romæ convoca-
vit, quo, simonia & concubinato damnato,
statutum est, ut clerici *communi dormitorio &*
refectorio uterentur, eaque, quæ ab ecclesia
accipiunt, in commune conferrent, vitamque
agerent apostolicam, h. e. omni proprietate
destitutam². Idem decretum in concilio plus
C. episcoporum, ab Alexandro II. 1063. con-
vocatorum, repetitum. Qui igitur clerici,
proprietate abdicata, ad nutum horum decre-
torum vivere constituerunt, ii *canonici regula-*
res; qui autem laxiorem disciplinam mordi-
cus tenuere, *canonici seculares* audierunt.

1) Opusc. 24. dist. 23. c. 1.

2) Hist. eccl. l. 60. n. 31. l. 41. n. 5. 6.

sequun-
tur regu-
lam Au-
gustini.

II. QUUM autem regula Aquisgra-
nensis in nonnullis falleret, recursum est ad
institutionem AUGUSTINI, dictumque, ca-

nonicas regulares sequi regulam Augustini, quamquam non satis constet, quodnam e scriptis Augustini pro regula assumtum sit, num sermones de *vita monastica* 355. 356. an vero *epistola ad monasterium*, cui soror ejus præerat. Quidquid hujus est, *regula Augustini* ex eo tempore generatim clericis religiosiis, quemadmodum *regula Benedicti* monachis, proposita fuit.

III. CANONICORUM regularium sæculo XI. & XII. magna fuit auctoritas, quum in plerasque ecclesias cathedrales reciperentur¹. Ipse Alexander II. eos recepit in ecclesiam suam patriarchalem S. Joannis in Laterano, quæ congregationis cujusdam caput fuit. In Francia idem contigit, teste ecclesia S. Rufi prope Valentiam ad Rhodanum, & S. Victoris apud Parisios an. 1110. Sic ad exemplum novorum ordinum monasticorum *canonici* separata corpora constituere cœperunt, in quibus *ordo Præmonstratensium*, à S. Norberto an. 1120. fundatus, omnium est illustrissimus².

Præmonstratenses,

1) *Molinæi Rust.* 4. 2) *Hist. eccl.* l. 67. n. 17.

IV. EXPEDITIONES cruciatæ novum atque hætenus inauditum genus religiosorum pepererunt, *equestres* scilicet ordines, quorum celeberrimus est *ordo S. Joannis Hierosolymitani*, qui originem suam debet xenodochio. Inde a temporibus Raymundi de Puteo, qui tertius fuit xenodochii illius rector, tria hominum genera, videlicet *equites*, *fratres servientes* & *clerici*, hunc ordinem constituerunt, quod patet ex bulla Anastasii IV.

Equites regulares Joannitici.

an. 1154.¹. Amissa terra sancta, Rhodum
an. 1310. indeque an. 1530. Melitam Insulam
petierunt.

1) *Hist. eccl. l. 70. n. 12.*

& Hispani-
nici.

V. IN Hispania, quum ea ex parte a
Saracenis etiamnum premeretur, plures *ordi-
nes militares* instituti fuerunt, quorum alii Au-
gustini, alii Benedicti, alii Cisterciensium re-
gulam secuti sunt: intra solos Hispaniarum fi-
nes contenti, maximam partem in statum sa-
cularem & confraternitates equitum abierunt,
qui matrimonia contrahunt, nec ab aliis equi-
tibus distinguuntur, nisi quod insigne ordinis
super amictu gestant, & *commendis* potiuntur.
Cujus generis confraternitates sunt Ordines S.
Michaelis, S. Spiritus, aurei velleris, peris-
celidis, & si qui alii principum privata devo-
tione instituti.

Hospita-
larum,

VI. SUNT etiam plures ordines *hospi-
talarum*, qui vel ægrotantium, vel viatorum,
religionis causa, curam habent. Hi omnes
sequuntur regulam Augustini, quippe a cleri-
cis originem habentes; nec equites Joannitici
ob aliam causam Augustini regulam obser-
vant, quam quod sunt hospitalarii. Alii *re-
demptioni captivorum* speciatim semet addixe-
runt.

mendi-
cantes,
sive vel
domini-
cani seu

VII. SED omnium religiosorum cele-
berrimus est ordo *mendicantium*. S. DOMI-
NICUS, Osimensis in provincia Castellana ca-
nonicus, episcopi sui in itinere comes, an.

1206. in Septimania substitit, ad conversionemque Albigenſium animum adjecit, una cum aliis nonnullis presbyteris. Quum rem bene gereret, HONORIUS III. an. 1216. clericis, in prioratu S. Romani Tolosani ad regulam S. Augustini viventibus, ad quam Dominicus, veluti canonicus, jam obstrictus erat, qui clericos illos regebat, peculiare privilegium impertivit: qui vocati sunt *fratres predicatorum*.

fratres
predica-
tores,

VIII. IISDEM temporibus FRANCISCUS, mercatoris Assisientis filius, qui, extremam paupertatem professus, voce & exemplo omnes ad poenitentiam excitabat, nonnullos socios, partim clericos, partim laicos, adscivit, ipse literarum pæne rudis, &, spreto presbyteri gradu, diaconi ordine contentus. Ipse laborem corporis exercuit, suisque commendavit, sic tamen, ut, si opus esset, panem emendicare non erubescerent. Eos *fratres minores*, quasi ceteris inferiores, appellavit, formavitque ad certam regulam, ab Honorio III. 1223. confirmatam, quam eodem tempore civis ejus, S. Clara, cum virginibus suis amplexa est, quarum ordo vocatur *secundus* S. Francisci ordo, quemadmodum *tertius* consistebat ex viris & feminis, in hominum cœtu, immo etiam in matrimonio, viventibus, sed tamen peculiari voto ad pietatem & ad regulam Franciscanam, quoad ejus fieri poterat, obstrictis.

vel Fran-
ciscani
seu fra-
tres mi-
nores,

IX. EODEM sæculo ineunte Albertus, patriarcha Hierosolymitanus, Eremitis, in

vel Car-
melita,

monte carmel austeram vitam viventibus, regulam præscripserat: quorum nonnulli in Europam profecti confirmationem regulæ impetrarunt an. 1226. Ludovicus IX. Parisios eos traduxit an. 1254. quos *Carmelitas* appellamus.

vel Ere-
mitæ Au-
gustinia-
ni.

X. IISDEM temporibus Alexander IV. plures *eremitarum*, cum nomine, tum institutis differentes, congregationes conjunxit sub appellatione *eremitarum S. Augustini*. Atque hæ sunt quatuor potiorum *ordinum mendicantium* origines. Nam hi omnes præ se tulerunt abdicationem plenam omnis proprietatis, ut ne quidem in commune quid proprii possiderent, sed diurna fidelium stipe viverent. Plerique eorum clerici fuere, literis, prædicationi, administrationi sacramentorum, conversioni hæreticorum & peccatorum insudantes. His officiis *Dominicani* præcipue vacabant, quemadmodum extremum paupertatis studium *Franciscanos* potissimos auctores habet. Sed paullo post eadem prorsus horum ordinum, qui subito immensum excrevere, facies emerfit. Propositum iis fuit, conjungere perfectiones vitæ *monasticæ* & vitæ *clericalis*; austeritatem vitæ & vestitus, orationem, literas & aliorum hominum emolumentum. Sed *functiones clericales* obfuerunt labori corporis, solitudini & silentio veterum monachorum; quemadmodum obedientia superioribus præstanda, qui eos sæpe ex domo in domum, ex provincia in provinciam transtulerunt, impedivit stabilitatem veterum clericorum, qui Ecclesiis suis unice affixi, Episcopis plenissime paruerunt.

XI. IN-

XI. INDE saculo XVI. plures novæ Congregatio clericorum congregationes emerferunt, quibus emendatio morum & disciplinæ ecclesiasticæ, nec non novarum hæresium impugnatio, fuit proposita. Prima est *Theatinorum*, quos Marcellus Cajetanus, Vicentinus, & Petrus Caraffa, Neapolitanus, tum Theatenfis Episcopus, post Papa Paulus IV. an. 1524. collegerunt.

XII. DECEM post annis Ignatius Loyola ex voto, quod cum X. primis sociis in oratorio Montismartrensi prope Parisios emiserat, novæ societatis institutum prodidit, a Paulo III. 1540. confirmatum. Huic aliorum hominum emolumentum, institutio juventutis, prædicatio, hæreticorum refutatio, poenitentiae administratio, proposita fuere. Nomen *societatis Jesu* placuit, quod per universum orbem habitatum penetravit successu in omnium oculos incurrente. Sunt in ea quadruplicis generis homines, *discipuli, coadjutores spirituales, professi & coadjutores temporales*. *Professi* totius societatis robur sunt, nec ex prima instituti approbatione ultra LX. esse debent: sed summa eorum cum necessitas, tum utilitas legem migravit. *Coadjutores spirituales* sunt presbyteri adgregati, iisdem functionibus, quibus professi, vacantes, si institutio nem Theologiæ exceperis: eodemque vinculo societati devincti. Sed societas illos pro lubitu dimittere potest. *Coadjutores temporales* sunt instar *fratrum laicorum* inter monachos. In Francia sine discrimine, ex quo votum nun-

cuparunt, religiosi habentur, nec, si e societate excedunt, hereditates petere possunt. Præter tria vota ordinaria professi spondent Papæ *devotam obedientiam* in omnibus, quæ ad salutem animarum & ad fidem propagandam pertinent. Sed Papa non utitur jure suo, quod permittit *Jesuitarum generali*. Et isti quidem sunt illustriores religionum hominum ordines, qui ad quinque genera, *monachorum* videlicet, *canonicorum*, *equitum*, *mendicantium* & *clericorum regularium* reduci possunt.

1) *Constit. societ. Jes. part. 2. c. 1.*

CAP. XXIII.

DE VOTIS ET DE PROFESSIONE
RELIGIOSA.

I.

Religiosi
ad regulam
adstringun-
tur voto.

HOMO religiosus nostro sensu est *Christianus*, solemnni voto ad consilia evangelica, moribus & vita, secundum regulam quamdam, in Ecclesia approbatam, exprimenda, obstrictus. Votum igitur solemnne primario constituit *religiosum*. Est autem **VOTUM** *promissio Deo facta de quovis bono opere, ad quod non tenebamur*, veluti jejunio, eleemosyna, peregrinatione religionis causa suscipienda. Ad votum faciendum requiritur ætas matura, h. e. plena pubertas, libertas & facultas votum implendi¹. Sic uxor vovere non potest sine consensu mariti. Votum *simplex* est quod fit privatim sine solemnibus. Hoc quidem conscientiam æque obligat²; sed, si sine præ-

deliberatione emissum, si difficile impletu, remitti potest, alterumque bonum opus alteri substitui: & generatim quodlibet votum pleno jure redimitur *professione religiosa*. Simplicia vota regulariter remittit Episcopus.

1) c. 2. X. de voto. 2) c. 8. X. de voto.

II. AD emittenda *vota solemnia* pro amplectenda vita religiosa a diversis diversi intra pubertatem primam & plenam anni requirantur. Concilium Tridentinum ¹ annos requirit XVI. & professiones infra eam ætatem irritas declarat, ac præterea *unum* ad minimum *annum* initiandis dandum censet. Concinit statutum Blesense *art. 28.* ac dispositiones de bonis intuitu professionis infra eam ætatem factas irritas habet. Professio autem fieri debet *solemniter* i. e. initiandus publice viva voce formulam voti recitat, & in scriptis manu sua signatam tradit, quæ probationis causa in scriniis reponitur ². Abolitæ enim sunt professiones *tacitæ* vel *presumptæ*, quibus, qui ultra annum habitu religiosorum in monasterio commorati fuerant, pro professis sunt habiti ³. Quare post noviciatum absolutum candidatus, si non admittitur ad professionem, dimittendus est ⁴.

quod emittunt XVI annis majores,

Solemni ritu.

1) *sess. 25. refor. c. 15.* 2) *Molin. rest. 55.*
3) c. 22. X. de regularib. 4) *Conc. Trid. ib. c. 16.*

III. CREBRO atque iterato prohibitum *sine pre-* est, ne nummis divendatur aditus ad vitam religiosam, quod *simoniam* sapit ¹. Professio religiosa merum spectrum est, si non ad divina

tio,

& æterna dirigitur. Semper tamen venientibus permissum fuit, bona sua vel bonorum partem vel secum afferre, vel a parentibus accipere ². Præterea si monasterium alendis pluribus hominibus non sufficit, nemo bonus propterea repudiari debet, ne qua recipiatur pecunia. Superiorum igitur conscientia totum hoc negotium permittendum, qui gravem Numinis offensionem incurrunt, si *spe lucri* indignum hominem recipiunt. Ex instituto Caroli Boromei ³ Episcopus arbitretur, quid dandum sit, prout necessarium id esse videt. Professio autem involvit inter religiosum & conventum obligationem reciprocam, ut nec ipse monasterium relinquere, nec monasterium eum ejicere, quocumque obtentu, possit, ne ad incitas redigatur, suæque familiae onerosus fiat.

1) c. 40. X. de Simon. c. 64. q. 1. c. 2. & 3.

2) THOMASS. part. 4. l. 3. c. 14. & 15. S. Thom. 2. q. 100. a 3. ad 4.

3) Concil. Mediol. II. de monial. c. 2.

Ordinem
eum or-
dine per-
mutare
non licet,
nisi du-
riorem
ample-
ctaris,

IV. RELIGIOSORUM est perseverare in vocatione sua. Veterum præcepto nec monachis, nec canonicis regularibus de monasterio in monasterium migrare permissum ¹. A quo instituto licet mendicantes alique recentiores ordines recesserint, semper tamen in congregationibus suorum ordinum permanent. In universum autem prohibitum est, ne quis ex altero ad alterum ordinem transfugiat ². Excipiuntur tamen, qui virtutis amore ad ordinem austeriorem adspirant, licet superioris veniam, quam tamen expetere de-

cet, non impetraverint ³. Mendicantes tamen, nisi cum pontificis venia, in alium, quam Carthusianorum ordinem, se recipere nequeunt. Interim hæc exceptio licentiæ an-
sam dedit, & successioni ab institutis veterum monachorum Benedictinorum & Cluniacen-
sium. Nam religiosi strictioris observantiæ, nec tamen rigidissimæ, si propriæ conscientiæ
stimulis non retinentur, impediri nequeunt, quo minus posterioribus, utut manifeste re-
missioribus, adgregentur. Quod sæpe fit obti-
nendorum beneficiorum regularium causâ, vel
ut errantibus claustra & obedientiam evitare
liceat contra disertam prohibitionem ⁴.

1) c. 5. X. Regular. 2) Concil. Trid. sess. 25. c. 19.

3) c. 18. X. de regular. Extravag. comm. eod. c. 1.

4) Concil. Trid. sess. 4. c. 11.

V. NONNUMQUAM contingit, ut religiosus impugnet vota sua ex vitio vel nulli-
tatis vel extorsionis. Sed post lapsum V. anno-
rum audiendus non est. Neque auditur intra
quinquennium, si habitum mutavit, aut pro-
prio motu monasterio excessit, quo casu apo-
stata habendus est ¹. Episcopus ergo adeun-
dus est, qui post causam cognitam contra vo-
ta eum restituit in integrum. Qua de causâ
sæpe impetrantur literæ pontificis, quibus ni-
hil opus est. Causæ restitutionis sunt vis aut
metus, qui hominem constantem vincere potest,
isque argumentis evidentibus probandus ².

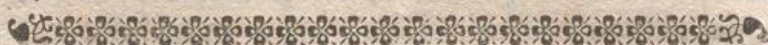
quomo-
do libe-
rentur?

1) Conc. Trid. sess. 20. ref. c. 19. 2) C. 20. q. 1. c. 8.

VI. QUI vota violant & ad sæculum redeunt, apostata appellantur & transfugæ: nec

Quid de
transfu-
gis & a-
postatis?

tamen a superioribus, quibus cura animarum commissa, derelinquendi, sed omnibus modis reducendi & post actam pœnitentiam restituendi. Qua in re auxilio *judicum secularium* opus est, qui hos homines intercipere & superioribus tradere tenentur. Nec religionis solum causa, sed & publice interest, ne tolerantur isti transfugæ, ad omne facinus prompti & parati.

C A P. XXIV.

DE PAUPERTATE CETERISQUE
REGULARIUM VOTIS.

I.

Vota sunt

RELIGIOSORUM vota sunt *paupertatis, castitatis & obedientie*. Voto paupertatis rebus externis, castitatis voluptati, obedientie suomet ingenio nuntium mittunt: quibus tribus perfectionis Christianæ ambitus *continetur*.

I. Obedientie,

II. OBEDIENTIA complectitur reliqua omnia. Ex regula Benedicti c. 58. monachi non nisi *perseverantiam in monasterio* duce superiore spondent. Obedientia consistit in perfecta sectatione præceptorum divinatorum, & regulæ, quæ a religioso pro voluntate Dei est habenda, nec non omnium mandatorum superioris, nisi quid imperet, legi divinæ regulæque manifeste contrarium¹. Genuinus religiosus sponte quoque fratribus obtemperat, nec suæ voluntati indulget, nec sensu abundat; sed sinceram animi demissionem

ostendit². Quibus modis obedientia illa semet exferat, patebit ex iis, quæ de *interiori* religioforum *gubernatione* deinceps adferentur.

1) Regul. c. 5. c. 68.

2) c. 71. c. 7.

III. PAUPERTATIS nervus latet in verbis Christi¹: *Si vis esse perfectus, abi, vende quæ habes, & sequere me.* Consistit igitur paupertas in *perfecta abdicatione rerum omnium externarum*, quoad ejus fieri potest. Sed quum ad vitam sustentandam nonnullis rebus opus sit, hæc necessitas difficultate non caret. Ad quam diminuendam omnibus regulis præcipitur, ut cibus, vestitus, utensilia denique religioforum omnia sint vilia & pauperum similima². Quod pro diversitate congregationum *strictius* vel *laxius* observatur. Isti necessitati variis modis consulitur. Veteres monachi manuum suarum opere victum quæsierunt, & reliquum pauperibus erogarunt, nihil servantes in crastinum³. Sed jam pridem plerique religioforum certos redditus habent, quos, ut alii homines sua patrimonia administrant, ita tamen, ut id onus soli *superiori*, & *procuratori* aut *æconomo* incumbat. Horum bonorum causa religioforum conventus in republica jus habent magnarum familiarum. Emunt enim & vendunt, locant, conducunt, contrahunt, litigantque in judicio, auctoritate superioris & consensu congregationis; prout fert sua cujusque regula. Jure communi, quod in nonnullis provinciis observatur, hæreditates capiunt. Qui enim vitam illam amplectuntur, bona sua secum ferunt, nisi de iis disposue-

2. Pau-
pertatis,
quæ in-
telligen-
da de sin-
gulis,
non de
corpori-
bus?

rint, & si quæ ad ipsos post professionem defertur hereditas, eam adit monasterium ⁴. In Francia religiosi professi nec ipsi hereditates capiunt, nec ipsorum nomine monasteria ⁵. Censentur enim, ex dicto CASSIANI ⁶, esse mortui ante eos, quibus deberent succedere.

1) *Matth. XIX. 19.*

2) *Vid. reg. Benedict. c. 22. 32. 39. 40. Reg. Basil.*

3) *Cassian. instit. 9. c. 7. Aug. de morib. Eccl. 1. c. 76.*

4) *Reg. Bened. c. 58. Nov. 5 c. 4. Nov. 123 c. 38.*

5) *Consuetud. Paris art. 337. 6) Cassian. collat. 23. c. 9.*

etiam in
tuitu
mendi-
cantium,

IV. FRATRES mendicantes ex sua regula & prima institutione etiam in commune pauperes esse debent, certis redditibus destituti, solis eleemosynis contenti ¹. Sed compertum est, tantæ hominum multitudini quotidianam stipem non sufficere, qui propterea ad modos acquirendi vel indecoros, vel cum solitudine & tranquillitate vitæ religiosæ parum consistentes, confugere sæpe coacti sunt. Immobiliū igitur possessionem ipsis permisit concilium Tridentinum, servata tamen mendicitate ². Soli Capucini & Franciscani strictioris observantiæ hoc privilegio uti noluerunt. Eodem concilio cautum, ne monasteria pluribus religiosis onerentur, quam quos vel ex redditibus, vel statis eleemosynis, alere se posse crederent.

exceptis
Capuci-
nis &
Fran-
ciscanis.
strictio-
ris obser-
vantia.

1) *c. 3. X. de verb. signif. in 6. Clem. exivi eod.*

2) *Sess. 25. ref. c. 3.*

Hujus
pauper-
tatis vera
indoles,

V. PAUPERTAS itaque proprie singulis religiosis commendata est, & magis in abdicatione proprietatis, seu rerum, de qui-

bus disponere possent, quam in defectu necessariorum vitæ subsidiorum ac commodorum consistit. Professionis actu religiosus bona omnia, omnemque spem acquirendi bona, abdicat. Ante professionem de bonis suis per donationem, vel alio modo disponere potest: quo neglecto, bona fiunt hæredum legitimorum. Professus enim pro *civiliter* mortuo habetur ¹. Durante noviciatu rerum suarum dominus est. Sed quum in eo facile seduci possit, simulatque habitum sumfit, nulli monasterio bona sua addicere potest ². Licet autem religiosus professus per se succedere nequeat; si monasterium tenue sit, dari ei potest pensio alimentaria, ut reliquis civiliter mortuis; quam tamen conventus œconomi administrare debent.

proprietatis abdicatio; non trinitis inopia.

1) *Conc. Trid. sess. 25. c. 16.* 2) *Comm. in Louet. c. 8.*

VI. NIHIL prorsus proprii, non vestes, non libros, non instrumenta pecuniaria, inprimis autem pecuniam nullam habere debet religiosus ¹. Veteri instituto apud quem defunctum pecunia reperiiebatur, ei, tamquam in peccato manifesto extincto, sepultura denegabatur ². Monachi, quippe uni loco affixi & ab hominibus reliquis separati, exacte servare potuere hanc regulam. Sed & quo ipsi & ceteri religiosi peregrinationes suscipere cœperunt, in itinere pecunia ipsis aliaque commoda permissa sunt. Qui beneficia capere possunt, veluti *canonici regulares*, qui *curas* habent, iis re familiari multisque utensilibus opus fuit.

imitatio.

1) *Reg. Bened. c. 33.*2) *C.2. de statu monach. C. cum ad mon. eod. in 6.*

Officiales
claustra-
les bona
mobilia
habent.

VII. UT a regula generatim recessum est, ita etiam *officia claustralia*, in beneficia conversa, pristinam indolem amiserunt. Qui tam remissi facti sunt, ut a convictu recederent, ii paupertati non amplius insistant, quam quod *immobilia* acquirere nequeunt. Post mortem solum apparet, religiosos eos esse, quia nec legitimum heredem habere, nec testamentum facere possunt: hinc abbas vel superior ipsis succedit: quod fit in omnibus religiosis beneficiatis, aliisque, qui bona morientes relinquunt. Hæc successionis species vocatur *SPOLIUM* seu *mortuarium*; in jure, *peculium*: quia religiosi habentur pro filiis familias, qui nihil proprii habent, nisi venia superioris expressa vel tacita; sed usum tantum precarium. Qui omnium minime paupertatem sectantur, sunt equites religiosi, dispersi per mundum, nihil ex ordine recipientes, nisi degant in insula magistri, vel ei militent. Unde pensiones alimentariæ, usufructus, donationes, vel harum surrogata, ipsis conferri possunt ^I.

1) *Brod. Louet. c. VIII.*

quod im-
proba-
tum.

VIII. CONCILIUM Tridentinum ^I pristinam disciplinam reduxit, & regularibus omnibus omnium rerum, cum mobilium, tum immobilium possessionem interdixit. Cuncta sunt manibus superiorum consignanda, quibus non licet cuiquam, quocumque obtentu, statas pensiones assignare. Bonaque omnia

administranda sunt ab *æconomis*, quos superiores pro lubitu remove possunt. Utenilia, quæ superior religiosis concedit, sapere debent paupertatem, quam profitentur. Qui his reluctantur, privatione *suffragii activi & passivi* ad biennium, aliterque pro constitutionum modo, puniuntur.

1) *Sess. 28. ref. c. 12.*

IX. VOTUM *castitatis* consistit in renuntiatione matrimonii. Vitiis enim, huic virtuti oppositis, omnes Christiani renuntiant in sacro lavacro. Votum *castitatis* atque ipsa professio religiosa est impedimentum dirimens, quod subsequens matrimonium reddit absolute nullum, ita ut, si de facto contrahatur, conjunctio sit illicita, incestuosa & sacrilega, liberique, cum quoad effectus civiles, tum quoad irregularitatem, illegitimi habeantur¹. Tale conjugium execrabilius est adulterio, quippe conjunctum cum manifesta & impudentissima promissionis Deo factæ violatione.

3. Castitatis.
Ejus indoles ab-
stinencia
a matrimo-
nio.

1) *c. 8. dist. 27. c. 22. q. 1. c. 40.*

X. UT facilius votum *continentiæ* observari possit, religiosis feminarum aliorumque hominum commercium, quoad ejus fieri potest, fugiendum est. Hinc regula Benedicti c. 66. claustris eos abdidit, in quibus, ne obtentus sit egressui, puteos, furas, molendinum, aliaque necessaria instrumenta habent, ipsæque eorum Ecclesiæ non sunt nisi *oratoria* recondita. Ceteri religiosi, præsertim mendicantes, quibus vitæ est ambulatoria, tam arcte

Occlusio.

occludi non potuere. Id tamen generatim observandum, ut feminæ religiosorum limina ne superent; ut, quoties opus est, extra domum in publico sermones cum iis misceantur; ut nemo sine socio, nemo sine venia superioris, exeat e claustro.

Egressus
non nisi
cum ve-
nia supe-
rioris.

XI. ITER suscepturo opus est scripta superioris venia, quam *obedientiam* vocant, quum nemo religiosorum, nisi invitus & obedientiæ causa, claustrum relinquere præsumatur¹. Qua qui destituuntur, detineri ab ordinario loci, ac veluti *apostata* puniri possunt. Qui *studiorum* causa in academias mittuntur, migrare debent in sui ordinis collegium, nisi *apostata* haberi velint. Multo minus quisquam, quocumque obtentu, principi, aut prælato, aut civitati operam suam, sine *venia superioris*, addicere potest.

1) Concil. Trid. Sess. 25. ref. c. 4.

Macerationes
corporis.

XII. AD votum *continentiæ* referendæ sunt omnes corporis castigationes, jejunia iterata, abstinencia ab esu carnis, cubile durius, abstinencia a linteis, preces nocturnæ, vestis cilicia, flagellationes, pedum nuditas, ceteræque macerationes, quæ longa serie recensentur in regulis & constitutionibus singularibus. His omnibus proposita est *castigatio corporis* & *subactio in servitutem*, ut spiritus liberior sit, promtiorque ad orationem & unionem cum Deo¹. Regendæ tamen sunt a *superiore*, & ad obedientiam exigendæ. Omnium enim macerationum pulcherrima est *propria voluntatis retusio*.

1) 1. Cor. IX. 27.

C A P. XXV.

DE CLERICATU REGULARIUM
EORUMDEMQUE EXEM-
TIONIBUS.

I.

PRINCIPIO clericatus cum vita monastica consistere non posse videbatur¹. *Monachus* fuit homo, qui, proprio motu, hominum, etiam fidelium, commercium fugiens, in deserto peccata sua deplorare, perfectionemque Christianam sectari instituit. *Clericus* contra a fidelibus sæpe invitatus electus est, qui in oculis omnium functiones in Ecclesia publicas obiret. *Clericus*, simulatque *monachus* factus est, functionibus Ecclesiasticis abstinuit. *Monachus*, qui clericus factus, e monasterii latebris in lucem & ad Ecclesiastica munia obeunda protractus est. Non ita multo post in monachis tolerati sunt presbyteri & clerici, qui sacrum facerent in *oratoriis monasticis*, ne monachis publicæ Ecclesiæ frequentandæ essent. Et ex monachis nonnulli clerici facti sunt, quod pauci ceterorum fidelium ad sacra munia essent idonei. Ad ultimum vita contemplativa & vita activa, h. e. monastica & clericalis, conjunctæ sunt in communitatibus canonicorum. Monachi tamen, quod ex regulis Aquisgranensibus apparet, semper distincti manserunt, licet jam tum clericis annumerati.

Vita clericalis & monastica conjunctio.

1) THOMASS. part. I. l. I. c. 47. C. 16. q. 1. c. 2. 3. 4. &c.

Monachi
plerique
sunt cle-
rici, cete-
ri fratres
laici,

II. INDE a sæculo XI. soli clerici pro monachis sunt habiti; *Clerici*, inquam, ii, qui, choro destinati, psalmodiam & latinam linguam callebant, quæ jam pridem vulgo nota esse desierat. Denique *concilium Viennense an. 1311.* voluit, ut monachi omnes sacris initiarentur¹. Illiterati, & solum ad laborem corporis ac vilia officia idonei, porro quidem ad vitam monasticam admissi sunt; sed ita, ut nec chorum attingerent, nec suffragio gauderent in capitulo. Atque hi posteriores *fratres laici* seu *conversi* vocati sunt, quasi *laicos conversos* diceres. Monachi Vallis Umbrosæ in Tuscia primi fratres laicos, ad subeundos labores & vilia munera, adscivisse leguntur². Quos secuti sunt Carthusiani & Cistercienses, ut ipsi, externo labore levati, solitudinem occlusi melius colere possent. Ex quo Cluniacenses & Cistercienses innotuerunt, assidue verba fecere ad populum, cujus illustre exemplum S. Bernardus est, omnibusque in Ecclesia officiis fungi cœperunt.

1) *Cl. ne in agro §. pen. de statu monach.*

2) *Hist. Eccl. l. 60. n. 4. l. 63. n. 57.*

Clerici
vicissim
sunt mo-
nachi.

III. VICISSIM *canonici regulares*, licet origine *clerici*, solemnia vota instar *monachorum* fecere, domibus, quas monasteria appellarunt, inclusi, ab abbatibus recti, & cum congregationibus plurium domuum unum corpus constituere: quo factum est, ut vulgo *monachorum* vocabulo omnis generis religiosi comprehenderentur. Soli tamen *canonici regulares* retinere ecclesias parochiales, quarum nullam monachi habere possunt.

IV. MENDICANTES inter canonicos regulares & monachos veluti medii fluctuant. Sunt enim omnes *clerici*, destinati quippe salutis hominum, per prædicationem & pœnitentiæ administrationem, promovendæ. Sed plerique austerum monachatum sectantur, augentque pedum nuditate & mendicitate. Ab utrisque vicissim differunt, quod nullibi fixam sedem habent, sed *ambulatoriam vitam* agunt, ire parati, quo superiorum voluntas, quo salus Ecclesiæ vocat.

Inter utrosque fluctuant mendicantes:

V. EGREGIA in Ecclesiam merita, singularisque erga sedem apostolicam devotio, invidenda Paparum privilegia conciliarunt¹. Qualia sunt, exemptio a jurisdictione ordinariarum, quam a primis incunabulis habuere: infinitæ indulgentiæ, iis impertiendæ, qui certis diebus festis Ecclesias ipsorum visitant, stipemque conferunt ad fabricam, vel ad convivitorium: potestas celebrandi sanctorum sui ordinis anniversaria sacra: potestas publice verba faciendi, confessiones audiendi, sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ administrandi, sepulturas concedendi in suis ecclesiis, & quæ sunt similia; ab una domo sæpe ad omnes, & ab uno ordine ad reliquos extensa. Celeberrimum horum privilegiorum promptuarium est constitutio Sixti IV. an. 1474. *fratribus minoribus*, e quorum grege ipse fuit, data, quam *mare magnum* vocant, quamve Leo X. an. 1519. omnibus *mendicantibus* communem esse voluit.

quorum invidenda privilegia.

1) Vid. Collect. privil. ord. mend. auct. J. Bapt. Confecio.

æque æ
clerico-
rum re-
gula-
rium.

VI. CLERICI regulares, veluti *Jesuitæ* & *Theatini*, eodem fere instituto, eadem facultate, sacra ubique faciendi, iisdem privilegiis utuntur; a ceteris religiosis præcipue in eo discrepantes, quod Missam non cantant: de cetero multis negotiis districti & orationis mentalis studiosiores. Si *externa* spectes, austeris corporis macerationibus posthabitis, vestitu utuntur, presbyterorum sæcularium sui temporis proprio.

Regula-
res nu-
mero pa-
res sæcu-
laribus,

VII. Si itaque computes, quidquid uspiam in orbe Christiano monachorum chori, canonicorum regularium, religiosorum mendicantium & clericorum regularium, est, agmen habebis æque numerosum, aut numerosius *clero sæculari*. Et sane fatendum est, ante instituta S. Caroli, ante seminaria & recentiores presbyterorum congregationes, omne pondus functionum ecclesiasticarum incubuisse *regularium* humeris, qui illud etiamnum bajulant in Italia & in Hispania. Ipsi soli fere pueros instituere, adultos docere, confessiones audire, scholas regere, pios se præbere, aliosque ad pietatem exhortari. Ex ipsis sæpe sunt Episcopi, sæpe pontifices lecti.

Exempti a
jurisdic-
tione or-
dinario-
rum,

VIII. PLERIQUE regularium a *jurisdictione ordinariorum* i. e. Episcoporum exempti sunt, & quidem pedetentim. Monachi olim, ut ceteri fideles, paruerunt Episcopis^I. Quorum quum sæculo V. multi per civitates discurrerent, Ecclesiasque turbarent, *concilio Chalcedonensi* c. 4. decretum est, ut monachi, Epi-

Episcopis penitus subjecti, sub pœna excommunicationis, negotia omnia, cum *Ecclesiastica*, tum *civilia*, fugientes, jejuniis & orationi vacarent. Cuilibet monasterio præfuit abbas, quem a monachis electum instituit Episcopus: cujus juris reliquiæ supersunt in *benedictione abbatum*. In Africa primum & in oriente exemptiones gliscere cœperunt². In Italia Gregorius M. nonnullis monasteriis indulgit, ut neque de redditibus rationem reddere Episcopo, nec permittere tenerentur, ut Episcopus ad sacrum faciendum veniret in oratorium claustrale, solitudinemque congregationum turbaret³. Posthæc multi Episcopi, monachorum pietate tacti, vel ipsi eadem indulserunt, vel, ut Romæ exemptionem impetrarent, auctores fuere. Ad ultimum exemptiones ad plerosque religiosorum ordines extensæ fuerunt, & Episcopi eos hac conditione, ut exempti essent, in diœceses suas receperunt. Sed postquam plura incommoda inde nata, novissimis temporibus exemptiones omni modo restringi cœperunt.

1) THOMASS. *discipl. part. 1. l. 1. c. 48. p. 2.*

l. 1. c. 38. sq. 2) Hist. eccl. l. 33. n. 4. l. 36. n. 26.

3) Gregor. VII. ep. 18. ind. 1. *hist. eccl. l. 36. n. 33.*

IX. QUUM præsumtio sit pro jure ^{limitato} communi, exemptiones non attenduntur, si titulo, si diuturna possessione destituuntur. Quæ durante schismate Avenionensi invaluerunt, eæ omnes, quotquot sine causæ cognitione & sine consensu ordinariorum datæ, concilio Constantiensi *sess. 43.* revocatæ, & reliquæ a concilio Tridentino¹ limitatæ, ac in Francia no-

vis constitutionibus restrictæ sunt. Nemo regularium ad populum verba facere potest sine venia Episcopi, qui habet jus id prohibendi, etiam in Ecclesia monasterii². Nemo regularium confessiones audire potest, nisi adprobatus ab Episcopo, qui jus habet hominem tenendi, & adprobationem suam limitandi³. Qui *curas* habent, ratione administrationis sacramentorum & functionum ecclesiasticarum, soli Episcopo parent. In universum omnes regulares in anniversariis sacris, in solempni pompa sacrarum, in ritibus ac caerimoniis publicis, sequuntur morem & observantiam diœceseos, in qua degunt⁴.

1) *Seff. 25. Ref. c. 2.* 2) *Seff. 24. Ref. c. 4.*

3) *Seff. 23. Ref. c. 15.* 4) *Seff. 25. Ref. c. 11.*

limitatio
II.

X. EPISCOPI auspiciis nova monasteria, aliæque piæ societates instituuntur, & si opus, destituuntur: sed ordines novi non nisi a pontifice inaugurandi, ex quo concilium Lateran. IV. c. 13. multiplicationem ordinum, quorum diversitas reipublicæ onerosa, prohibuit¹. Caritas alitur vita uniformi, ipsæque corporis macerationes, si *singulares* sunt, ambitionem & vanæ gloriæ cupiditatem spirant². Nihilominus plerique ordinum ex illo tempore instituti sunt, quia canonum interpretes prohibitionem illam intellexerunt de institutionibus sine venia pontificis susceptis. Ordinem semel approbatum receptumque non nisi papa potest aut concilium œcumenicum extinguere. Sic concilio Viennensi *templarii*, sic *humiliati*, postquam in caput S. Caroli con-

spirassent, extincti sunt. De instituendis, uniendis, supprimendisque monasteriis agemus *Part. II. c. 7.* ubi de Ecclesiarum fundatione dicendum.

1) *C. ult. X. de relig. dom.*

2) *Gloss. in d. cap. ult. verbo novam.*

C A P. XXVI.

DE REGULARIUM REFORMATIONIBUS.

I.

EXEMPTIONIBUS maxime perdita res est regularium. S. BERNARDUS quadam animi præensione acerrimis invehit in declarationibus in hujus generis privilegia. Quum superiores sæpe longe, longius pontifex abesset, infinitis negotiis districtus; delinquere impune fuit, vitiaque radices egerunt, antequam animadverterentur. Obtentu conservandi privilegia in causis ad disciplinam pertinentibus Romam appellatum est. Fuere & aliæ laxioris vitæ causæ, fuga & contemptus laborum corporis, itinera in terram sanctam, ad expeditiones cruciatis, ad academias, ad monasteria visitanda, ad conventus generales; conversatio cum profanis hominibus officii causa; naturæ denique corruptio, quæ sola per se sanctissima instituta pervertere potest.

*Prolapsa
regula-
rium dis-
ciplina
cum mo-
nacho-
rum.*

II. CANONICI, quod professione *tum cle-
clerici essent, omnium maxime periclitaban-
ticorum.*

tur. Zelus ille devotus, quo per annos CL. arserant, paullatim refriguit, desiitque in tantam morum dissolutionem, ut an. 1359. Benedictus XIII. huic malo medelam adhibiturus operam luderet. Exeunte sæculo XIV. monachi omnes, ne *Cisterciensibus* quidem exceptis, turpissime se dederunt. Abbates, ut ceteri prælati, instar Satraparum Bacchanalia vivere, monasteriorumque bona disperdere, ut ad ultimum officiis claustralibus, priori, camerario, cellario, valetudinario, eleemosynario, certi redditus, ut officiis suis fungi possent, assignandi essent: quæ officia pontifices mutarunt in *titulos beneficiarios*, quorum abbas erat collator ordinarius. Interea monachi deserta communione segreges vivere, *annua pensione* singulis assignata. Sic monachorum statione factæ sunt parva beneficia, quæ, tamquam certa sustentationis media, redimebantur ab hominibus, merum sæculum spirantibus: quo pacto sacrum & venerabile *monachi* nomen ad ludibrium recidit, sonuitque *ignavum & nullius pretii hominem dicam, an pecudem?*

instauratur,

III. TANTA vitæ monasticæ depravatione, quæ speculum perfectionis Christianæ esse debuisset, optimus quisque semper movebatur. Principes cum sæculares, tum ecclesiastici conjunctis sæpe viribus emendationem moliebantur. Et quum illa licentiæ pestis exenta potissimum monasteria, quæ non erant certi cujusdam ordinis, afflasset; constitutum est, ut cuncta in formam congregationum re-

digerentur¹. Equidem dehinc tribus sæculis diversæ in diversis provinciis monachorum congregationes coierunt, sed & ipsæ maximam partem corruptissimæ, si novissimas exceperis.

1) C. 7. X. de statu monach.

IV. FRANCISCUS ceterique mendicantium auctores, quod divitiis adscriberent depravationum causam, bonis omnibus alumnos suos exuerunt. Sed horum stupendus numerus, perpetuum cum profanis commercium, theologiæ scholasticæ sophistica, cui totos sese dabant, miseros in morum præcipitium egerunt, qui præterea a papis molliores regulæ interpretationes, plurimasque dispensationes impetrarunt¹. Rediere illi tamen haud ita multo post in viam. Ducentis annis Franciscum secutus BERNARDINUS Senensis, rejectis omnibus his dispensationibus, calcavit vestigia magistri, *strictioris observantiæ* instaurator, quam multi spernunt. Hinc fratres minores, alii *observantini* audiunt, alii *conventuales*. Eodem tempore Coleta, Corbientis femina, virgines S. Claræ in Francia reduxit in viam.

inter
Franciscanos a
Bernardino.

1) C. 3. X. de verb. sign. in 6. Cl. 1. eod. Extravag. 1. 2. 3. §. Joan. XXII.

V. EXEUNTE sæculo XV. emicuit in Hispania nova *minorum* reformatio, ab Innocentio VIII. laudata. Qui eam amplexi sunt e Franciscanis, eos *Recoletos*, & Hispanico vocabulo *Recogidos* i. e. reformatos appellarunt.

Capuci-
nis.

Matthæus Balchi, *Observantinus* anno 1525. regnante Clemente VII. in Marchia Anconitana reformationis, ceteris omnibus ratione paupertatis exactissimæ, auctor exstitit. Hujus sectatores a longo & acuminoso capitis tegumento, quod barbare *capucium* vocant, *Capucini* dicuntur. Ineunte sæculo XVII. tertius quoque Franciscanorum ordo mundior factus est, instituta congregatione Francisca religionum capucinis ferme similium. Sic in ceteris mendicantium ordinibus plures sunt reformatorum cœtus.

Carmeli-
tis,

VI. CARMELITAE an. 1432. ab Eugenio IV. mitigationem regulæ impetrarunt, quam qui sectantur, ii *Mitigati* audiunt. Horum alumna S. Theresia an. 1568. Avilæ in Castella virginum religionum disciplinam emendavit, & Joannem de Cruce ac Antonium de Jesu excitavit, ut idem facerent inter religiosos. Hoc institutum qui sequuntur, ii vocantur *carmelite excalceati*, quos ineunte sæculo XVII. primum vidit Francia.

congre-
gationi-
bus

VII. INTERIM plerique monachorum & canonicorum regularium, ab hac cura intacti, vitiorum veterino inveterascentes, vel publica omnium voce & confessione, novis hæresibus spargendis ansam dederunt. Hinc concilium Trident.¹, vetera emendationum media revocavit, constituitque, ut regulares omnes exacte sequerentur regulam, vota que observarent, & superiores hæc omnia curarent. In Francia *statuto Blesensi art. 30.* præ-

ceptum legimus, ut Episcopi & ordinum principes disciplinam monasticam primæ institutioni restituerent: quod in secutis statutis repetitum². Nec opus caruit effectu, institutis duabus celeberrimis congregationibus, altera *S. Mauri* pro monachis, altera *S. Genevieve* pro canonicis regularibus, quarum utralibet plures C. domos religiosas complectitur. Illa prodiit ex congregatione *S. Vannii*, quæ exorta est an. 1597. in Lotharingia. Nam an. 1613. Joannes Reynoldus abbas Sanct-Augustinianus, Lemovix, monachos *S. Vannii* conjunxit in unum corpus, quod Gregorius XV. confirmavit sub appellatione *S. Mauri*, quæ hodie per omnem Franciam extenditur. Hæc originem debet monasterio *S. Vincentii Silvaneæ*ensis, auctoremque agnoscit Carolum Faurium, quem cardinalis Rupifulcaldus (*Rochefoulcauld*) Parisios vocavit in ædem *S. Genevieve*, ubi congregationem, per omnem Franciam patentem, formavit, ab Urbano VIII. an. 1655. confirmatam. Sunt etiam aliæ extra Franciam canonicorum regularium congregationes. Distinguuntur amictu candido, & linteo humerali, ut pateat, ipsos esse clericos.

1) *Sess. 25. ref. c. 1.*

2) *Aurelian. art. 20. Melodunensi art. 2. 6. 7.*

VIII. NON sine solemnibus susceptæ sunt hæ reformationes. Præter conciliorum decreta & regum constitutiones, quibus generatim commendantur, qualibet munita est singulari pontificis decreto ac regio edicto, post causam cognitam monasteriaque visitata pro-

dito. Qui ex senibus religiosis colorem mutare detrectarunt, iis annuæ pensiones assignatæ fuerunt. Interim non usquequaque reformatio suscepta est. Congregatio S. Mauri locum habuit tantummodo in monasteriis regulæ primæve subiectis, nec in unum corpus coalitis; non autem inter Cluniacenses & Cistercienses. Hinc plura supersunt monachorum & canonicorum regularium claustra, quæ antiquum obtinent cum bonorum omnium offensione.

C A P. XXVII.

DE RECTORIBUS REGULARIUM.

I.

Abbat
&

PRO diversis religiosorum ordinibus regimen est diversum. Ex regula Benedicti c. 2. quodlibet monasterium *abbatem* habet, qui non solum monachos omnes regit ratione morum & vitæ interioris, sed instar boni patris familias etiam temporalia omnia administrat. Monachi eum elegerunt, electumque Episcopus dioceseos ordinavit benedictione solemnique æmulatur consecrationem Episcoporum^r. Abbates sæpe quidem, sed non semper ordinati sunt presbyteri. In causis arduis abbas consuluit monachos, quorum tamen suffragia non fuere decisiva. c. 3. Potuit adsciscere præpositum, laboris socium, & si numerosum cœtum habuit, denis fratribus decanum præficere c. 65. item, janitorem, cellarium, vel procuratorem constituere, sed &

pro lubitu destituere c. 21. Vixit ad morem Priorum aliorum monachorum, nisi quod onus universæ domus regendæ & separatam mensam, cui hospites adhibere poterat, haberet c. 56. Ad prædia longius distita certos monachos emisit administratores, qui oratorium sibi struxere, in quo regulam, spectante priore, ab abbate submisso, æque sancte observarunt: quæ loca cellulas, prioratus vel obedientias vocarunt.

1) Pontif. Rom. de bened. abbat.

II. ORDO universus Cluniacensium Abbatem servandæ uniformitatis causa unum tantum ^{unum} ^{Clunia-} ^{censes;} ^{plures} ^{habent} ^{Cister-} ^{censes.} abbatem habere voluit, ceteris monasteriis, etiam amplissimis prioribus commendatis. Cistercienses, laxitatem disciplinæ absolutæ auctoritati abbatis Cluniacensis imputantes, singulis monasteriis singulos abbates præfecere, eorumque annuos conventus habuere, ut palam fieret, num uniformitatem tuerentur, regulamque fideliter observarent. Cisterciæ multum auctoritatis in quatuor filias majores; his tantundem in suas filias; ut abbas matris Ecclesiæ regeret electionem abbatum filiarum, quos, adhibito quorundam abbatum consilio, si quid secus fecerant, destituere potuit.

III. RECTURA canonicorum regularium propemodum ad normam regiminis monastici fuit efformata, quum potiora claustra abbatem, viliora priores haberent, ac olim præpositos atque decanos, qui supersunt in capitulis sæcularibus. Monachi & canonici regulares, abbates & priores suos ipsimet longa

Hi olim electi, hodie nominantur a rege ple- rumque.

consuetudine elegerunt usque ad an. 1516. quo in Francia per concordatum Francisci I. cum pontifice initum ¹ electiones istæ æque ac episcopales sublatae sunt. Rex igitur nominat, quem abbatem, quem priorem esse vult: nominatum instituit pontifex eo modo, quem supra *de Episcopis* explicavimus. Nominandus est religiosus ejusdem ordinis, XXIII. annos natus, ut intra annum presbyter fieri possit. Hoc cautum *statuto Blesensi art. 1. 9.* aliisque, quibus supponitur, monasteriorum recturam conferri secundum regulam. Sed si *commendæ* sint, prout hodie pleraque sunt monasteria, conferuntur clericis sæcularibus, nulla ætatis ratione habita. De commendis autem dicendi locus erit *part. II. c. 26.* Jus tamen electionis sartum tectum mansit monasteriis totorum ordinum matribus & capitibus, veluti monachis Cluniacensibus, Cisterciensibus, eorumque quatuor filiabus; Præmonstratensibus, Grandimontensibus & nonnullis aliis: quod falso instar *privilegii* habetur, quum hæ sunt reliquæ juris communis.

1) *Tit. 6. de elect.*

Congregatio-
num su-
periores
eligun-
tur, ut

IV. RECENTIORES *monachorum & canonicorum regularium* congregationes, a veteri instituto recedentes, reguntur prope ad modum mendicantium & aliorum ordinum recentiorum, Abbates habent, sed tantum triennales, ne potentia crescant; qui non a monasterio, sed in conventibus, ad quos ex omnibus provinciis, per quas congregatio extenditur, certi legati mittuntur, eliguntur,

æque ac *officiales generales*, qui sunt superior *generalis*, hujus *assistentes*, *visitatores* & *provinciales*. Monasteriis, quæ *abbates commendatarios* vel *abbates regulares* quidem, sed non reformatos habent, præsumt *priores triennales*, & *prioratibus*, quæ *priores commendatarios* vel *priores regulares* quidem, sed non reformatos habent, præsumt *priores claustrales*. Ceteri *officiales claustrales* in singulis domibus ab abbate vel *priore claustrali* instituuntur, & pro lubitu remouentur. Hæc intelligenda sunt de *prioratibus conventualibus*; non de simplicibus, qui monasteria esse desierunt.

V. MENDICANTIUM ordines singuli singulis generalibus parent; Franciscani *ministrum*, Dominicani *magistrum*, ceteri *priorem* vocant; qui olim soli universos ordines rexerunt. Post singulis domibus singuli *priores* dati sunt, quos Franciscani *Gardianos* appellant. Quum domus brevi tempore immensum crescerent, secundum *provincias* dispartitæ sunt, & singulis provinciis *ministri* seu *priores provinciales* præfecti. Atque hi *officiales* omnes eliguntur. Quorumdam ordinum *generalis* ad dies vitæ; quorumdam ad certum tempus constituitur: nec eadem omnibus conventuum generalium tempora. In his eligitur *generalis*; eliguntur reliqui *generales officiales*: in conventibus provincialibus *provinciales* & *priores* vel *Gardiani*, qui deinceps ipsimet *claustrales officiales* constituunt. *Provincialis* religiosos provinciae e monasterio in monasterium pro arbitrio transferre potest,

mendi-
cantium
genera-
les,

& *generalis* e provincia in provinciam, uni papæ subiectus. Generales assidue Romæ degunt, qui in Francia *vicarium*, natione Francum, habent, ne regis subditi ab *homine extraneo* e regno evocentur. Ad hunc modum mendicantes in universum reguntur, quem plerique religiosi recentiores æmulantur. Jesuitis tamen aliud placuit.

Jesuitarum monarcha est generalis;

VI. QUI quum in electionibus & sæpe repetitis conventibus generalibus factiones & ambitum gliscere, multaue dissidia inde per totum ordinem spargi viderent; *monarchicam* regiminis formam deperierunt. Summa enim semper & ubique penes generalem est auctoritas¹. Ille tentat laudatque, qui societati semet adungere cupiunt. Ille ejicit, quos parum judicat idoneos. Ille cuncta distribuit munera. Habet enim unaquæque domus *rectorem*, procuratorem, ministrum & quosdam alios officiales. Provincialis prope intuetur plures unius provinciae domus. Generalis ut plurimum officia illa confert ad triennium, quod arctare & prorogare potest. Foundationes quoque acceptat & omnes contractus societatis firmat; alienare tamen nequit sine consensu conventus generalis, qui raro cogitur, sed eligendi generalis causa necessario convocandus est.

1) *Constit. Soc. Jes. part. 9. c. 3.*

Equitum Meliten- sium ma-

VII. PLURIMA singularia in *ordinibus militaribus*, si vel solos equites *Joanniticos* seu *Melitenses*, qui ceteris sunt notiores, spe-

tes. Non plures illis domus uni capiti paren-^{gnus ma-}
 tes; sed una domus, cujus membra sunt per^{gister.}
 omnem orbem Christianum dispersa. Ob
 utilem bello sacro navatam operam plurima
 prædia, templariorum spoliis aucta, nacti,
 ad horum administrationem emittunt, quos
commendatores, i. e. *depositarios* vel *administra-*
tores vocant: quorum etiam spectat *Balli-*
vii vocabulum. In singulis provinciis *prio-*
rem habent, qui pinguißima provinciæ
 commenda gaudet, ac nonnunquam equitum
 provincialium conventus cogit. Uno omnes
 superiore reguntur, *magno* videlicet *magistro*,
 qui Melitæ degit, totius communis me-
 tropoli. Ibi instar habet principis absoluti;
 Papam tamen reverenter colit. Electioni digni-
 tatem debet, non nisi cum spiritu dimitten-
 dam. Consilium habet maximorum ordinis
 ministrorum & *balliviorum* seu *priorum* con-
 ventualium, qui omnes cruce majore distin-
 guuntur. Membra sunt, vel capellani, vel
 equites vel fratres servientes. *Equites* oportet
 patrum, avorum, proavorum, abavorumque
 cum paternorum tum maternorum equestrum
 imagines ostendere. *Fratres*, in quibus nec
 plebeji rejiciuntur, partim armis, partim of-
 ficiis admoventur. Quilibet equitum alium
 adsciscere potest, sed a concilio provinciali
 confirmandum; nec nisi majores XXV. annis,
 & meritis in ordinem clari, ad professionem
 religiosam admittuntur. Quum ad *commendas*
 obtinendas anni in militia exacti suffragentur;
 innumeri sunt, qui sine commendis degunt.
 Hi si in insula degunt, in *hospitio suæ nationis*

gratis aluntur; sin minus, nihil accipiunt. Unde a parentibus & agnatis pensiones petere possunt.

C A P. XXVIII.

DE RELIGIOSIS VIRGINIBUS ET
EREMITIS.

I.

Virgines

FEMINAE religiosæ reguntur ad modum *religiosorum*, quorum regulam, quantum per sexus imbecillitatem licet, sequendam animum induxerunt: ratione arctioris custodiæ & virilis imperii potissimum ab istis diversæ. Primis temporibus virgines etiam eæ, quæ solemni ritu ab Episcopo consecratæ, privatis in ædibus habitarunt, sola virtute custoditæ. Post gregatim vivere, donec arctissime occludendæ viderentur.

occlusæ

II. IGITUR non nisi extrema necessitate urgente, incendium, pestilentiam, hostem elusuræ, vel aliam domum excitaturæ, aut instauraturæ, & his similia ausuræ, ubi tamen scripta Episcopi venia opus est, e monasterio excedere possunt¹. Mendicantibus permittitur stipem colligere². Ne secretior vita turbetur, sub pœna excommunicationis nemini, ne feminis quidem, ad eas penetrare licet³. Monasteria ruri incurfionibus exposita in *civitates* transferre visum. Habent *oratoria*, in quibus *venerabile & sacrum oleum* custoditur, & sacra peraguntur. Cum exte-

ris non nisi per transfennam loquuntur, nec nisi per rotam quidquam edere aut accipere possunt. De quibus regulæ & constitutiones peculiare sunt consulendæ. Tanta circum-
spectione imbecillitati sexus succurrere visum, ut, quas pudor non potest, illas necessitas in officio contineat.

1) *C. periculosum X. de statu regular. in 6. Concil. Trid. sess. 25. Ref. c. 5.*

2) *Statut. Bles. art. 31.*

3) *Concil. Trid. ibid. stat. Bles. art. 4.*

III. AD *verbi divini & sacramentorum* habent
administrationem virorum industria opus est. *facella-*
Eligunt ergo *facellanos*, qui ipsis a confessioni- *nos, con-*
bus sunt, & ab Episcopo probandi. Eligunt *fessores,*
& *predicadores*. Quotannis ter quaterve con-
fessionarii extra ordinem mittuntur, quibus
conscientiam liberius nudare valeant ¹.

1) *Conc. Trident. sess. 25. Ref. c. 10.*

IV. PARENT *superioribus & obediunt* *superio-*
episcopo, saltem, si exemptæ sunt, qua ponti- *res,*
ficis delegato, qui singulis monasteriis pres-
byterum, vel ejusdem ordinis, vel sæcularem
visitatorem attribuit. Quæ in congregationes
coiere, veluti Cistercienses & mendicantes,
reguntur ab horum ordinum monachis, &
episcoporum auctoritate sprete, *superioribus*
parent generalibus.

V. INTERIORA monasteriorum si *abbatis-*
spectes, duorum generum superiores habent; *fas.*
perpetuas alteras, alteras triennales. Illius ge-
neris sunt *abbatissæ*, quarum potestas ex veteri

instituto non nisi cum ultimo vitæ halitu expirat. Quæ olim electæ, hodie æque ac abbates, a rege nominantur. Quod jus cum *concordato* non nitatur, pontifex in literis confirmatoriis memorat, regem *commendasse*, majoremque conventus partem suffragiis suis ornasse hanc virginem: ut veteris electionis umbra colorque fervetur.

VI. HUIUS generis superiores, quæ vel abbatissæ, vel priorissæ vel aliter audiunt, vetera monasteria reformatæ, & recentiores, etiam mendicantium, congregationes habent. Abbatissas *perpetuas* facilius ad vitium inflecti, atque ad imperium fororibus gravè impelli, compertum est. *Triennales* omnes eliguntur secretis suffragiis, præsentè visitatore, qui ad clathros appositus præsensque electionem confirmat.

VII. ELIGENDAE sunt XL. annos natæ & VIII. professæ, vel minimum XXX. natæ & V. professæ¹. Nostro jure eliguntur, quæ vel X. annos professæ, vel VI. annos officio quopiam claustrali functæ sunt. Eliguntur præterea IV. aut VI. matronæ, annis & moribus graves, quæ superiori in minoribus consilio adsunt; de *majoribus* enim omnes consultant. *Minora* officia janitricum, valetudinariarum, cellariarum, thesaurariarum a superiore conferuntur, adimuntur, aut saltem cum ea exstinguuntur.

¹) Concil. Trid. Sess. 25. c. 7. C. indemnir. X. de election. in 6.

VIII. IN recipiendis virginibus ob flexus infirmitatem summa cautio, ut voluntati integra constet *libertas*. Qui metu vel impellunt nolentes, vel volentes deterrent, in eos excommunicationis fulmen vibrant patres Tridentini¹. Antequam investiuntur & ad professionem admittuntur, a superiore monendus est episcopus, ut vel ipse de vocatione initianda judicet, vel presbyterum deleget, qui vel per clathros vel extra clathros, prout usus fert, cum ea colloquatur. Nonnunquam *Episcopus*, saepe *superior*, plerumque ejus loco *presbyter* virginem velat solemniaque vota ritu singulorum monasteriorum recipit.

quo ritu recipiantur,

1) Sess. 25. Ref. c. 10.

IX. DIFFERT hæc cærimonia a solemni virginum *consecratione*, quæ fere in desuetudinem abiit, nostra tamen attentione digna, quum ex ea appareat, quo fine religiosarum professionem receperit Ecclesia¹. Solus Episcopus consecrat virgines XXV. annis majores die festo aut saltem dominico, quas singulas privatim interrogat de causa propositi, de statu conscientiae, de vita antea acta: debent enim esse intactae². Quibus præmissis, monasterio egrediuntur, comitibus duabus anibus cognatione junctis, & Episcopo post prælectam epistolam & graduale missaticum offeruntur ab archipresbytero nomine totius Ecclesiae, ut benedicantur, consecrentur & Christo desponsentur. Episcopus ter rursus interrogat singulas de proposito sanctissimo; quo facto prosternuntur & Litaniae recitantur. Episcopus

& consecrentur?

L

benedicit amictui, quem ipsæ induunt; *velum* autem ex ejus manibus accipiunt. Quibus præmittitur oratio de excellentia virginitatis, de conjugii impari sanctitate, de præcipuis virginum virtutibus. Post *velum annulum* porrigit, quo Christo desponsantur, & in signum hujus connubii coronam capiti imponit, precibus interfertis, quibus virginum officia & præmia immortalia celebrantur. Postremo diras imprecatur, virgines hæc vel bona earum violaturis. Hoc ritu peracta est solemnis illa veterum consecratio virginum, cujus exempla sæculum XIII. adhuc vidit ³.

1) *Concil. Mediol. IV. an. 1576. n. 11.*

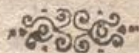
2) *Pontif. Roman. de consecrat. virg.*

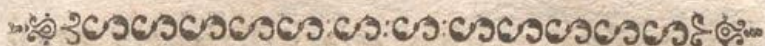
3) *THOMASS. discipl. part. 4. l. 1. c. 60.*

Eremitæ
hodierni.

X. DE *eremitis* paucis dicendum. Hi vero non amplius sunt monachi, diuturno usu vitæ communis subacti, quales veteres illi Anachoretæ; sed homines suoapte ingenio secesum petentes, ubi vel singuli soli, vel bini ac trini instar *monachorum* vivunt. Episcopi est, dispicere, num vera devotione ad hoc vitæ genus impellantur. Nam neutiquam ferendi sunt, qui sola spe impudentissimæ mendicitatis & impunitæ licentiæ in abdita loca rapiuntur: quorum innumera in promptu sunt exempla ¹.

1) *Concil. in Trullo c. 41. 42. Concil. Toler. IV. c. 5.*

C A P. XXIX.

DE PRIVILEGIIS CLERICORUM.

I.

PERSONAE, vel *clericatu* vel *professione* religiosa Deo consecratae, semper prae ceteris Christianis plura praecipua habuerunt, praefertim iis temporibus, quibus cum horum hominum *statu* excellens virtus individuo vinculo sociabatur. Gavisi sunt praecipuis honoribus, redditibus, exemptionibus, aliisque juribus utilibus. De his posterioribus, quatenus vel in certis redditibus, vel in retributionibus, vel in oblationibus incertis consistunt, potissimum agemus *Parte II.*

Privilegia clericorum posita

II. TANTO majori honore sunt habiti, quanto magis honores fugiebant, demissionis animi & summae caritatis sectatores. Primis saeculis Christiani ad eorum genua provoluti, pedes exosculati, benedictionem flagitantes, *patres, dominos, venerabiles, amabiles Deo, sanctos* appellabant: quae vocabula deinceps, frigesciente affectu, dicis causa usurpata, & regulares etiamnum *domini, patres, reverentia,* vocantur, titulis Episcoporum olim & presbyterorum propriis¹.

in honore praecipuo,

1) *Vid. tr. de morib. Christianor. c. 25. 29.*

III. ECCLESIASTICI vulgo in *Ecclesiis*, omnibusque sacris pompis, primum locum occupant, laicosque omnes antecedunt. In

conventibus politicis *corpus clericorum* præit corpora reliqua omnia, quod in conventibus regni *generalibus* & diætiis *provincialibus* cernitur. Corpora clericorum, veluti capitula & collegia regularium cum inter se, tum ad corpora sæcularium relata, veterem consuetudinem sequuntur, quod etiam de singulis Ecclesiasticis observandum, nisi vel ob *beneficium*, quod habent, vel ob *officium* altius ascendere datum¹. Lites de hac re in pompis solennibus aliisque publicis cærimoniis oborientes componit Episcopus². In Francia quidem Episcopus vitandi scandali causa interloquitur, sed quia hæ controversiæ habentur pro causis *possessoriiis*, iudex laicus decedit. Injuriam his illatam habentur pro atrocioribus, &, si reales sunt, excommunicationem operantur, & eam quidem *reservatam*³.

1) *Vid. Memoir. du Clergé part. 1. tit. 2. c. 5.*

2) *Concil. Trid. Sess. 25. de regul. c. 13.*

3) *C. 16. q. 4. c. 29.*

in immu-
nitatibus

IV. EXEMPTIONES sunt duplicis generis. Aliæ personas potissimum afficiunt, tenduntque ad tranquillitatem Ecclesiasticorum, ut sacris vacare possint: aliæ bona respiciunt. Quum enim ex publico aluntur & laborum præmia capiunt; iustum est, ut hæc conserventur, ne altera manu eripiat, quod altera datum est.

persona-
bus,

V. IN personalibus princeps est exemptio a *jurisdictione*. Nam vulgo nulla persona ecclesiastica coram *iudice seculari* conveniri po-

test: qua de re *Part. III.* porro exemptio a *municipalibus*, a tutelis, curatellis, nisi quas sponte suscipiunt¹. Inde a Cypriani temporibus statutum est, si quis clericum in testamento tutorem nominaverit, pro ejus anima sacrificium fieri non debere². Debitorum causa non in *vincula* conjici, nec in res mobiles eorum, quæ ad cultum divinum destinata & ipsis necessaria sunt, *executiones* fieri possunt³. Immunes sunt a *militia*, ad quam olim ob feuda, quæ possident, tenebantur, nisi in *sequela*: nec alios milites submittere, aut pretio id onus redimere coguntur. Immunes sunt ab *excubiis*, *vigiliis*, *militum hospitalationibus*, poena capitis sancita in eos, qui in domus presbyterorum, aut in domus certis beneficiis affixas, aut a clericis habitatas, irrumpunt hospitandi causa. Prohibitum etiam consulis & scabinis, ne militi hujus rei causa tesseras hospitales scribant; ne quid pro redimendo hospitii onere, pro utensilibus, militumque alimentis a clericis exigant; exacta restituant⁴. Eadem ratione ab onere alendi militem, muniendi civitates, conferendi ad subsidia cujuscunque generis exempti sunt⁵.

1) l. 52. C. de episc. & cler. C. 16 q. 1. c. 40.

2) Cyprian. ep. 1. al. 66. dist. 88. 3) Stat. Bles. art. 57.

4) C. 4. X. de immun. Eccles. 5) C. 29. C. 7. eod.

VI. IN terris, quæ onerantur in capi-
ta, immunes sunt clerici, nec onerari possunt, ^{centualibus,}
si vel maxime beneficia vel ipsi percipiant, vel
matrimonia habeant, decimasque teneant.
Quæ privilegia novissime parum pensi habita-

Plerisque in locis subiecti sunt *tributo negotiatorio*, quum provinciarum præfecti decimas conductas pro officio æstiment, & incolæ oneris partem in eos devolvant. *Beneficiati* unius tantum beneficii intuitu immunes sunt.

realibus.

VII. IN terris, quæ onerantur ratione fundorum, fundi ecclesiarum æque ac nobilium immunes sunt, & qui alienati sunt, si ad ecclesiam redeunt, illico e *catastro* delentur. Sed hæc immunitas restricta est ad veteres fundos, quos Ecclesiæ possederunt, antequam *catastrum* invaluit. In terris, quæ oneri *salinario* subiectæ sunt, Ecclesiasticis parcitur, nec domus eorum, prohibiti salis ergo, perquiruntur. Nec vini, quod ipsi ex fundis sive patrimonialibus sive beneficiariis hauriunt, *censum*; nec si id per aversionem vendunt, *vicefimam*; nec si sigillatim, *octavam* vel *quartam* solvunt. Et ista quidem summa est privilegiorum, quibus Ecclesiastici in Francia gaudent, potius, minus, pro temporum & locorum diversitate: quod usu addiscendum. Communitates autem religiosorum & religiosarum corporibus Ecclesiasticis annumerantur.

INSTITUTIONUM JURIS ECCLESIASTICI PARS ALTERA.

C A P. I.

DE ANNO, DIEBUS FESTIS ET ABSTINENTIIS.

I.

SATIS de personis: nunc ad res, Rerum
divisio.
quæ sunt alterum juris Ecclesiastici
objectum, deveniendum. Res sunt
vel *spirituales* vel *temporales*. *Spirituales*, quæ
recta diriguntur ad animarum salutem, ut sa-
cramenta, ut prædicationes, preces, ritus sa-
cri. *Temporales* sunt, quæ ad sustentationem
clericorum & pauperum, ad jugem ignem, ad
cetera, sine quibus publicus cultus peragi ne-
quit, destinatae; ut decimæ, oblationes, redi-
tus ex beneficiis. Sunt etiam res *sacræ* spiri-
tualibus inferiores, temporalibus potiores,
ut vasa sacra, ornamenta sacra, ædes sacra,
cœmeteria. De singulis sigillatim.

II. DE spiritualibus acturi non dice- Res spiri-
tualis.
mus de *gratia*, *fide*, *caritate* ceterisque virtu-

tibus, quæ sunt anima religionis Christianæ; sed de iis, quæ incurrunt in sensus, & de quibus in judiciis lites agitari possunt. In his familiam ducit *officium divinum*, quandoquidem episcopo ante omnia diversi generis preces publicas commendat Paulus¹.

1) 1 Tim. II. 1.

Caput anni ecclesiastici.

III. DIVINUM officium pro dierum diversitate per singulorum annorum decursum est diversum¹. Anni ecclesiastici caput non est Januarius, qui anni civilis; sed *December*, & quidem dominica *adventus*, quæ est instar præparationis ad *festum nativitatis dominicæ*. Ea proxima est ad anniversarium Sancti Andreae, quod XXX. vel ultimo Novembris die celebratur, inciditque vel in triduum præcedens vel in triduum subsequens, in tempus scilicet, quod inter XXVII. Nov. & III. Dec. interjectum; verbo, in primam dominicam, quæ est a tergo vigesimi sexti Novembris. Ob mutationem *literarum dominicalium* hoc instituto opus fuit, ut Adventui tres hebdomadæ integræ & quarta saltem inchoata detur.

1) Vid. rubric. breviar. & missalis.

Pascha

IV. DIERUM festorum celeberrimus est *paschalis*, a quo pendent reliqui *mobiles* omnes; inde dicti, quod certis temporibus affixi sunt. Pascham præcedit *jejunium quadragesimale*, ad quod præparantur animi tribus hebdomadibus proxime antecedentibus, quarum caput est dominica *septuagesima*, quæ est instar novi principii anni ecclesiastici. Pa-

sciam, quadraginta diebus *adscensio Domini*; quinquaginta, *Pentecoste* subsequitur. Cate-
ræ dominicæ usque ad Adventum & ab Epi-
phania usque ad Septuagesimam numeris di-
stinguuntur. Ergo in figendo die Paschali præ-
cipuus labor.

V. IN quo duo præcipiuntur, ut sit *dominica*; ut sit ea, quæ decimum quartum quomo-
do figen-
da? lunæ Martii proxime insequitur: in quo non
calculus *Astronomicus*, sed *Ecclesiasticus* sequen-
dus, qui non semper ad cursum lunæ appa-
rentem directus est. Dominica esto, eo quod
Jesus Christus postridie Sabbathi, primo die
hebdomadis, quo mundus creari coëptus, ex
inferis rediit. Dominica illa quantocyus post
XIV. lunæ Martii h. e. post *Plenilunium* pro-
ximum æquinotio vernali, ex institutione
primæva, quæ in XIV. illum diem incidit¹,
celebranda est; sed non ipso illo die XIV.
etiamsi sit *dominica*, quia constat, Christum
postridie Paschæ Judæorum ab inferis fuisse
suscitatum: unde Pascha nostra non potest in-
cidere in Pascham Judæorum. Tribus priori-
bus sæculis plures Ecclesiæ ex instituto He-
bræorum ipso XIV. Pascham celebrarunt.
Qua de re magni fluctus orti, quos compo-
suit concilium Nicænum, damnataque obser-
vantia Hebræorum dominicam elegit².

1) *Exod. XII. 6.* 2) *ATHANAS. de Synod. p. 873.*
EUSEB. de vita Constant. 3. c. 18.

VI. SED quum annus *Astronomicus* olim dif-
ficile. annum civilem, quo utimur, horis V. minu-

tis XLIX. superet; VI. horas completas computare placuit, ut quaternorum annorum, ultimo, qui bissextilis est, dies integer intercalari posset, neglectis XI. illis minutis, quæ annus Astronomicus non habet. Sed ex his minutis duodecim sæculorum spatio X. dies nati, qui Novilunia præcipitarunt. Qua de causa an. 1582. GREGORII XIII. auctoritate fasti emendati, quibus, quoad ejus fieri poterat, simili errori in posterum obviam itum. Soluta Nicæno concilio patriarcha Alexandria, ubi Astronomorum principes florere, quotannis diem veram indagavit, eamque Romano patriarchæ; Romanus longinquiorebus significavit Episcopis, *literis*, quæ a re *paschales* appellatæ¹, & solenni more in singulis cathedralibus ab archidiacono publicatæ, qui dominica *Epiphania* indicavit omnia festa mobilia². Post reformationem Gregorianam ex fastis perpetuis & calendariis, quæ singulis annis evulgantur, nemo non exactissimum cum anni civilis, tum ecclesiastici, ordinem addiscere potest.

1) LEO ep. 64. al. 94. c. 24. D. 3. de consecrat.

2) Pontif. Rom. part. 3. init.

Dierum
festorum
& feri-
torum
differen-
tia.

VII. SUNT festi dies, omnibus per totum orbem Christianum & omni tempore sacri, ut Pascha, Pentecoste, dominicæque omnes; item jejunium quadragesimale & *abstinentia ante sabbathina*, idque veteri traditione, quam ab apostolis profectam autumant¹. Ceteri maximam partem nec semper, nec ubique observantur, quippe a certis Episcopis certis populis traditi: Sic singulæ provinciæ

celebrant *anniversaria sanctorum*, qui in iis plantarunt Ecclesiam, aut quorum reliquiis gloriantur. Sic ex certis causis in certis locis vigent feriæ aut jejunia, ceteris omnibus ignorata. Summa hujus doctrinæ est, ut suæ quisque in his rebus Ecclesiæ instituta moremque sequatur².

1) c. 6. 7. D. 3. de consecrat.

2) AUGUST. ep. 34. 35. ad Januar.

VIII. SUNT festi dies, qui in Ecclesia solum diverso officio celebrantur; sunt & feriati, veluti dominici, quibus nec serviles labores, nec cetera negotia expedienda, nec in sacris aut sæcularibus tribunalibus actus judiciales suscipiendi, nec nundinandum aut commercandum¹. Sancte in his versandum, nec ferendum, ut commissionibus & tripudiis transigantur². Urgente necessitate, veluti si fruges ingenti periculo expositæ, aut optima piscandi occasio, Episcopus veniam metendi & piscandi diebus festis, immo etiam diebus dominicis, licet de jure divino feriatæ sint, concedere potest, quandoquidem Christus auctor est, sabbatum homini, non hominem sabbato datum³.

illi officio, hi cessatione a laboribus celebrantur, quam remittere.

1) C. 15. q. 4. c. 1. C. ult. X. de feriis.

2) c. 2. D. 3. ex concil. Tol. IV.

3) MARC. II. 27. C. 3. X. de feriis.

IX. IDEM dicendum de jejuniis & abstinentiis, a quibus episcopi singulos ex justa causa liberare, & curatis eandem potestatem intuitu ægrotantium conferre possunt¹. Nonnumquam ob annonæ difficultatem universæ

& ab abstinentiis liberare potest episcopus

diœcesi indulgetur. Dominica tamen die nulum jejunium, nec die, Christi natalibus sacro, etiamsi sit *antefabbatinus*: quod ecclesia latina ceteris festis non dedit².

1) C. 2. X. de observ. jejun. 2) Dist. 30 c. 7. C. 1. & 3. X. de observ. jejun.

C A P. II.

DE DIVINO OFFICIO.

I.

Series
precum
publica-
rum,

in libros
relata,

PRECES publicæ, quarum seriem *officium* seu *cultum divinum* appellamus, ex traditione apostolica inde ab ecclesiæ incunabulis observatæ, pro provinciarum diversitate diversum habitum induerunt. Clerici omnes & omnes monachi psalmos *memoriter* cantarunt, & ordine libros scripturæ, diversis temporibus assignatos, legerunt, ceterasque carimonia, in majoribus observatas, peregerunt. Multo post observantia illa in regulas monasticas, veluti in regulam Benedicti, qua c. 8. 9. seq. longo ordine omnis ratio Psalmodiæ enarratur, & in libros publicos ecclesiasticos, veluti in *psalterium*, *lectionarium*, *antiphonarium*, *sacramentarium*, aliosque, relata est, in quibus paucis verbis literisque *rubentibus* precum gestuumque comitum ordo modusque notantur. Unde natæ sunt *rubricæ*, hujus rei unæ, eademque fidelissimæ, indices. Quas particulatim cum cunctis carimoniis describere, longum foret, & justî voluminis opus. Summos saltem apices attingere juvat.

II. INSTITUTUM autem est divinum officium, ut publice cum cantu & omnibus caerimoniis rei convenientibus celebretur. absolvit officium, vel publice, Igitur in singulis diœcesibus saltem unus locus patere debet, quo populus singulis diebus & horis singulis pro suo quisque affectu & otio confluere possit. Talia loca sunt ecclesiæ *cathedrales & collegiatae*. Clericos, quippe in nullam vitæ civilis partem vocatos, assidue publicos officio interesse decet, & si per negotia ecclesiæ utiliora impediuntur, saltem privatim easdem preces recitare tenetur¹.

1) C. ult. C. 29.

III. UNDE nascitur omnium clerico- vel privatim recitandum; rum, qui in sacris sunt, aut beneficia tenent, obligatio ad recitandum officium. Justum enim est, ut saltem id dent ecclesiæ, ut pro populo, præsertim pro iis, qui per negotiorum multitudinem nec sæpe, nec diu, precibus immorari queunt, Deum orent¹. Novissime hæc obligatio disertis constitutionibus inculcanda videbatur, condemnatis beneficiariis, qui negligentiores essent, ad ratam fructuum restituendam². In plerisque ecclesiis ob donationes ob animam interserenda sunt officia seu Missæ extraordinariæ, quas eos, qui his gaudent, fideliter peragere decet. Sed quum per tot sæculorum decursum, accumulatis piis foundationibus, id institutum vix exitum habere possit, Concilium Tridentinum³ Episcopis permisit Missarum numerum arctare, ita tamen ut benefactorum memoria semper recolatur. Id quod aula Romana restrin-

git ad foundationes ante concilium Tridentinum factas, & in posterioribus auctoritatem papæ desiderat.

1) c. 2. D. 91. & 9. C. 1. X. de celebr. miss.

2) Constit. Pii V. n. 135. 1571. 3) Sess. 25. Ref. c. 4.

in quo
sequenda
observan-
tia eccle-
siæ loci,

IV. IN cantando officio *publico* sequenda est observantia ecclesiæ, in qua cantatur. Sed qui *privatim* id recitant, neque ad horas, neque ad corporis diversos gestus, ingeniculationem, vel erectionem, adstringuntur. Sufficit enim XXIV. horarum spatio integrum perstringere officium. Præstat tamen anticipare, quam rejicere preces¹. Hinc omnes horas minores mane, & matutinas pridie ejus diei ab hora quarta pomeridiana recitare, permissum. Multo tamen præstat, horis, quoad ejus fieri potest, stricte inhærere, ne sanctissimi instituti fructum perdamus, qui est, ut subinde in Deum defixi aliquo modo assequamur præceptum divinum de jugiter orando². In his utendum officio diœceseos, in qua domicilium; nisi *Romanum* præferatur, cujus usus per omnem ecclesiam latinam permissus. Correctum illud est ex decreto concilii Tridentini³, & ab omnibus novarum congregationum presbyteris receptum. Adoptatum est etiam a pluribus Franciæ provinciis servandæ uniformitatis obtentu; sed revera ob librorum inopiam, & quod correctu essent difficiles⁴.

1) Gloss. in c. presbyter. X. de celebr. miss. verbo persolv.

2) 1 Thess. VI. 17. Luc. XVIII. 1. 3) Sess. 25. inf.

4) Concil. Burdigal. 1583. c. 4. Aquens. 1585. Narbon. 1609. c. 40.

V. QUUM Christiana religio non consistat in cærimoniis, nec ipse Christus præter eas, quæ ad sacramenta pertinent, alias præscripserit; quidquid harum est, ab apostolis & ecclesiæ pastoribus accepimus: qua in re pro temporum & locorum diversitate maxima cernitur diversitas. Principio officium *lingua* cujusque gentis *vulgatissima* latissimeque patente, quæ in occidente *latina* erat, celebratum. Quum istæ linguæ a vulgi usu procedente tempore recesserint; ecclesia, novationum inimica, nihilominus publicum earum usum retinendum censuit. Major est in ritibus discrepantia, quibus tamen unitas ecclesiæ haud atteritur, quum nec doctrinam, nec mores afficiant¹. Sic Græci alique Christiani orientales *rituali* a nostro diversissimo utuntur, & plerisque in Francia cathedralibus, immo & Benedictinis, proprii ritus & propria sunt officia. Est hæc pars libertatis ecclesiastica a Gregorio M. profecta, qui *l. 12. ep. 31. §. 3.* discipulo suo, Augustino, auctor est, ut optimum quodque, sive sit ex Romana, sive ex Francicis ecclesiis haustum, Anglis præcipiat. Vetus præceptum est, ut in singulis provinciis unum saltem observetur officium, ecclesiæ scilicet Metropolitanæ proprium².

quum diversarum ecclesiarum sint ritus diversi.

1) C. 14. X. de offic. jug. ord.

2) Dist. 1. c. 31. dist. 2. c. 31.

VI. SINGULÆ preces & cærimoniarum series, quum sit tantum institutionis humanæ, ex justis & gravibus causis, mutari potest, v. gr. ut fabulæ aut superstitionis ritus,

Mutari potest ab episcopo.

non a ju-
dice sa-
culari.

si quos superiorum temporum ignorantia in-
vexit, eliminantur¹. Sed sola *ordinariorum*
auctoritate, quibus multo magis novationes
impedire, eisque resistere licet; qui devo-
tionis obtentu, sive per ignorantiam sive per
lucris cupidinem, divinum cultum alterare, &
in sacris novo ritu ineptire audent. Si ex cer-
tis causis, veluti ob sterilitatem agrorum, ob
inclementius cælum, ob hostium incursionem,
aliasque calamitates, itemque ob victoriam ab
hoste reportatam, aliaque divina beneficia, ex-
tra ordinem Deus vel exorandus vel laudan-
dus est; episcopus formulas præscribit, tem-
pusque, & locum & formam indicat: qua in
re nulla *judicium secularium* auctoritas, qui-
bus cognitiones causarum, ad officium divi-
num pertinentium, interdictæ sunt². De præ-
dicationibus aliisque institutionis generibus
parte I. c. 12. quantum satis est. Nunc de sa-
cramentis dicendum.

1) *Conc. in Trullo c. 43. conc. Trid. sess. 22. c. 25. infra.*

2) *Mem. du Clergé part. 1. tit. 2. c. 5. n. 6. 7. 8.
c. 8. c. 4. n. 18. &c.*

C A P. III.

DE BAPTISMO, CONFIRMATIO- NE, EUCHARISTIA.

I.

Baptis-
mus in
ecclesia

BAPTISMUS, extra casum necessitatis, publi-
ce in ecclesia, ubi sunt fontes baptismales,
solemni ritu suscipiendus est. Olim ipsi infan-
tes

res non nisi tempore Paschali & Pentecostali ^{baptif. mali} solemniter sunt baptizati: unde his diebus etiamnum fontibus baptismalibus benedici solet ¹. Post infantum baptismus, ne salus eorum periclitaretur, dilatus non est: sed adulti etiamnum solemnibus diebus ab ipso episcopo, si pote, baptizandi sunt. Ordinarius hujus sacramenti administer est parochus, vel presbyter ab eo delegatus. Et ob hanc spiritua-lem nativitatem potissimum ecclesiae pastoribus *patrum* nomen datum.

1) *Cl. un. de bapt. SIRIC. ep. 1. ad Homer. LEO ep. 4. de consecr. dist. 4. c. 11. 12. 13. Rubr. Rit. Rom.*

II. BAPTIZANDUM autem aqua naturali, & vel per immersionem vel per infusionem. Infusio hodie usitata est, quum aquam capiti infundamus; sed veteribus immersio placuit usque ad saeculum XIV ², quae exacte respondet *baptizandi* vocabulo, quod lavacrum sonat, meliusque exprimit mysterium baptismi, in quo una cum Christo sepulti sumus, ut ad exemplum ejus resurgentes novam vitam vivamus ³. Inter immergendum vel infundendum pronuncianda sunt verba, ex institutione Christi in ecclesiam recepta: *Ego te baptizo in nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti*. Si ex justis causis dubium sit de baptismo, veluti infantis expositi; adjecta conditione baptismus fieri potest, dicendo: *Si non baptizatus es, ego te baptizo* &c. ne baptismum iterare videamur. Quae tamen conditio praeter necessitatem adjicienda non est ³.

1) MARTENE *de ritib. l. c. L. 1. art. 14. num. 6.*

2) *Rom. V. 24. Coloss. II. 12.*

3) *C. 110. 111. 112. D. 4. de consecr.*

M

adhibitis
sponsori-
bus

III. OPUS est autem patre vel matre, vel ad summum uno patre & una matre lustrica, non pluribus, qui infantem baptizandum offerant¹, nomen, quod aliquis e sanctis, ab ecclesia agnitis, gessit, imponant, pro eo stipulentur, educationemque curent, quos propterea bene instructos & maturis annis esse decet. Baptizari possunt furiosi, qui ante usum rationis baptismum flagitarunt; sed invitus nemo baptizatur². Licet adulti per se respondere possint, habent tamen & ipsi parentes lustricos. Est autem hic actus instar adoptionis, operaturque cognationem spirituales.

1) *Concil. Trident. sess. 24. R. c. 2.*

2) *C. 3. X. de baptism.*

a quolibet
Christiano ad-
ministrari
potest;

IV. URGENTE necessitate, missis his ambagibus, baptismus sola aquæ affusione & verborum divinorum enunciatione peragi potest a quacumque persona, modo & ipsa baptizata sit; nisi quod nemo semet ipse baptizare potest¹. Interim si electioni locus, etiam hoc casu dignior indigniori, veluti diacono presbyter, clericus laico, vir femina præferendus. Quibus exemplis non palliandus est mos ille perversus, quo infantes, qui non periclitantur, aqua adsparguntur, simulatque nati sunt, ipso baptismatis ritu ex frivolis causis, veluti dum parentibus lustricis commodius sit, in longius tempus rejecto².

1) *c. 24. D. 4. de consecrat.* 2) *c. 4. X. de baptism.*

non ite-
rari.

V. QUI inter hæreticos baptizati sunt in nomine sanctæ Trinitatis, ii sacro oleo tin-

cti, per manuum impositionem, vel solam fidei professionem, recipiuntur in gremium ecclesiæ ¹. Baptismus autem ipse non iteratur, unum baptismum credentibus ². Qui id facit, excommunicationem incurrit, & rebaptizatus, si vel maxime per ignorantiam, irregularis fit ³. Baptismus tantum effectus supernaturales producit; sed statum hominis externum non mutat ⁴.

1) c. 44. D. 4. de consecrat. 2) Ephes. IV. 5.

3) Concil. Trident. sess. 7. c. 9. c. 107. 108. D. 4. de consecrat.

4) Ibid. c. 117. 118. 1. Cor. VII. 17. 20. 24.

VI. NEC confirmatio iteratur, cuius æque ac confir- administer ordinarius est episcopus. Adhi- mario, beri hic quoque potest pater lustricus: quod tamen fere in desuetudinem abiit ¹.

1) Concil. Trid. sess. 7. c. 3.

VII. EUCHARISTIA dumtaxat inter Missa fre- sacrum missaticum ritibus ab ecclesia appro- quentan- batis consecranda est. Hujus materia est da, panis & vinum. Ex traditione ecclesiæ latinæ vino paullulum aquæ affundendum, & panis azy- mus sumendus est ¹. Quemque fidelium, singulis diebus dominicis, & festis præceptis, toti officio assistere decet, & quidem in sua paro- chia Missæ solemni, ut a pastore suo doceatur, & preces suas jungat cum cœtu eorum, cum quibus ipse Deo volente conjunctus est ². Qui tribus diebus dominicis continuis desunt officio, ii a pastore episcopo denuntiantur, & qui inter sacrum profanis spectaculis assident, ii sacro fulmine feriuntur ³.

- 1) *Concil. Trident. sess. 21. c. 5. c. ult. X. de celebr. Miss. c. 2. D. 2. c. 64. 65. D. 1. de conf.*
- 2) *Concil. Trid. sess. 24. c. 4.*
- 3) *Concil. Senon. 1528. c. 11. vid. Ritual. Paris. de P. S.*

saltem
minus so-
lemnis;

VIII. IN casu necessitatis sufficit, missa minus solemni devota attentione assistere. Missa conventualis seu *solemnis* celebranda est post Tertiam; *minus solemnis* ab aurora ad medium diem ¹. Eucharistia exhibetur inter sacrum missaticum statim post communionem presbyteri. Olim cuncti fideles ter quotannis, scilicet tempore Paschali, Pentecostali & natali domini, ad eucharistiam accipiendam accessere ². Sed concilio Lateranensi sufficere videbatur, si semel id fieret per quatuordecenne Paschale ³. At sacerdotes toties, quoties sacrum faciunt, communicant ⁴. Hodiernis Ecclesiae latinae moribus solus presbyter sacrificans sub utraque, ceteri sub sola specie panis communicant. Sed pontifex, prout id expedit ecclesiae, integris gentibus permittere potest etiam calicis usum ⁵.

- 1) *c. 48. c. 66. D. 1. de consecr.* 2) *Ib. c. 19. D. 2.*
- 3) *C. omn. utriusque X. de poenitent. & remiss.*
- 4) *c. 11. 12. D. 2.* 5) *Conc. Trid. sess. 12. c. fin.*

euchari-
stia aegro-
tantibus
deferen-
da.

IX. PRO aegrotis in singulis Ecclesiis parochialibus in ciborio puro & solido, tabernaculo incluso, asservandae sunt consecratae particulae, quatuordecim diebus renovandae ¹. Si aegroti Eucharistiam flagitant, ea deferenda ad ipsos cum summa reverentia, ut populus ad eam adorandam invitetur. Si est ulti-

mum viaticum, competit hoc munus parocho, aut presbytero ab eo delegato ². Publicis peccatoribus & personis infamibus denegatur Eucharistia. *Venerabile* autem non nisi justam ob causam & Episcopo permittente exponi debet ³.

1) c. 93. D. 2. concil. Trid. sess. 13. c. 6.

2) Ibid. c. 29. C. 10. X. de celebr. miss.

3) Ib. c. 95. ex Cyprian. decr. congr. concil. 164.

C A P. I V.

DE POENITENTIA, EXTREMA
UNCTIONE, ORDINE.

I.

POENITENTIA fidelibus omnibus, qui Absolutio im-
peccata mortalia commiserunt, saltem pertitur a
semel quotannis est subeunda, cui rei appri- presbyte-
me convenit tempus quadragesimale ¹. Con- ris.
fitenda sunt peccata parocho, seu ejus delega-
to, aut poenitentiario aut Episcopi delegato
presbytero ². Quamvis omnes presbyteri or-
dinati accipiant potestatem *absolvendi*, non
possunt tamen eam exercere injussu Episcopi,
qui vel beneficium cum cura animarum con-
junctum, vel sine beneficio post prævium
examen, consensum concedit ³. Hæ permis-
siones ad certas personas, ad certa loca & ad
certos casus restringi possunt. Ut plurimum
enim eximuntur absolutiones monacharum,
quibus exquisito confessore opus, & nonnulli
casus atroces, quos sibi reservat Episcopus ⁴.
Etiam *Regulares*, & in his ipsi *mendicantes*,

tot privilegiis ornati, his regulis circumscripti buntur^s. Sunt casus veteri observantia, consentiente Ecclesia, *pontifici reservati*: quorum causa absolutionis ergo Romam olim eundum fuit. Hodie indulgentia papæ Episcopis & nonnullis presbyteris de iis mandata dare solet.

1) *C. omni. utriusq. X. de poenit. & remiss.*

2) *Concil. Trid. Sess. 14. c. 5. f.*

3) *Sess. 23. c. 15.* 4) *Sess. 14. c. 7. Sess. 23. c. 15.*

5) *Arret. d' Agen. 4. Mars 1669. Mem. du Clergé part. 1. tit. 2. c. 8.*

Casus pa-
pæ reser-
vati.

II. CASUS papæ reservati, indice *Rituali Parisiensi*, sunt: 1. Incendium Ecclesiarum & locorum non sacrorum, si incendiarius publice denunciatus est. 2. Simonia ordinum & beneficiorum publica & realis. 3. Occisio seu mutilatio hominis in sacris. 4. Verbera episcopo vel alii prælato inflicta. 5. Arma infidelibus suppeditata. 6. Adulteratio bullarum & brevium pontificis. 7. Invasio & deprædatio terrarum Ecclesiæ Romanæ. 8. Violatio interdicti a sede apostolica profecti.

Episcopo
reservati.

Casus *episcopo reservati* sunt: 1. Verbera atrocitas homini religioso aut clerico, qui in sacris est, illata. 2. Incendium voluntarium. 3. Furtum in loco sacro cum effractione commissum. 4. Homicidium voluntarium. 5. Duellum. 6. Insidiæ vitæ conjugis structæ. 7. Abactio partus. 8. Verbera patri vel matri inflicta. 9. Sortilegium & veneficium seu divinatio. 10. Profanatio Eucharistiæ & sancti olei. 11. Violenta sanguinis in templo effusio. 12. Fornicatio in Ecclesia. 13. Stuprum

religiosæ illatum. 14. Stuprum a confessore confessionariæ illatum. 15. Raptus. 16. Incestus in secundo gradu. 17. Sodomia, aliaque similia peccata. 18. Latrocinium sacrilegum. 19. Crimen falsi, falsi testimonii, falsæ monetæ, adulteratio epistolarum Ecclesiasticarum. 20. Simonia personata & occulta. 21. Assumptio falsi tituli & nominis in examine, recipiendorum ordinum causa.

III. PRO diversis diversarum diœcesium moribus reservationes sunt diversæ, quarum manifesta utilitas in eo posita, ut homines, perpensa absolutionis difficultate, ab his criminibus abhorreant. Pœnitentiarius potissimum ad id datus est, ut de his cognoscat absolvatque. In articulo mortis nec casus reservati, nec confessores attenduntur, sed quilibet presbyter absolvere potest quemlibet agonizantem, quædam pœnitentiæ signa edentem. Sed ne fraudi locus sit, ægroti ante omnia ad hoc sacramentum confugere, nec prius medici opem implorare possunt, quam hoc factum sit: quod concilii Lateranensis decretum¹ per Italiam & alibi observatum, in Francia negligitur. De cetero hoc sacramentum nemini mortalium, ac ne iis quidem, quibus capitale supplicium subeundum, denegetur².

qui non attenduntur in articulo mortis,

1) c. 13. X. de pœnit. 2) Cl. de pœnit. c. 1.

IV. QUUM autem pœnitentiæ h. e. confessio opera satisfactoria sint peccatis metienda; peccatorum e-
opus est, ut distincta fiat singulorum peccat- denda.

M 4

torum confessio, cuius secretum tam inviolabile, ut presbyter, qui id infausto omine revelat, e gradu suo dejiciendus sit & perpetuo carceri mandandus ¹. Sane quingentis abhinc annis pœnitentiæ canonica, singulis peccatis præstituta, in desuetudinem abierunt; quas tamen utile est nosse, ut satisfactiones peccatis adæquatae injungi & vetus disciplina resuscitari possit. Sunt etiam casus, in quibus etiamnum pœnitentia publica injungi potest, si episcopo id utile videatur ad reparandum scandalum crimine publice commissio datum ³. Huic rei dies *cinerum*, quemadmodum publicæ absolutioni dies *viridum*, convenientissimus judicatur *in pontif. Rom.*

1) C. *omn. utriusque* §. *caveat*. X. de pœnit.

2) Conc. Trid. sess. 14. c. 8. 3) *Ib. sess. 24. c. 8.*

usus in-
dolgen-
tiarum.

V. INDULGENTIIS vel partim, vel plene remittuntur pœnitentiæ, prout illæ vel *particulares* sunt vel *plenariæ*; quarum tamen effectus pendet ab effectu pœnitentium. Concedendæ autem sunt *gratis*, & ab episcopo curandum, ut superstitio aliique abusus, quibus hoc institutum expositum, procul sint ¹. Cave tamen pœnitentias confundas cum pœnis canonicis. Nam pœnitentiæ injunguntur *volentibus* resipiscere & mutare animum. Pœnæ infliguntur *invitis* ut vel emolliti redeant ad frugem, vel indurati ejiciantur ex Ecclesia. Quod quum in foro externo fiat, *pœn. III. c. 18.* explicabitur.

1) Concil. Trid. sess. 24. c. 8.

VI. EXTREMA unctio ex diserto extrema
scripturæ præcepto ¹ a solis presbyteris, & unctio
ex traditione Ecclesiæ, a parocho, vel ejus
delegato administrari debet ². Sanctum
oleum ad hoc sacramentum & ad baptismum
necessarium in synodo, vel alio tempore præ-
stituto, quotannis ab episcopo die *viridium*
consecratum, vasis puris argenteis, vel stan-
neis, bene munitis, ne sacrilegio violari pos-
sit, asservandum ³.

1) Jac. V. 14.

2) Conc. Trid. sess. 14. c. 3. Catech. Rom. p. 2. c. 6. n. 13.

3) c. 8. D. 95. INNOC. I. ep. ad decent. Ritual. Rom.

VII. POSTEA, quæ *Part. I.* diximus, ordina-
de sacramento *ordinis* pauca dicenda restant, tio.
videlicet, hoc sacramentum, æque ac bap-
tismus, imprimere characterem. Unde itera-
ri nequit ¹. Si tamen dubium, num valida
sit prior ordinatio, repeti potest, sed *sub con-*
ditione, si prior sit invalida ². Unde porro
sequitur, presbyterum non posse fieri laicum,
& ob crimina e gradu dejectum valide admi-
nistrare sacramenta, licet ipse peccet, & epi-
scopi, qui in hæresin prolapsus, destitutus &
excommunicatus est, ordinationes, quamvis
illicitas, validas tamen esse, quia non *potesta-*
tem, sed *potestatis exercitium* amisit ³.

1) Concil. Trid. sess. 23. c. 4. Dist. 68. c. 4. l. 2.

2) c. 107. D. 4. de conf.

3) S. THOM. supplem. q. 38. art. 2.

CAP. V.

DE MATRIMONIO ET CAUSSIS
MATRIMONIUM IMPEDIEN-
TIBUS.

I.

Consen-
sus ma-
trimonia-
lis debet
esse i. le-
gitimus,
quem im-
pedit

MATRIMONIUM potissimum consistit in *consensu*, hoc est, in unione voluntatum, tanquam imagine affectus Christi in Ecclesiam. Consensus ille debet esse *legitimus*, hoc est, institutioni divinæ, legibusque, cum ecclesiasticis, tum civilibus, conformis. Nam in re tanti momenti, cui omnis societas civilis superstruitur, consultum non est, ut suo quisque sensu abundet, suum quisque affectum, suum sequatur ingenium, suam libidinem. Institutionis divinæ præceptum est, ut unus uni individuo vinculo jungatur, ne affectus sit divisus aut incertus, ut communi cura sobolis educatio promoveatur. Quod ut omni modo observetur, jure *ecclesiastico* & *civili* multa impedimenta indicata, multaque solemnia, in hac conjunctione observanda, præscripta sunt.

vel natu-
ra,

vel lex
divina

II. IMPEDIMENTA matrimonii vel a *natura*, vel a *lege*, vel a *facto* nubentium oriuntur. *Naturale* impedimentum est ætas immatura *impuerberum*, masculorum infra XIV. femellarum infra XII. annos: quamquam jure canonico habitus corporis magis, quam anni, spectandus¹. Item, *impotentia* continua & immedicabilis². *Legale* impedimentum est *cogna-*

tio & affinitas, respicitque inter personas, inæquali gradu conjunctas, *disparitatem ætatis*, & *reverentiam naturalem*, cum *licentia nuptorum vix conciliandam*; inter personas æqualis gradus *periculum corruptionis*, cui personæ in eadem familia educatæ aut continuo conversantes, si matrimonii spes foret, expositæ essent. His prohibitionibus Deus vincula societatis humanæ multiplicanda, & caritatem hominum erga homines extendendam & dilatandam esse censuit ³.

1) C. 3. X. de sponsal. impub. 2) 102. tit. X. de frigid.

3) AUGUST. XV. de div. c. 16.

III. ECCLESIA inhæsit omnibus le- & huma-
gis divinæ ¹ prohibitionibus, quæ excludunt in na,
linea recta in infinitum omnes consanguineos
vel cognatos; in collateralī materteras solum,
fratresque & sorores ². Sed pridem creditum,
prohibitionem illam extendendam esse ad
omnes consanguineos, qui sibi mutuo succedere
possent, h. e. ad septimum gradum, ultra
quem non amplius parentela attenditur ³.
Concilium Lateranense tamen eam cum ratio-
ne consanguinitatis, tum ratione cognationis,
ad *quartum*; ratione affinitatis ad *primum* gra-
dum, qui est inter conjugem & conjugis con-
sanguineos, reduxit; quum in hac etiam *secun-*
dus inter secundum conjugem & prioris con-
jugis consanguineos, immo & *tertius* inter se-
cundam conjugem secundæ conjugis & primæ
conjugis consanguineos olim attenderetur ⁴:
quæ duo affinitatis genera dicto concilio sub-
lata sunt ⁵.

1) *Levit. XVIII. §. XXII. II.*2) *Vid. Gloss in C. literas 13. X. de restit. spoliar.*3) *PETR. DAM. Opusc. 8. de par. grad.*4) *C. 8. X. de consanguin.* 5) *Ibid. C. non debet.*gradibus
prohibi-
tis,

IV. CONCILIUM Tridentinum re-
strinxit etiam alia hujus generis impedimen-
ta¹ e crimine orientia. Nam secundum ca-
nones illicita conjunctio operatur affinitatem
cum consanguineis stuprata², quam conci-
lium reduxit ad gradum *secundum*, qui sit im-
pedimentum *dirimens*, & eam, quæ ex validis
sponsalibus oritur, quæve *honestatis publicæ* di-
citur, ad gradum *primum*, c. 3. restricta etiam
cognitione spiritali, in baptismo seu confir-
matione contracta, quæ non ultra parentes lu-
stricos, baptizantem, baptizatum, baptizatique
parentes extenditur. c. 2. Quam ob rem plu-
res parentes lustricos adhibere prohibuit. His
restrictionibus opus videbatur, quia multi per
ignorantiam tales nuptias contrahunt, quas si-
ne peccato non continuare, nec sine scandalo
rumpere queunt.

1) *Sess. 24. Ref. c. 4.* 2) *102. tit. de eo qui cogn. consang.*qui cano-
nice
compu-
tandi.

V. GRADUS numerantur *computatione*
canonica, quæ unicuique generationi unum
tantum gradum adsignat, etiam collaterali, sic
ut pater & soror sint in primo, fratrum liberi
in secundo, nepotes in tertio gradu. In inæ-
qualium computatione numerantur generatio-
nes longius distantis personæ usque ad stipitem
communem. Sic patruus & neptis sunt in se-
cundo, filia patruus in tertio gradu. Hæc com-
putandi ratio in usu fuit temporibus Grego-

rii¹. In materia successionum sequimur computationem juris civilis, quod alterum tantum graduum inter easdem personas interjicit.

1) *lib. ult. ep. 31. ad August. c. 6.*

VI. QUI per ignorantiam in gradu prohibito nuptias contraxere, iis dispensatio haud denegatur¹. Sed ante matrimonium contractum raro, nec sine prægante causa, conceditur. In gradu secundo solus pontifex & quidem *publicæ salutis* causa, inter principes; in quarto autem, vel si pauperes sint, in tertio, etiam Episcopi, partim longa consuetudine tuti, partim pontificis auctoritate muniti, dispensant. Quæ dispensationes omnes ex concilii præscripto debent esse gratuita.

1) *Concil. Trid. Sess. 14. c. 5.*

VII. IMPEDIMENTA ex facto nubentium orientia sunt: præcedens consensus in aliud matrimonium futurum; solemne votum castitatis; adulterium sub promissione matrimonii in casum morientis conjugis perpetratum, aut cum insidiis prioris conjugis vitæ structis junctum¹.

1) *C. 3. q. 1. c. 3. 4. 5. C. 3. X. de eo qui dux. in matrim.*

VIII. NEC sufficit, impedimenta nulla esse. Oportet præterea consensum esse *liberum*. Ergo furiosus; ergo qui erravit; qui coactus est, matrimonium non contrahit. Qui erravit, inquam, in *persona*, ut Jacob in Lea, aut in *conditione personæ*, veluti servæ. Metus talis esto, qui in hominem constantem cadere potest: hinc rapta raptori nubere nequit¹.

qui dispenset §

vel crimen.

2. liber.

1) C. 24. X. de sponsal. C. 29. q. 1. c. 2. & 4. X. de conjug. secul. Con. il. Trid. Sess. 24. c. 6.

eorum,
qui sunt
sui juris.

IX. QUI sunt in potestate alterius, ut filii familias & minores, ii matrimonium contrahere non possunt sine consensu eorum, in quorum potestate sunt. In hoc negotio arduo potissimum ex præscripto legis divinæ parentes sunt honorandi. Hinc jure nostro prohibentur talia matrimonia, & pastores, qui ea benedicunt, habentur pro raptus sociis, exheredandis, qui ita convenere, liberis¹. Quia per declarat. 1639. liberi, ex matrimoniis usque ad finem vitæ secretis, vel ex feminis, quibus patres in articulo mortis demum juncti sunt, nati succedere nequeunt, quum hujusmodi conjunctiones turpitudinem concubitus magis sapiant, quam connubii honestatem.

1) Stat. Bles. art. 40. Melodun. art. 25. edit. 1556.

C A P. V I.

DE NUPTIARUM SOLEMNIBUS EARUMDEMQUE DISSO- LUTIONE.

I.

3. Solem-
nis

UT certum fiat, non esse impedimentum matrimonio libere contracto, & ut semper probari possit; plures legibus ecclesiasticis & civilibus cærimonix sunt sancitæ.

declara-
tus inter
sponsalia,

II. PRINCIPIO nupturi post pacta dotalia in diocæsibus, in quibus id usus fêrt,

ad matrimonium præparantur per *sponsalia*, quæ sunt *promissio* solemnis & jurata in Ecclesia facta de matrimonio, quodcumque alteri id placuerit, ineundo. Parochus, antequam eam recipit, interrogat desponsandos, num sint ex parochia? an re verbisque sint liberi? num votum continentiae emiserint? annon consanguinei sint, norintque, quod impedire possit matrimonium? Quibus præmissis subjungit institutionem de natura hujus sacramenti, & quam sancte ad id adgrediendum¹. Talis promissio diu ante matrimonii celebrationem, immo inter impuberes, fieri potest, modo infantiam egressi consentire possint². Effectus sponsaliorum, si promissione reciproca vel scriptis peracta sit, is est, ut pars deficiens coram iudice ecclesiastico conveniri, & ad pœnam *canonicam* condemnari possit³. Iudex autem ecclesiasticus competens est etiam in diocœsibus, ubi sponsalia non sunt in usu. Post coram iudice sæculari ad *resarciendum damnum* & ad *interesse* agitur. Solvuntur autem sponsalia mutuo consensu, matrimonio cum tertia persona contracto, professione religiosa, morbo immedicabili vel contagioso alterutrius partis, & stupro a sponfa post sponsalia admissio⁴.

1) *Ritual. Paris.* 2) C. 1. X. de sponsal. impub. in 6.

3) c. 2. & 6. X. de sponsal.

4) C. 15. & 22. X. de sponsal. C. 2. X. de convers. conjug. C. ult. X. de conjug. leprof. C. 25. X. de jurejur.

III. MATRIMONIUM celebrandum prævia
publice, quod ut publicum fiat, tria requi- procla-
runtur; proclamatio seu bannus, præsentia matione.

parochi, testes. Proclamationes olim in Francia usitatae natales debent concilio Lateranensi, quod voluit, ut presbyteri publice in Ecclesia indicent contrahenda matrimonia terminumque praefigant, intra quem impedimenta allegari possent¹. Clarius² sancitum, ut tribus diebus dominicis vel festis continuis intra sacra solemnia missae parochialis utriusque partis tres proclamationes fiant. Episcopus tamen, praesertim si nupturi majorennis sunt, unam alteramque proclamationem remittere potest, si maligna metuitur contradictio³.

1) C. 3. X. de clandest. sponsal.

2) Concil. Trident. sess. 24. Ref. c. 12.

3) Statut. Blesens. art. 40.

praesentibus testibus perficiendus.

IV. CELEBRANDUM praesente pastore alterius partis, vel presbytero a pastore vel Episcopo delegato, itemque tribus quatuorve testibus praesentibus¹. Pastoris & testium praesentia tam est necessaria, ut sine ea actus nullus reputetur. Clandestina enim matrimonia, saepe prohibita, denique irrita fuisse declarata. Quae si essent valida, deficientibus testibus, contingere posset, ut pars partem desereret, & utraque in continuo adulterio viveret.

1) Concil. Trid. ibid. stat. Bles. ibid.

effectus matrimonii.

V. EFFECTUS matrimonii sunt, ut alter conjugum in corpus alterius nanciscatur potestatem¹, cumque in jure convenire possit, & maritus quidem petitionem adhaesionis instituere, h. e. ut femina ipsi cohabitaret; femina, ut conjugali affectu ipsam prosequatur. In

In Francia si hæ actiones instituuntur in foro contentioso, iudex *secularis* cognoscit, neque Ecclesiæ cognoscere permissum, nisi in foro pœnitentiali. Afficit porro matrimonium statum liberorum, qui si sunt legitimi, præter emolumenta civilia, quæ hic seponimus, ordinum, beneficiorum & dignitatum ecclesiasticarum fiunt participes.

1.) 1 Cor. V. 1. 4.

VI. CHRISTIANORUM conjugium Matrimonium
solvitur
morte; morte tantum solvitur. Jesus Christus legem divortii, judæis ob duritiem cordium indulgentiam, abrogavit, connubiaque reduxit ad institutionem primævam¹. Infideles, qui conjugati conversi sunt, conjuncti porro esse possunt, nam baptisumus remittit peccata, sed matrimonia non rumpit². Sed si alteruter conjugum nolit cohabitare ei, qui conversus est, vel alterum exponit periculo peccati mortalis; conversus declinare potest & conjungi cum alia³. Christianorum connubia nonnumquam dissolvi videntur, licet revera non solvantur, si v. gr. matrimonium apparens a iudice nullum declaratur; si personæ vero matrimonio vinctæ, separantur thoro.

1.) *Matth. XIX. 2. seq.* 2.) *2 Cor. VII. 12. 13. seq.*
C. 8. X. de divort. 3.) C. 7. 8. eod.

VII. NULLITATEM matrimonii ac nullum declaratur; eufare non permissum est omnibus. Si impotentia aut consensus defectus accusatur, personæ contrahentes solum; si præcedens matrimonium, pars læsa solum audiuntur. Si

N

incestuosum vel alio modo illegitimum, actori probanda est ignorantia, nisi pro complice haberi velit. Impedimenta, quæ matrimonium nullum reddunt, quæve propterea vocantur *dirimentia*, supra attulimus. Votum simplex pariter impedit h. e. causam declinandi matrimonii suppeditat, vel contrahenti pœnitentiam conciliat; sed non inducit nullitatem.

1) C. 6, X. *qui matr. accus.*

separatio
conjugum.

VIII. SEPARATIO conjugum vere talium vel *mutuo consensu*, veluti ex voto continentiae vel *judicis autoritate* fit¹. Votum autem solemne sit oportet, ut vel ambo religiosam professionem edant, vel maritus sacros ordines recipiat. Si matrimonium nondum consummatum est, alter invito altero, cui aliud deinceps conjugium eligere liberum, religiosam vitam amplecti potest². In quo plus valet religiosa professio, quam ordinatio, quæ non rumpit matrimonium, licet nondum consummatum. Separatio *involuntaria* injungitur a judice, si adulterium commissum, quem casum notavit jus divinum³. Si alter conjugum in hæresin prolabitur, vel alia ratione professioni Christianæ fidei renuntiat⁴. Si alteruter in morbum incidit contagiosum; si maritus atrociter sævit in uxorem; si denique sine periculo vitæ & salutis una esse nequeunt. In Francia *judex secularis* cognoscit, sive de adulterio criminaliter agatur, sive de sævitiis atrocibus, sive de morbo contagioso. Femina actrix pendente lite sequestranda est vel a pa-

rentibus, vel in monasterio, vel in alio loco tuto & honesto⁵. His casibus separari possunt conjuges a thoro & mensa; sed renubere non possunt. Redire enim queunt, simulatque consentiunt. Durante separatione sunt in eo statu, quo conjuges, altero absente vel ægrotante, esse solent.

- 1) C. 4. 5. X. de convers. conjug. 2) C. 2. eod.
3) Matth. V. 32. XIX. 9. 4) C. 2. 7. X. de divort.
5) C. 8. 13. X. de restit. spoliat.

IX. SOLUTO per mortem matrimonio, superstes conjux ad secunda, immo ad ulteriora vota, transire potest, quoniam Apostolus, hujus auctor libertatis, illimitate loquitur¹. Ut ne femina quidem annum luctus observare teneatur². Sed viduæ ad secunda vota properantes non iterum benedictionem nuptialem h. e. preces super sponsa fundendas, nanciscuntur, quam una vice impetrasse sufficit³. Ante omnia autem constare debet de morte prioris mariti vel uxoris idoneis auctoritatibus; alias nulla vel longissimi temporis præscriptio, nec causa ignorationis secunda vota excusabit⁴.

Matrimonio iteratur.

- 1) I Cor. VII. 8. 39. 2) C. 4. 5. X. de sec. nupt.
3) C. 1. 2. eod. 4) C. 19. X. de sponsal.

X. MAGNI refert etiam in vita civili, ad statum liberorum quoque nosse, quo die quisque baptizatus, quo nuptus sit. Qua de causa ex præscripto canonum¹ & juris nostri² Pastoribus solemne est, liberorum, quos baptizant, nomina certis libris notare, quibus inscribitur natalis, nomen infantis, pa-

quomodo probetur?

rentum, parentum lustricorum & duorum testium. Idem fit in conjugatis, quorum & quatuor testium nomina consignantur: nec alias matrimonii promissiones, præter eas, quæ scriptæ sunt, judici audire licitum. Sunt & libri, quibus nomina morientium, addito die mortis & sepulturæ, inscribuntur. Qui libri, si ex præscripto legum consignantur, plenam vim probandi habent in omnis generis tribunalibus.

1) *Concil. Trident. sess. 24. c. 1. 2.*

2) *Statut. 1539. stat. Bles. art. 181.*

Sacra-
menta
sancte ha-
benda.

XI. CETERUM de sacramentis generatim notandum, validitatem eorum non a fide & virtute ministri pendere, licet magis consentaneum sit, ut hi digni sint ministerio. Sed minister tamen intentionem habere debet, sacramentum conferendi, h. e. serio peragere debet, saltem externe, actus ab Ecclesia imperatos: nam de occultis & interioribus non judicamus mortales¹. Inter administrandum populus lingua vernacula de natura sacramenti deque caerimoniis erudiendus est². Quæ institutio actioni juncta mire auget reverentiam & devotionem. Administer habet saltem unum clericum assistentem, qui respondeat precibus caerimoniarumque partem peragat. Ubi clerici defunt, laici, veluti in pagis ludimagistri, id faciunt.

1) *De consecrat. dist. 4. c. 25. 26. Concil. Trid. sess. 7.*

c. 11. 12. 2) *Concil. Trid. sess. 24. Ref. c. 7.*

C A P. VII.
DE ECCLESIIS AEDIFICANDIS
ET CONSECRANDIS.

I.

RES *sacrae* sunt Ecclesiae & quidquid ad Sacro-
cultum publicum est necessarium. Ec- rum caus-
clesiae autem hoc loco non *cœtum fidelium*, sed sa eccle-
locum significant, in quem fideles sacrorum sia aedifi-
causla confluunt. Licet enim in omni loco cantur.
preces fundi possint, sacrificium tamen Missae
non nisi in loco sacro & in mensa consecrata
offerendum¹. Quod inde a sæculo IV. obser-
vatum, ut ex Ischyrae exemplo patet². In
longinquo tamen itinere & in castris sola suf-
ficit mensa consecrata, quod est *altare porta-*
*rile*³. Sed in oratoriis privatis insalutato Epi-
scopo Missam celebrare ac baptismum admi-
nistrare prohibitum⁴.

1) C. 1. 12. D. 1. de consecr.

2) ATHANAS. 2. Apol. p. 781. Hist. Eccl. l. 11. n. 49.

3) C. 30. D. 1. eod. 4) C. 33. 34. D. 1. eod.

II. AD novam ædem suscitandam, vel que sine
ædem, aliis usibus adhuc destinata, conse- causla?
crandam, *causla* opus est & *Episcopi* auctorita-
te. Causlae legitimæ sunt: 1. necessitas, si na-
tio quæpiam ad Christianam fidem adducta;
si cœtum omnem una non amplius capit Eccle-
sia; si ad ædem ob itineris difficultatem &
longinquitatem cuncti non commode confluere
possunt¹. 2. Monasterium vel alia nova
congregatio instituta. 3. Devotio peculiaris ex

voto vel ad certarum reliquiarum custodiam. Nam primis statim temporibus Romæ & in aliis civitatibus majoribus magnus ædium sacrarum fuit numerus, licet fideles semper in unum cœtum modo in hac, modo in alia æde, coirent². Ex causis contrariis ædes vel inutiles aboleri, vel superflue aliis inferi possunt³. Priusquam Ecclesiæ constructionem concedat Episcopus, idoneis instrumentis docendum, eam esse satis *dotatam*, h. e. certis redditibus ad fabricam, luminaria, & stipendia clericorum instructam, ut cultus publicus decenter peragi possit⁴. Qui vero novæ fabricæ intercedendi causam habet, audiendus est.

1) C. 3. X. de Eccles. adif. 2) Hist. Eccl. l. 36. n. 16.

3) Concil. Trid. sess. 21. Ref. c. 7. 4) C. 9. D. 2. de cons.

quomo-
do ædifi-
candæ?

III. ATRIO designato, Episcopus in loco, in quo altare fabricandum, crucem figit, lapidemque angularem inter preces, quibus Christi, tanquam *lapidis angularis*, mentio fit, benedicit, mysteriaque per hanc constructionem significata explanat¹. Ædificium autem ita struendum, ut sacerdos ad altare consistens *Orientem* prospiciat: itaque ab aliis ædificiis separandum, ut circumiri possit, instructum *porticu* & *atrio* convenientibus. Simulatque perfectum est, ædis *dedicatio* suscipienda, quæ omnium caerimoniarum ecclesiasticarum est longissima ac maxime solemnis. Jam ATHANASII temporibus officium divinum, excepto necessitatis casu, non nisi in Ecclesia consecrata celebrari potuit².

1) Pontif. Rom. de benedict. prim. lapid.

2) ATHANAS. I. Apol. p. 682. hist. eccl. l. 13. n. 40.

IV. DEDICATIONEM præcedunt *jejunium & vigilia* coram reliquiis, altari immittendis, cantandæ. Die præstituto horis matutinis Episcopus novam ædem consecrat variis benedictionibus & adspersionibus extus & intus, adhibita aqua, sale, vino, cinere, rebus ad purgationem factis. Suffitum addit, murosque interiores hinc inde sacro oleo inungit. Altare, quod est tabula saxeæ, consecrat, in eoque reliquias condit. Denique ipse Missam celebrat. Dedicationis solemnities per octiduum protrahuntur, ejusque memoria quotannis recolitur. Tantam populo erga loca, precibus & divinorum mysteriorum celebrationi destinata, reverentiam incutere visum.

quomodo
consecrandæ?

V. CONSECRATIO, quoad ædes permanet, non iteratur; sed cultu impio, sanguine effuso, vel enormi crimine polluta Ecclesia per aquam cum vino, sale & cinere benedictam reconciliatur, precibus adjectis, quibus dæmon abigitur & remissio peccatorum impetratur¹. Reconciliatio Ecclesiæ pollutæ, æque ac novæ ædis dedicatio ac altaris consecratio, a solo Episcopo suscipienda². Altare proprie loquendo est sola tabula saxeæ, consecrata, quæ si confringitur, consecrationis vim amittit³. Usque dum Ecclesia consecratur, benedici potest per presbyterum ab Episcopo delegatum, ad celebrandum officium, & si polluta est ante consecrationem, a presbytero reconciliari potest.

quomodo
polluta
reconcilianda?

1) C. 3. X. de consecrat. Eccl.

2) C. 9. X. de consecrat. Eccl. 3) C. 1. ibid.

non pro-
fanis usi-
bus adhi-
benda,

VI. ECCLESIA, orationis domus, profanis usibus permitti non potest ¹. Ergo nec in iis, nec in cœmeteriis, nundinandum, nec commercandum, nec jus dicendum, nec quidquam negotiorum humanorum, licet in se bona & honesta sint, peragendum ³. Neque in iis convivandum aut pernoctandum, nisi in transitu & urgente summa necessitate; nec merces aliæque res deponenda, nisi in incendiis & hostium incursione. In quo præsertim sacrorum locorum consistit immunitas, ad quam tuendam ne quidem opus est ut ædes consecrata sit, dum sufficit, in ea celebrari divina mysteria ³.

1) *Matth. XXI. 12.*

2) *C. l. & 5. X. de immunit. Eccles.* 3) *C. 9. eod.*

Ecclesia-
rum im-
munitas.

VII. SED per immunitatem ecclesiasticam vulgo indigitatur *jus asyli* ¹. Religionum enim reverentia sacris locis refugii tutelam conciliavit, ut nemo vi adhibita ex iis extrahendus sit, quantumcunque gravia maleficia perpetraverit. Adigebantur quidem tales homines ad reparationem damni facti, & ad subeundam pœnitentiam, sed non tradebantur quærentibus, nisi jurassent, vitam salvam, membraque salva fore. Hoc asyli jus vetustissimum ² extensum est ad cœmeteria, Episcoporum habitationes, monachorumque & canonicorum claustra, intra XXX. passus in circuitu, ad cruces in via regia fixas ³. Sed quum jure divino homicidæ etiam ab altaribus abripi possint ad supplicium ⁴, crimina atrocia exenta sunt. Quia tamen etiam in

his peccatum; asyla omnia in Francia cum in causis civilibus, tum in criminalibus, sublata sunt, simulatque arrestum decernitur^s. In Italia tamen & in Hispania etiamnum viget hæc immunitas *localis*: præter quam suppetit *realis* quoque & *personalis*, illa bonorum, hæc personarum ecclesiasticarum: de quibus *part. I.* dictum.

- 1) C.6. X. de immun. eccl. C.17. p.4. c.6.7.8. &c.
- 2) C.23. q.8. c.28. ex concil. Sardic. an.347.
- 3) L.3. C. Th. de his qui ad eccl. confug. tom.3. Conc. p.1233. hist. eccles. l.25. n.32. l.29. n.26.
- 4) Exod. XXI. 14. 5) Statut. 1539. art.166.

C A P. V I I I.

DE RELIQUIIS, VASIS ET LIBRIS SACRIS.

I.

RES in ædibus sacris asservatæ vel ita comparatæ sunt, ut a laicis tangi non possint, vel ad divinum cultum dumtaxat sint destinatæ.

Res sacre

II. QUAE a solis presbyteris tractari possunt, sunt *eucharistia*, & *sacrum oleum*; sive id sit chris-matis, sive infirmorum, sive catechumenorum. Quod oleum die viridium inter sacrum ab Episcopo consecratur, & præstituto die ac loco a pastoribus accipitur, qui veteris reliquias luminaribus Ecclesiæ affundunt, & recens vasis minimum stanneis asservant^r. Huc quoque sanctorum pertinent reliquiæ, vasa sacra, ut *calices* & *scutella*, quæ

a solis clericis tractanda.

debent esse argenteæ vel saltem stanneæ, sacro oleo ab Episcopo consecratæ: nec non lintea altaris ab Episcopo vel mandatario presbytero benedicta². Quæ cuncta non nisi clericis, minimum subdiaconis, quadam sacramentorum reverentia, tangenda sunt.

1) c. 4. D. 95. c. 1. X. de custod. euch.

2) Pontif. Rom. pars. II.

cruces,
imagines
sancto-
rum.

III. BENEDICUNTUR etiam *mappa* ac omne altaris instrumentum, amictus, humerale, cinctura, manipulus, stola, casula, tunica, vestis dalmatica; cruces quoque, & imagines beatæ virginis & sanctorum, quæ publicæ adorationi exponuntur. In quibus curandum Episcopo, ne quæ sint mutilæ, aut indecoræ, quæ scandalum dare possint; neve exponantur non approbatæ; proposita earum utilitate, quæ consistit in eo, ut vel *opus redemptionis* ob oculos, vel *sanctorum virtutes* ad imitandum nobis proponantur¹. Benedicuntur & capsulæ reliquiarum, inter preces, quibus flagitur, ut præsentibus reliquiis fideles sint a dæmonum insidiis, cunctisque tuti periculis cum spiritualibus, tum corporalibus.

1) Concil. Trid. sess. 25. fin.

reliquiæ,

IV. RELIQUIÆ antiquæ *extra capsam* non sunt ostendendæ, nec recens inventæ venerandæ, nisi prius auctoritate Episcopi ejusque consilii fuerint approbatæ¹. In omnibus videndum, ne quæstui habeantur, vel commissionibus, tripudiis & profanis lætitiæ demonstrationibus dedecorentur².

Sancti novi non absque auctoritate *Romana Ecclesie*, prævioque rigido testium & documentorum examine³, quod iudicium *canonizatio* audit, colendi sunt.

1) C. 2. X. de reliq.

2) Concil. Trid. sess. 25. C. 2. X. de reliq.

3) C. 52. X. de testib. C. 1. de reliq.

V. OMNIVM autem rerum, quæ in *campana* Ecclesia sunt, nulla solemnius benedicitur, ^{na.} quam *campanæ*¹. Cantantur plures psalmi, quibus partim auxilium divinum imploratur, partim Deus celebratur. Episcopus vel presbyter eas aqua benedicta lavat, iterumque atque iterum oleo infirmorum & chrismatis ungit, suffitque thure & myrrha. Precibus explicatur campanarum usus in excitanda fidelium devotione, in repellendis dæmonum insidiis, & in tempestatibus dissipandis.

1) Pontif. Rom. de campan. benedic.

VI. IN Ecclesiis porro sunt vestes sacerdotes, ^{vestes.} pluvialia, altarium tegumenta varii coloris pro diversitate ministrorum & altarium: item libri hymnorum, veluti psalteria, antiphonaria, gradualia, processionalia, lectionaria, seu breviaria, missalia, ritualia vel manualia. Libri veteris & novi Testamenti olim in sacristia ad usum missaticum asservabantur; sed hodie in habitationibus presbyterorum. Sunt autem libri isti, ^{ex libri sacri.} ex traditione Ecclesiæ catholicæ, sequentes: Et veteris Testamenti quidem Mosis Pentateuchus, scilicet Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium; Josua; Judices;

Ruth; Quatuor libri regum; duo Paralipomenon; Esdras; Nehemias; Tobias; Judith; Esther; Job; Psalterium CL. hymnorum; Proverbia Salomonis; Ecclesiastes; Canticum; Sapientia, Ecclesiasticus; Quatuor prophetae majores, nimirum Jesaias, Jeremias cum lamentationibus & Baruch, Ezechiel, & Daniel; Duodecim minores, videlicet, Hoseas, Joel, Amos, Abadias, Jonas, Michas, Nahum, Habbacuc, Zephania, Haggai, Zacharias, Malachias; Prior & posterior Maccabæorum. Novi Testamenti: quatuor Evangelia Matthæi, Marci, Lucæ, Joannis; Acta Apostolorum; Epistolæ Pauli XIV. una ad Romanos, duæ ad Corinthios, una ad Galatas, una ad Ephesios, una ad Philippenses, una ad Colossenses, duæ ad Thessalonicenses, duæ ad Timotheum, una ad Titum, una ad Philemonem, una ad Hebræos; Epistola Jacobi una; Petri duæ; Joannis tres; Judæ una; Apocalypsis.

eorum
versio la-
tina.

VII. QUUM officium divinum *latina lingua* inter nos peragatur, præ ceteris electa fuit *versio*, quæ vocatur *vulgata*, inde a sæculo VII. fidelium manibus trita, & pro *authentica* declarata, h.e. ut ea inter sacra, orandum, prædicandum, disputandum, cunctosque actus publicos, adhibeatur, ita ut nemo eam, tamquam aliquid, quod fidei & moribus adversum continentem, rejicere possit. Nihilominus Ecclesia agnoscit veteris Testamenti versionem græcam, qua Ecclesiæ orientales utuntur; neque industriam eorum, qui textum originalem pro suo quisque modulo rimantur, condemnandam censet.

VIII. SED versiones in linguas vernaculas inde a sæculo XIII. suspectas habuit ^{damnatia vernaculis.} Ecclesia, eo quod Albigenſes aliique hæretici, ſpreta auctoritate Eccleſiæ, divinos libros ad ſuos ſenſus detorquendos ſibi ſumſerunt ¹. Unde Episcopis mandatum, ne promiſcuum talium verſionum uſum cunctis permittant, niſi qui a paſtoribus idonei reputentur ad fructum ex eis percipiendum: nec ulla nova verſio ſine Episcopii auctoritate divulganda ².

1) Conc. Tolof. 1229. c. 14. 2) De libr. prohib. reg. 4.

C A P. IX.

D E S E P U L T U R I S.

I.

CADAVERA fidelium, qui in communionē ^{in terra ſancta,} Eccleſiæ deceſſerunt, quoad ejus fieri poteſt; in terra ſancta in cœmeteriis vel prope Eccleſias ſepelienda ſunt, ut eorum propinqui & alii fideles, quoties ad ea ſacra loca veniunt, nec non ſancti, qui in iis adorantur, pro eis domino preces fundant ¹. Cœmeterium propterea benedicendum hoc modo: Episcopus, poſtquam in eo quinque cruceſ ſolo defixit, ad potiorem in genua proſtratus, Litanias recitat, totum locum aqua benedicta adſpergit, pſalmis pœnitentialibus recitatis, & coram ſingulis crucibus preces effundit, quibus ſpes remiſſionis peccatorum & beatæ reſurrectionis ingeminatur.

1) C. 13. q. 2. c. 17.

non in
ecclesiis,

II. SEPULTURAE non in Ecclesia, sed in atrio vel porticu, vel in exedris, quæ extra Ecclesiam esse censentur, fieri debent¹. Interim inde a sæculo X. contrarius usus invaluit, eo quod Episcopi interdum aliique sancti homines in Ecclesiis sepelirentur². Sepeliendus est quisque in cœmeterio parochialis Ecclesiæ suæ, ubi eucharistiam sumsit, vel decimas solvit & oblationes. Liberum quoque, more sanctorum patriarcharum, sepulchra majorum; liberum cuique, quam velit, sepulturam eligere, ut nec uxor necessario sit in sepulchro mariti condenda³.

1) *Concil. Braccar. c. 36. Tribur. c. 17. Nannet. c. 6. C. 13. q. 2. c. 15.*

2) *C. 18. ibid. THEODULF. c. 9. 3) C. 1. 7. X. de sep.*

fidellum
cadavera
sepelien-
da,

III. MORTUI post certum spatium, ut de morte nullum dubium, sepeliendi sunt, postquam veteri more coram cadavere Missa celebrata est¹. Pompa funebri, accensis cereis, inter cantum Psalmorum pœnitentialium pro remissione peccatorum defuncti cadaver efferendum. Presbyteri & cuncti clerici, amictum & ornamenta ordinis induti, in præcipuo cœmeterii loco, condendi sunt. Est & suus infantum, quorum salus indubia, locus, quorum funera cantu encomiastico celebrantur. Sepulcorum corpora, nisi gravi de causa & diserta Episcopi venia, non effodiuntur.

1) *Ritual. Rom.*

quædam

IV. OMNIUM canonum præceptum est, ne quid pro sepultura, vel obtentu aperiendæ terræ, vel luminarium, aliorumque

sumtuum causa, quibus bona suppetunt ecclesiastica, muneris exigatur, ne sacerdotes terram vendere aut de mortibus, si ex cadaveribus certum compendium, gratulari videantur ¹. Permissum tamen & laudabile est, *eleemosynam* legari Ecclesiae, ad quam sepeliamur ². Quae oblationes quum medio aëvo maximae essent, agris oculis respectae sunt sepulturae in aedibus monasteriorum, quibus cathedrales & parochiales Ecclesiae tanto fructu privabantur. Unde statutum est, ut, quemcumque quis sepulturae locum elegerit, Ecclesiae parochiali semper *quarta pars funeralium* omnium & quarumcumque obventionum relictarum, instar legitimae, danda sit, quam *portionem canonicam* adpellamus, cuius pars quota pro locorum diversitate est diversa.

1) C. 13. q. 2. c. 12. 13. 14. 15. C. 9. X. de *simon.*

2) C. 9. 10. 11. *ibid.*

3) C. 8. 10. X. de *sepult.* Cl. 2. *eod.* C. 9. X. de *sepult.* Concil. Trid. sess. V. 25. Ref. c. 51.

V. IN Francia portio canonica exulat: consuetudo Francia. sed quocumque quis loco sepeliatur, parochus cum clero suo cadaver domicilio effert ad portam Ecclesiae monasterii, in quo sepeliendum: ubi postquam religiosus asseveravit, defunctum in communione Ecclesiae decessisse, recedit, luminariumque dimidiam capit. Ita inter parochos & religiosos Parisiis conventum ¹. Parochorum *honorarium* pro diversitate dioecesium, praesertim ruri degentium, qui certis redditibus destituuntur, varie definitum: unde prohibitio de non exigendo restringitur ad pactum praecedens, & ne

pauperes, qui nihil solvere possunt, sine solemnibus sepeliantur ².

1) Arrêt du 27. Mars 1646. Mem. du Clergé
part. 1. tit. 2. c. 6.

2) Ritual. Rom.

quibus
sepultura
denegatur?

VI. SEPULTURA ecclesiastica solis fidelibus conceditur; deneganda itaque infantibus non baptizatis, adultis infidelibus, hæreticis, excommunicatis, in manifesto peccato, veluti in duello vel propria manu interentis, usurariis, concubinariis publicis, sacramenti paschalis contemtoribus, verbo, cunctis peccatoribus impœnitentibus ¹. Hi omnes privantur sepultura & precum fructu, &, si in loco sacro conditi, effodiendi sunt ac projiciendi ², ut defuncti memoria infamia oneretur, & viventibus terror incutiatur. Qui ultimum supplicium passi sunt, sepeliri possunt, si condignam pœnitentiam egerint ³.

1) C. 2. de hæret. in 6. C. 2. de usur. in 6. C. omn. utriusque X. de pœnit.

2) C. 12. X. de sepult.

3) C. 13. q. 2. c. 30.

C A P. X.

DE BONIS ECCLESIASTICIS IN UNIVERSUM.

I.

BONA ecclesiarum necessaria. **D**EVENIMUS ad res temporales, quæ Deo consecratæ usibus Ecclesiæ destinatæ sunt. Nulla universitas sine bonis communibus subsistere

sistere potest, quum vel in singulos conventus & in stipendia ministrorum publicorum sit aliquid impendendum. Hinc a primis Ecclesiæ incunabulis symbolam contulere fideles, noctu quippe convenientes, ad luminaria, ad vasa sacra, ad panem vinumque eucharisticum, toties sumtum; ad agapas, ad libros aliaque utensilia comparanda. Alendi fuere præterea Episcopi, presbyteri, diaconi, qui, ut Ecclesiæ servirent liberior, plerique ad voluntariam paupertatem redacti erant. Curanda erant funera, hospitalitasque exercenda in omnes Christianos viatores. Providendum fuit virginibus Deo consecratis, viduis, orphanis, infirmis, cunctisque pauperibus fidelibus, præsertim martyribus & confessoribus, vel in carceris squalore degentibus, vel ad metalla atque ad alia opera publica damnatis.

II. NON de primitiva Ecclesia Hierosolymitana, in qua fideles cuncta habuere communia; sed de ceteris omnibus loquor, quarum nulla fuit, quæ non pro facultatum modulo his sumtibus suppeditaret, qui in tenui illa & laboriosa Christianorum vita facile suppetebant, omni plura habendi desiderio & lucri cupidine persecutionum æstu dissipata¹. Unde bona Ecclesiæ illis temporibus consistebant in rebus mobilibus, quæ facile asportari, abscondi vel distribui possent; veluti in pecunia aut rebus ad victum & amictum necessariis, in frumento, vino, oleo, vestibus pro pauperibus².

olim res
mobiles.

1) *Mor. Christ. c. 28. 52. JUSTINUS I. Apol. in fin.*

2) *TERTULL. apol. c. 39. vid. Acta Colon. Cirib.*

ex 1. ob-
lationi-
bus.

III. JUDAEI, Deo decimas & primitias fructuum, nec non varia subsidia ad sacrificia & vota offerre soliti, quum Christiani fierent, idem institutum sub Evangelio urgendum esse censuerunt. Pagani autem, ad Christum conversi, maximos sumtus in sacrificia idolorum & in profana spectacula facere consueverunt. Quidquid hujus est, id sane constat, inde a principio fidelibus *decimarum* & *primitiarum* oblationes fuisse commendatas ¹.

1) *Const. apost. 2. c. 25.*

volunta-
riis.

IV. OBLATIONES istae *voluntariae* fuere, ad quas antistites populum exhortabantur: Fideles autem quid, quale, quando & quantum vellent, vel in hebdomadas, quod Paulus suadet ¹, vel in menses vel aliter offerebant ². Relatae sunt ad Episcopum, vel in certum locum, ubi diaconi oblationes acceptas asservarunt, & pro re nata ex nutu Episcopi dispensarunt ³. Episcopus nullam rationem reddidit, quippe haud suspectus ⁴. Non enim electus fuisset, si non de animis, multo sane pretiosioribus, Deo rationem eum reddere posse, certum fuisset ⁵.

1) 1. Cor. XVI. 2. 2. Cor. IX. 1.

2) TERTULL. *apol. c. 39.* 3) *Can. Apost. 3. 4. 5.*

4) *C. 12. q. 2. c. 34.* 5) *Can. apost. 41.*

2. Post
immobi-
lia eccle-
siis data,

V. PACE post persecutiones redeunte, quum imperatores & principes Christiani fierent, libere donatum Ecclesiis; nec cuiquam nimiae donationes videbantur, quae tanta cura distribuebantur ¹. Habuere quidem jam antea Ecclesiae bona *immobilia*, quod ex edicto

CONSTANTINI & LICINII manifestum, quo an. 313. eorum restitutio urgebatur ²; sed postea numero creverunt. Nam & in civitatibus domus & ruri prædia, h. e. pagi cum omnibus habitatoribus, qui servi erant, donabantur, tanta munificentia, ut v. gr. Ecclesia Romana terras haberet prope Euphratem, e quibus thus & suffitum capiebat ³. Ad quas administrandas subdiaconi vel alii clerici emittebantur ⁴.

1) Mor. Christ. 39.

2) EUSEB. 10. hist. c. 5. LACTANTIUS de mortib. persecut. n. 45.

3) Hist. eccl. I. 9. n. 46. l. 35. n. 15.

4) GREGOR. I. ep. 70. 73. 7. ep. 17. 18.

VI. IIS igitur temporibus duplicis generis bona habuere Ecclesiæ; *fundos*, e quibus certi redditus; & *oblationes* quotidianas, quæ parcius quidem, sed tamen fiebant. Sanctissimus quisque Episcoporum, priores exosi, maluissent obventiones istas fortuitas, si suffecissent, quam satraparum more a conductoribus rationes exigere, aliosque labores, sine quibus annui redditus colligi nequeunt, suscipere ¹. Quod onus vel in *archidiaconos*, vel in *æconomos* devolverunt, qui in omnibus Ecclesiis instituti ², & e corpore clericorum lecti sunt; Episcopo tamen rationem reddituri ³. Optimi Episcopi, qui bona sua omnia pauperibus erogarunt, bona Ecclesiæ omni modo augere sategerunt ⁴.

a dispen-
satoribus
admini-
strata;

1) CHRYSOSTOM. in Matth. hom. 85. POSSIDON. vita August. c. 23.

2) Concil. Chalced. c. 26.

3) C. 16. q. 7. 2. 21. &c. 4) C. 12. q. 1. c. 12.

distribu-
tio redi-
tuum.

VII. BONA illa erant *communia*, distribuebanturque ex nutu Episcopi inter clericos & pauperes. Mos generatim fuit, ut *quatuor* partes fierent, quarum una *Episcopo* & familiae ejus propter hospitalitatem exercendam, altera *clero*, tertia *pauperibus*, quarta *Ecclesiis reparandis* cessit ¹. Quod negotium non fuit divisio quæpiam fundorum, sed nuda reddituum assignatio, quæ e re nata mutari poterat ².

1) C.12. q.2. c.30. 2) c.23. *ibid.*

Origo
præben-
darum.

VIII. CLERICIS non communiter viventibus, vel quod uxores sortiti essent, vel aliis de causis, stipendia vel *hebdomadalia* vel *menstrua* vel in pecunia numerata, vel certa cibariorum portione, quæ proinde *præbenda* audit, suppeditabantur ¹. Quæ pro opera navata augeri, minui, suppressive poterant. Sed hi Ecclesiae ministri, qui ex Ecclesia erant, ut populo exemplum perfectionis Christianæ ostenderent, jure suo sæpe neglecto, pauperibus cuncta admensi, suo patrimonio, vel labore, Pauli exemplo ² & canonum præcepto ³, vitam sustentarunt ⁴. Communiter viventes, quos posterior ætas *canonicos* vocavit, omnium rerum humanarum cura soluti, paupertatem veluti monachi coluere ⁵. Hæc bonorum Ecclesiasticorum primis octo sæculis facies, hic usus fuit.

1) C.12. q.1. c.8. CYPRIAN. ep.14.

2) Act.XX.15. 3) c.3.4. D.91. 4) C.12. q.1. c.25.

5) C.12. q.1. c.10.11. Hist. eccl. l.24. n.40.

CAP. XI.

DE BONIS ECCLESIASTICIS
CONTINUATIO.

I.

INDE a sæculo IX. præter oblationes voluntarias & patrimonium Ecclesiarum¹ nova bonorum Ecclesiasticorum species occurrit, decimæ videlicet, quæ eo tempore instar *tributi* exigì cœperunt. Antehac Christiani de decimis & fructuum primitiis æque ac de ceteris eleemosynis in pauperes conferendis movebantur; & singulorum pudori relinquebatur, vellentne dare, an non dare, sic ut parem rationem haberent cum oblationibus quotidianis². Exeunte sæculo VI. quum frigeret hoc officium³, Episcopi in negligentes excommunicationis pœnam sanxerunt⁴. Quæ exactiones tamen in oriente inde a JUSTINIANI temporibus prohibitæ leguntur⁵.

denique
3. decimæ.in oriente
prohibitæ.1) *Const. apost.* 2. c. 25. 2) *Cass. coll.* 21. c. 5. 6. 7.3) *AUGUST. in Ps.* 146. n. 17.4) *Marisc. II. c. 5. an. 685. Cabilon. sub Carolo M.*
c. I. an. 813.5) *PHOT. Nomoc. tit. 6. c. 1.*

II. POPULI caritate sæculo IX. magis frigefcente, pristinum censurarum rigorem auxerunt pœnæ a principibus adjectæ¹. Fortassis illa bonorum Ecclesiasticorum dissipatio ansam dedit incrustando juri, quod ex lege divina colorari posse videbatur. Bella enim civilia & Normannorum excursiones re-

in occidente
imperantur.

gnum Francorum tum misere lacerabant. Interim non sine maximis fluctibus jus decimarum per septemtrionem introductum est, parumque abfuit, quin Poloni L. annis post, quam ad Christum conversi erant, hujus rei causa fidem dimitterent². Thuringian. 1373. Moguntino archiepiscopo negarunt decimas, non nisi per vim exigendas³. S. Canutus, Danorum rex, subditos ad decimas solvendas coactus, rebellionem suscitavit, in qua interiit⁴. Et Frisia etiamnum decimas ignorat.

1) §. Capitul. c. 46. 2) DUGLOSSUS an. 1022.

3) LAMBERT. Schaffnab. an. 1073. hist. eccl. I. 61. n. 18. I. 63. n. 73.

4) SAXO Gramm. l. II. p. 194.

quia juris
divini esse
cre-
duntur;

III. SUNT, qui decimas *juris divini* esse censent¹, omnemque censuum & tributorum exactionem, decimarum solutionem, nec deducta cultura & semente, præcedere volunt². Quum enim Deo deberi videantur in signum dominii universalis, cunctis debitis humanis præferuntur. Unde porro sequitur, nullam terram his exemptam, & laicos, decimarum possessores, usurpatores esse sacrilegos³. Ex eodem fonte manarunt decimæ personales seu industriales, ex arte factis, omni-que honesto lucro solvendæ, ne quis immunitatis esset⁴.

1) ZYPÆUS jur. pontif. l. 3. decim. n. 10.

2) C. 33. X. de decim. 3) C. 19. eod.

4) C. 20. X. de decim. C. 28. eod.

quod ne-
gatur.

IV. THOMAS tamen Aquinas¹, & doctissimi Theologi decimas viderunt non ef-

se juris divini, nisi quatenus ad sustentationem ministrorum Ecclesiae sunt necessariae. Lex enim Mosaica in moralibus solum obligat, obligavitque omnes ante, quam scriberetur, quippe cordibus hominum inscripta. Ad carimoniam autem & ad politiam Hebraeorum referendum est, quod sacerdotibus & Levitis, nulla hereditatis portione mactatis, a ceteris tribubus decima reddituum pars erat solvenda. Si igitur Christiani aliunde clericis prospicerent, hoc onere supersedere possent. Praeterea si in his legem veterem sectari vellemus, Ecclesiae nec immobilia, nec clerici patrimonia habere possent. Quare Graeci ac ceteri per Orientem Christiani *decimarum* exactiones numquam admiserunt. Nihilominus hodie nos consuetudine DCCC. annorum & constitutione humana, exemplo legis divinae positivae innixa, ad decimas tenemur².

1) C. 2. q. 89.

2) Concil. Trid. sess. 25. Ref. c. 12.

V. INTEREA temporis bona ecclesiastica pedetentim discerpta sunt & in particulas illas abierunt, quas *beneficia* adpellamus. Monasteria semper propria bona habuere, quorum, ob exemptionem, nulla umquam Episcopo ratio reddita. Circa saeculum X. *mensa canonicorum* separari coepit a *mensa Episcopi*, & canonici ipsi, prout longius a communione recesserunt, sua bona separatim possederunt: quum tamen in his plurima veteris communionis vestigia observentur. Parochis autem ruralibus Episcopi vel decimas territorii per-

Reditus
partiti
originem
dedere

misere, vel decimas sibi servantes, salaria aut alios redditus assignarunt¹.

1) C. 29. X. de decim.

benefi-
ciis.

VI. PARTITIONES istæ, pro temporum & locorum diversitate diversæ, particulatim indicari non possunt. Id generatim constat, eo denique deventum esse, ut singuli officiales Ecclesiarum separatos redditus nanciscerentur, de quibus nemini ratio reddenda. Hujusmodi redditus, officio ecclesiastico junctus, *beneficium* adpellatur, quoniam Episcopi olim clericis, qui vitam in officio ecclesiastico exigunt, nonnumquam portionem quandam assignarunt, qua fruerentur, quæve ab ipsorum obitu rediret ad Ecclesiam. Quale quid in præmiis militum Romanorum observatum, quæ *beneficia* vocantur, a quibus nonnulli *feudorum* nostrorum origines derivant. Quidquid hujus sit, *beneficiorum* ecclesiasticorum exempla jam sæculo VI. occurrunt¹, & jam XII. *beneficii* vocabulum sensu hodierno acceptum².

1) C. 16. q. 1. c. 61. 2) Concil. Agarh. c. 22. r. 4. Concil. Hist. eccl. l. 31. n. 54. l. 32. n. 1.

Clerici si-
ne bene-
ficiis vi-
vunt ex
4. hono-
rariis re-
tributio-
nibus.

VII. PARTITIO illa non fuit tam æqualis, ut non plures semper clerici essent quam beneficia, præsertim quum multi ordinarentur *sine titulo*. Hi igitur vel ex oblationibus quotidianis, quæ adhuc vigeant, vel ex præmiis, pro functionibus diversis præstitis, vivere. Equidem Concil. Lateran. sub Alexandro III. habitum horribilis simoniæ damnavit, qui pro clericis introducendis, pro

sepulturis & exsequiis mortuorum, pro benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis aliquid exigunt¹. Quod autem sponte offertur, accipere non prohibuit. Distinguendam ergo videbatur inter *pacta & exactiones coactas* & inter *retributiones voluntarias*, quæ præstito demum officio offerebantur & accipi poterunt, modo ministri sincerum animum habeant, præmiaque illa non pretium sacramentorum ac rerum spiritualium, sed vitæ humanæ necessaria subsidia reputent².

1) C. 9. X. de simon.

2) S. THOM. 2. 2. q. 100. art. 2. 3.

VIII. RETRIBUTIONES istæ ad ultimum in consuetudinem abierunt, ab Ecclesia adprobatam. Sed Albigeneses, presbyterorum & clericorum hostes jurati, calumniandi ansam inde arripuerunt, & plures catholici, Albigenensium veneno infecti, obtentu veterum canonum, retributiones consuetas clericis denegarunt. Hinc concilium Lateranense sub Innocentio III. habitum *exactiones quidem prohibuit, sed pias consuetudines observandas præcepit, statuendo, ut libere conferantur ecclesiastica sacramenta: Episcopi tamen locorum, veritate cognita, compescant, qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare*¹.

ex lege
penden-
dis,

1) C. 42. X. de simon.

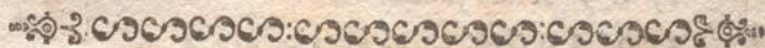
IX. HOC jure posthac viximus, statutis nostris confirmato¹. In quibusdam dice-

etiam in
Francia

tur. Parochi civitatum, quippe decimis destituti, vix quidquam certi habent, quo semet ac collaboratores presbyteros exhibeant, si has retributiones amputaveris.

1) *Bles. art. 51. Melodun. art. 27.*

X. HODIERNO jure igitur quatuor sunt bonorum ecclesiasticorum species: *oblaciones* prorsus liberæ; *fundi* aliaque immobilia; *decimæ*; *retributiones* fortuitæ, sed *exigibiles*. De immobilibus autem & decimis est, quod seorsim exhibebimus.

C A P. XII.

DE BONORUM ECCLESIASTICORUM ALIENATIONE ET ACQUISITIONE.

I.

Immobi-
lia

ECCLESIA bona immobilia nec libere acquirere, nec libere alienare potest. Deo enim consecrata, in neminis proprietate sunt, & qui in iis præter præscriptum canonum versantur, *sacrilegium* committunt¹. Principio quum satis perspecta esset probitas Episcoporum, & servos manumittere, & vasa sacra, redimendorum captivorum causa, distrahere, & redditus ministris Ecclesiæ assignare, & monasteria condere potuerunt². Quibus quum nonnulli abuterentur, res ad concilia delata est, e quibus prodire canones, quibus Episcopis, aliisque bonorum ecclesiasticorum administratoribus, omnis alienatio interdicitur,

ne ministri & pauperes languerent³. Succenturiantur principum constitutiones. L E O enim⁴ alienationem bonorum Ecclesiæ Constantinopolitanæ prohibuit, quod edictum ad omnes Ecclesias extendit JUSTINIANUS⁵. Tales constitutiones necessario fuere postmodum renovandæ, quia Ecclesiastici, solum usumfructum habentes, nonnumquam magis emolumenta e bonis haurienda, quam successorum utilitatem spectarunt, præsertim novissimis temporibus, quum non seligerentur optimi. Per alienationem autem intelligitur donatio, venditio, permutatio, oppignoratio & si qui sunt alii actus domini translativi⁶.

- 1) C. 12. q. 2. c. 1. 2. 3. 4. 2) Ibid. c. 66. c. 73.
3) Ibid. c. 18. 19. 20. 21. 25. C. 41. c. 6. X. de reb. eccl. alien. 4) l. jubemus C. de sacr. eccles.
5) Nov. 7. Nov. 120. 6) C. 5. X. de reb. eccl. alien.

II. SUNT tamen & utiles Ecclesiæ alienationes, veluti si ædes ruinosæ in emphyteusin dantur, vel silvestria loca aut aliæ terræ incultæ colonis permittuntur¹. Si terræ prope positæ cum longe positis commutantur². Jure veteri in his sola Episcopi auctoritas & cleri consensus desiderabatur³. Exemptiones autem recursum ad pontificem aperuerunt iis, qui Episcopo non sunt subjecti: sed id fere hodie negligitur, modo nulla subsit collusio, quæ omnem alienationem vitiat. In Francia regis auctoritas accedat oportet, qua protectoris Ecclesiarum & canonum custodis.

- 1) Nov. 7. c. 3. Nov. 120. c. 6.
2) C. 12. q. 2. c. 53. Nov. 128. c. 7. C. 1. X. de rer. permut. 3) C. 12. q. 2. c. 51. c. 52, inf.

ab epi-
scopo,
consen-
tiente ca-
pitulo,

III. IN alienandis igitur bonis eccle-
siasticis, si v. gr. capitulum ad æs alienum di-
luendum terram tenuis proventus distrahere
cupit, in Francia hic ordo servatur, ut capi-
tulum faciat senatus consultum, quod Episco-
pus adprobat, & rex, a capitulo imploran-
dus, confirmat, permilla alienatione. Re-
scriptum regium a capitulo offertur homolo-
gationi senatus supremi, quem *parlamentum*
vocant, qui, antequam petitioni subscribit,
perspecta procuratoris generalis oratione, re-
spondet, se dispecturum de commodo & in-
commodo: quod iudici regio in illa provincia
demandatur. Cunctis rite peractis sub hasta
publica post consuetas publicationes auctio-
nesque terra plus licitanti addicitur¹. Hæc
solemnia si negliguntur, alienatio nulla est,
neque vel primus acquirens, vel ejus heredes
vel longissimi temporis præscriptione, vel pos-
sessione tuti sunt. Sed si titulus vitiosus non
amplius appareat, & res ad tertium bonæ fi-
dei & justî tituli possessorem pervenerit, XL.
annis præscribi potest. Etiam si autem Epi-
scopi sufficiat auctoritas, sæpe tamen ponti-
fex, ut acquirens eo tutior sit, pro permit-
tenda vel confirmanda alienatione adiri solet².
Cujus auctoritas ad alienationes illas genera-
les, quas sæculi XVI. infausta fata flagitarunt,
accessit, adjunctis solemnibus particularibus³.
Procerarum arborum excisiones, quum alie-
nationis species sint, non nisi rege volente fie-
ri possunt, cautione addita, pretium utiliter
locatum iri.

1) *Mem. du Clergé part. 3. tit. 6. 2) Cl. 1. de reb. eccl. al.*

3) *Mem. du Clergé part. 4. tit. 6.*

IV. NEC alienationibus solum, sed & ^{& locan-} deteriorationibus, quibus successorum condi-^{tur.} tio durior redditur, obviam itum est, prohibitis bonorum ecclesiasticorum locationibus per *anticipationem* h. e. semestri spatio ante, quam possessio prædiorum urbanorum, & duobus annis ante, quam possessio prædiorum rusticorum vacua sit ¹. In Francia extraneis, nobilibus, & magnatum ministris conductiones tales interdictæ sunt, quia haud facile ad solvendum compelli possunt ². Prospectum est etiam reparationibus, quibus regii procuratores invigilant.

1) *Concil. Trid. sess. 25. c. 11. 2) Statut. Bles. art. 48.*

V. TANTA cura quum bona Ecclesiarum observarentur, lapsu plurium sæculorum compertum est, Ecclesias plurima prædia possidere, in quibus multa usurpata. Unde metuendum erat, ne Ecclesia, semper acquirens, numquam alienans, omnium immobilium vel majoris partis domina fieret. In rempublicam, cujus interest, ut multi fundi sint in commercio, multum incommodi; in magnates & in regem, ob census & tributa, maxime realia, ingens detrimentum redundavit, præsertim quum olim ob feuda possessores tenerentur ad servitia personalia. Quare clericis & præsertim communitatibus regio edicto generatim omnes acquisitiones fuerunt prohibitæ; neque rex dispensat, nisi domino prius *indemnitas*, & regi *amortisationis* jus præstitum.

Immobili-
um ac-
quisitio-
nes in
Francia
interdi-
ctæ,

VI. INDEMNITAS est conventio cum ^{nisi do-} domino de certa pecuniæ summa solvenda pro ^{minis in-}

demni-
tas;

regi jus
amortisa-
tionis
præsti-
tum.

jaçtura commodorum, quæ ex prædii tribu-
tis, censibus, operis, venditionibusque in po-
sterum sperare posset: Vel, si dominus nolit
pretium, de homine vivente & moriente sub-
stituendo, quo moriente census in tali muta-
tione debiti solvantur, aliisque homo substi-
tuatur. *Amortisatio* est pretium regi solven-
dum de prædio, quod devenit in *manus mor-
tuas*, hoc est, in proprietatem clericorum,
qui publicis oneribus non conferunt, ut laici.
Si hoc negligitur, detentores obnoxii sunt cen-
sui, novis acquisitionibus subinde imposito,
tamquam mulctæ eorum, qui legibus regni
neglectis nova prædia sibi compararunt.

VII. EST & alia restringendi acqui-
sitiones Ecclesiarum ratio in Francia excogita-
ta, dum universa *beneficiariorum* hæreditas, nul-
la ratione habita proventuum ex redditibus ec-
clesiasticis, ad consanguineos eorum defertur¹.

1) *Consuet. Paris. art. 336.*

C A P. XIII. D E D E C I M I S.

I.

Decime.

Q UANTUMVIS maximo studio sequiora
sæcula in decimis ubique commendandis
desudarint; variis tamen limitibus hoc jus mo-
ribus circumscriptum legitur. *Personales* seu
industriales in plerisque parochiis exoleverunt,
& *reales* non amplius de fructibus *civilibus*, vel-
uti ædium locationibus & pensionibus solvun-
tur, quippe ad solos fructus *naturales* restrictæ.

II. NEC strictim *decima* pars frugum; *maiores* sed plerumque minus præstatur, veluti duodecimus quisque vel quintus decimus; nonnulli vicesimus vel tricesimus manipulus. Distinguuntur etiam decimæ *maiores* a *minoribus*; *veteres* & *novales*. *Majores* penduntur de frumento omnique genere granorum; de vino & omnis generis potionibus, de fœno ac ceteris fructibus distentioribus pro soli natura: *Minores* de leguminibus & oleribus. Sunt & decimæ nutrimentorum, quibus animalia vescuntur, veluti vitulorum, agnorum, fuculorum; quæ proprio cujusque provinciæ jure rituntur. *Novales* sunt, quæ ex agris recens ad cultum redactis¹, vel fructibus, qui decimæ subjecti sunt, consitis penduntur. Novitas circumscribitur XL. annis ante, quam decimæ petuntur².

1) C. 21. X. de verb. signif. 2) Le Prêtre cent. 1. ch. 15.

III. DECIMAE invalere, ut sit, unde victus suppeditetur iis, qui alimenta spiritualia nobis subministrant. Solvendæ igitur sunt *pastoribus*, qui populo decimanti doctrinam & sacramenta administrant. Unde in quibusdam provinciis Episcopi, tamquam pastorum principes, omnes decimas; in aliis capitula cathedralium magnam decimarum partem possident, quippe quæ cum episcopo bona Ecclesiæ matris partitæ sunt. Olim episcopo, si alio proventu destitutus, tertia vel quarta decimarum data¹. Parochi rurales plerumque decimis fruuntur, & quidem nostris moribus optimo jure, quum maximam laborum partem exhauriant.

debentur
personis
ecclesiasticis,

1) Concil. Aurel. c. 17. Paris. VI. an. 839. Glos.
in c. 19. X. de cens.

& mona-
steriis

IV. HABENT & monachi vel abba-
tes & priores monachorum amplissimas deci-
mas, variis modis acquisitas. Sunt enim, quas
monachorum labori debent, qui terras inuti-
les ad cultum reduxerunt, in quibus deinceps
vici & oppida condita: sunt ab episcopis do-
natæ: sunt & a magnatibus restitutæ, quas
Ecclesiis olim in ruinis jacentibus eripuerant.
Habent tamen etiamnum laici decimas, quas
infeudatas adpellant, haud dubie juris indubii.

& laicis,

V. IN *feudis* enim & *censibus* consti-
tuendis domini vasallis prædia dederunt cum
onere partis fructuum reddendæ, quod in co-
lonis partiariis & in solario manifestum. Non-
numquam *decimas* vel *nonas* sibi reservarunt,
quod etiam *Ecclesiastici* fecerunt. Ex quo au-
tem vana persuasio omnes corripuit, decimas
omnes de jure divino Ecclesiis deberi, credi-
tum est, eas omnes, quas laici possident, usur-
pari, & plures revera usurpabantur.

eum re-
strictione

VI. CONCILIUM Lateranense anno
1179. sub Alexandro III. habitum prohibuit,
ne laici decimas detinentes in alios laicos eas
transferant¹: & INNOCENTIUS III. agno-
scit decimas laicis in feudum perpetuum da-
tas². In Francia per has constitutiones laicis
permittuntur decimæ, quas an. 1179. habue-
re, tamquam redditus vulgares. Quæ autem
concilio Lateranensi posteriores sunt, pro *il-
legitimis* habentur, si id probari potest. Sin-
minus,

minus, pro infeudationis antiquitate præsumitur, si probata sit centenaria possessio³.

1) C. 19. X. de decim. 2) C. 7. X. de his quæ fiunt.

3) Louet D. 8. 9. Le Prêtre cent. 1. ch. 13.

VII. DECIMAE ecclesiasticæ semper parochi esse præsumuntur, nec alius ab eo titulus exigitur, quam turris campanaria. Si maiores ab aliis possidentur, ipsius sunt semper minores & novales, nisi titulus adsit contrarius. Nam si in proposita *decimarum* & *portionis congruæ* optione posteriorem eligit, novales habebit solum ex agris inde ab optionis tempore ad cultum reductis¹. *Portio congrua* est pensio, quam episcopus, vel qui decimas majores habet, parochi assignat, vel in numerata pecunia, vel in fructibus. Idem observandum parochi primario erga parochum vicarium². Senatus consultis Parisiensibus *congrua portionis* summa trecentarum librarum constituta est, quam regulam rex an. 1686. omni Franciæ præscripsit.

parochi
loco de-
cimarum
Portio-
nem con-
gruam
eligere
possunt.

1) C. 29. X. de decim. 2) C. 30. de præbend.

VIII. QUOTA & forma decimarum XL. annis; obligatio solvendi a laicis nullo tempore præscribitur. Ecclesia contra Ecclesiam, multo magis contra laicum, qui decimas possedit infeudatas, præscribit XL. annis. Monachi Cistercienses prædiorum suorum decimas nonolvere tenentur, quia ea suis manibus sumtibusque excoluerunt¹. Eadem immunitate gaudent equites militiæ Joannitiæ².

præscri-
ptio deci-
marum.

1) C. 10. X. de dec.

2) Hist. eccl. l. 68, n. 20. S. BERNARD. ep. 352.

P

decimæ
ex agris
auferun-
tur.

IX. QUUM decimæ ante omnia alia debita debeantur, in specie ex agris auferuntur. Unde domini significare tenentur diem messis & vindemiæ. Sæpe contingit, ut prædia sint in diversa parochia sita: quo casu decimæ inter utrumque parochum dividi solent. Nonnulli personam domini spectant, cujus parochus integras decimas capit utrimque ¹, quæ vocantur decimæ *prosecutionis*. In his consuetudo spectanda, videndumque, ne qua diversarum diœcesium decimæ confundantur.

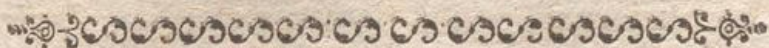
1) C. 20. X. de dec.

decimæ
pontifici
penden-
dæ.

X. LEVITIS ¹ præceptum legimus, ut decimarum a populo acceptarum decimas summo sacerdoti donarent. Ex hoc principio *papales decimæ* manarunt, vanaque homines incessit persuasio, pontifici decimas fructuum omnium beneficiariorum deberi ². Decimas acquisitas papa aliis cedere & regibus donare potest. Unde reges nostri inde a tempore PHILIPPI AUGUSTI sæpe decimas a clero exigendas, si opus esset, impetrarunt. Tales an. 1516. a Leone X. impetravit Franciscus I. quarum quotam sequimur. Tandem an. 1580. comitiis Melodunensibus & per contractus clericorum cum rege denis annis renovandos decimarum onus factum est perpetuum: cui donum gratuitum nonnumquam adjicitur. Sed horum subsidiorum enucleatio magis ad notitiam status cleri Francici, quam juris ecclesiastici pertinet ³. Id solum observes velim, ex latino vocabulo *decimæ* linguam Francicam effigiasse *dixmes* & *decimes*. Illo vocabulo de-

signamus decimas, quas laici Ecclesiis; hoc, quas clerici papæ vel regi pendunt.

- 1) Num. XVIII. 28.
- 2) Cl. ult. de dec. Extravag. un. eod.
- 3) Vid. Commentar. de reb. Cleri Franc. ad calcem hujus opuscul.

C A P. XIV.

DE BENEFICIIS IN UNIVERSUM.

I.

NUNC dispiciendum de particulis, in quas Transitio.
bona ecclesiastica abierunt, deque ratione, qua singulis clericis attribuantur, h. e. de beneficiis, & quibus modis acquirantur vel amittantur beneficia.

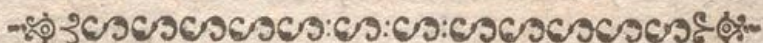
II. BENEFICIUM est officium ecclesiasticum, cui certi redditus ita annexi sunt, ut ab Beneficia sunt vel secularia,
eo separari nequeant. Beneficia sunt vel secularia, vel regularia. Secularia sunt Episcopatus, præposituræ, decanatus, archidiaconatus, cancellariatus, cantoratus, scholastri dignitas, thesaurariatus, & si qua sunt alia dignitatum capitularium nomina; canonicatus, qui sunt vel sine, vel cum præbenda, eaque vel integra vel dimidia. Sunt tamen in Francia duo capitula cathedralium, ex canonicis regularibus composita, scilicet Apamiense & Ucetienſe. Porro prioratus, parochiatus, vicariatus perpetui, curæ simplices, prioratus simplices, sacella.

vel re-
gularia,

III. REGULARIA sunt Abbatia titulata, officia claustralia redditibus praedita, ut prioratus conventualis titulus, officium camerarii, eleemosynarii, hospitalarii, sacristani, cellarii, alia; stationes monachorum veterum non correctorum habent instar beneficiorum, quod nomen tamen non datur nisi officiis proventu gaudentibus. Commendae sunt potius *secularia beneficia*, si spectes eos, quibus conferuntur. Omnia beneficia praesumuntur esse *secularia*, nisi probetur contrarium; quia *regularia* originem debent *divisioni bonorum*, a monachis perperam susceptae: quod magis tolerandum, quam promovendum.

transitio.

IV. DE promotione episcoporum, quae consecrationem semper praecedit, satis dictum. Sed quia presbyteri & ceteri inferiores clerici sapissime ordinantur ante, quam beneficium impetraverint; de beneficiorum provisionibus & collationibus nunc dicendi locus est. Dicam autem primo de collatoribus; tum de dotibus ad beneficia possidenda necessariis; denique de forma collationis.

C A P. XV.

DE BENEFICIORUM COLLA- TORIBUS.

I.

Collatio
olim epi.

OMNIUM officiorum ecclesiasticorum collator principio fuit episcopus, qui etiam

abbates, a monachis electos, instituit, cuius juris vestigia in *benedictione abbatum* supersunt. Contulit etiam omnia beneficia *secularia*: quod jus hodie usque adeo restrictum est, ut revera paucissima libere conferat. Veteri jure episcopus in eligendis Ecclesiae ministris, æque ac in aliis negotiis majoris momenti, adhibuit consilium cleri sui, & de iis ad populum retulit, ut consensum totius ecclesiae haberet, & fideles lubentius iis parerent, quorum electionem laudassent ¹. Sæculo XII. canonici cathedralium soli *senatum episcopi* affectarunt, atque ex hoc principio nulla sine suo consensu beneficia conferri permiserunt. Post, collationes illæ, æque ac ipsa bona ecclesiarum, varie divisæ sunt pro locorum varietate. Est, ubi *episcopus*; est, ubi *capitulum* omnes confert præbendas; est denique, ubi divisim conferunt ². Capitulum dignitates confert per *electionem*, quæ nonnullibi a superiore confirmanda. Tale beneficium vocatur *electivum confirmativum*. Ubi nulla confirmatione opus, beneficium vocatur *electivum collativum*. Hæc distinctio solo usu invaluit, qui etiam solus capitulorum dignitates *electivas* reddidit. Nam secundum regulam sola illa beneficia electiva sunt, quæ vacua *ecclesiam viduam* faciunt, ut episcopatus & Abbatia. Episcopus ut plurimum eas dignitates confert, quæ diœcesin magis spectant, quam capitulum, ut archidiaconatus. Præter hæc omnia, concordata episcoporum cum capitulis & possessio consulenda.

1) CYPRIAN. ep. 14. 29. 38.

2) C. 2. X. de concess. præb. C. un. de sed. vac. in 6.

ab aliis
nominato
epi-
scopus
instituit,
qui est
collator
ordina-
rius.

II. EPISCOPUS neque omnes parochias libere confert, quum in pluribus sequenda sit *nominatio patronorum*. Nonnullas capitulum; quasdam monachi vel monachæ conferunt. Sed quæ conferuntur a personis, nullam jurisdictionem spirituales habentibus, veluti a virginibus religiosis & ab equitibus Joanniticis, his impertit episcopus *institutionem* suam; quæ vocatur *auctoritabilis*, quia per eam provisi potestatem nanciscuntur prædicandi & sacramenta administrandi. Vicarius generalis sine mandato speciali conferre nequit¹. Sede vacante capitulum collationes *necessarias*, veluti institutionem hominis a patrono nominati, suscipere potest². *Liberæ* autem successoribus, ut ceteri fructus, reservandæ essent³. Sed haud ita pridem capitula, ut papam occupent, omnia beneficia vacua, quæ non ad regem spectant, conferenda sibi sumserunt. De cetero beneficiorum collationes in *fructibus* censeri cœperunt, oblivioni dato veterum instituto, qui eas pro oneribus habuere, conscientiam collatoris obligantibus; & quidem ita in fructibus censentur, ut sint bonæ fidei possessoris⁴. Personæ istæ, quæ jus conferendi vel proprio jure habent, vel nomine collegii exercent, appellantur *collatores ordinarii*.

1) C. ult. de off. vicar. in 6.

2) C. 14. X. de major. & obed.

3) C. illa decret. X. ne sed. vac.

4) Vid. Gloss. c. 14. X. de major. & obed.

si cessat,
collatio

III. QUIBUS cessantibus, collatio est superioris, ne ecclesia lugeat. Cessare autem

intelliguntur, qui intra semestre a die scientiæ non conferunt¹. Si superior rursus cessat, hoc jus ad ejus superiorem, & sic per gradus ab episcopo ad Metropolitanum, tum ad primum, denique ad papam devolvitur: unde *jus devolutionis* audit².

devolvitur ad superiorem.

- 1) C. 21. X. de conc. præb. 2) C. 3. X. de negl. sup.

IV. AT vero etiamsi non cessent, sequioribus tamen temporibus perversa sedit sententia, papæ ex plenitudine potestatis competere collationem omnium beneficiorum non vacantium solum, sed & non vacantium, antequam vacent. Equidem concilio Lateranensi III. an. 1179. beneficiorum non vacantium provisiones inhibentur, quum sint veluti dispositiones de hereditate viventium & alienæ mortis captationes¹. Sed tam arguta est curia Romana, ut papam supra canones esse præcipiat². Duo autem, beneficia nondum vacantia conferendi, modi sunt excogitati, *expectativus* scilicet & *reservativus*.

Papa sibi arrogat collationem vacantium beneficiorum.

- 1) C. 2. X. de concess. præb.

- 2) C. 4. §. licet eod. & ibi glossa.

V. EXPECTATIVA est certa spes præbendæ v. gr. in certa ecclesia cathedrali, quandocumque vacaverit, obtinendæ a papa clerico facta. Quod quibus gradibus invaluerit, ostendit THOMASSINUS¹. Principio papa clericos, Roma venientes, vel meritis graves, solum commendavit prælatis: quibus quum gratificarentur prælati semel atque iterum, quadam religione insita; commendatio-

per expectantias,

nes frequentabantur & nonnumquam susque deque habebantur. Unde preces abierunt in mandata: *monitoriis* enim (sic primas literas adpellabant) jungebantur *præceptoræ*, quas excipiebant *executoriales*, quibus delegato iudici imperatum, ut collatorem ordinarium vi adigeret ad conferendam homini Romamisso præbendam a papa concessam, aut, illo tergiverfante, ipse conferret, quæ coactio sæpe in *excommunicationem* defuit. Atque tam indignis modis papa inde a sæculo XII. collatorum ordinariorum jus subvertit.

1) *disc. part. 4. l. 2. c. 10.*

& reser-
vationes.

VI. RESERVATIO proprie loquendo est declaratio pontificis, qua proficitur, se huic vel illi Ecclesiæ provisurum, si quando vacaverit, simulque capitulo electionem, vel collatori collationem interdicat. A reservationibus specialibus facilis transitus fuit ad generales, ut Joannes XXII. incunte sæculo XIV. primam cancellariæ suæ regulam scriberet omnium per Christianum orbem cathedralium reservationem^r.

1) THOMASS. *ibid. c. II.*

quæ in
Francia
abolitæ,

VII. OMNEM modum excefferunt ista *cancellaria Romana* inventa tempore schismatis Avenionensis, insaniensibus utriusque partis pontificibus, præsertim Bonifacio IX. cujus tempora incidunt in finem sæculi XIV^r. Obicem his vitiis posuere concilia Pisanum, Constantiense & Basileense, permissis dumtaxat *expectantiis*, quas vocarunt *mandata apo-*

stolica. Hoc jus migravit in pragmaticam Bituricensem², & inde in concordatum³, quibus nomine reservationum omnes collationes anticipatæ intelliguntur: donec concilium Tridentinum⁴ omnes una ex Ecclesia proscriberet, abolitibus omnibus *mandatis & expectantiis* etiam ad academias & summa tribunalia, indultorum, seu quocunque nomine & obtentu, datis vel dandis; prohibitis etiam reservationibus mentalibus & generatim omnibus ad beneficia non vacanti nominationibus. Hinc ea pars concordati, quæ ad mandata apostolica pertinet, non amplius in usu est.

1) THEODORICUS de NIEM l. ii. c. 7. 8. 9.

2) *tit. 2. de elect.* 3) *tit. 3. de reserv. subl.*

4) *Sess. 24. Ref. c. 9.*

VIII. PRAGMATICA Bituricensis cum restrictione. *Britanniam nostram & Provinciam*, quæ nondum regno insertæ erant, haud affecit; unde nec concordatum ad has provincias extendi potuit. Quum *Britannia* an. 1532. regno adiceretur, ejus provinciæ Episcopi non amplius reservationi pontificis locum esse crediderunt, qui quotannis semestria providit beneficia, stilo cancellariæ Romanæ recepto¹. Sed Henricus II. Innocentio X. gratificaturus, an. 1549. publico edicto partitionem collationis per semestrem spatium inter pontificem & Episcopos confirmavit: quo jure etiamnum vivunt in *Britannia nostra*². In *Provincia* concordatum viget, sic tamen, ut a prolegato Avenionensi, qui propior est, petantur provisiones beneficiorum, quæ Papa confert. Interim

hæ duæ provinciæ vocantur *terra obedientiæ*. In reliqua Francia, ad quam *concordatum* proprie pertinet, jus *præventionis* inter Papam & ordinarium & a momento vacantiae obtinet, ita ut provisiones priores posterioribus derogent stentque: quod moribus magis, quam lege aliqua, invaluit.

1) *Reg. 9.* 2) *Conf. ord. l. 1. tit. 11. §. 12.*

nisi benefi-
cium
vacet in
curia Ro-
mana.

IX. CONCILIUM Basileense ¹ exceperat reservationes in *corpore juris* expressas, quas usus restrinxit ad *vacantiam in curia*: quod jam Innocentii III. temporibus observatum legimus ². Papa igitur beneficia, quorum titulares vel in curia, vel duorum dierum itinere a curia decedunt, solus confert ³. Idem jus cardinali legato a latere & vicelegato Avenionensi ⁴, ita ut in ista legatione tres concurrant collatores, ordinarius, legatus & Papa, inter quos jus *præventionis* obtinet.

1) *Sess. 12. decret. de elect.* 2) *C. 23 X de accus.*

3) *C. 2. X. de præb. in 6. extravag. ad regim. & execr.*

4) *C. 1. de off. leg. in 6.*

C A P. XVI.

DE JURE PATRONATUS.

I.

Nomina-
tio vel est
ex jure
commu-
ni, vel ex
privile-
gio.

COLLATOR sæpe in conferendo beneficio adstringitur ad nominationem alterius; quod ubi fit, provisio, non *collatio* audit, sed *institutio*. Jus nominandi vel præsentandi vel ex jure communi descendit, ut *patronatus*; vel

ex privilegio, ut nominationes gradum & indultum habentium, item nominationes regis Francorum aliorumque principum.

II. JUS patronatus præcipue locum habet in parochiis ruralibus, sacellis & minorum collegiatarum præbendis. Pleraque enim hujus generis beneficia originem debent oratoriis, quæ magnates & alii opulenti homines in prædiis suis in usum domesticorum & vasallorum suorum exstruxere. Quibus Episcopus unum vel plures submisit clericos, qui sacrum facerent, quive a dominis expetebantur, ne quos alere tenerentur, qui iis displicerent¹. Postea quum essent Episcopi, qui hunc morem contemnerent, & domini, qui jure suo abuterentur, & Ecclesiam in servitutem redigere tentarent; canonum auxilio opus fuit².

Juris
commu-
nis est jus
patrona-
tus.
Hujus
origo.

1) THOMASS. *disc. part. 1. l. 2. c. 7.*

2) *Concil. Aurel. 4. c. 7. 1. Tolet. 4. c. 2. Wormat. c. 49. C. 4. X. de jur. patr. Conc. Trid. sess. 25. c. 9.*

III. PATRONUS est, qui Ecclesiam fundavit vel dotavit: quod idoneis documentis, aut quadragenaria possessione, tribus præsentationibus roborata, probandum. Jus patronatus transit ad hæredes & quoscunque successores, quippe prædiis affixum¹. Si prædium est ecclesiasticum, patronatus est ecclesiasticus; si profanum, laicus, licet per accidens clericus eum possideat, veluti patrimonii partem. Sequitur alienationem prædii, cujus accessorium est; sed separatim vendi nequit, quippe jus spirituale². Est indi-

quis sit
patronus

visibile nec inter plures heredes spargendum: sed heredes aut conjunctim aut alternatim nominant, quorum suffragia si discrepant, præferendus est a pluribus nominatus, vel pluribus excellens dotibus ³. Suffragia autem per stirpes feruntur; non per capita. Hoc exercet, qui prædium *possidet*, licet *dominium* in lite versetur ⁴.

1) C. 7. X. de jur. patr. 2) C. 16. eod.

3) C. 3. eod. 4) C. 7. c. 19. eod.

quis &
quando
sit nomi-
mandus?

IV. PATRONO laico IV. menses indulgentur ad nominandum ¹. Sed in Normannia aliisque provinciis VI. ² Ecclesiastico ubique VI. qui tamen variare nequit, suoque jure defunctus est, si unum præsentavit, licet ab ordinario indignus reputetur; quia in patrono ecclesiastico præsumitur canonum peritia ³. In laico ignorantia excusatur, qui si præsentavit indignum, alium, immo duos præsentare conjunctim & ordinario electionem permittere potest ⁴. Nec in Francia Papa laicum prævenire, nec ordinarius laico invito personas præsentatas permutare potest, quia hoc ipso per indirectum læderetur dominium prædii, cujus accessorium patronatus est. His commodis ecclesiasticus patronus haud fruitur. Si patronus intra tempus præstitutum non nominat, jure suo pro eo tempore excidit, quod ad ordinarium devolvitur. Patronus, etiam si clericus, quantumcumque idoneus, semetipsum præsentare non potest, filium potest ⁵.

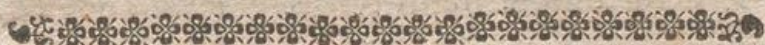
1) C. un. de jur. patr. in 6. 2) Consuet. Norm. art. 70.

3) C. 24. X. de jur. patr. 4) C. 29. eod. 5) C. 26. eod.

V. PATRONUS habet jus protegendⁱ Ecclesiam, invigilatque commodis ejus¹. Ecclesiasticus rationes ab administratoribus exigere potest: laicus vero episcopum monet, si bonorum dilapidatio metuitur. Habet etiam honores præcipuos, ut primus sit in processione, primus suffiatur, aqua benedicta adspargatur, ad eucharistiam accedat, & si ad inopiam vergit, ab Ecclesia illi *modeste* succurratur². Jus Patronatus, ut ceteræ servitutes, amittitur *interitu rei*, cui inhæret, si Ecclesia forte excisa, si beneficium extinctum; *renunciatione vel* cessione Ecclesiæ facta; *non-usu*, si ordinarius est in possessione libere conferendi: *crimine*, quod in re feudali *felonia* audiret, ut, si parochum occidisset³; *hæresi*, quæ est crimen læsæ majestatis divinæ. Sed hæc quidem exercitium tantum suspendit in patrono laico, quod ipse vel heredes ejus recuperant, simulatque cum Ecclesia catholica in gratiam redeunt.

1) C. 16. q. 7. c. 31. 2) C. 25. X. eod. 16. q. 7. c. 30.

3) C. 12. X. de pœn.

C A P. X V I I.

DE HIS, QUI LAUREA ACADEMICA SUNT INSIGNITI.

I.

JUS horum hominum nititur decretis *con-* Gradua-
liti Basileensis. Doctores Parisienses atque tis ob sin-
 aliarum academiæ magistri, qui utilissimam gularia
 Ecclesiæ in componendo schismate Avenionen- merita
 si operam navaverant, summa in conciliis ea

de re habitis auctoritate conspicui, quum de reformanda Ecclesia ageretur, inter ceteras corruptelas accusarunt summam cum pontificis, tum ordinariorum in conferendis beneficiis incuriam, dum suis quisque consanguineis vel domesticis, licet nullo literarum cultu tinctis, velificaretur, postularuntque, ut ratio haberetur eorum, qui omnem vitam, magno Ecclesiæ & reipublicæ bono, in literis degerent, hisque, si habiles essent ad ministerium, aditus ad beneficia ecclesiastica præ ceteris aperiretur¹.

1) *Rebus. præf. in rubr. Conc. de coll.*

tertia
pars be-
neficio-
rum de-
betur,

etiam
Francia.

II. QUA de causa concilio Basileensi² statutum est, ut tertia pars omnium beneficiorum iis, qui in academiis privilegiatis lauream impetrassent, addiceretur, idque tanto studio, ut collationes aliis factæ pro irritis habendæ essent. Iis enim temporibus *gradus academici* doctrinæ & singularis dexteritatis insigne reputabantur. Migravit hoc jus ex concilio in *pragmaticam* Bituricensē², ulterius eo detortum, ut hujus tertiæ, *graduatis* debitæ, duæ tertiæ darentur membris academiarum³: cui post adjectum, ut academia ipsa nominaret, quos prælatos vellet. Hi igitur *graduati nominati*, ceteri *graduati simplices* adpellantur. Eadem *pragmatica* collatoribus omnibus & patronis ecclesiasticis injunxit, ut exactum omnium beneficiorum, quæ conferre possunt, catalogum conficerent, ut secundum hujus seriem tertium quodque beneficium *graduatis* curate conferretur. *Concordatum*, jure ipso conservato, seriem catalogi, quippe minus tu-

tam & incommodam, sustulit, & graduatis cuncta beneficia quatuor anni mensibus vacantia attribuenda esse censuit⁴: quo jure etiamnum vivimus.

1) Sess. 31. decret. de coll. 1. 12. concil. 1. p. 605.

2) tit. de coll. §. 9. 3) ib. §. 22. 23. 4) tit. 11. de coll.

III. GRADUS illi, qui homini suffragantur ad beneficium obtinendum, sunt gradus *magistri* seu *doctoris* in qualibet facultate, & gradus *baccalaurei* in tribus superioribus. Baccalaureus autem seu *Licentiatus* perfectus doctori æquiparatur. Sed quum jam ex eo tempore gradus profunderentur indignis, statutum est, ut candidati certum tempus in studiis ultra grammaticam, incipientes a logica, transigerent. Et theologiæ quidem doctorem X. juris civilis aut canonici, itemque medicinæ doctorem VII. Magistrum artium V. Baccalaureum VI. Juris vel medicinæ V. annos studiis insudasse oportet, exceptis nobilibus, quibus III. anni sufficiunt. Oportet eum præterea esse tonsum seu in ordine, bonis moribus, aliisque dotibus, quas jus commune requirit, instructum, proque natura beneficii sæcularem vel regularem. Unde laurea medica prope modum exaruit, quum nemo fere clericorum arti medicæ litet.

qui sint
gradus?

IV. GRADUATUS, jure suo usus, quemlibet collatorem ordinarium aut patronum ecclesiasticum, nec unum solum, sed & plures compellare potest, quibus exhibet acta, ad statum, studia laureamque ac nominatio-

quomodo
graduati be-
neficia
petant?

nem impetratam pertinentia, sollicitationemque quotannis in jejunio quadragesimali repetit, prodito nomine & cognomine¹. Quo facto a collatore petere potest cuncta beneficia, mensibus *graduatorum* vacantia, qui sunt *Januarius, Aprilis, Julius & October*. Et *Januarius* quidem ac *Julius* sunt menses *rigidiores*, quibus nemo prætereundus, sed singuli pro tempore nominationis, vel, si plures eodem tempore nominati, pro ordine graduum & facultatum, sunt providendi, ut theologia jurisprudentiæ, doctor baccalaureo, baccalaureus magistro artium præferatur. Aprilis autem & October sunt menses *gratiæ*, quibus collatores etiam ex *graduatis simplicibus* providere possunt, cui volunt. Omnis generis beneficia cadunt in *graduatos*, exceptis consistorialibus, electivis, dignitatibus cathedralium & quæ *patrioni laici* conferunt. Jus eorum locum habet dumtaxat, si beneficium *morte* vacuum fiat. Papa eos prævenire potest, & si sex menses cessant a tempore vacantia, ordinarius libere confert.

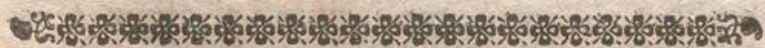
1) *Concord. iii. 14. 15. 16.*

non accu-
mulanda.

V. NE tamen hoc jus ansam præbeat accumulandis beneficiis, sancitum est, *graduatum, si repletus* est, novum beneficium petere non posse. Censetur autem *repletus*, si beneficio gaudet annui proventus CC. aureorum, qui CCCC. libris æquiparantur: quod intelligendum de *seculari*; nam *regularis* vel minimo repletus censetur, quippe paupertatem professus¹. In *repletionem* sola spectatur possessio,

sio, & pro beneficio censetur etiam pensio ob resignationem vel ipsum beneficium resignatum, quod intuitu *gradus* acquisitum fuit; de quo in provisionum literis mentio facienda. Si ad curam animarum admoventur, æque ac ceteri ab episcopo examinandi sunt ob summam laurearum & testimoniorum in academiis impetrandorum facilitatem. Itaque concilii Basileensis sapientissima, si illa tempora spectes, instituta hodie inutilia propemodum sunt ad *dignam* beneficiorum *collationem*. Nam & jus *graduatorum* infinitarum litium mater est, & qui omnium ardentissime ad gradus anhelant, nec sæpe satis docti, nec satis pii sunt. Britannia nostra hoc jus, ut reliqua pragmaticæ, ignorat. Concilium Tridentinum cum ceteris expectantiis² id aboleverat; paulo post tamen restitutum³.

- 1) *Edict. 1606. art. 30.* 2) *Seff. 14. Ref. c. 19.*
3) *Seff. 25. c. 9.*

C A P. X V I I I.

DE INDULTU, REGALIA, CETERISQUE REGIS FRANCIAE
NOMINATIONIBUS.

I.

SUNT & aliæ nominationes per modum expectantiarum Franciæ propriæ. Quum enim Papæ expectantias sibi arrogassent, ceserunt eas nonnumquam regibus, ut hi ministros suos clericos providere possent. Sic pontifices Avenionenses sæpe regi, nonnumquam

Origo
indulti.

Q

reginæ ac regiis liberis, *indulserunt*, ut ministros suos nominarent ad beneficia olim vacantia: quod negotium nihil aliud fuit, quam *cessio expectantiarum*. Unde derivandum est *indultum* officialium senatus Parisiensis, cujus vestigia apparent *an.* 1303. in actis Bonifacii VIII. & Philippi pulchri; complementum autem in Bulla Eugenii IV. *an.* 1434. data. Quod, quum exolevisset, a Paulo III. 1538. restitutum est, cujus bulla est regula hodierna¹, licet omnes *reservationes*² abolitæ sint, & concilium Tridentinum *indultum*, de quo sermo, nominatim³ abrogaverit, licet⁴ restituere videatur.

1) *Mem. du Clergé* par. 2. tit. 9.

2) *in Pragmar. tit. 3. & Concord. tit. 8.*

3) *Seff. 14. c. 19.* 4) *Seff. 25. c. 5.*

quid indultum?

II. EST autem *indultum* nihil aliud, quam jus a pontifice regi comiter datum, quo cuilibet collatori consiliarium vel alium senatus Parisiensis ministrum nominat, cui beneficium necessario est conferendum. Minister ille semel tantum providetur, & collator semel tantum oneratur, vel, si non moritur, ut sunt universitates, semel, quoad rex vivit. Si minister est *clericus*, quod tempore concessi indulti solemne fuit, ipse nominari potest. Si *laicus*, aliam personam habilem laudat, a rege nominandam. Quumque beneficia sint vel *regularia* vel *secularia*; ad illa semper aliæ personæ & quidem *religiosi* nominandi fuere: quod nonnumquam collusionibus ansam dedit. Hinc Clemens IX. *an.* 1668. permisit, ut be-

beneficia regularia possiderent ceu *commendas*, eosque demum *repletos* esse censuit, qui quotannis DC. libras meterent, quum antea CC. contenti agerent.

III. SIMULATQUE regia literæ indulti indices collatori traditæ sunt, collator vinc-
tus est, & *indultarius* intra sex menses benefici-
um petere, nec a pontifice præveniri potest, ex
quo petiit. Præfertur etiam graduatis, quum
indultum ad ejusdem generis beneficia exten-
datur. Si collator tergiversatur, adeundi sunt
executores mandati apostolici, videlicet Abbas
S. Magalorii h. e. Parisiensis archiepiscopus, &
abbas S. Victoris seu cancellarius universitatis.

quam
utile f

IV. HABET rex etiam alia jura nomi-
nandi ad beneficia recta via, scilicet jus *auspicati*
ingressus in regnum, quo ad regni gubernacu-
la admotus primam, quæ in singulis cathedra-
libus vacat, præbendam libere conferre potest:
jus *præstiti juramenti fidelitatis*, quo præben-
dam primam vacantem, quam novus Episco-
pus conferre potest, ipse confert. Quæ jura
tuetur sanctius consilium¹.

nomina-
tiones re-
gis Fran-
ciæ pro-
pria.

1) Mem. du Clergé part. 2. tit. 8. declar. 1612. & 1646.

V. HABET denique jus *regalia*, quod
hodie ad beneficiorum collationem est restri-
ctum, quum olim extenderetur ad omnes va-
cantis episcopatus fructus, quos rex suos fe-
cit, ut dominus fructus feudi, donec feudum
renovatum & laudemium præstitum. Et quum
ex communi canonum interpretum sententia

Jus rega-
liæ, olim
in fructi-
bus va-
cantium
episcopa-
tum
percipi-
endis po-
situm.

collatio in fructu censeatur, regalia etiam ad *collationes beneficiorum* extensa est. Sed jam pridem rex regalia intuitu fructuum uti desit, quos Ludovicus IX. & Carolus V. sacello Parisiensi attribuit; Ludovicus autem XIII. an. 1641. postquam eorum loco huic sacello abbatiam Nicasii Rhemensem dedisset, publico edicto novis episcopis se daturam promisit, sed an. 1644. sibi appropriavit, licet hodie rex eos plerumque novo donet Episcopo¹.

1) *Mem. du Clergé part. 2. tit. 6. n. 24.*

hodie re-
stringitur
ad bene-
ficia va-
cante se-
de confe-
renda,

VI. JUS regalæ itaque in sola *beneficiorum*, quæ Episcopo deberentur, dispositione consistit; sed tamen omnis generis beneficia, si *curas* exceperis, complectitur, miris modis extensum a senatu Parisiensi, qui solus est harum causarum judex competens. Sufficit beneficium vacare de facto, aut de jure, h. e. titulum vel non possidere, vel possessorem non esse titulum. Regalia enim, quod aiunt, non admittit fictionem¹. Rex accipit in ipsius gratiam factas resignationes & pensiones assignat, a curia tamen Romana adprobandas. Prævenit etiam *patronum ecclesiasticum*, & ipse a nemine prævenitur, nec instar ordinarii collatoris solum, sed instar Papæ agit: quoniam, ut aiunt, non habet superiorem. Sed maxime ampliari cœpit, quum novissime per totum regnum obtinere debere asseveratum est.

1) *Louet. R. 47. junct. Brod.*

per to-
tum re-
gnum.

VII. OLIM enim distinguendum erat inter Ecclesias *subjectas* & non *subjectas*. Sed

advocati regii regaliā venditarunt pro jure regni inalienabili & impræscriptibili, cui comitum Tolosæ aliorumque Parium renunciationes nocere non possent^r. Anno 1608. senatus Parisiensis in causâ Ecclesiæ Bellovacensis sententiam tulit, qua asseritur, regaliā per totum regnum patere. Episcopi Septimanienses sanctius consilium adierunt, & causâ per LX. annos & amplius disceptata est. Denique an. 1673. Ludovicus XIV. litem decidit, regaliāque in omnibus locis valere edixit. Huic sententiæ quum clerus universus an. 1682. congregatus precibus obviam iret, alio edicto rex declaravit, quomodo in posterum jure suo uti vellet. Nam quum antea, quia rex plenam collationem sibi arrogavit, beneficiati per literas regias non solum *præbendarum*, theologi, pœnitentarii & dignitum capitularium, quæ vel jurisdictionem vel animarum curam annexam habent, veluti archidiaconatum & decanatum, possessiones arriperent, nec facile esset ad intelligendum, quomodo rex missionem & spiritualem auctoritatem his donare posset, licet semper & ipsis Ludovici S. temporibus ea consuetudo prævaluerit; hoc edicto rex voluit, ut, quos beneficiis, *jurisdictionem* aut *spiritualem functionem* annexam habentibus, providisset, ii vel a vicariis capituli generalibus, vel a novo Episcopo, si jam inauguratus est, post examen rigorosum, quo succumbentes veluti inhabiles & indigni rejici possunt, assensum & missionem canonicam impetrarent. Præterea declaravit, usurum se vi regaliæ jure Episcopi, ad eum mo-

dum, quo Episcopus eo usurus esset, non quo uti deberet, secuturumque cujusque Ecclesiæ consuetudinem in partitis inter Episcopum & capitulum collationibus. His modis adstrictum jus regalæ ut toto regno reciperetur denique adsentus est clerus, exceptis tamen episcopatibus, qui titulo onerosa exemptionem sibi compararunt, & datis regi certis domaniis vel aliis terris onus illud redemerunt. Perdurat autem jus regalæ quousque novellus Episcopus literas *absentatorias* (*main-levée*) a camera rationum impetraverit, quod fit, quum formulam jurisjurandi regi præstiti homologandam offert: quæ literæ post regiis præfectis in provincia significandæ sunt. De nominationibus ad episcopatus & abbatias, quæ regi per concordatum competunt, jam dictum est. Atque hæ sunt illæ personæ, quæ more hodierno jus ad beneficium dare possunt.

1) *Louet, R. 58.*

C A P. XIX.

DE QUALITATIBUS AD OBTINENDA BENEFICIA NECES- SARIIS.

I.

Ad beneficia ad-
mittun-
tur

1. regula-
res ad re-
gularia,

BENEFICIUM non nisi personis *habilibus* est conferendum. Si adhuc primario spectaretur officium, ob quod datur beneficium,abilitas illa facile æstimari posset ex iis, quæ *Part. I.* diximus. Sed postquam beneficiales causæ in judicium deduci cœperunt; habili-

tas restricta est ad *qualitates externas*, quæ iudici facile probari possunt. Oportet igitur pro natura beneficiorum vel *secularem* esse, vel *regularem*. Regulares, etiam si clerici, etiam si presbyteri, ad beneficia *secularia* haud vocantur, si episcopatus exceperis, qui eos ob eminentiam perfecti sacerdotii e monachatu eximunt¹. Vicissim *seculares*, etiam si clerici vel presbyteri, non possunt possidere beneficia *regularia*, quæ originetenus sunt officia monastica². Oportet enim esse regularem, & quidem ejusdem ordinis, ejusdemque monasterii, nisi hoc cum aliis in unam congregationem coierit: aliquibus tamen casibus exceptis. Nam & provisiones iis dantur, qui ad professionem anhelant, modo intra annum faciant; & translationes ex ordine in ordinem, ex monasterio in monasterium fieri possunt, consentientibus tamen quorum interest, religioso scilicet & utroque monasterio. Quas exceptiones haud improbare videtur Concilium Tridentinum³.

1) C. 5. de prabend. in 6.

2) C. 22. X. de elect. 3) sess. 14. c. 10. 11.

II. SUNT & beneficia *sacerdotalia*, quæ solis presbyteris conferenda, & quidem vel *lege*, vel *fundatione*. In his posterioribus, qualia sunt *facella sacerdotalia* aliaque similia, lex foundationis ad literam observatur, exclusis omnibus, qui non sunt presbyteri. In prioribus, qualia sunt parochiæ, decanatus, prioratus & abbatia regulares, aliaque similia, sufficit provisum intra annum quietæ possessio-

2. secular-
res ad sa-
cularia.

3. qui
sunt
in sacris
ad sacer-
dotalia.

4. qui in
minori-
bus ad re-
liqua.

nis ordinari¹. In ceteris beneficiis, ut sunt præbendæ, sacella, prioratus simplices, commendæ, usus sequendus est, quo alia non aliis, quam qui in sacris sunt, alia clericis simplicibus conferuntur: unde tot clerici vel simplici tonsura acquiescunt, vel in subdiaconi gradu subsistunt. Ordines autem singuli, ac ipsa tonsura, per literas probandi sunt, quum nemo præsumatur ab infimo per omnes gradus ad superiorem adscendisse. Singuli, inquam, gradus probandi sunt, ut appareat, promotionem non factam esse per saltum.

1) C. 1. X. de ætat. & qual. præf.

ætat. legi-
tima.

III. RATIONE ætatis ad beneficia sacerdotalia XXV. ad ea, quæ dantur iis, qui in sacris sunt, XXII. ad regularia XVI. anni requiruntur, quibus religiosa professio fieri potest. Beneficiorum simplicis tonsuræ regula firma non suppetit. Ex mente concilii² XIV. requiruntur anni², qua ætate cives Romani a tutela liberabantur. In Francia sequimur veterem cancellariæ Romanæ regulam³, secundum quam ad præbendas cathedralium XIV. ad collegiatus X. anni requiruntur; ad simplices autem prioratus & capellas nonnumquam VII. anni suffragantur⁴. Quod institutum obtentu *melioris educationis* hujusmodi puerorum in seminariis vel collegiis incrustant. Abbatia commendataria plerumque presbyteris, aliquando clericis conferuntur simplicibus, ut regula nulla firma sit.

1) Trid. sess. 23. Ref. c. 6.

2) C. 3. X. de æt. & qual. præf. 3) Reg. 18. Pauli III.

4) Louet E. 1. Le Prêtre cent. part. 2. c. 74.

IV. IRREGULARITATES omnes, de quibus dictum, quum de ordinationibus ageremus, aditum præcludunt ad beneficia. Inde inhabiles sunt spurii, mutilati, vel alio notabili corporis defectu laborantes, bigami, milites, carnifices, obærat. Crimina non attenduntur, nisi sint *publica*, quæ in iudicium deduci possent, aut *ecclesiastica*, quæ privationem beneficii involvunt. Irregularitas ignorantiae infertur ex defectu laureæ academicæ, i. e. ut nomineris ad episcopatum, doctor vel licentiatus theologiæ aut utriusque juris; ut ad parochiam in civitate vel in oppido nomineris, magister artium esto, vel alium gradum, post triennium theologiæ vel juri impensum, habeto¹. Ad cetera beneficia gradibus non opus est. Sed & *graduati* ab ordinariis, antequam provideantur, examinandi sunt, quos, si manifestos idiotas deprehenderint, repellere possunt.

Qui a beneficiis
excluduntur
absolute.

1) Concordat. de elect. tit. 5. tit. 19.

V. SUNT & alia, quæ hominem speciatim ad beneficia inhabilem reddunt, veluti matrimonium, quod licet promotionem ad minores ordines non impediat, beneficiorum collationem tamen impedit, etiam si simpliciter tonsis cedant, quia compertum est, clericos conjugatos dissipare bona Ecclesiæ¹. Ex pari ratione filius, utut legitimus, patri in beneficio succedere nequit, ne beneficia reddantur hereditaria². Peregrinus, qui non callet linguam vulgi, inhabilis est ad beneficium cum cura animarum conjunctum³: quod jure no-

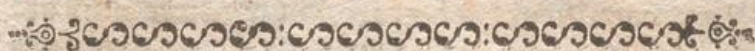
qui secundum
quid?

stro ad omnes peregrinos intuitu omnis generis beneficiorum extensum est ⁴.

1) C. 5. X. de cler. conjug. 2) C. 2. 3. X. de fil. presb.

3) Reg. 20. cancell. Innoc. X.

4) Ed. Carol. VII. an. 1431. Statut. Blesens. art. 14.

C A P. XX.

DE RESIGNATIONIBUS ET DEVOLUTIONIBUS.

I.

Beneficia
resignari
possunt;

BENEFICIUM conferri nequit, nisi vacet: vacat autem vel morte, vel *resignatione*, vel *devolutione*. Datur enim beneficium ad dies vitæ, quo *titulatus* invitus, nisi ex causa criminis, privari nequit: resignare tamen, h. e. sponte id collatori refutare, & collator resignationem vel admittere, vel denegare potest, & beneficiarium cogere, ut in officio permaneat, si id e re Ecclesiæ esse arbitretur. Idque veterum instituto ¹. Qui beneficium pure resignavit, ei collator aliud conferre, & si duo simul renuntiant, alterum in alterius locum transferre potest, quod est fundamentum *permutationum* ², quibus Ecclesiæ utilitas proposita esse debet, si v. gr. episcopus persuasus, parochum meliorem operam navaturum in alia parochia ³. Ad ipsos autem nullum inde emolumentum redundare debet, pactionesque ea de re initæ pro simoniaciis habentur ⁴.

1) THOMASS. part. 4. l. 2. c. 17. 2) C. 1. X. de renunt.

3) C. 3. X. de rer. permut. 4) C. 7. eod.

II. SED recentiores canonum interpretes contendunt papam hanc simoniæ speciem, quæ tantum juris sit ecclesiastici, remittere posse. Hinc admittunt pactiones non solum in permutandis, sed etiam in resignandis beneficiis in *favorem tertii* h. e. ut alii conferatur beneficium, quod absque eo non resignatum intelligeretur¹. Nondum CC. anni sunt, ex quo moribus hoc prope invaluit²: quod etiamnum ita frequentatur, ut vulgo beneficia habeantur veluti in patrimonio, quæ pro lubitu in alios transferri possint, & in quæ agnatis plus juris, quam aliis.

- 1) *Gloss. in c. 4 de pact. verbo illicita, & in c. 12. de off. deleg. v. dimittere.* 2) THOMASS. *ib. n. 15.*

III. IN tanta igitur resignandi facilitate omnibus modis impediabantur vacantia per mortem. Nam qui viribus se destitui animadverterent, nihil prius habuere, quam ut, dum spirarent, resignarent, sæpe etiam in ultimis. Huic dolo obviam ivit cancellaria Romana¹, qua sancitum, ut, si quis infirmus resignasset, & intra *viceſimum* exspirasset, provisio nulla, & beneficium morte vacuum reputaretur. Sed solemne est hanc regulam infringere, quam e Francia exulare certum. Interim prohibitum est, ne mortes beneficiariorum, ne cadavera celentur, quod grave crimen reputatur².

- 1) *Reg. 19. Innoc. X. de infirmis.*

- 2) *Ordin. 1539. § 10, § 4. & c. declar. 1617.*

IV. ALIUS impediendi vacantiam per mortem modus fuit, quo quis salvo beneficio

sed male
in favo-
rem ter-
tii ex pa-
cto resi-
gnantur.

quum
hoc mo-
do impe-
diantur
vacantiæ.

quod sit
etiam alio
modo.

resignat, & resignatario *acta provisionis* procurat sub conditione; ut secretum teneat usque ad decessum resignantis. Cui medetur Cancellaria¹ faciendo, resignationes nullas esse, nisi publicentur, & nisi resignatarius Romæ provissus intra semestre, domi intra menstruum spatium, possessionem arripiat. Alias si resignans in *possessione* moritur, beneficium morte vacuum censetur. Si vivit post semestre, resignatarius eum ejicere potest intra triennium: nam post triennium novum titulum nactus videtur. *ex decreto de pacificis, an. 1646.*

1) *Regul. 36. de publicandis.*

cautela
resignan-
sium.

V. NOVISSIMIS temporibus favor resignantis prævaluit, quem ejici nolunt. Unde novæ regulæ: procurationem ad resignandum faciendam coram notario specialiter conceptam; impuberes ad resignandum inhabiles esse; procurationem, nisi resignatio sequatur intra annum, nullam esse, quippe præsumtive revocatam; revocari posse integra. Aper- tus est etiam regressus ad beneficia resignata tribus casibus¹. Primus est recuperatæ valetudinis, vetuti si quis in periculoso morbo metu mortis & cum tacita regrediendi conditione resignasset. Alter est minoris ætatis, veluti si quis minor XXV. annis invito patre vel tutore inductus est ad resignandum². Tertius est defectus adimpletæ cujusvis conditionis: quo ipso resignationes faciem civilium contractuum induerunt. Concilium Tridentinum³ omnes cujuscumque generis regressus, & quid-

quid in beneficiis hæreditatem sapit, ex præscripto veterum canonum prohibuit, decuitque horum sanctitatem corruptelis recentiorum esse præferendam.

1) Louet B. 13. Le Pretre cent. 1. c. 88.

2) Louet B. 7. 3) Sess. 25. Ref. c. 7.

VI. VACANTIA per devolutionem incidit, quoties collator providit personam indignam. Non enim variare, ac digniorem personam eligere potest, sed jure suo ista vice cadit. Hoc non confundendum est cum jure devolutionis ob negligentiam, de quo cap. 14. licet utrumque eandem habeat originem. Eodem pertinet inhabilitas post collationem superveniens: nam si titulus, postquam canonice provisus est, incidit in quamdam irregularitatem, aut crimen committit, quod privationem beneficii involvit, beneficium per devolutionem vacare dicitur. Et tamen hoc casu ordinarius providere potest, æque ac si beneficium vel morte vel dimissione simplice vacasset. Licet devolutio sit ex causis, quibus beneficium ipso jure vacat; titulus tamen resignare potest, donec devolutarius compareat possessionemque significet. Id solum dispicitur, ut ecclesia quocumque modo liberetur a possessore indigno¹. Ceterum devolutarii persona odiosa est, quum sæpius studio proprii commodi, quam pietate, excitetur. Unde provisioni ejus causa devolutionis specialis inferenda; possessio intra annum arripienda; trimestri post actio intentanda; cautio præstanda in ingressu, & beneficium non nisi post sententiam percipiendum².

quid sit
devolutio?

1) *Brod. in Louet. B. 10.*2) *Ed. 1637. decl. 1646. stat. Bles. art. 46.*

CAP. XXI.
DE FORMA PROVISIONUM.

I.

Provisio-
nes sunt
diploma-
ta collato-
rum.

FORMA *provisionum* generatim est diploma collatoris, quo indicat, se conferre huic vel illi hoc vel illud beneficium, hoc vel illo modo vacuum. Dirigitur autem vel ad ipsum *provisum*, vel ad eos, a quibus recipiendus est vel in possessionem mittendus. Si collatio libera est, collator ordinarius semper proprio motu, perspecta hominis dignitate & probitate, conferre censetur, nec mentio fit petitionis vel intercessionis, quæ disciplinæ adversaretur, cujus *externam speciem* servare laboramus. Si collatio est coacta, & vel nominationi patroni, vel laureæ *graduati* debita; hoc exprimendum est. Sed tamen ordinarius hanc quoque personam ante collationem satis explorasse supponitur.

& papæ,
quæ vel
motu
proprio

vel ad in-
stantiam.

II. PAPA suas quoque provisiones *quasi motu proprio* edit; edit tamen & alias imploratus, in quibus non piget exprimere, beneficium fuisse petatum & a papa concessum. Inter has multum interest. Posteriores enim referuntur ad petitionem, quibus papa dat, quod petitur, & sub iisdem dat conditionibus. Quare in petitione exprimendus est modus vacandi cum omnibus impedimentis, veluti si po-

stulans jam beneficium possideat: alias enim libellus sub & obreptionis argueretur. A prioribus autem hæc omnia abesse possunt, quum papa harum rerum omnium notitiam perfectam habere, & plenam gratiam facere velle præsumatur¹. Sed quum satis constet, papam tales provisiones æque ac ceteras sine causæ cognitione edere, & clausulam *motu proprio* stilo curiæ acceptam ferendam esse; in Francia hujus generis provisiones rejiciuntur, admissis solis posterioribus, quæ saltem ad certas regulas adstrictæ sunt.

1) C. 25. de præb. in 6.

III. POSTQUAM provisiones pontificum per resignationes in favorem tertii, per pensiones & præventiones in omni beneficiorum genere frequentissimæ factæ sunt; literæ pontificiæ in pergamento conscriptæ, & sigillo plumbeo munitæ, quas *bullas* vocant, sumtuosæ nimis in tenuioribus beneficiis videbantur, quorum possessionem simplicibus *signaturis*, quæ *bullarum compendia* sunt, muniti adpetere instituiamus, ita ut bullæ propriæ manserint episcopatum, abbatiarum, aliorumque beneficiorum, quibus quis sit caput certi corporis ecclesiastici: non quod necessariae sint, sed quod curiales Romani has provisiones alia forma expediri nolunt.

vel bullis
vel simplice
signature
expediuntur.

IV. QUUM autem *signatura* in se contineat omnia, quæ in bullis deprehendimus, ejus formam explicabimus. Est autem *signatura curia Romana* nihil aliud, quam libellus

Quid sit
signatura?

supplex pontificis responsione stipatus. Potior ergo hujus diplomatis pars est libellus, quo genus vacantiae, conditio implorantis, qualitas beneficii & impedimenta exprimuntur. Expresso vero vacantiae genere, v. gr. resignatione; caute sub conditione subjiciuntur & reliqua, mortis scilicet & devolutionis, cum clausula generali *aut alio quovis modo*: quia contingere potest, ut die, quo libellus scriptus, resignans vel decesserit, vel in calum devolutionis inciderit ¹. Inter qualitates implorantis ea exprimuntur, quae sunt necessariae & ad *confirmandam* gratiam faciunt, ordines scilicet & laurea. Impedimenta, quae *obstantias* vocant, sunt ea omnia, quae ad *dimovendam* gratiam facere possent, ut irregularitates, licet jam tum remissae, & inprimis beneficia, si quibus jam gaudet implorans. Quum enim beneficiorum pluralitas sit contra canones, pontifex, ut dispenset, admonendus est. Exprimenda est etiam beneficii qualitas saecularis, regularis, simplex, conventualis, cum vel sine cura animarum, inprimis autem aestimatio annui proventus. Sed hodie vera aestimatio tantum indicatur eorum beneficiorum, de quibus debentur *annata*, & quorum veteres aestimationes, quae pro veris habentur, continentur in libris camerae apostolicae. Cetera beneficia omnia non censentur excedere aestimationem XXIV. aureorum h. e. 2400. solidorum monetae Francicae: neque alio numero summa proventuum efferri solet. Ad calcem libelli subjicitur responsio, quae proprie *signatura* audit, & consistit in verbis: *Concessum*,

ut petitur, in præsentia domini nostri papæ manu prælati, præsidis signaturæ, adscriptis. Hoc fere fit in expeditionibus quotidianis. In gratiis majoris momenti apparent verba, *fiat ut petitur*, seu *fiat motu proprio*, manu pontificis exarata, quibus appingit primam nominis sui baptismalis literam. Sequuntur plures clausulæ pro genio stili curiæ magis, quam cogitare, ad derogandum juri communi, si forte gratiam impediret. Omnium illustrissima est ea, qua papa episcopo diocæsano mandat executionem concessionis, addita vulgo conditione, si *precista* h.e. *impetrans dignus judicatus fuerit*, qua corrigi putant absurdum illud, quod multi deprehendunt in isto modo providendi, quo pontifex omnibus orantibus, absentibus, præsentibus, notis, ignotis, dignis & indignis indulget. Atque hæc quidem provisiones dicuntur expeditæ *in forma dignum*. Sed si *precista* Romam mittit vitæ morumque testimonium, provisio redit *in forma gratiosa* h.e. ut sine examine sit admittendus². Excipiuntur curæ, ob examen rigorosum, quod curatis subeundum injunxit concilium Tridentinum³. In infimo signaturæ loco manu *subdatarii* dies adscribitur, non quo signatura scripta, sed quo libellus Romam perlatus est, idque ex privilegio nationis Francicæ. Quod maximi momenti est in concessionibus, quæ fere nemini negantur, & jure præventionis nituntur: Sed in beneficiis consistorialibus hoc privilegium cessat, quorum bullis dies consistorii adscribitur. Porro dies ille conveniat necesse est cum *regula 3. de verosimili notitia*

h. e. ut a die mortis probabile sit notitiam ejus ad pontificem venire potuisse eo die, quo libellus Romam venit, idque sub pœna nullitatis. Eadem pœna locum habet, si comper- tum fuerit, ante mortem nuntium Romam dimissum fuisse, quod *cursum* vocant *ambitiosum*. Concursum plurium ejusdem diei provisionum ab eodem collatore profectarum viti- at omnes; sed si a diversis collatoribus pro- fectæ sunt, papa legato suo & ordinarius vi- cario suo generali potior habetur ac præfertur.

1) *Le Prêtre cent. 2. c. 73. Brod. ad Louet. B. 10.*

2) *Ord. 1629. n. 21. declar. 1646.* 3) *Seff. 24. c. 18.*

C A P. X X I I.

DE ADIPISCENDA POSSESSIONE
BENEFICIORUM ECCLE-
SIASTICORUM.

I.

Provisio-
nes indi-
gent visa,

SI provisio pontificis Franciam attigit, duo- rum hominum, qui nobis in curia Ro- mana sunt ab expeditionibus, scriptis testimo- niis comprobandum est, solemn- itate eam confectam esse. Si bulla continetur, bulla *fulminanda* h. e. ab episcopo vel eo, cui man- data executio, publicanda est. Eodem ritu obtinentur bullæ pro beneficiis consistoriali- bus, missis Romam de vita moribusque testi- monio, ab ordinario scripto. Si provisiones *in forma dignum* datæ sint sive in bullis, sive in signaturis; ante possessionem opus est *adpro-*

batione ordinarii, quæ visa vocatur. Ad quam obtinendam subeundum est examen, de qualitatibus personalibus ad officium necessariis, non de tituli validitate¹. Sed manifestum est, in hoc examine rejici non posse, nisi quorum indignitas & inhabilitas in judicio probari possit. Quod maxime abhorret a dignissimorum electione, antiquis canonibus præscripta.

1) *Statut. Bles. art. 12. 13. Melodun. art. 14.*

II. QUAEDE concilium Tridentinum præfer-
veterem electionem, saltem ratione *curarum*, tim curæ,
instauratum ivit, voluitque, ut darentur in
*concurso*¹, hoc est, ut, cura vacante, etiam
per resignationem, omnes, qui jus habent
providendi, immo & qui vellent, episcopo
nominarent personas habiles, qui die præsti-
tuto, adscitis tribus examinadoribus, ex his
eligeret dignissimum. Quod in Francia non
observatur². In *curis* tamen major rigor in-
ter nos viget, dum ii, qui ad possessionem
properant, antequam ab ordinario probati
sint, veluti *intrusi* jure suo excidunt.

1) *Seff. 25. Ref. c. 18.* 2) *Louet. P. 25.*

III. POSSESSIO arripitur per in- quo ritu
gressum in ecclesiam, ubi est titulus beneficii, possessio
occupando locum convenientem, veluti *stallum* arripia-
tum in choro vel sedem abbatialem. Si qui tur?
sunt, qui ingressum impediunt, sufficit por-
tam ecclesiæ manu tetigisse; si ne hoc quidem
sine periculo liceat, sufficit prospexisse *turrim*
tampanariam. Fieri hoc potest per *procura-*

*to*rem, sed mandato speciali instructum. Actus autem debet esse publicus, de quo conficiendum instrumentum coram notario & duobus testibus ¹. Nulla autem beneficii sine titulo legitima possessio, ut bonorum profanorum, quæ, si nemo repugnet, a primo occupante arripiuntur & præscriptione acquiruntur. Sufficit tamen titulus *apparens*, & sæpe possessio arripitur, titulo nondum comparente, quia in Francia creditur literis agentium Romanensium, quibus significant, provisiones signatas esse, licet in Franciam nondum delatæ sint ².

1) *Edict. 1550. §. 13.* 2) *Brod. in Louet. V. 2.*

quis ejus
effectus?

IV. POSSESSIO arrepta statim dat jus agendi ex interdicto, si turbetur; & *annalis possessio* dat jus in possessorio h. e. eum, qui per annum & diem possedit, porro possidere debere, donec in petitorio lis decisa sit: anno enim elapso, nullæ audiuntur amplius querelæ ¹. Huic fundamento innititur cancellaria Rom. Triennalis possessor amplius inquietari nequit, ne quidem in petitorio, quia triennalis præscriptio in materiis beneficialibus legitima est, ex decreto *de pacificis*, quod ex concilio Basileensi migravit in pragmaticam & concordatum, peperitque regulam ². Ut hos effectus habeat possessio, fundanda est in titulo saltem *colorato* h. e. sine vitio in oculos incurrente, & ab eo dato, qui est in potentia conferendi. Possessio autem debet esse *continuata* in eadem persona, quum non profit possessio antecessoris: debet esse *quieta*, ut

non interrupta sit judicialiter per litis contestationem, nisi forte adversarius vi majore ab agendo retentus est.

1) Reg. 35. de annali possessore.

2) 36. de triennali possessore. Pragm. tit. 7.

C A P. X X I I I.

DE UTENDIS BONIS ECCLESIASTICIS,
ET DE REPARATIONIBUS.

I.

BONA ecclesiastica sunt res sacræ, quarum proprietatem nemo habet, administratæ a beneficiariis, qui propterea non proprietarii adpellantur, sed *titulati*. Equidem nostris moribus non nisi Deo rationem reddunt, & in foro humano habentur usufructuarii, qui per tempus ususfructus fructus suos faciunt, laudandi, si fundos sartos tectos servant, neque successoris usumfructum anticipant. At in foro conscientiæ bona ecclesiastica pristinam naturam non exuerunt, sed etiamnum sunt vota fidelium, pretium peccatorum, patrimonium pauperum ¹. Nec ecclesiasticis personis plus in ea juris, quam apostolis. Nam ad horum exemplum plus sibi arrogare non debent, quam ut ne propriis sumtibus serviant, si nolint, sed altari servientes ex altari lege veteri, ex evangelio, jure novo vivant, & ex præscripto domini, qui dixit: dignus est operator mercede sua ².

Beneficiarii sunt usufructuarii bonorum ecclesiasticorum.

1) Pomer. vita cont. l. 2. c. 9.

2) Luc. X. 7. 1. Cor. IX. XIII. 14.

quod iure
permitti-
tur

II. LICET igitur clerico, etiam patrimonium habenti, sumtibus ecclesiæ, si ei servit, vivere. Quod ad duo restringitur: ut serviat ecclesiæ; ut satis habeat, victum capere ex bonis ecclesiæ, h. e. ut necessariis contentus agat, præcipiente Paulo¹: Habentes victum & amictum, contentos esse convenit. Quicumque igitur ecclesiæ non servit, aut non utiliter servit, & tamen bonis ejus utitur fruitur, ille suam onerat conscientiam, etiam necessaria tantum, vel minus, sumeret. Et qui ecclesiæ utilem navat operam, plus tamen sumit, quam est necessarium, ut vel ipse luxu diffuat, vel divitias colligat, suosque locupletet cognatos, eum terribile manet iudicium; quod qui non metuit, illum ecclesiam fugere convenit, quum omnem Christiani hominis sensum ex animo amiserit.

1) 1. Tim. VI. 8.

si ser-
viunt ec-
clesiæ;

III. SERVITIUM, a beneficiario ecclesiæ præstandum, non solum in recitando privatim officio consistit, sed & ut totus sit in eo, quemadmodum aliorum hominum quisque artem colit, qua sustentatur. Si beneficium *simplex* est, sine functione & nulli loco affectum; pro viribus ingenii proque occasionum varietate precibus, literis, concionibus, catechismo, sacramentorum administrationi, infirmis visitandis, pauperibus adjuvandis, omnisque generis bonis operibus tempus omne transmittendum. Ipse vitam, si non tenuem, modestam tamen & frugalem agat, nec expensas vel natalibus suis vel pro-

ventuum opulentia, sed loco, quem tenet in ecclesia, & servitii necessitate metiatur, & reliquos redditus eleemosynis aliisque operibus caritatis, præsertim in loco, e quo proventus habet, impendat.

IV. SED ante omnia oneribus, quibus ferendis tenetur, satisfaciat. In his familiam ducit reparatio ædium. Quum enim in foro externo usufructuarius reputetur, ad reparationes vitalitias tenetur, quarum causa ecclesia hypothecam in omnibus ejus bonis a die arreptæ possessionis nanciscitur ¹. Diligentis patrisfamilias officium faciat; si tamen indiligenti successit, actio tantum adversus heredes ejus competit. Si ruinosa prædia sint instauranda, ultra tertiam proventuum non tenetur, quum duæ tertiæ ipsi ad faciendum officium censeantur necessariae. Idem dicendum dereparationibus ab antecessore neglectis, & a cujus heredibus rem servare non potest. Ut autem hæ appareant, beneficiarius simulatque in possessionem immittitur, auctoritate judicis per artis peritos omnia visitanda & exploranda curat, & designationem illam aservat ².

hinc tenentur
i. ad reparationes

- 1) *Mem. du Clergé part. 3. tit. 5. Le Prêtre cent. 1. c. 19.*
2) *Louet R. 50.*

V. REPARATIONES autem non solum ecclesiarum, sed & domuum, prædiorum, horreorum, omniumque, quæ a beneficio pendent, ædificiorum intelliguntur. In ecclesiis parochialibus partes distinguuntur.

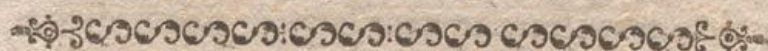
cum ecclesia-
rum, tum
reliquo-
rum ædi-
ficiorum.

Chori enim & suggestus reparatio suscipienda ab eo, qui decimis gaudet majoribus; ad cetera, nec non ad habitationem parochi, populus tenetur¹. In aliis locis decimatores sine partium distinctione tertiam pendunt; in aliis altera pars materiam, altera opifices supeditat: in quo cujusque loci consuetudo attendenda. Est autem episcopi, provinciam obeuntis, reparationes necessarias injungere, ad quas hominem censuris ecclesiasticis compellere potest². Interim in Francia regii praesides pariter his invigilare, & refractarios sequestratione proventuum ad eas adigere possunt³, quia rex protector est externae disciplinae.

1) Arrêt du Gr. Conf. 27. Nov. 1670.

2) Concil. Trid. sess. 7. c. 8. sess. 21. c. 7.

3) Stat. Aurel. art. 21. Bles. art. 52.

CAP. XXIV.
DE ALIIS BENEFICIORUM
ONERIBUS.

I.

s. ad decimas.

ALTERUM onus, cui beneficia generatim obnoxia, sunt decimæ a clero regi pendendæ, de quibus dictum, & his annexum donum gratuitum, cum sumtibus, in conventum cleri generalem faciendis. Hæc tria conjunctim & fere ab iisdem exactoribus leguntur, licet ad dona gratuita in diocesis alii collectores constitui possint¹.

1) Mem. du Clergé part. 6. § 7.

II. EPISCOPIS in ecclesias diœcesium quatuor vetera jura attributa legimus, *synodaticum*, *visitationem*, *quartam mortuorum* & *auxilium moderatum*¹. Et *synodaticum* quidem, quod & *cathedraticum* vel *centenarium* audit, inde ab exeunte sæculo VI. obtinuit² duobus solidis aureis æstimatum³. Est autem annua pensio, in argumentum subjectionis & ob honorem cathedræ solvenda. Olim episcopo visitanti solvebatur; hodie parochi pensionem ipsi ad synodos deferunt: in pluribus tamen diœcesibus prorsus exolevit. *Visitatio* seu *procuratio*, medio sæculo VII. invalescens⁴, involvit hospitium victumque episcopo visitanti a parocho præbendum. Sed quum episcopi immodico familiarum & equorum grege ecclesias onerarent, concilio Lateranensi an. 1179. statutum est: *ut archiepiscopi, parœcias visitantes, numerum LX. vel L. Episcopi numerum XX. vel XXX. Cardinales XXV. cœctio- num (jumentorum) haud excedant, nec cum canibus venatoris & avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, querere videantur, nec sumtuosas epulas querant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste ac competenter illis fuerit ministratum*⁵. Nonnumquam, quod etiam in Francia in pluribus sit diœcesibus, hoc onus pecunia redimitur. Sed Concil. Trid. id reduxit ad specierum præstationem, restrinxitque ad loca, in quibus consuetudine inolevit, monitis episcopis, ut moderate eo uterentur. Archidiaconi & decani, quibus competit jus visitandi, habent etiam jus procurationem exigendi; sed

Jura epi-
scopo-
rum in
benefi-
ciis,

1. cathe-
draticum,

2. procu-
ratio.

comitatus eorum ad duos equos est restrictus ⁷.

3. quarta
mortua-
riorum.

4. auxi-
lium mo-
deratum

Quarta mortuorum seu legatorum ad pias causas, quæ in Francia exulat, nonnullibi tamen exigitur, nititur veteri partitione, qua episcopus quartam omnium reddituum ecclesiasticorum capiebat. *Moderatum auxilium*, quod episcopi olim a clero extra ordinem, si v. gr. iter ad concilium suscipiendum esset, petere poterant ⁸, juris formam induit, appellaturque *subsidium* seu *donum caritativum*: quod raro locum habet. Quod reliquum est, generali iurium episcopalium nomine, & in nonnullis diocesisibus cum decimis, colligitur.

1) THOMASS. p.4. l.4. c.31.

2) Concil. Braccar. c.2. an. 572.

3) C.16. X. de off. jud. ord.

4) Concil. Tolet. VII. c.4. an. 646.

5) C.6. X. de censib. 6) Sess.24. Ref. c.3.

7) Cap. eod. 8) C.6. §. prohibemus X. de cens.

5. depor-
tus.

III. SUNT autem alia nonnulla jura pinguiora, quæ toties locum habent, quoties beneficia vacant, scilicet *deportus*, *annate*, & *spolium* ³. *Deportus* est jus beneficii vel vacantis, vel litigiosi, vel non deserviti, si v. gr. *curatus* non est presbyter, redditus colligendi & suos faciendi; competitque vel episcopo vel prout usus fert, archidiacono, & nonnullibi totum annum, licet vacantia brevior fuerit, complectitur, quod ubi fit, proprie *annata* est. Qui hoc jure fruitur, quod in Normannia & in aliis provinciis Francicis viget, ei curandum, ut servitium beneficio annexum obeatur.

1) THOMASS. p.4. l.4. c.32. &c.

IV. PONTIFICEM nonnumquam ^{6. annu-}
episcopis vel omnes fructus, vel primum an-^{12.}
num omnium beneficiorum, quæ intra certum
tempus v. c. intra biennium in diœcesi vaca-
rent ¹, ad æs ecclesiarum alienum diluendum,
indulſiſſe legimus ². Atque hæ sunt origines
annatarum, quibus Joannes XXII. univerſam
eccleſiam obnoxiam reddidit, quaſve Bonifacius
IX. & ſchiſma Avenionenſe perpetuavit ³. Ba-
ſileenſe concilium ⁴ *annatas* damnavit, ejuſque
decretum inſertum eſt in noſtram pragmati-
cam ⁵. Sed ſubſtituere tamen, licet ad benefi-
cia conſiſtorialia reductæ. In aliis regnis ex-
tenduntur ad omnis generis beneficia, etiam
miniſimi proventus. Non tamen verum anni
proventum, ſed æſtimationem veteris cancel-
lariæ Romanæ involvunt, ſolvendæ ante expe-
ditionem bullarum, quia difficulter exigi poſ-
ſent poſt poſſeſſionem arreptam.

- 1) C. 32. X. de verb. ſign. 2) C. 10. de reſcript in 6.
C. 26. de præbend. in 6. Extrav. comm. c. 11.
3) RAYNALDUS ad an. 1399. n. 12.
4) Seſſ. 21. 22. 42. 5) tit. 9.

V. JUS SPOLII ortum eſt in mona-^{7. ſpo-}
ſteriis, ubi priorum & aliorum officialium ^{lium.}
clauſtralium peculia, quæ tolerabantur, ab eo-
rum obitu revertebantur ad abbatem ¹. Idem
jus Episcoporum ſibi arrogarunt in peculiis presby-
terorum & clericorum ², & pontifex in ſucceſ-
ſione Episcoporum, quorum ipſe ſolus here-
dem ſe jactitat legitimum ³. Utitur jure illo
pontifex in Italia & in Hiſpania; ſed relucta-
tur Francia, quæ inde a CCC. annis conſtituit,
ut legitimi cujuſque Episcoporum vel beneficiarii

heredes ab intestato succederent, nulla discriminis inter bona patrimonialia & beneficiorum proventus ratione habita ⁴:

- 1) *Concil. Salmur.* 1283. 21.
- 2) *Concil. Pictav.* 1280. C. ult. de off. ord. in 6.
- 3) *Concil. Const. Sess.* 39.
- 4) *Hist. Carol. V.* l. 1. c. 11. *Preuves des libertés Gall.* c. 22. n. 8. *Ord. Carol. VI.* ibid. n. 8. n. 9.

8. pecu-
lium.

VI. INTERIM veterum canonum præcepto bona morientis clerici Ecclesiæ adduntur, nisi patrimonium vel liberalitates in ipsum collatæ evidenter probatæ fuerint ¹. Reliquum enim Ecclesiæ donatum, vel ex proventu sacro repositum censetur. Atque hoc ipsum est, quod canones vocant *peculium clericorum*, qui instar erant filiorum familias ². De hoc peculio in favorem piarum causarum vel domesticorum olim; post promiscue testari potuerunt: denique agnatis ab intestato delata successio in odium *spolii* ³, quod summo rigore exactum offecit reparationibus. Heredes beneficiarii capiunt fructus totius anni emortualis, eosque cum successore dividunt. Sed quum mores naturam bonorum ecclesiasticorum non mutant, non video, quomodo vel beneficiarii, vel eorum heredes Deo rationem reddituri sint, si fructus beneficiorum, qui necessarium victum & onera excedunt, piis causis subtrahunt.

- 1) C. 12. q. 3. 4. 5.
- 2) *Conc. Later. III.* 1179. c. 15. THOMASS. p. 4. l. 4. c. 16. 17.
- 3) *Consuet. Paris.* art. 226.

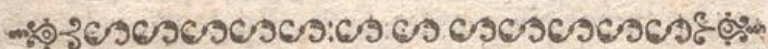
9. laicum
oblatum
alunt mo-

VII. MONASTERIIS certa onera sunt pecuniaria, ut hospitalitas & eleemosynæ,

quas pro modo facultatum, quum lege nulla teneantur, erogant¹. Antiquissimum jus rex habet, singulis monasteriis, quæ fundavit, imponendi *laicum religiosum vel oblatum*; quales plerumque sunt milites & militum præfecti mutilati: quorum plerique pensionem annuam maluere, quam in convictu monachorum degere². Quum Ludovicus XIV. Parisiis palatium *valetudinariorum* militum exstrueret, huic pensiones omnes *oblatorum*, quæ singulæ 150. libris æstimantur, transcripsit 3. Cui oneri subjectæ sunt omnes abbatia & prioratus, ad quos rex abbates & priores nominare potest, idque exigitur una cum decimis.

monasteria
in Fran-
cia.

- 1) GUIM. in Pragm. de annat. §. quod si eccles.
- 2) Conf. ord. l. 1. tit. 7. §. 18. seq. Louet. O. 7. Mem. du Clergé part. 3. tit. 4. c. 3.
- 3) Ord. 24. febr. 1670.

CAP. XXV. DE PENSIONIBUS.

I.

Beneficiorum redditus sæpe *pensionibus* alii solvendis minuuntur; quod pridem fieri cœptum, ejusque rei illustre habetur exemplum concilio Chalcedon¹. quo Bassiano & Stephano, qui de sede Ephesina contenderant, exclusis assignantur ducenteni solidi aurei quotannis ex episcopatu pendendi, qui sunt 1600. libræ, monetæ Francicæ². Ex quo apparent causæ pensionis assignandæ, scilicet, ut pax conserve-
tur, & ut ejectus de Ecclesia habeat, unde se

Pensiones
veteribus
haud in-
cognita,

exhibeat. Apparet etiam, successorem pensiones definire non posse, quum ei commendentur bona Ecclesiæ secundum canones administranda. Apparet porro, pensionem debere esse modicam, & ad necessitates pensionarii restrictam, quum Ephesino Episcopo, Asiæ Metropolitano, 200. solidos assignatos legimus. Suppetunt & alia vetera exempla pensionum; Episcopis vel senectute confectis, vel incurSIONE barbarorum dejectis, & clericis, ad agendam poenitentiam monasterio commendatis, datarum³.

1) *In concil. Chalced. act. 12. p. 705.*

2) *Hist. eccl. l. 28. n. 26.*

3) JO. DIAC. *vita S. Gregor. l. 3. c. 26. l. 4. c. 39.* GREGOR. 1. *ep. 43. 42. 2. ep. 53.*

trahun-
tur in ab-
usum.

II. PRESBYTERORUM & clericorum reditus principio erant pensiones, & postquam beneficia partita sunt, Episcopi infirmis pauperibusque tales assignarunt, quæ res inde a sæculo XII. corruptelis ansam dedit. Sæpe enim Episcopi cum titulato partiebantur præbendam vel curam, licet hic non serviret; sæpe in conferendo partem fructuum sibi reservarunt; sæpe beneficia locarunt, ut ipsi tantundem meterent, ac beneficiarius; qui vix spiritum ducens cum officium tum reparationes neglexit¹. His corruptelis medelam adhibuere canones, quibus causæ & quotæ pensionum determinatæ; pontifici earum creandarum vel admittendarum potestate reservata². Sed schisma Avenionense turbavit omnia. Cardinales quippe, quibus tot beneficiorum cumulus denique ruborem excussit, partem ea-

rum resignarunt, sed tanta pensione oneratam, ut titulatus esset instar conductoris ³. Pensiones assignatæ fuere hominibus aliunde locupletibus, qui nec serviebant, nec umquam serviverant, nec servituti erant Ecclesiæ: immo & laicis. Ultima lex est bulla Pauli IV.

1) THOMASS. p. 4. l. 4. c. 38. n. 4. seq.

2) Conc. Lat. III. 1179. c. 7.

3) Hist. Carol. V. l. 1. c. 11.

III. Ex hujus igitur constitutione a solo pontifice ex justis causis constitui possunt. Justæ causæ sunt, resignatio sive pura sive permutationis causâ; transactio inter duos litigantes & pacis conservatio. Sunt & causæ extraordinariæ, veluti singularia in Ecclesiam merita, & aliæ, ob quas Rex Franciæ, si quem ad majus beneficium nominat, pensiones sibi reservare solet assignandas. Ubi tamen semper supponendum, pensionarium sine his talem se exhibere non posse, qualem vel natales vel dignitas postulant. Paupertas enim suffragatur ad pensiones e bonis ecclesiasticis, tamquam patrimonio pauperum, percipiendas.

cui medetur Paulus IV.

IV. DETERMINATA pensionum quota est, & tertiam proventuum superare nequit; ubi tamen nulla sit partitio, sed nuda quantitatis assignatio. Nec plures pensiones uni injectæ eandem tertiam superare possunt. Nostro jure resignantes pensionem sibi reservare nequeunt e beneficio, quod obligat ad residentiam, nisi XV. annos servierint, vel adversa valetudine urgeantur ¹. Quod propter eos constitutum est, qui simulatque quietam

quota quæ sit?

possessionem nacti sunt, beneficium pro certa pensione resignarunt, ut novam ambire possent. Eodem jure titulatus in tantum onerari nequit, ut non quotannis CCC. libras salvas habeat. Unde tenuia beneficia pensionibus exempta sunt². Constitutionibus Pii V. & *proxim.* & Sixti V. *cum sacros.* pensionarii simplices, aliis beneficiis destituti, tondere & habitum clericalem induere, nec non minus officium S. Virginis recitare tenentur, ut sciant, clericos se esse, & Ecclesiae servire debere, a qua nutriuntur.

1) *Edict.* 1671. & 1679. 2) *Conc. Trid. sess. 24. c. 13.*

quomodo
consti-
tuantur?

V. PENSIO in collatione tantum & in literis provisionum constituitur: sed constituta per omnem vitam impetrantis perdurat, licet beneficium ad alium perveniat, & in hujus provisione nulla *pensionis* mentio. Resignans, si pensio per plures annos non solvitur, regressum petere potest in beneficium. Amittitur pensio iisdem modis, quibus beneficium; matrimonio scilicet, irregularitate, crimine. Redimi quoque potest pecunia, si pensionario non est instar tituli clericalis, & si bona fide sine pactione simoniaca assignata est. Pensio habet favorem alimentorum: si tamen beneficium, pensione oneratum, ad plures possessores pervenit, praesens possessor, moribus nostris, solvit tantum pensionem ultimi anni, quum ipse non habeat apochas antecessoris, & pensionarius sibi imputare debeat, quod pensionem *sequestratione fructuum* vel alio modo non exegerit. Aliter comparata sunt

sunt alia beneficiorum onera, quæ quisque fert pro rata temporis. Nihilominus decimator, purgata moræ suspicione, ab eo, qui morte vacans beneficium nactus est, duorum; & a resignatario trium annorum decimas exigere potest ¹.

1) per edict. Januar. 1599. art. 16.

C A P. X X V I.
D E C O M M E N D I S.

I.

ALIIUS modus attribuendi redditus beneficiorum iis, qui non sunt titulati, est *commendata*, quæ principio id erat, quod vocabulum latinum sonat, *custodia* scilicet seu *administratio vacantis Ecclesiæ*, dum titulum nancisceretur. Sic Longobardis Italiam vastantibus, quum Ecclesiæ sæpe desererentur & Episcopi e sedibus ejicerentur, GREGORIUS papa vicinis Episcopis vicinas Ecclesias, pastoribus destitutas aut dejectis Episcopis orbas, dum Episcopo cardinali seu titulato providerentur, *commendavit* ¹. Talis visitator seu *commendatarius* e proventu Ecclesiæ commendatæ non nisi necessaria & modicum laborum præmium tulit, reliquis fructibus ordinario servatis ². Nonnumquam dejecto Episcopo abbatia dabatur, ut vivere posset ³.

Commendata
olim necessaria

1) 1. ep. 76. 2. ep. 13 15. 35. hist. eccles. l. 35. n. 17.

2) Id. ep. 35. 3) Id. ep. 38. 39.

II. SUB regibus nostris Carolingicis tam perversus hujus juris usus invaluit, ut

trahuntur in ab-
usum,

S

monasteria non solum Episcopis & presbyteris, sed & laicis ac sæpe *militibus* profunderentur; ut sumtum bellicorum adversus Normannos partem ferre ac denique familias sustentare possent ¹. Repressa hac corruptela, Episcopi tamen quædam monasteria vel de facto vel pontificis consensu retinere cœperunt ², ut paullatim etiam prioratus, parochia & minima quæque beneficia *commendarentur*, immo & commendæ *multiplicarentur*, salvis canonibus. Sic inde a sæculo XII. ex quo terram sanctam amisimus, quum plures Episcopi titulos suos haberent *in partibus infidelium*, pontifices his alios in Francia & in Italia Episcopatus, e quibus sustentarentur, *commendarunt*. Auctæ sunt commendæ inde a Clementis V. temporibus, & in secessu Avenionensi prope in infinitum ³. Nam & curia pontificia, cui reditus ex Italia intercepti erant, beneficiis Francicis indigebat, & regi Francorum, talia postulanti ab inquilino papa, durum videbatur obluctari. Monachi & canonici regulares, pristinae disciplinæ desertores, a communione recedentes, bona dissipare, & abbates, satraparum more, pauperum & monachorum patrimonium luxu perdere. Hinc cardinales & prælati rogarunt, ut ipsis monasteria illa corrigenda ac instauranda commendarentur. Sed compertum fuit, non correctioni monasteriorum, sed reditibus illos malos corvos inhiasse. Monasteria enim, his egregiis correctoribus commendata,

In pejus ruere ac retro sublapsa referri.

NAM eorum avaritia religiosi nihil re-

liquit, unde Deo cultum, peregrinantibus hospitium, pauperibus stipem præstarent. Ecclesiæ ornamentis spoliata, ædificia in ruinam prona, disciplina superioris absentia quam laxissima, cellulæ monachorum raro habitata, plurimæ habitatore destituta, egregiam illam correctionem alta voce proclamabant⁴. Durante schismate malum illud subinde majora incrementa sumsit, nec ulla ætas plures *commendas* vidit. Nec eæ amplius *ad tempus* dabantur, sed *in perpetuum* usumfructum, de quo nemini ratio reddita. Quæ corruptela tam altas radices egit, ut nec ultimo concilio Lateranensi⁵, nec concordato, nec edictis regiis 1571. 1617. quibus cautum, ne abbatia aliis quam regularibus darentur, coerceri potuerit.

1) THOMASSIN. p.3. l.2. c.43. 44.

2) *Id.* p.4. l.2. c.62. GREGOR. VII. l.7. ep.7. 8. l.9. ep.29. Conc. Salmur. 1258. c.28. C.15. de elect. in 6.

3) THOMASS. p.4. l.2. c.63. Rayn. ad an. 1307. n.28. Extrav. comm. c.2. de præb.

4) DURAND. specul. p.2. tit.21.

5) Concil. Later. 1514. sess.9. p.220.

III. CONCILIUM Tridentinumⁱ qui corripitur? commendas in universum non damnavit, sed voluit saltem, ut monasteria commendata intus regerentur a regularibus sui ordinis; in posterum autem regularibus conferrentur, atque ex illo tempore superioribus ordinum restituerentur. Interim pro commendis militat, quod abbates regulares, exceptis paucis, qui strictissimam sequuntur observantiam, redditibus mo-

nafteriorum vix cautius utuntur, quam plurimi commendatores, & quod major fit eorum in abutendo licentia. Religiosi non reformati parum ædificant Ecclesiam, & si vel maxime exactissimam correctionem admitterent, vix sperandum, ut eorum tantus sit numerus, qui fuit eo tempore, quum Cluniacenses & Cistercienses instituerentur; ubi religiosi mendicantes, Jesuitæ, alique clerici regulares & tot sanctæ congregationes ignorabantur, quæ ultimis CCCC. annis Ecclesiæ utilissimam navarunt atque etiamnum navant operam. Quare non est dubitandum, Ecclesiam pro *temporum diversitate* aliter atque aliter de fructibus suis disponere; beneficia regularia collegiis, seminariis aliisque communitatibus applicare, & monasteria Episcopis, qui tenuem censum e diœcesi colligunt, vel presbyteris, qui utilem Ecclesiæ operam post Episcopum navant, *commendare* posse. Si qui sunt, qui commendis abuntur, proventum Ecclesiæ capientes, cui non serviunt, & præter necessitatem plures accumulantes; ii in districto iudicio Deo rationem reddendam esse meminerint.

1) *Sess. 15. Ref. c. 21.*

natura
com-
menda-
rum ho-
dierna.

IV. HAEC igitur conditio, hæc forma est commendarum moribus hodiernis. Papa solus commendat; sed Episcopatus ac virginum monasteria nec ipse commendare potest. Sunt tamen *cura regularium*, quæ presbyteris secularibus commendantur. Commendanda sunt solum beneficia *commendari solita*; quæ consuetudo infertur ex trinis collationibus con-

tinuis & quadragenaria possessione. Si vero commenda est *decretalis*, h. e. ad dies vitæ titulati; papa eam denegare potest, licet plures invicem successerint. Magno beneficio imputandum, si beneficium regulare commendat. Commendatarii partium est, onera ferre, reparationes suscipere, ornamenta suppeditare, eleemosynas erogare; cetero proventu libere utitur instar *titulati*. Immobilia immo nec mobilia pretiosa alienare potest. Fit collator beneficiorum, habetque locum & omnes honores titulati. Cavendum, ne sui causa vel publicus cultus, vel religiosorum numerus minuatur. Religiosi permanent sub *iurisdictione superiorum regularium*, habentque *priorem claustralem* vel alium superiorem regularem, interioris disciplinæ custodem.

CAP. XXVII.

DE BENEFICIORUM PLURALITATE.

I.

UT unum corpus naturali ratione duobus locis præsens esse nequit, ita unus clericus duabus Ecclesiis servire non potest; & in eadem Ecclesia inutile foret *plures* ministros instituire ad functiones, quibus *unus* par est. Equidem quo quisque servit utilius, eo pinguiora laboris præmia tulit ex præcepto Apostoli¹: sed in duobus Ecclesiis nemo *matricula* inferi aut *titulum* capere potuit². Post par-

Occasio
pluralita-
tis bene-
ficiorum,

tionem proventuum compertum est, quædam beneficia tam esse tenuia, ut non sufficerent alendo clerico, nec continuum servitium flagitarent. Ex quo fundamento uni plura attribui cœperunt beneficia, veluti canonicatus C. librarum & sacellum LX. librarum, ea conditione, ut quotannis, vel in eadem vel in vicina Ecclesia missæ V. & VI. celebrentur,

1) 1 Tim. V. 17.

2) Concil. Nicæn. c. 15. Antioch. c. 3. Chalced. c. 10. Emerit. c. 19. Tol. XVI. c. 5.

ejus ab-
usus,

II. IRRUENTE morum remissione hoc obtentu plura beneficia, locis remota, & cum animarum cura conjuncta; immo plures curæ, pluresque Episcopatus conjungi cœperunt, quum existimaretur, officio satisfieri, si alteri spartæ ornandæ præficeretur homo quantivis pretii, qui fructuum partem caperet¹. Mederi nitebatur huic malo concilium Lateran. 1179. quod collationem secundi beneficii irritam declaravit². Huic succenturiatur Lateranense 1216. quo decretum est, ut, si quis beneficium curatum habens aliud ejusdem speciei recipit, primum vacare censeatur, & si id conservare contendit, etiam secundo privetur³. Idem de dignitatibus seu personatibus sancitum, quorum duos in eadem Ecclesia nemo habere potest. Additur autem eodem: *Circa sublimes tamen & literatas personas, quæ majoribus sunt beneficiis honorandæ quum ratio postulaverit, per sedem apostolicam poterit dispensari*. Quo ipso tam lata dispensationibus fenestra aperta est, ut videantur esse juris communis, nec ordinariis, si quem clericum plura beneficia curata posside-

re comperissent, plus licuit, quam interrogare de forma dispensationis debita, & dispicere, ne animæ negligerentur. Quæ sanctio est Gregorii X. in concil. Lugdun⁴. Sed inventæ sunt fraudes, quibus hæc omnia superabantur, videlicet *uniones beneficiorum*, ad dies vitæ titulati, & *commende*, cum omnis generis titulis compatibiles, sic ut titulus unius episcopatus haberet sæpe duos vel tres alios, ut administrator seu commendatarius.

- 1) Concil. Paris. IV. an. 829. Concil. Claram. sub Urban. II. c. 12. c. 14. C. 5. X. de præb.
- 2) Cap. eod. c. 3. X. de Cler. non resid.
- 3) C. 28. X. de præb. 4) C. 3. de off. ord. in 6.

III. CONCILIUM Tridentinum principio prohibuit pluralitatem beneficiorum, curam animarum habentium, aut alias incompatibilium, remque reduxit ad decreta Innocentii III. & Gregorii X.¹. Post generatim pluralitati adversatur, & singulis singula beneficia conferenda statuit². Si unum non sufficit, jungi potest beneficium simplex, si tamen neutrum requirat residentiam. Hæc lex stringit omnis generis beneficia, sæcularia, regularia, immo & commendas. In Francia prohibita est pluralitas beneficiorum, animarum curam habentium³. Sed senatus consulta Parisiensia canonicatus quoque cum curis h. e. cum omnibus beneficiis residentiam postulantibus consistere non posse statuerunt⁴. Simplicium beneficiorum pluralitas permittitur & cujusque pudori relinquitur, quantum sibi necessarium existimare velit. In Germania pontifex permittit, ut unus plures Episcopatus possideat, quia Ec-

natura
hodierna.

pluralitas
benefi-
ciorum in

Germa-
nia quare
permiffa?

clesiæ interesse putant, principes Ecclesiasticos maximis proventibus latari, quo protestantibus pares esse queant.

- 1) *Seff. 7. c. 2.* 2) *Seff. 24. c. 17.* 3) *Stat. Bles. art. 11.*
4) *Mem. du Clergé part. 2. tit. 14. n. 15. tit. 15. per tot.*

C A P. XXVIII.
D E R E S I D E N T I A.

I.

Residen-
tia neces-
saria.

P R I M I S sæculis clerici omnes titulis suis, veluti cardinibus, fixi firmique inhærebant, quos deferere, vel in aliam diœcesin migrare sine Episcopi venia non poterant, nisi cum ipsi, tum Episcopi, qui eos recepissent, excommunicari vellent¹. Sed ex quo clerici ordinari cœperunt sine titulo, vagabundorum numerus mire excrevit. Deinde beneficiorum pluralitas necessario residentia neglectione involvit, & quæ avaritia beneficia multiplicavit, eadem servitium Ecclesiæ susque deque habuit, lucro unice dedita. Unde legimus Episcopos & clericos, multis beneficiis ornatos, procul Ecclesia omne ævum in aulis principum, vel quocumque aut negotiis aut voluptatibus suis traherentur, exegisse².

- 1) *Conc. Nicæn. c. 26. Chalced. 10. 20. Antioch. 3.*
LEO ep. 84. ad Nicen.

- 2) *PETRUS Bles. ep. 84.*

ex certis
caussis.

I I. F U E R E tamen justæ absentia causæ, ut, iter ad concilium, ad Episcopi consecrationem, ad Ecclesiæ dedicationem. Non-

nulli ex optimis in aulis degebant; Ecclesiarum, pauperum aliorumque afflictorum causam agentes; sed nec saepe, nec diu; & tanta vitae innocentia, ut satis appareret, quo spiritu ducerentur. Quia tamen saeculo IV. nonnulli hac libertate abusi sunt, concilio Antiocheno c. 11. statutum est, ne quis Episcopus sine venia collegarum, & Metropolitanorum imprimis, migraret ad aulam: & Sardicense¹ absentiam eorum, urgente necessitate, restrinxit ad tres menses, cunctisque Episcopis injunxit, ut observarent collegas, per dioceses eorum iter facientes, causamque itineris flagitarent, ut scire possent, num salvis conductibus eorum subscribere possent.

1) c. 7. 10. 11. 12.

III. TEMPORE expeditionum cruciatarum indulti sunt multis clericis fructus beneficiorum absentibus per plures annos¹. Indultum est etiam clericis, qui vel discendi vel docendi causa degebant in academiis. Indultum porro iis, qui in curia Romana litium causa vel provisionibus inhiantes commorabantur. Pessimi exempli denique fuit pontificum secessus Avenionensis, qui ejusdem criminis rei aliis facile privilegium perpetuum de non residendo dederunt, ut absentes tamquam praesentes fructus suos facere possent. Obtentui erat, eos, qui in curia pontificis agerent, Ecclesiae universali utiliorem operam navare, quam si loco beneficii adstringerentur. Quod ad se traxerunt Sacellani regii, & senatus supremi consilarii, qui reipublicae lita-

quæ admodum multiplicata, negligitur,

rent². Sed primis sæculis cum Ecclesia, tum respublica non infelicius regebatur absque huiusmodi dispensationibus. Et populus sine doctrina, clerus sine disciplina, vicia impunita, cultus publicus neglectus, Ecclesiæ sine ornamentis, ædificia sine reparationibus, pauperes denique destituti, satis proclamarunt, quantum interesset, clericos non residere.

1) C. 4. 12. X. de Cler. non resid.

2) Stat. Melodun. art. 7.

denuo
præcipi-
tur.

IV. HIS malis ut mederetur concilium Tridentinum¹, voluit, ne quis *episcopus* ultra bimestre aut trimestre spatium abesset e diocesi, extra casum *necessitatis, caritatis, obedientiæ*, & ob *evidens Ecclesiæ aut reipublicæ bonum*: ubi tamen scripta venia pontificis, aut Metropolitani aut primi suffraganei opus. Voluit porro, ut provideret, ne ex causa absentiae populus detrimentum caperet, ipseque saltem *adventum, jejunium quadragesimale & solemnes ferias* obiret in æde cathedrali; additque, secus facientes peccatum mortale committere, nec salva conscientia fructus absentiae capere posse, applicandos fabricæ Ecclesiæ & pauperibus loci. Eadem poena prælagitur *curatis & ceteris beneficiariis*, animarum curam habentibus, quibus injungitur, ne qua absint sine scripta episcopi venia, cui mandatur, ut vagabundos fructuum sequestratione, immo & privatione beneficiorum, adigat ad residentiam. Concinit *statutum Bles.*² licet non observetur per omnes apices. *Canonicis* injungitur³ sub poena dimidiæ fructuum, si primo anno; omni-

um fructuum, si secundo anno ultra tres menses abfuerint, nec alios, quam qui præsentes sunt, *distributionum quotidianarum* vult fieri participes. Sed in his sequenda sunt peculiariora capitulorum statuta, nisi juri communi repugnent⁴. Sunt enim, quæ exactam urgent residentiam; sunt, quæ præsentiam in officio, quoad quis in loco est, sedulam urgent, longioremque indulgent postea absentiam. Canonici inferioris chori homines & semipræbendarios, *capellanos, cantores*, vel quocumque alio nomine censeantur, ad cultum assiduum adstringunt, quia ipsorum stipendiis vivunt, & eorum vicibus funguntur⁵.

1) *Sess. 23. Ref. c. 1.* 2) *arz. 14. 15. 16.*

3) *Sess. 25. Ref. c. 12.* 4) *C. 1. de consuet. in 6.*

5) *Mem. du Clerg. p. 2. tit. 14.*

V. SIMPLICIA beneficia vocantur, quæ nec *curam animarum*, nec præsentiam in choro annexam habent, a residentia immunia, ut sunt *abbatiæ vel prioratus commendati & sacella*, in quibus certus numerus Missarum recitandus, quod etiam fieri potest per *procuratorem*. Interim & illa bono Ecclesiæ sunt instituta, nec quidquam nobis obligationem naturalem & divinam remittere potest, perficiendi promissa, dum servitio Ecclesiæ nos dedimus, ut ejus proventibus jure frui possimus.

quæ beneficia
sunt a residentia
immunia?

CAP. XXIX.
DE UNIONE BENEFICIORUM.

I.

Unionis
causae le-
gitimae.

BENEFICIA procedente tempore interire possunt, si vel Ecclesiae destruuntur, vel proventus dilapidantur. Si proventus permanet, æde corruente, quod ruri sæpe contigit, cultus in aliam Ecclesiam vicinam transferendus est. Si pars proventuum superat, quod plerumque fit, unitur alii cuidam titulo beneficiario¹. Uniri ergo beneficia possunt ex causa *necessitatis & utilitatis*². Si per hostium incursionem civitas ita desolata est, ut vel nulli, vel pauci Christiani supersint, Episcopatus ejus unitur vicino Episcopatu: quod Longobardorum temporibus sæpe factum in Italia³. Idem dicendum de parochiis, de quibus vetus regula, cœtum decem familiarum presbytero sufficere. *Utilitas* militat pro unione, si v. c. parochia non habet redditus, qui alendo presbytero sufficiant. Huic enim vel capella vel aliud simplex beneficium jungi⁴, & si præbendæ tenues sunt, numerus earum minui potest, ut superstites canonici lautius vivant. Atque hæ solæ causæ sunt legitimæ.

1) Concil. Trid. sess. 21. c. 9. 2) C. 33. X. de præb.

3) GREGOR. I. ep. 15. Hist. eccl. l. 3. n. 17.

4) C. 33. X. de præb.

& spuria.

II. MORIBUS corruptis arrisit novum genus unionum sine causa, quas *gratiosas* vocarunt, quando papa vel Episcopus be-

neficia conjunxit sine necessitate, ut Episcopi vel capituli redditus augerentur. Sed quum id in fraudem collatorum fieret, placuit uniones facere ad diem vitæ hujus vel illius cardinalis, cui papa hoc modo plura indulgit beneficia titulo *unionis*, quæ cum ejus vita exspirabat. Quas uniones concilium Trid.¹ sustulit, voluitque, ut perpetuæ, ultimis XL. annis factæ, examinarentur ab ordinariis, annon *subreptionis* vitio laborarent, neve in posterum sine causa legitima fierent: quo ipso uniones *gratiosa* sublatae sunt².

1) Sess. 7. c. 4. an. 1547. 2) Sess. 24. c. 7.

III. UNIONES legitimas etiam beneficiorum regularium Episcopus facere; per-^{quis} sonatus autem Episcopo inferiores non facere possunt¹. Si Episcopatus uniendi sunt, aut si beneficium mensæ episcopali adjiciendum, jure novo papæ auctoritate opus est; quod tamen sine Episcopi consensu facere nequit, neque in Francia id facile permetteretur. Præcedere debet causæ cognitio, citatis, quorum interest, parochianis, collatoribus, patronis; explorata locorum conditione, commodo & incommodo. Jam vero quum salus animarum semper præferatur, *cura* nulla supprimenda est, ut alteri curæ uniatur. Obsequendum est voluntati fundatoris². Non unienda sunt monasteria, quousque conventuales supersunt & observant regulam; non præbendæ, si sine iis cultus publicus cum pompa peragi nequit; non hospitalitati, non eleemosynis unio fraudi sit; nec diversarum diocesium beneficia unienda³.

- 1) C. 8. X. de excess. prel. Cl. ne in agro. de stat. monach. §. ad hæc.
- 2) Conc. Trid. sess. 24. c. 13.
- 3) Ibid. sess. 25. c. 8. sess. 14. c. 19.

quot mō-
dis unio
fiat?

IV. UNIO fit vel per *accessionem*, vel per *confusionem*, vel per *exaurationem*¹. Per *accessionem*, quod plerumque fit, si beneficium principale titulum conservat, & beneficium unitum ejus fit membrum & accessorium, in quo, si curam animarum habet, constituendus est vicarius perpetuus. Per *confusionem*, si ambobus titulis suppressis novus creatur. Per *exaurationem*, si ambo tituli subsistunt æqualiter & independenter, ita tamen, ut semper conjunctim uni & eidem personæ sint conferendi. Resolvitur unio ex causis contrariis, rebus ad pristinum statum revolutis.

- 1) Gloss. in c. 1. X. ne sed. vac.

CAP. XXX.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

I.

Hospita-
lia olim
episcopis
subjecta
eximun-
tur.

PRINCIPIO Episcopi partium fuit, pauperibus, infirmis, viduis, orphanis, peregrinis prospicere, quibus per diaconos partem oblationum, deductis, quæ clericis & fabricæ impendenda erant, erogavit. Postquam Ecclesiæ certos redditus nactæ sunt, quarta assignata est pauperibus, quibus, ut liberalius haberentur, domus religiose exstructæ sunt, quas *hospitalia* vocabimus, quasve rexerunt presby-

teri & diaconi, Episcopo rationem reddentes. Sequior ætas infinitas hujus generis domus tulit, multasque destructas, & plures instauratas vidit. Multæ privata devotione certi generis pauperibus & sub certis conditionibus exstructæ. Plures a religiosis vel virginibus hospitalariis possessæ, privilegio exemptionis gaudebant: unde Episcoporum potestas restricta est.

II. RELIGIOSI hospitalarii omnes sequuntur regulam Augustini, quia omnia hospitalia fuerunt a clericis gubernata, qui vel regulam generalem, vel specialem S. Antonii Viennensis sectantur, quæ præcipit curam infirmorum, qui laborarent morbo, quem *ignem S. Antonii* vocant, & qui quingentis abhinc annis maximam stragem edidit. Ceteri hospitalarii sunt equites ordinum militarium, veluti Joannitici & S. Lazari. Sunt & hospitalarii mendicantes, ut *fratres caritatis*, quorum congregatio, Granatæ coalita, confirmata est a pontifice an. 1572. quive omnes laici sunt, & quartum votum emittunt de *infirmis pauperibus succurrendis*.

gubernantur a religiosis, qui sectantur regulam Augustini.

III. ULTIMA quatuor sæcula gnauiter in emendandis religiosis domibus desudarunt. Nam plerique clerici administratione abusi erant ad *titulum* beneficiarium, nec fructuum rationem reddiderunt. Sic proventu dissipato ædificia in ruinam prona vix responderunt expectationi fundatorum. Unde concilium Viennense magna cleri ignominia vo-

post, a laicis,

luit, ne qua hospitalia clericis secularibus titulo beneficii darentur; sed ut eorum administratio viris laicis providis, bonis & idoneis crederetur, qui ad instar tutorum vel curatorum juramentum præstare, inventarium conficere, & ordinariis quotannis rationem reddere tenerentur¹, exceptis tamen hospitalibus ordinum militarium². Hoc decretum firmavit concilium Trident.³ & ordinariis gubernationem credidit hospitalium, cum potestate, redditus, certæ speciei pauperum, quos hodie ignoramus, veluti peregrinis & leprosis destinatos, ad alia pia opera adplicandi⁴.

1) Cl. 2. § *Ut autem de reliq. dom.*

2) Cl. eod. § *permissa.* 3) *Seff. 7. c. ult.*

4) *Seff. 28. c. 8. 9. seff. 25. c. 8.*

etiam in
Francia,

IV. JURA Franciæ nec clericis, nec nobilibus, nec militum ductoribus, sed mercatoribus aliisque civibus h. e. bonis patribus familiarum, rei gerendæ gnaris & œconomiae peritis, quive facile ad rationes reddendas adigi possunt, hospitalium administrationem deferunt¹, nominandis a fundatoribus, qui sunt vel civitates, vel magnates, vel privati homines. Si fundator ignoratur, rex fundator esse præsumitur, cujus tum *eleemosynarius* administratores nominat, qui ab exacto triennio liberantur & rationem reddunt nominantibus coram Episcopo, vel ejus delegato & regiis seu civitatis deputatis².

1) *Stat. Blef. art. 65.* 2) *Declar. 1639.*

ubi admi-
nistran-

V. HOSPITALIA igitur, quæ sunt beneficia, a trium generum hominibus reguntur,

tur, ministris, clericis & administratoribus. *Ministri* sunt famuli pauperum & infirmorum, qui his serviunt & succurrunt, sumtibus hospitalis. Nonnullibi hoc officium gratis præstatur, quod Parisiis alibique faciunt in publico Nosocomio *virgines religiosæ*: quorsum referri possunt *sores griseæ* seu *virgines caritatis*, quas VINCENTIUS quidam & quædam GRASIA an. 1635. collegerunt, ut infirmis vel in Nosocomiis vel domi servirent. *Clerici* pauperes docent, solantur, sacramentis beant; quorum stationes in antiquis hospitalibus sunt beneficia: sed in novis pro lubitu amoveri possunt, ut optimorum electioni semper locus sit. Denique *administratores* laici bonorum curam habent.

tur a triplicis generis hominibus.

VI. SED hi administratores, quia nec satis selecti, nec ad rationes reddendas diligenter evocati erant, bona illa, maxime in bellis intestinis religionis causa gestis, dilapidarunt. Unde an. 1606. rex edixit publicam omnium hospitalium reformationem, qua summus elemosynarius rationes exigere, residuumque in milites mutilatos impendi deberet: cui reigendæ camera caritatis Christiana instituta est. Quod quum parum successisse videret Ludovicus XIII. Cardinali Perronio an. 1612. idem negotii dedit, voluitque, ut ternis annis ratio redderetur, & residuum reparationibus vel aliis piis corporibus, impenderetur, instituta Parisiis camera reformationis hospitalium generalis, duce Perronio, cui assidebant quatuor libellorum supplicum magistri & quatuor sanctioris consilii assessores. Hæc camera a solo consilio

quibus ratio reddenda?

T

290 PARS II. Cap. XXX. *de relig. &c.*

sanctiori pependit, & per annos LX. substitit,
suppressa an. 1672. a Ludovico XIV. qui plura
de administratione hospitalium edicta prodidit,
quorum præcipuum est declaratio d. 12. Dec.
1698. Tantum de rebus
sacris.

INSTITUTIONUM
JURIS ECCLESIASTICI
PARS ULTIMA.

CAP. I.

DE JURISDICTIONE
ECCLESIASTICA.

I.

ABSOLUTA tractatione de personis

& rebus ecclesiasticis, quæ sunt juris ec-

clesiastici objectum; superest, ut de

ratione hujus juris exercendi, h. e. de judiciis

agamus. Jurisdictio Ecclesiæ proprie compe-

tens prorsus *spiritualis* est, innixa potestati

quam Christus dedit apostolis suis, dicendo:

Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.

Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos

in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, do-

centes eos servare omnia, quaecumque mandavi vo-

bis. Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus us-

*que ad consummationem sæculi*¹. Quibus etiam

dedit potestatem judicandi peccatores, dicen-

do: *Accipite Spiritum sanctum. Quorum remi-*

seritis peccata, remittuntur eis, & quorum reti-

*nueritis, retenta sunt*². Et: *si peccaverit in te*

frater tuus, vade & corripe eum inter te & inter

ipsum solum. Si autem te non audierit, adhibe te-

Jurisd.
ctio ec-
clesiastica
tota spiri-
tualis.

*cum adhuc unum vel duos testes. Si non audierit eos, dic ecclesiæ. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis: quacumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælo; & quacumque solveritis super terram, erunt soluta & in cælo*³. Hæc igitur potestas est Ecclesiæ propria, docendi, quæ Christus præcepit, sive credenda, sive agenda, & doctrinam ejus interpretandi, secus docentes aut eam aliqua ratione alterantes reprimendi; ad preces & institutionem fideles convocandi, pastores & publicos ministros iis dandi & indignos removendi, distinguendi peccatores absolvendos a pertinacibus, hosque ex ecclesia ejiciendi, clerum denique vel unius Ecclesiæ vel plures pastores, exercendi judicii causa, congregandi.

1) *Matth. XXVIII. 18. 19. 20.*

2) *Joh. XX. 22. 23.* 3) *Matth. XVIII. 15. sq.*

de-
tor-
quetur in
sæcula-
rem.

II. Jus illud resecandi a corpore Ecclesiæ eos, qui ex judicio ecclesiæ fratribus suis satisfacere tergiversantur, per obliquum ansam dedit jurisdictioni temporali. Apostoli enim prohibere Christianis lites agitare coram magistratibus infidelibus, volueruntque ut causas referrent ad arbitros Christianos¹. Tales ut plurimum electi sunt episcopi, qui hoc officio tanta fide functi sunt, ut postea, etiam si principes & magistratus Christiani fierent, nec amplius judicia eorum recusandi causa esset, plures Episcoporum arbitrio se mallent subiacere. Quod imperatores indulserunt, præcipientes, ut, qui ex consensu apud Episcopum litigare voluerint, non vetentur²; nec ab eo-

rum judiciis provocare liceat, & ut per judicium officia definitioni executio tribuatur³. Clericis quoque & monachis indulserunt, ut litis causa extra provinciam evocari non possent, sed in omni negotio civili & in delictis ecclesiasticis Episcopos judices haberent⁴.

1) 1. Cor. V. 12. *Constit. Apost. l. 2. c. 45.*

2) L. 7. C. de episc. aud. 3) l. 8. C. eod.

4) l. 29. C. eod. Nov. 33.

III. PRAETEREA quum plerique Episcoporum summa caritate & probitate laecerent, imperatores eos publico bono plurima negotia civilia voluere peragere, veluti in curatoribus furioso dandis¹; in rebus civitatum & metatorum exactione²; in visitandis carceribus³; in tuendis mancipiis, infantibus expositis aliisque personis miserabilibus⁴; in reprimendis aleatoribus⁵, & scenicis mulieribus⁶; ita tamen, ut in his omnibus rem ad pietatis & morum disciplinam christianam reducerent; *jurisdictionem autem coactivam* nullam exercerent.

volentibus Imperatoribus Christianis.

1) l. 27. C. de episc. aud. 2) l. 26. eod. 3) l. 22. & 23. eod. 4) l. 24. eod. 5) l. 25. 6) l. 33. eod.

IV. LEGES illae, quibus in clericorum controversiis causae cognitio ad Episcopum referenda, disciplinae ecclesiae conformes sunt. Clericis enim numquam licuit coram *judice laico* comparere, ordinemque suum veluti contemtui aliorum exponere. Non quod episcopi quærerent, quod agerent, quippe tot negotiis districti; nec quod laicis iudicibus inviderent; sed quod clericos omnino litigare agre

praesertim in causis clericorum

ferrent. Inde ¹ statutum est, ut clericus clericum conventurus rem deferat ad episcopum tamquam judicem, vel Episcopi judicio arbitros eligat; judices autem sæculares non adeat ². Quin ante ³ placuit, ut quisque Episcoporum, presbyterorum vel aliorum clericorum, derelicto judicio ecclesiastico, publicis judiciis contendit, etiamsi pro ipso prolata fuerit sententia, locum suum amittat: & hoc in *criminali* actione. In *civili*, perdat, quod evicit, si locum suum obtinere maluerit: siquidem inique de Ecclesiæ consortio judicat, qui de *judicio sæculari* poscit auxilium ⁴. Recentiores canones non districte prohibere implorationem judicis sæcularis; sed ne id fieret, insalutato Episcopo ⁵. Sequioribus temporibus jus illud subinde majora incrementa sumsit. Nam *an* 866. Nicolaus I. ad Bulgaros ⁶ rescripsit, eis nullum jus esse judicandi clericos. Quæ doctrina hausta est ex falsis decretalibus, quas habet Gratianus ⁷ passim, & ex falsis legibus, quæ codici Theodosiano adjectæ sunt ⁸. Denique concilium Lateranense III. laicis sub pœna excommunicationis prohibuit, ne clericum ad sua tribunalia pertraherent, cui privilegio ex mente Innocentii III. renunciare non possunt, quum non sit personale, sed publici juris, cui privatorum pacto derogari non possit ⁹.

1) Concil. Chalced. c. 9. 2) C. II. q. I. c. 46.

3) Concil. Carthag. III. 4) C. 43. *ibid.*

5) C. 4. & 11. *ibid.* Concil. Aurel. III. c. 32. IV. c. 20.

6) NIC ad consulta Bulgarorum c. 70. 83.

7) C. II. q. I. c. 14. 8) Lib. 16. tit. ult. & *ibi* Gotbofr.

9) C. 12. X. de foro compet. l. 38. de pactis.

V. IISDEM temporibus, sæculo scilicet XII. Ecclesiastici non solum prorsus exempti erant a jurisdictione sæculari; sed etiam in plurimis causis ipsi laicos judicabant: quod sensim invaluit. Collapso imperio Romano in novis regnis maxima semper episcoporum fuit auctoritas, præsertim apud Francos, qui reges semper habuere orthodoxos. Hi vero Episcopos de summis regni negotiis in consilium adhibuerunt, & in omni re clericorum auxilio indiguere, quippe qui traditionem formularum conservaverant, & propemodum soli literas pingere scirent. Renascentibus bonarum artium studiis clerici *juri Justiniano* tantumdem vel amplius operæ impenderunt, ac canonicis imbibendis, tanto successu, ut sæculo XIII. omnis generis lites causasque deciderent. Suscitati demum judices laici alta voce proclamant, Ecclesiam involasse jus regis. Quade re Petrus Cunerius, advocatus regius, & Petrus Bertrandi, Augustodunensis Episcopus, an. 1329. celebrem coram Philippo Valesio Vincennis disceptationem agitaverunt². Ibi Petrus Cunerius contendere, jurisdictionem Ecclesiæ esse mere spirituales, ac nequaquam ad causas sæculares extendendam, exhibitis LXVI. articulis, quibus clericos potestatis suæ terminos excedere statuit, quorum præcipuos hic exhibere juvat.

post etiam laicorum.

unde judices laici quere- iam ad regem deferunt 1329.

- 1) DURAND. de modo gener. Concil. tit. 70.
- 2) Libell. P. Bertrandi tom. 4. Biblioth. patrum.

VI. INCUSAVIT ergo Episcopos, quod privilegium clericale omnibus modis ex-

ejus articuli potiores.

tenderent, tractis ad sua fora caussis realibus vel mixtis, quibus clericus interveniret, eoque revocatis delinquentibus, qui se clericos dicerent, licet nec habitu, nec tonsura uterentur, ipsaque tonsura promiscue omnibus daretur, ut subjectorum suorum augerent numerum. Deinde, quod jurisdictionem in laicos sibi arrogarent vario obtentu, veluti jurisjurandi, si quod opponitur contractibus, quod sæpe fit; executionis testamenti ob legata ad pias causas, ex qua pendet obsequatio & inventarium; matrimoniorum & pactorum dotalium; tutelæ viduarum & orphanorum. Denique quod abuterentur excommunicatione, compellentes in caussis pecuniariis debitores ad solvendum sub pœna excommunicationis; injungentes sub pœna excommunicationis iudicibus laicis, ut excommunicatos cogerent ad petendam absolutionem; prohibentes, ne quid excommunicatis venderetur aut operæ locaretur; interdicto ferientes provincias; ubi iudices ipsis morem gerere detrectarent, & censuris ecclesiasticis jungentes multas pecuniarias.

responsio
episcopo-
rum.

VII. CONTRA Bertrandi Ecclesiasticos secularis jurisdictionis æque ac spiritualis compotes clamare, & ad singulos articulos respondere. Quorum nonnullos in abulum tractos inficiari noluit, quem clerus non probaret & emendatum iret. Sed maximam partem defendit, nixus moribus & possessione, itemque imperatorum & regum concessione expressa vel tacita, qui cleri industriam in administranda justitia elegissent; exhortatus regem, ne quid innovaret. Quod & factum est.

VIII. FUERE Ecclesiastici, qui his <sup>quæ epi-
facies ho-
dierna in
Francia.</sup> juribus sancte uterentur, veluti Ivo, presbyter & officialis Trecensis, qui tum vixit. Fuere autem plures, qui iisdem pessime abusi varios obtentus excogitarunt, quibus omnis generis lites ad suum forum traherent, litesque quam diutissime in eodem protraherent. Artes illæ increbuerunt in secessu pontificum Avenionensi & in diuturno illo schismate; quas concilia Constantiense, Basileense & Tridentinum ex parte represserunt: quæ singula suis locis reddemus. In Francia autem iudices regii & senatus longius progressi, in criminalibus introducere distinctionem inter *delictum commune* & *casum privilegiatum*; in civilibus per distinctionem inter *possessorium* & *petitorium*, præter omnes causas sæculares, magnam ecclesiasticarum partem ad sua tribunalia traxere. Parliamentum admisit *appellationem tamquam ab abusu*, quoties iudex ecclesiasticus vel potestatis terminos egressus, vel contra canones aut leges regni iudicasse insimulabatur. Hi limites jurisdictioni Ecclesiasticæ positi, statuto anno 1539. & superveniente consuetudine confirmati sunt, quibus cuncta conversa, sic, ut hodie Ecclesiastici in Francia habeant, quod de *privatione jurisdictionis* conquerantur.

IX. REDEO ad distinctionem jurisdictionis Ecclesiæ *propria* & *aliena*. Per se & proprie Ecclesia jus habet decidendi omnes quæstiones doctrinales, sive fidem, sive mo- <sup>partes ju-
risdictio-
nis eccle-
siæ pro-
pria.</sup> rum specteat regulam; jus præscribendi canones seu regulas disciplinares ad vitam interio-

rem directas; jus ab earum observatione certis de causis liberandi, easque, si salus Ecclesiæ id postulet, prorsus abrogandi; jus instituendi pastores & ministros, ad perficiendum opus domini ad finem sæculi, & ad hanc jurisdictionem exercendam; jus eosdem ministros, si id e re videtur, destituendi; jus corrigendi liberos suos, pœnitentiamque eis injungendi, sive in secreto loco peccata sua accusaverint, sive publice eorum convicti sint; jus denique membra corrupta h. e. immedicabiles peccatores, qui ceteros inficere possent, a suo corpore resecandi. Hæc sunt jura illa Ecclesiæ propria, quibus imperatorum paganorum temporibus gavisæ est, nec ab ulla potentia humana privari potest, licet de facto nonnumquam & vi majore eorum impediatur exercitium.

alienæ.

X. CETERA jura, quorum possessionem Ecclesiastici & olim habuere & etiamnum nonnullibi habent, nihilominus legitime acquisita sunt, & a regibus vel expresse vel tacite concessa. Nam quemadmodum bona immobilia, fundi & dynastiæ iis datæ, ita dari quoque potuit potestas judicandi, multas dictandi, carcerem, apparitoresque & alios officiales habendi, & corporis afflictiones magis per modum *castigationis*, quam *supplicii*, imperandi. Nec minores causas hæc jura conservandi habet Ecclesia, quam cetera bona sua.

C A P. II.
D E C O N C I L I I S.

I.

U T distinctius cognoscatur *jurisdictio ecclesiastica*, videbimus primum, a quo illa exerceatur; deinde, ad quas causas extendatur; tum, quæ sit forma judiciorum; denique, quæ sint pœnæ canonicæ.

II. OMNIS *jurisdictio ecclesiastica* proprie est penes *Episcopos*¹. Christus eam apostolis, apostoli suis discipulis per manuum impositionem; hi rursus aliis continua serie usque ad nos tradiderunt, tradentque ad finem sæculi, quum Christus promiserit, se semper futurum cum discipulis suis docentibus & baptizantibus. Et quia Petrum in primis gregis sui ducem constituit, voluitque, ut is fratres confirmaret; pie credimus, papæ jure divino competere *jurisdictionem* in omnes *Episcopos*, & per omnem *Ecclesiam*, ne qua fidei depravatio gliscat, neve canones vilipendantur.

Judex ecclesiasticus ordinatus est episcopus;

episcoporum papa.

1) *Constit. Apost. l. 2. c. 36.*

III. REGIMEN *ecclesiasticum* non est *dominatus*, ut principum *sæcularium*¹; sed caritati inædificatum & humilitate temperatum². Hinc primis temporibus *Episcopi* nihil non de consilio *presbyterorum*, qui erant instar *senatus Ecclesiæ*³; & cum præscitu *diaconorum* & *clericorum* egere. Res majores etiam

regimen est relligiosum

ad populum retulere, præ se ferentes auctoritatem suadendi magis, quam jubendi potestatem. Sed quo minus sibi arrogarunt, eo plus auctoritatis sibi compararunt.

1) *Luc. XII. 25.* 2) *1. Pet. V. 2.* 3) *Vid. Part. II. c. 15.*

ad concessum
cleri.

IV. HIC igitur veterum judiciorum ecclesiasticorum ordo, hic modus fuit. Episcopus medius inter presbyteros confedit, veluti magistratus inter assessores. Diaconi instar apparitorum vel ministrorum justitiæ circumstabant. Partes litigantes, vel si qui accusati essent, coram causis suas egerunt. Judicium fuit summarium, ab ambagibus solemnium remotum. Judex, in ipsam rei arcem intentus, non solum, quod justum, judicare, sed & partibus persuadere, rancorem & iram abstergere, avaritiamque & nimiam ad terrena bona propensionem corrigere¹. Talem se *arbitrum* semper exhibuisse legimus AUGUSTINUM².

1) *Constit. Apostol. l. 2. c. 47.*

2) *Vid. POSSID. in vit. c. 19.*

vel dic-
cesani.

V. ISTA consuetudo judicandi in cœtu clericorum perduravit ad sæculum XII. quod ex decreto Gratiani manifestum¹. In rebus arduis Episcopus præter suæ civitatis clericos convocavit cunctos per diœcesin sparsos & titulis ruri affixos; quas convocationes hodie appellamus *synodos diœcesanas*. Sic & Episcopi nonnumquam a Metropolitano convocati formarunt concilia seu *synodos provinciales*, quibus ipsæ Episcoporum lites & majores Eccle-

hæ causæ disceptabantur. Hæc igitur duo sunt ordinaria *tribunalia*; alterum Episcopi in consessu cleri sui; alterum concilium provinciale. In illo solus Episcopus; in hoc omnes Episcopi, præside metropolitano, judicabant.

1) C. 15. q. 7.

VI. CONCILIA *provincialia* leguntur jam sæculo II. unde inferre licet, ea semper in usu fuisse, quoad per persecutiones cogi poterant. Concilium Nicænum c. 5 statuit, ut quotannis bis haberentur, vernali & autumnali tempore. Illud ante quadragesimale jejunium, ut, omni rancore seposito, purum Deo redderetur sacrificium. Ex eadem ratione Episcopi jubentur *audientiam* habere diebus lunæ, ut partes haberent totam hebdomadam, qua conciliarentur, dieque dominica elevare possent, ex præscripto apostoli, manus puras sine ira & contentione¹. Formulæ synodorum & conciliorum, quæ supersunt, satis innuunt, fuisse ea *tribunalia*, quibus lites composita, vitiaque correctæ, sed duce caritate & indulgentia. Hunc autem ordinem concilii celebrandi præscriptum legimus concilio Toletano IV. an. 633.². Primo mane, omni plebe ex ecclesia ejecta, omnes portæ clauderentur præter unam, quam ostiarii custodierunt. Per hanc intrarunt Episcopi; deinde presbyteri & diaconi, concilio interfuturi, qui erant plerumque ejus ecclesiæ, in qua conventus celebrabatur; porro notarii, h. e. clerici, notarum scribendarum periti, qui instrumenta prælegerent & acta consignarent. Episcopi in

Concilia
provin-
cialia quo
ordine ac
ritu ha-
bita?

circulo, & post eos presbyteri confederunt, adstantibus diaconis. Post longum silentium, quum archidiaconi voce ad orandum invitarentur, cunctis prostratis, Episcoporum natu maximus preces fundere cœpit, invocando spiritum sanctum ad remissionem peccatorum, & ad justum iudicium reddendum, procul odio & favore. Post e diaconis quidam prælegit evangelium vel canones, vel alium librum institutioni propositum. Tum metropolitanus fratres suos allocutus monuit, ut quisque, quæ de singulorum officio dicerentur, æquis auribus acciperet, & vicissim, quæ sibi viderentur, libere, sed placide diceret. His precibus, lectionibus & exhortationibus, quibus nonnumquam laici intererant, ut inde proficerent, triduum fere dabatur. Sed quum ad rem veniendum esset, laicis excedere iussis, archidiaconus ad portam adstitit, ut, si quis presbyterorum, monachorum aut laicorum quem convenire, aut concilio quidquam proponere vellet, esset, quem ejus rei causa alloquerentur. Cunctis peractis, antequam patres discederent, subscribere decretis, sive ad privatorum causas, sive ad disciplinam pertinentibus, audiveruntque diem Paschæ & proximi concilii indicatum. Post preces, quibus remissio culparum, si quæ admixtæ, & conservatio unionis flagitabatur, osculo pacis mutuo sibi valedixerunt Episcopi, quibus Metropolitanus impertivit benedictionem solemnem³.

1) *Const. apostol.* l. 1. c. 47. 1. *Tim.* II. 8.

2) *rom. 5. Concil.* p. 1704. 2) *Pontif. Rom.* p. 595. sq.

VII. URGENTE magno malo, veluti Concilia
œcumenica,
exorto inter Episcopos præsertim majorum
cathedralium magno dissidio, extra ordinem
celebrata fuere *concilia œcumenica*, h. e. ex omni
orbe Christiano convocata, qualia sunt Ni-
canum, Ephesinum, & reliqua usque ad Tri-
dentinum, quod eorum est ultimum. Non quod
revera omnes ex omni orbe, sed quod ii præ-
sertim Episcopi, qui dissidebant, comparuere,
ceterique omnes comparere poterant. Labente nationa-
lia;
imperio, diversisque in Europa regnis natis,
celebrata sunt concilia nationalia, ad quæ sin-
guli ejusdem regis subjecti Episcopi vocantur.
Talia sunt Toletana sub Gothorum regibus in
Hispania: talia Francica complura. Sed ordi-
narium tribunal semper cujusque provinciæ
ecclesiasticæ concilium fuit.

VIII. HORUM ex præscripto concilii provin-
cialia na-
glecta,
Nicæni diu quotannis duo fuere habita. Quod
facile fieri potuit in tanto Episcoporum nu-
mero, qui alternatim confluere poterant ad
Metropolin, domi manentibus absentium in-
terea procurantibus Ecclesias. Post remis-
sus actum, quum Episcopi a primo zelo rece-
dentes, laborem itineris sumtusque impenden-
dos prætexerunt culpæ. Unde sæculo VII. an-
nui conventus commendati concilio in Trullo ⁱ
septimoque & octavo œcumenico. In occiden-
te & sub regibus nostris Merovingicis rariora
fuere concilia *provincialia* ob comitia regni
bis singulis annis habita, quibus interfuere
omnes Episcopi, & quæ instar habuere *conci-
liorum nationalium*. Majus impedimentum

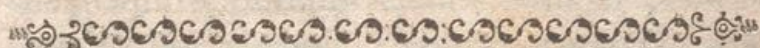
Caroli Calvi tempore a bellis civilibus, ab incursione Normannorum & dissidio perpetuo Regulorum. Unde sæculo X. XI. XII. vix concilium nisi papæ auctoritate convocatum, qui vel ipse vel legato misso præsidebat.

1) c. 8. an. 692.

instaurantur.

IX. INTERIM INNOCENTIUS III. concilio Lateranensi 1216 regulam de conciliis provincialibus quotannis habendis renovavit¹. Quod quum negligeretur, concilium Valentia in Hispania an. 1322. habitum voluit, ut singulis bienniis celebrarentur; denique concilium Basileense² ea reduxit ad singula triennia: quod concilium Tridentinum³ ratum habuit, voluitque, ut ubique terrarum instaurarentur, monitis Metropolitanis, ut talia cogerent, & Episcopis, ut ea frequentare non recusarent, ita quidem, ut Episcopi ingenui, qui nullius archiepiscopi essent suffraganei, eligerent, cujus conciliis interesse malent: pœna adjecta canonica. In Francia idem sancitum edictis *Melodunensi art. 1.* alio an. 1610. alio 1646. Neque tamen inde a concilio Burdigalensi an. 1626. aliud vidimus.

1) C. 25. X. de accusat. 2) sess. 15. 3) sess. 24. Ref. c. 2.

C A P. I I I.

DE JUDICE ORDINARIO ET DELEGATO.

I.

Vicarii & officiales

EPISCOPI majorum præsertim cathedrarum, multis negotiis obruti, judicium non-

nonnullarum caussarum in quemdam presbyterum, vel in archidiaconum devolverunt. ^{episcoporum,} Quod frequentius factum, ex quo episcopi jurisdictionem in plerisque etiam civilibus causis sibi arrogarunt. Archidiaconi juri dicundo ita assueverunt, ut *jurisdictionem propriam* affectarent; & in pluribus diocesisbus præscripserunt *primam instantiam*. Unde Episcopi maluerunt delegare presbyteros, quorum mandata pro lubitu revocari possent. Hos vocarunt *vicarios* vel *officiales*, quo sensu *officialis* vocabulum usurpatur a Petro Blesensi ¹ circa an. 1179. & sæculo sequenti tribus conciliis Turonensibus an. 1231. 1236. & 1239. ² officium eorum confirmatur: ubi simul apparet, archidiaconos tum habuisse suos officiales. Sed postea officiales & vicarii distincti fuere, & *officiales* appellati, quibus *contentiosa*; *vicarii* autem *generales* seu *vicarii majores*, quibus *voluntaria* fuit ab Episcopo mandata jurisdictio. Officiales autem immensum multiplicati sunt, quum & capitula tales habere vellent, & Episcopi plures nonnumquam in eadem diocesi obtentu multitudinis negotiorum instituerent; reclamantibus iudicibus sæcularibus, qui perhibebant, quod sæpe verum est, officialium multitudine lites multiplicari.

- 1) ep. 25. 2) Tom. 2. concil. p. 441. c. 12. p. 504. c. 4. 6. p. 567. c. 8.

II. HABUERE etiam Metropolitanum <sup>ac metropolitano-
rum mul-
tiplicati</sup> officiales suos, qui non solum in diocesi jus dicerent; sed etiam de *appellationibus*, e suffraganeorum diocesisbus ad Metropolitanum de-

latis, cognoscerent. Nam querelæ illæ, quæ olim raro ab Episcopi sententia ad concilium provinciale deferebantur, jam tum conversæ erant in *appellationes ordinarias*. Et quum concilia rarius celebrarentur, Archiepiscopus seu potius archiepiscopi officialis appellationum prope unus judex fieri cœpit. Hæc judicis mutatio potissimum in causâ fuit, quod omnis jurisdictio ecclesiastica caderet. Vix enim hominum proborum & rerum intelligentium tanta copia erat, quæ ad officialium munus obeundum requirebatur. Deinde si vel maxime omnibus numeris absoluti eligerentur officiales, facilius tamen falli poterant & minori auctoritate erant, quam Episcopus in presbyterorum consensu præcipuis clericorum stipatus. Ne quid dicam, quam parvi momenti auctoritas sit presbyteri *officialis* cujusdam Metropolitani comparatione totius *concilii officialis*.

corrupe-
runt ve-
texis ju-
risdictio-
nis natu-
ram.

III. NON igitur mirandum, reverentiam judiciorum ecclesiasticorum exolevisse, quam censurarum plaustris recuperatum ibant. Nam in his tribunalibus, prout *solemnia formularum* invalescunt, *bona fides* vacillat. Judicia illa olim amica, quibus, duce caritate, verum justumque exigebatur, concordiaque partium, præcis omnibus dissidiorum radicibus, quærebatur, degeneraverant in tribunalia, in quibus *strictum jus* regnabat, omnesque subtilioris juris apices captabantur, nemine quidquam de jure suo remittente: quo litigantium animi pascebantur magis, quam sedabantur. Presbyteri & clerici, qui ad caus-

fas vel orandas vel iudicandas provolabant, caritatem ac sanctimoniam procul habuere. Hinc principes magnam partem potestatis, quam Ecclesiæ concesserant, revocarunt, & privati homines, quia nunc necessario litigandum erat, iudicem laicum æque lubentes adire voluerunt. Id mali inde redundavit in Ecclesiam, ut dum nimium adpeteret, iurium etiam competentium partem amitteret.

IV. UT igitur adpareat, quæ hodie jurisdictionis Ecclesiasticæ facies sit, animadvertendum est, duplicis generis esse iudices, *ordinarios & delegatos*. Ordinarii sunt, qui jurisdictionem per se vel propriam habent, veluti Episcopi, eorumque officiales, vicarii, Metropolitani, primates, papa: præterea capitula exempta intuitu totius corporis & certæ partis dioceseos, in locis, ubi sunt in possessione; item abbates monasteriorum, quæ præter exemptionem territorium habent & jurisdictionem, licet paucissimorum privilegia sustinere possint examen rigorosum. Eodem referri possunt abbates regulares, priores claustrales, cunctique monasteriorum vel aliarum communitatum religiosarum superiores. Nam interior harum congregationum disciplina pedetentim in *jurisdictionem* conversa est, quæ scriptis ceterisque solemnibus exercetur. Exemptiones eas liberant a jurisdictione Episcopi, habent tamen plures querelarum gradus seu instantias, appellantque a superiore particulari ad *Provincialem*, a provinciali ad *Generalem* vel ad papam: nonnumquam &

Qui sint
iudices
ordinarii?

aliorum specie adpellationis tamquam ab abusu, vel per modum querelæ ad sanctius regis consilium.

qui delegati?

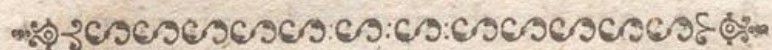
V. DELEGATI sunt qui habent jurisdictionem alienam, & delegantur ad certam causam, qua decisa mandatum expirat. Horum referendi sunt *conservatores apostolici*, v. gr. privilegiorum academicorum, qui sunt instar *delegatorum generalium* & perpetuorum; item legati pontificis, qui, quoad durat legatio, omnia faciunt, quæ papa in locis, ubi degunt, facere posset: quamquam alii eos habeant loco judicum *ordinariorum*. Nuntii in Hispania & in pluribus aliis provinciis jurisdictionem habent; in Francia non item. Delegati papæ perpetui censerique possunt *quæstores fidei* in terris, ubi eorum jurisdictione admittitur: itemque in suo genere monasteriorum *visitatores* delegati sunt iudices.

horum potestas.

VI. DELEGATORUM potestas limitata est terminis mandati, quos migrare nequeunt, adeo, ut dubitatum fuerit, num exceptiones judiciales admittere debeant¹. Delegatio non solum causa decisa, sed etiam revocatione mandati, re adhuc integra, & morte, sive ordinarii, sive delegati, finitur, quippe ad omnes mandati regulas exigenda. Pontificis delegati plura habent præcipua. Possunt enim, ad exemplum delegatorum principis, subdelegare²: quod iudicis ordinarii delegati non possunt, quum non eorum, sed ordinarii, jurisdictione sit propria. Possunt suas ipsimet, si

ordinarius tergiversetur, exsequi sententias, & censuris uti; quum delegatorum ceterorum sententias ordinarius exsequatur. De exceptionibus, quæ delegato opponuntur, iudicat *ordinarius*; quæ pontificio delegato, vel ceteri condelegati iudicant, vel arbitri. Hæc singularia peperit difficultas Romam recurrenti, præsertim in Francia, ubi rex non vult, ut cives foris litigent. Nec pontifex rescripta delegatoria quibuscumque personis; sed vel ordinariis locorum, vel iis, qui in unaquaque diœcesi designati & idonei iudicati fuerint, tradere potest. Quæ vero in decretalibus³ & in concilio Tridentino⁴ de *conditione delegatorum* traduntur, ea in Francia non attenduntur.

- 1) C. 13. X. de off. jud. 2) C. 28. eod.
3) C. 11. de rescript. in 6. 4) Sess. 5. c. 10.

C A P. IV.

DE JURISDICTIONIS ECCLESIASTICAE ADMINISTRIS.

I.

NOVISSIMIS temporibus Episcopi tam raro ipsimet ad iudicandum accesserunt, ut jus eorum a sæcularibus iudicibus in dubium vocaretur, quos *dynastis*, jurisdictionem subalternam habentibus, compararunt, qui per leges regni Francici hanc *per alios* exercere tenentur. In quo tamen falluntur, ut qui maxime. Dynastiæ enim, quibus *jurisdictio patrimonialis* inhæret, ab omnis generis hominibus, immo & a feminis ac infantibus posside-

Episcoporum in
jurisdictione

ri queunt, & plerumque possidentur a nobilibus, qui castra sequuntur, iusti & æqui ignaris. E contrario Episcopus canonum gnarus & ad jus dicendum idoneus est vel esse debet: hoc enim consecrationis formula commemorat inter ejus præcipua.

admini-
stri sunt
officiales,

II. OFFICIALIS igitur tantummodo loco & vice fungitur Episcopi. Ei succenturiatur *vicarius*, quem *vicegerentem* adpellant, Episcopi mandato instruendus. Ceteri administri jurisdictionis sunt *promotor*, *procuratores* *postulantes*, *scribae*, *notarii*, *apparitores*.

fiscalis,

advocati,

notarii,

scribae,

libellio-
nes,

III. PROMOTOR est instar procuratoris officii generalis, qui publico bono ac nomine interpellat postulatque, instituendus ab Episcopo, qui ei, ubi opus, adjungit vicarium. *Procuratores postulantes* hodie vix sunt, qui non aliis muneribus fungantur, eorumque vicem obeunt advocati seu procuratores tribunalium sæcularium seu *notarii apostolici*. Hoc nomine insigniuntur, qui *pontificis auctoritate* in provincia condunt publica instrumenta, & quidem in causis Ecclesiasticis: quales etiam habuere Episcopi. Sed utrumque genus notariorum in Francia sublatum est, creatis an. 1691. *notariis regiis apostolicis*. Scribam constituit Episcopus, & emolumenta, ex hoc munere capienda, quum in redditibus Episcopatus censeantur, plerumque locari solent.

IV. IN Francia sunt præterea *libelliones* (*graphiarii*) *insinuationum Ecclesiasticarum*

a rege constituti. Nam Henricus II. quum nonnulla provisionum pontificiarum vitia sustulisset, an. 1553. voluit, ut omnes provisiones, aliaque instrumenta, quibus aditus ad beneficia panditur, actis insinuarentur, ne qua fraus committi posset; *libellionum* seu *graphiariorum* nominatione Episcopis permessa: quam tamen Henricus IV. sibi vindicavit, institutis an. 1595. novis tabellionibus, qui, ut ceteri, sæculares essent & domaniales. Clerus autem intercessit, horumque officia redimendi facultatem impetravit. Ludovicus XIII. an. 1637. constituit censores procurationum ad resignandum, aliorumque ad beneficia spectantium actorum, eodemque edicto numerum eorum, qui in curia Romana expeditionibus invigilant, definivit, ac alia in causis beneficiariis utilia præcepta dedit. Sed quum censores isti reipublicæ graves viderentur; clerus pretium iis, quod pro hoc munere erogaverant, restituit, & Ludovicus XIV. an. 1646. publico edicto eos abrogavit; cetera autem paternæ constitutionis capita confirmavit, addiditque, ut vigiles illi in curia Romana sint laici, viginti quinque annis maiores, nulli personæ Ecclesiasticæ obnoxii, cautione trium millium librarum stringendi; libelliones autem insinuationum itidem sint laici, a personarum ecclesiasticarum ministerio, & a cognatione procuratorum Romanorum remoti, ne qua sit metuenda collusio. Hi libelliones postea suppressi, sed an. 1691. restituti sunt, nova constitutione de pluribus huc pertinentibus rebus prodita.

apparito-
res.

V. INTERIM in hoc foro tam pauca versantur litigia, ut plerique ministrorum pluribus fungantur officiis, ut iidem sint notarii apostolici & procuratores postulantes, immo interdum etiam procuratores in curia Romana, aut libelliones insinuationum, aut advocati summorum tribunalium. Apparitores etiam sunt laici, qui citationes intnuant, aliaque munia obeunt, quæ tamen etiam per apparitores iudicum sæcularium obiri possunt. Ex omnibus igitur hujus tribunalis membris solus officialis, vicegerens & promotor clerici sunt. Officiale autem oportet esse presbyterum, & theologiæ vel juris doctorem aut saltem licentiatum¹.

1) Stat. Blef. art. 45. declar. 1680.

C A P. V.

DE COMPETENTIA JUDICIS ECCLESIASTICI.

I.

Judicis
ecclesia-
stici sunt
causæ
spiritua-
les.

JURISDICTIONI ecclesiasticæ, ut ceteris, lites definiendæ & crimina vindicanda proponuntur. Prius genus rerum vocantur *causæ civiles*. Moribus Franciæ hodiernis ecclesia solum de causis *mere spiritualibus*, nullo habito personarum respectu, & de causis *personalibus* eorum, qui in sacris sunt, cognoscit. *Mere spirituales* causæ sunt sacramentorum & cultus publici.

II. INTER sacramenta solum *matrimonium* conventionibus patet, quæ tamen præque per adpellationes *tamquam ab abusu* in forum sæculare deducuntur. Nam qui matrimonium *nullum* declarari desiderant, quod vel a minoribus, vel sine trina proclamatione, sine consensu parentum, sine testibus, absente pastore, &c. initum sit, ii a matrimonii celebratione *tamquam ab abusu* adpellant, postulantque, ut matrimonium *male, nulliter & abusive* contractum declaretur; quod facilius a iudice laico, quam ab ecclesiastico impetrari norunt. Sponsalia tamen plerumque ad iudicem ecclesiasticum perferuntur, si vel *consummata* sunt, vel *resolvenda*. Prius præcipitur, si accessit concubitus; & si pars refractaria est, vel dolo fecit, quo minus connubium perfici possit, pœna canonica ac eleemosyna iungitur, partibusque commendatur, ut de damno ac de eo, quod interest, laicum iudicem adeant. Nam si ecclesiasticus de eo cognosceret, *abusus* foret.

III. Si matrimonium consummatum impugnatur, quod vel prior conjux superstes, vel votum emissum, vel gradus prohibitus, vel aliud impedimentum *dirimens* subsit, veluti impotentia; iudici ecclesiastico competit cognitio. Si nullum declarat matrimonium ob vinculum præcedens, vel ob cognationem; partibus iungitur, ut mutuum congressum vitent: si ob impotentiam, impotenti interdicit, potenti permittit matrimonium. Olim probandæ impotentiae *congressus* iuncti; sed

talía iudicia, a temporum nostrorum pudore abhorrentia, proscrip̃ta sunt senatus consulto Parisiensi d. 18. Febr. 1677. Quoties matrimonium nullum declaratur, partibus, nisi in bona fide fuerint, pœna canonica, quippe in canones peccantibus, est infligenda. Matrimonio subsistente, si conjux conjugī consuescere nolit, vel a toro separari velit; iudicis ecclesiastici deberet esse cognitio, quia *debitum conjugale* est juris divini, & conjuges corporum suorum non sunt compotes¹. In praxi tamen distinguitur. Nam si agitur ad consummandum, h. e. si pars partem in iudicio prosequitur, ut recipiatur, quam *instantiam adhesionis* adpellamus, & si actor vincit; ecclesiasticus iudex reum vel ream de officio admonet. Sin agitur *ad separationem*, laicus cognoscit, quia separatio corporum comitem habet *separationem bonorum*.

1) 1 Cor. VII. 4.

& quæ ad
cultum
publicum
pertinent

IV. CULTUS publicus litibus ansam præbere potest, si vel *sacra* turbantur, vel fundationes, seu legata pia non persolvuntur, vel cantores stipendio defraudantur, vel statuta diœceseos ratione horarum non observantur. De quibus omnibus iudex iudicat ecclesiasticus.

item be-
neficiariæ

V. IDEM cognoscit de *caussis beneficiariis*, quum ecclesiæ maxime interlit, qui ministri eligantur, quomodo redditus administrentur. Quod utut nemo eat inficias; invaluit tamen abhinc annis CCC. distinctio inter *possessorium* & *petitorium*; hac occasione. Iis

temporibus, quibus reges minus, & dynastæ plus auctoritatis habuere, sæpe contigit, ut qui jus ad beneficia venditarent, vi ea occuparent vel possidentem vi ejicerent. Duo rivales nobiles, de episcopatu contendentes, suis quisque amicis & agnatis stipati, speciem belli excitarunt in provincia; ad quod sopiendum regii judices accurrentes pronuntiarunt, uter interea, dum de jure coram Metropolitano aut papa lis definiretur, possidere deberet. Quod improbari non poterat, quoad intra *summariū* se continebant, simplicemque possessionem facti ei, cujus jus maxime apparebat, præstabant, ac alteri vim interdicebant, seposita jurium cognitione & discussione. Sed non intra hos terminos substitere, perhibentes, in causis beneficiariis nullam possessionem justam esse sine *titulo*, quia bona ecclesiastica non sint instar bonorum sæcularium, quæ a proprietario derelinqui & primi occupantis fieri possent. Unde ante de *titulo* & de *habilitate*, quam de possessione, judicandum esse inferebant. *Titulos* autem adpellant acta, quæ dant jus ad beneficium, ut sunt literæ provisionum, provisionum laudatio, instrumentum de possessione impetrata. *Habilitatem* vocant acta, quæ probant personæ habilitatem, veluti testimonium e libro baptismali, de tonsura, de ordine, de laurea academia impetrata. Quod quum sæpe in longiorem discussionem exeat, ac interim necessarium sit, ut partibus sua assignentur nomina, quo constet, uter actor, uter reus sit; duplicis generis possessoria constituenda fuere, alterum summarissimum, quod

durante hac discussione obtineret; alterum ordinarium, quod plenam & definitivam possessionem ac *manutentionem* daret. Quo facto iudex laicus ex praescripto statuti *de an. 1539.*¹ partes ad iudicem ecclesiasticum *petitorii causa* ablegare deberet; sed hoc negligitur, quia, quum obtentu *possessorii* causa accurate cognita, & saepe in secunda ac tertia instantia ventilata est, inutile ac onerosum partibus videtur, de eadem re novam litem auspicari. Quidquid hujus est, hodie partes in *petitorio* de beneficiis iudicem ecclesiasticum adire non possunt; qui si in huiusmodi causis sententiam quamcumque ferret, regii procuratores ab eodem, *tamquam ab abusu*, appellare non dubitarent: idque auctoritate senatus consulti d. 15. Jun. 1626. publicati². Sic ecclesia in Francia penitus privata est cognitione in *causis beneficiariis*. Sententia provisionalis in *possessorio*, quam *recredentiae* vocamus, executioni datur, nulla adpellationis ratione habita; nec *possessorium ordinarium*, adpellatione interposita, suspenditur, secundum formam *recredentiae*³. Si alter ex litigantibus durante lite decedit, lis proseguenda non esset, quia beneficiorum heredes non dantur, &⁴ praecipitur, ne lite pendente litigiosa beneficia aliis conferantur. Sed provisiones ex aula Romana ad hanc regulam non adstringuntur, quum resignatarius resignanti, vel noviter provisor defuncto veluti successor singularis vel heres surrogetur. Surrogatio tamen postulanda est, & quidem intra annum, qui terminus *actionibus possessoriiis* est praestitutus.

1) art. 49. §7. 2) du Fres. Journ. C. 1. c. 112.

3) Ed. 39. 61. Brod in Louet. R. 23.

4) C. 2. ut lite pend. in 6.

VI. EADEM distinctio extensa est ad ^{decima-}
^{les,} decimas, de quibus in *possessorio* cognoscunt lai-
ci judices: cognoscunt etiam de quota decima-
rum plene, & de curatorum portione congrua
summariter. Quod de decimis ecclesiasticis est
intelligendum: nam de *infendatis*, quæ habent
naturam bonorum secularium, etiam in peti-
torio cognoscunt.

VII. IN causis *mere personalibus* cle- ^{persona-}
ricorum, & quæ versantur inter clericum & ^{les cleri-}
laicum, si clericus reus sit cognoscit ecclesia- ^{corum,}
sticus judex. Sed ubi vel tantillum causæ *rea-*
lis vel *mixtæ* concurrat, veluti in actione hy-
pothecaria; Clerici, etiam si conveniantur, lai-
cum adeunt, æque ac si agitur de implendo
contractu coram notario inito, aut de agnitio-
ne ejus, quod promissum est. Immo etiam in
causâ *mere personali*, si clericus contra cleri-
cum in eodem foro degentem agit, laicum adit,
cujus& justitia promptior, & executio facilior,
quæ apud ecclesiasticum languet¹. Equidem
clericus conventus in causâ inere personali fo-
rum laicum declinare, ac petere potest, ut ad
ecclesiasticum remittatur. Sed & omittere
potest, invitis constitutionibus canonicis, quæ
hoc privilegium *juris publici* esse& præcipiunt,
cui privati renunciare non possint².

1) art. 1539. art. 92. 2) C. 12. X. de foro compet.

VIII. HABENT tamen episcopi, quo ^{solatium}
orbitatem judiciorum solentur, si perpendunt, ^{episcopo-}
^{rum,}

jurisdictionem ecclesiasticam origine tenus & ex mente evangelii non in eo consistere, ut quamplurimæ causæ coram episcopis disceptentur, sed ut disceptationes judiciales ab episcopis præveniantur & sufflaminentur: licet hodie nec lites inter ipsos clericos, ut olim impedire, nec ministrosecclesiæ dignos, quod canones jubent, eligere valeant.

C A P. VI.

DE PROCESSU CIVILI.

I.

origo
processus
formula
iii.

VIDEAMUS jam nunc, quo ordine in foris ecclesiasticis *causæ civiles* disceptentur, ut postea separatim *criminalia* conjungi possint. Primis sæculis quum judicia ecclesiastica in causis sæcularibus essent instar *arbitrarium*, & in spiritualibus caritatem sequerentur; procul habuere formulas tribunalium sæcularium, regulis scripturæ sacræ & canonibus unice intenta. Quæ judiciorum ecclesiasticorum & sæcularium differentia elucescit ex collat. Carthag.¹ & ex compluribus conciliis. Sed quingentis & amplius abhinc annis formularum ambages, velut agmine facto, irruerunt in tribunalia sacra, quibus studium *juris Justiniani* fenestram aperuisse videtur, cujus placita veterem modum agendi, solo usu conservatum, everterunt, quum judices ecclesiastici strictum jus omnesque juris formas observare niterentur, quas judices sæculares ne-

glexere, quippe qui nobiles erant ac milites, nulla literarum cultura tincti, soli *consuetudini* insistentes. Postea clericos elegere iudiciorum assessores, quibus jurisdictionem mandarunt: qui hoc modo jus formularium in cuncta tribunalia, maxime in suprema illa, quæ *Parlamenta* vocamus, intulerunt: ita ut totus ordo iudiciorum, quo hodie in foris sæcularibus utimur, canonum interpretibus debeatur, ejusque origines sint e decretalibus eruendæ. Qualis ille jam ineunte sæculo XIII. fuerit, patet ex decreto concilii Lateranensis an. 1216. quod iudex jubetur *semper adhibere personam publicam*, quæ fideliter universa iudicii acta conscribat, videlicet citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renuntiationes, conclusiones &c. ².

1) Act. 1. n. 40. seq. 2) C. 11. X. de probat.

II. IN Francia ultimis duobus sæculis ^{cujus ordo in Francia usitatus,} plures constitutiones de ordine judiciario, in compendium redigendo, promulgatæ, difficilius in sacris tribunalibus obtinere, ob longius conservatum *linguæ latinæ* usum, pristinis formulis familiarem; quam tamen sensim eliminavimus, sic, ut constitutio an. 1667. in civili, & constitutio 1670. in criminali processu exacte observetur. Neque tamen propterea modus agendi ubique est uniformis, quum in singulis tribunalibus quædam observentur singularia, quæ præsidēs habent propria. Alii enim sunt regularum & ordinis ob-

servantissimi: alii superflua refecantes ad decisionem properant. Enarrabo itaque universum ordinem, quive actus in judiciis necessario sint expediendi, adductis etiam iis, quæ tribunalia ecclesiastica cum sæcularibus habent communia, quum forsitan non omnes, qui hæc legunt, fori tritura subacti sint. Indicabo etiam multa vetera, quæ in desuetudinem abiire, & tamen ad perfectam *decretalium* intelligentiam sunt necessaria.

enarratur
habet
que tria
essentia-
lia

III. UT lites componi possint, opus est, ut partes coram iudice compareant, iura sua deducant, sententiaque iudicis pronuncietur. Hæc tria igitur, *comparitio*, *litis contestatio* & *sententia*, sunt omni processui essentialia, ad quæ cetera omnia referri possunt. Ut comparitio obtineatur, monenda est pars adversa scripto, quod in foro ecclesiastico *citationem* adpellamus. Hæc olim decreto iudicis mandato per apparitorem denunciabatur; hodie ad exemplum tribunalium sæcularium ad requisitionem partis expeditur, & per omnis generis apparitores vel ministros insinuat^r. Forma ejus utrimque est eadem. Nam factum est in libellum redigendum, cui petitio summariter inferenda, & exempla documentorum probantium subjienda. Hoc scriptum insinuandum est vel ipsi *personæ*, vel *ad domum*, & exemplum ejus illi relinquendum.

1) *Ordin. 1667.*

1. Citationem,

IV. CITATIONES ad iudicem delegatum fiunt virtute mandati, quod citato exhiben-

hibendum, eique simul commissio indicanda, qui ejus notitiam habere non potest. Indicandus etiam est locus, in quo comparendum, quum proprium auditorium delegati non habeant. Præstituendus est singulis citationibus certus dies profectus. Actiones enim, die solis vel feriato institutæ, nullæ forent. Feriis tamen humanis, ut tempore messis vel vindemiæ, consensu partium quæstiones judiciales suscipi possunt. Citationes ad personas incertas, vel ad plures, qui non efficiunt *universitatem*, directæ, locis publicis affiguntur, vel e suggestu pro concione publicantur. Agere omnes in judicio possunt, qui non sunt in aliena potestate, nec laborant infamia. Agimus vel ipsi, vel per alios, qui vocantur procuratores ad causam vel *postulantes*, qui distincti sunt a *procuratoribus ad negotia*. Tales in Francia *honorabili officii titulo* in omnibus tribunaliis sunt constituti, quorum opera necessaria est, quum non omnes judiciorum ordinem calleant: non tamen suo, sed partium nomine agunt. Procuratores universitatum syndici adpellantur. Citati comparent vel ipsi, vel scripto procuratori tradito. Qui non comparet, *contumax* adpellatur, & semper in culpa esse censetur. Nam etiamsi ad judicem incompetentem vocatus esset, venire tamen deberet, & causas *fori declinatorias* proponere. Secundum canones contumax causa non cadit, sed vel condemnatur in expensas¹, vel missione in possessionem², vel censuris ecclesiasticis coercetur³. Judicis in arbitrio fuit, quam pœnam eligere mallet. Missio in possessionem

est partus juris Romani, tenditque ad defatigandam contumaciam, dum actor in actione REALI immittitur in possessionem rei litigiosæ, & in *personali* in possessionem omnium rei bonorum usque ad summam concurrentem. Sed hac possessione, quæ est tantum rei servandæ causa, nullum jus acquiritur, nisi post lapsum anni, & accedente *secundo decreto*⁴. Olim censuræ ecclesiasticæ & ipsa excommunicatio frequentabantur: quod concilium Tridentinum prohibuit⁵, quoties vel pignora capi, vel multæ pecuniariæ exigi, vel personæ in carcerem compingi, vel beneficiorum privatione coerceri possunt, ita ut censuræ, deficientibus aliis mediis, sint ultimum refugium. Quod autem contumax *pænis* magis, quam *causæ amissione* plectatur, in causa est trita juris regula, *ut lite non contestata non procedatur ad probationem vel ad sententiam definitivam*⁶. Ob publicam tamen utilitatem excipiuntur causæ *matrimoniales*, ubi in mora periculum, & *beneficiaria*, ne ecclesiæ læsionem patiantur, ubi missio in possessionem *sine causæ cognitione* aleæ plena videtur, quum diligentissimus quisque ad agendum non sit dignissimus⁷. Potius summariter rationes ac probationes excutuntur, ut in possessionem mitti possit, si jus apparens eluceat, ut contumax puniatur, sic tamen, ut refutis expensis admittatur rursus ad iudicium. Hic agendi modus, quum humanior videatur ac commodior, ad omnes causas extenditur. Itaque contumacia actoris efficit, ut reus absolvatur; rei, ut actori, quod petatum est, adjudicetur; cessantibus ceteris

contumaciæ pœnis. Olim post comparitionem actor tenebatur in scriptis libellum porrigere⁸, quo facto ad consultandum & respondendum dilatio reo indulgebatur. Cui præcidendæ constitutum est⁹, ut supplicationi pro citatione libellus infereretur. Quod & iustum est, quum actionem intentaturus non solum petitionem, sed & probationes omnes in promptu habere debeat. Reus comparens sæpe objicit exceptiones, quibus intentatam actionem vel eludere, vel iudicium sufflamina-
re, vel examen causæ frustrare intendit. Primum genus earum sunt *fori declinatoriæ*, quibus ostendit, se coram iudice præsentari stare non debere. Et hæc quidem in principio sunt obmovendæ, quum postea non attendantur. Implicat enim, respondisse, & perhibere, responderi non posse. Sequuntur *dilatoriæ*, quæ litem retardant & examen causæ suspendunt. Item *peremptoriæ*, quæ probatæ actionem perimunt. Sunt & *personales*, quibus actori quaestio status seu qualitatis, sub qua agit, movetur. Harum celebratissima in canonibus est exceptio *excommunicationis*, licet nostris moribus inutilis. Quum enim excommunicati infames fiant, alios in iudicio prosequi nequeunt, quia etiam *in loco iudicii* institutum colloquium ex mente interpretum involveret commercium cum his hominibus. Hæc exceptio in qualibet parte litis opponi poterat¹⁰ iis temporibus, quibus excommunicationes frequentissimæ, magno abusui subjectæ. Unde concilium Lugdunense 1245. constituit, ut ea usuris ipsam excommunicationis speciem nomen-

que excommunicatoris exprimat, & utrumque intra *octiduum* probet, nec nisi bis eam alleget¹¹. Reo objici nequit¹², quippe qui invitatus ad tribunal trahitur defensione sua haud quaquam defraudandus, immo respondere tenetur, *ne videatur de sua malitia commodum reportare*¹³. Haud minus canonibus celebrata est exceptio *spolii*. Jure communi spoliatus h. e. vi e possessione rei litigiosæ dejectus, ab eo, qui dejecit, ante conveniri non potest, quam restitutus sit, ne usurpator violentiæ fructum habeat. Porro si quis bonis omnibus spoliatus esset, actiones omnes intentatas declinare poterat, impar ferendis sumtibus. Sed hæc principia diversas fraudes peperere. Spolium enim adpellata est quævis injusta dejectio si vel maxime sententia judicis injuncta; & actori sæpe objecta est exceptio *spolii* ab altero facti. Hoc obtentu eludebantur omnia judicia criminalia, & qui impune peccare moliebantur, illi numquam restitui desiderarunt. Hinc concilio Lugdunensi 1274. variis modis restricta est hæc exceptio¹⁴, quæ in Francia pariter exulat. Exoleverunt etiam reconventiones, quas olim ecclesiastica tribunalia, sed laica numquam, admisere¹⁵. Interim reo integrum est, qualemcumque adversus actorem actionem sub nomine *petitionis incidentis* instituere, præsertim in causâ connexa. Si non connexa est, non auditur, si partes non eidem judici subjectæ sunt. Sic clericus coram officiali a laico conventus *petitione incidenti* laicum ferire non potest, nisi sit admodum connexa.

recon-
ventio in
Francia
exul.

1) C. 6. X. de dol. & contum.

- 2) C. 4. X. de eo qui mitt. in poss.
 3) C. 3. & ult. X. ut lite non contest.
 4) C. 1. X. de eo qui mitt. in poss. C. 2. X. de seq. possess.
 5) Sess. 25. c. 3. 6) r. t. X. ut lite non contestat.
 7) C. ult. §. 1. eod. 8) r. t. X. de libell. oblat.
 9) Ordin 1539. art. 16. 10) C. 12. X. de except.
 11) C. 1. de except. in 6. 12) C. 5. X. de except.
 13) C. 7. X. de judic. 14) C. 1. de restit. spol. in 6.
 15) Consuet. Paris. art. 106.

CAP. VII.

DE PROCESSU CIVILI CONTINUATIO.

I.

Si nullæ exceptiones oggeruntur, vel oggestæ a iudice rejiciuntur; ad arcem causæ penetrandum est, propositis iudici defensionibus vel scripto vel viva voce; quo casu prologo sententiæ inseruntur. Primum de defensione iudicium fit litis contestatio, quæ est caput & cynosura litis universæ¹. Nam antequam iudex partium intentiones percepit, earumque probationes audiendas esse censuit; dici nequit, partes litigare. Litis contestationis effectus insignes sunt. Est enim *quasi contractus*, quo partes conveniunt de iudicato solvendo; & reus, qui ante in *bona fide* fuit, in *mala fide* constituitur. Firmantur etiam qualitates agentium & actionum in tantum, ut mutari nequeant. Ex quo formularum solemnitas opplerunt tribunalia ecclesiastica, duplex iudiciorum genus formandum fuit; *solemne*, quibus ambages formulariæ strepi-

2. litis
contestatio-
nem.

tusque & figura judicii exacte observantur, & *summariorum*, quibus cuncta viva voce arctatissime dilationibus peraguntur ². Indicatae sunt etiam causae, quae *simpliciter* & *de plano* sine judiciorum strepitu & figura tractandae, leviores scilicet, vel majores, quae moram non ferunt, ut beneficiorum, decimarum, matrimoniorum ³. Quae quum hodie fere solae officialibus relictae sint, satis apparet, eorum judicia esse *summaria*. Et quo magis a solemnibus recedimus, eo proprius veterem judiciorum ecclesiasticorum simplicitatem attingimus.

1) C. 54. licet X. de elect.

2) Cl. saepe 2. de verb. signif. 3) Cl. 2. de judic.

quam sequuntur probationes vel vocales,

II. LITE contestata, partes ad probationes accinguntur, de quibus iudex cognoscit. Probatio est vel *vocalis*, vel *literalis*. *Vocalis* vel a partis adversae confessione, vel a *testium depositione* proficiscitur. Licet enim partibus semet mutuo interrogare de *factis* & *articulis* congruis; & qui respondere detrectat, habetur pro *confesso* ¹. Iudex quoque in qualibet litis parte interrogare potest ². Saepè actor reo iuramentum defert; refert nonnumquam reus, & interdum iudex, deficiente probatione, actori injungit ³. Iuramentum litis decisorium in foro ecclesiastico frequentius est, quum ecclesiastici plus conscientiae fideique dare praesumantur. Majoris negotii est probatio per testes. Hi citandi sunt a iudice, coram quo depositiones secreto edunt in scripturam redigendas, quam in causa civili *examen* (*enquête*;) in criminali *informationem* adpellamus.

Si examen detrectant, multis aliisque pœnis cogi possunt, si noti sunt; si ignoti, censuris ecclesiasticis ⁴, quibus præmittuntur monitoria generalia, publicis locis affigenda vel pro concione publicanda, quibus iudex ecclesiasticus, proposito facto, quod fere atrox crimen esse solet, omnes, ad quod ejus rei notitia pervenit, exhortatur ad revelandum, adjecta pœna excommunicationis, si post trinam publicationem cessaverint. Quæ fere unica ad probationem factorum occultorum via admodum teritur, dum & iudices laici in causis mere sæcularibus sæpe eam eligunt, & officialem, qui publicationem detrectat, fructuum sequestratione compellendum censent; quod concilio Tridentino ⁵ diserte prohibitum, cautumque, ne in causis levioribus monitoria adhiberentur.

- 1) C. 10. X. de fide instrum. 2) l. 21. de interrogat.
 3) C. ult. X. de jurejur. juncta glossa.
 4) C. 11. X. de testib. cog. 5) Sess. 25. c. 3.

III. PROBATIO literalis consistit in ^{vel litera-} scripturis publicis, privatis. Publicæ per se ^{les.} fidem faciunt, suntque eæ, quæ a publicis personis ex officio agentibus conceptæ ¹. Scriptura privata fidem non facit, nisi recognita, vel literarum comparatione vera deprehensa fuerit. Stricte solis instrumentis *authenticis* fides adhibenda, nisi exempla sint per manum publicam facta, & quidem pars adversa stricto jure petere potest, ut ipsa *exemplificationi* intersit, quæ olim jussu judicis erat suscipienda ². Si instrumenta sunt penes personam pu-

blicam, compelli a iudice potest ad edenda exempla. Instrumenta ex curia Romana adlata tum demum in tribunalibus nostris fidem faciunt, si duorum *agentium in rebus* testimonio nituntur.

1) C. 2. X. de fid. instrum. 2) C. ult. eod.

3. senten-
tiam.

IV. PROBATIONES absolutæ partibus mutuo aperiuntur, ut intra terminum eas impugnent: quo facto, vel saltem termino elapso, sententia ferri potest. Si tamen in Ecclesiam vel in rem publicam aliquid detrimenti redundaturum esset; promotori seu procuratori generali acta tradenda sunt, ut ipse arbitrari possit. Sententiæ sunt duplicis generis, *interlocutoria* & *definitiva*. Illis aliquid fieri jubetur, dum lis decidatur, v. gr. sequestratio. Nam quoties iudex hoc vel illud in causâ suscipiendum imperat, interlocutoria vim habet. His autem lis deciditur.

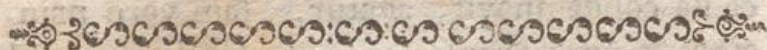
definitiva.

V. OLIM sententiæ, licet ex instrumentis & secreto iudicatum esset, partibus scripto recitandæ erant: quod in foris secularibus primum neglectum, & ¹ generatim sublatum est. Concordato ² duo anni ad finiendam instantiam præscribuntur iudicibus delegatis, quod concilium Tridentinum ³ sancit etiam de ordinariis. Unde partibus a lapsu biennii iudicem superiorem adire, litemque coram eo prosequi datum. In Francia nec biennium perdurandum est; sed, simulatque partes submiserunt, iudicem cessantem bis interpellant de ferenda definitiva. Si rursus cessat, pars læsa veluti a denegata iustitia adpellat,

& adversus judicem agit ex *syndicatu* ad resarciendum damnum, & ad id quod interest⁴. Hæc est forma processus *primæ instantiæ*. De adpellationibus post crimina dicemus.

1) Stat. 1644. 2) tit. 29. 3) Sess 24. c. 20.

4) Ordin. 1667. tit. 25. art. 4.

C A P. V I I I.

DE HAERESI, ALIISQUE LAESARUM RELIGIONUM CRIMINIBUS.

I.

MAJOR jurisdictionis ecclesiasticæ vigor in *Quid hæresis?*
ulciscendis criminibus, canonum carbone notatis, quia magis sacra & bonos mores lædunt, quam societatem civilem turbant, licet principum legibus quoque coerceantur ac vindicentur. Criminum ecclesiasticorum atrocissimum est *hæresis*, quæ fidei Christianæ fundamenta labefactat. Hæresis autem est *per-
tinax defensio dogmatis, ecclesiæ universalis judicio condemnari*, sive decreto concilii œcumenici, quod Arianismo Niceæ contigit; sive pontificio oraculo, per totam ecclesiam recepto, quale D. Innocentius adversus Pelagium edidit¹; sive sanctione concilii particularis ab universa ecclesia agniti, quod Pauli Samosatensi placitis Antiochiæ contigit². Hujus autem causæ duæ disceptationes sunt; altera *de jure*, ut appareat, num dogma orthodoxum sit, an hæreticum, de quo unice *ecclesiæ*, id est,

episcopus, vel concilium provinciale, vel papa cognoscit³; altera *de facto*, num hic vel ille sit hæreticus, quam in Francia iudices laici, si hæresis manifesta est, salvo iudicio Ecclesiæ, sibi arrogant, quum hoc casu de exsequendis legibus regiis, deque pœna eorum, quos Ecclesia condemnavit, agatur. Jam vero principes pœnas sæculares huic crimini, quod tranquillitatem publicam diversitate sententiarum turbat, præstituerunt. Vix enim fieri potest, ut inter homines, religionum debita reverentia flagrant, qui mutuo vel pro sacrilegis vel pro superstitiosis habentur, pax servetur. Neque huc facit, quod vulgo jactitant, principi nullum conscientiaæ alienæ, nullum opinionum humanarum competere dominium. Sufficit, ut jus habeat impediendi propullulantes perversas doctrinas. Nec indulgendum est, ut adversus Deum & dogmata divina, liberius, quam adversus principem, adversus leges reipublicæ fundamentales, vel contra bonos mores, quidquam effutiat.

1) ep. 24. 25. Hist. eccl. l. 23. n. 34.

2) EUSEB. l. 7. c. 30. 3) C. 9. X. de hæret.

quæ pœ-
næ?

relapso-
rum.

II. HAERESIS purgatur abjurati-
onis & professione fidei catholice. Si post
abjurati-
onem hæreticus in eandem vel aliam
hæresin recidit; *relapsus* audit, cujus generis
hominibus difficilius redditur absolutio, ne
sacramenta profanentur¹. Condemnantur
etiam credentes, receptatores, defensores &
fautores hæreticorum². Pœnæ canonice sunt
atrocissimæ: nam clerici gradu privantur; lai-

ci & clerici excommunicantur, atque in hoc statu morientibus denegatur sepultura ecclesiastica³. Quid quod a beneficiis & officiis ecclesiasticis liberi eorum excluduntur, & quidem primi & secundi gradus in paterna; primi tantum in materna linea⁴. Sæculares pœnæ a principibus pro temporum & hæreticorum varietate variæ constitutæ sunt, ut mulctæ pecuniariæ, confiscatio vel partis vel omnium bonorum, fustigatio, carcer, exilium, ultimum supplicium.

- 1) C. 9. X. de hæret. 2) §. 13. §. credentes eod.
3) C. 8. eod. 4) C. 15. eod. in 6.

III. HAERETICI *nati* excusati^{us} peccant; *facti*, *apostatæ* vocantur, & atrocius puniuntur. Quum enim religiosi professi & clerici, qui in sacris, quando ordinem deserunt, ut uxorem ducant vel sæcularem vitam agant, *apostatæ* adpellentur¹: justius sic adpellantur, qui ad exemplum eorum, qui ad Mahometismum deficiunt, professioni Christianæ fidei nuntium misere. In tales Ecclesiæ salva manet jurisdictio, cujus filii, utut rebelles, non esse desinunt, sacro lavacro tincti, quod imprimit characterem indelebilem.

- 1) C. 1. & ult. X. de apostat.

IV. SED infideles, qui semper tales infidelium, fuere, ut Judæi, Mahometani, idololatæ, non subjecti sunt *jurisdictioni Ecclesiæ*, quæ tamen fidelibus commercium periculosum cum his omnibus interdiceret¹, & adversus eorum ausus brachium sæculare implorare potest.

Principis enim est, eos reprimere, si Christianam fidem facto vel verbis impugnant, Christianos seducunt, falsam religionem publice exercent. Quibus malis ut obviam eatur, princeps prohibere potest, ne quis in territorio habitet, qui non profiteatur religionem territorii. Ex hoc capite CCC. abhinc annis Judæi; ex hoc capite an. 1685. Calviniani e Francia fuerunt ejecti. Quum hæretici & infideles errores suos in deliciis habeant, ferendum est, ut in suis territoriis leges ferant contra veram religionem. Sed istæ leges neminem bonum absteruere umquam, quo minus illic habitent, animarumque saluti invigilent, scientes, Deo magis obediendum esse, quam hominibus ². Nec eos esse metuendos, qui corpus solum occidere possunt ³. In hujusmodi angustiis religio Christiana nata est; in his crevit; in his adolevit; quæ certissimum perhibent de fide verorum Christianorum testimonium.

1) C. 5. 6. 15. 16. X. de jud.

2) Act. IV. 19. 3) Matth. X. 28.

schisma-
ticorum.

V. HAERETICIS succenturiantur schismatici, quia, auctore Cypriano, qui *unitatem Ecclesie non tenent, fidem non tenent* ¹. Est autem schisma divisio, quæ lacerat Ecclesiam, dum pars plebis, vel cleri insurgit adversus legitimum pastorem, communionemque ejus exosa, falsum doctorem suo nutu sibi eligit. Hujus criminis eadem pœnæ sunt ac hæreseos. Inter alia omnes ordinationes, beneficiorum collationes, alique actus judiciales, a prælatis schismaticis peracti, irriti sunt ².

Interim hæretici & schismatici non amittunt potestatem administrandi sacramenta, si quam habuere, haud magis, quam alii peccatores, quia character sacerdotalis æque est indelebilis ac baptismalis. Peccant saltem, quod hac potestate utuntur extra Ecclesiam. Ut igitur baptismus ab hæretico vel schismatico administratus æque validus est, ac baptismus ab ebrio vel impudico homine administratus³; ita qui ab hæretico vel a schismatico Episcopo ordinantur, presbyteri sunt, modo Episcopus ille recte ordinatus sit. Quos enim laici vel simplices presbyteri Episcopos vel pastores, quocumque nomine veniant, constituunt, ii numquam non laici sunt manentque. Si igitur canones schismaticorum ordinationes irritas declararunt, hoc intelligendum est de interdicto perpetuo, de quo Ecclesia dispensare potest⁴.

1) C.12. q.1. c.18. 2) C.1. X. de schism.

3) de consecrat. dist. 4. c. 40.

4) C.24. q.1. c.37. C.2. X. de schism. S. THOM. supplem. q.38. art.2.

VI. HÆRETICI plerumque sunt blasphemorum. Nam qui fidem non tenet, de Deo & de divinis mysteriis, quæ contemnit, irreverenter loquitur; atque hoc ipsum est, quod proprie blasphemiam vocamus. In eundem censum veniunt vanæ & insolitæ execrationes; quarum aliæ aliis pro verborum natura & animi affectu atrociorē pœnam merentur¹. Eodem pertinet perjurium. Nam Deo illudere perjurum videtur, qui fidem sub invocatione numinis datam violat, aut Deum vindicem vocat pro-

missi, quod salva fide & sine crimine servare nequit.

1) C. 2. X. de maledic.

sacrilego-
rum, a-
strologo-
rum,

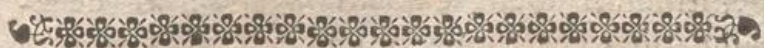
malefico-
rum, di-
vinato-
rum,

supersti-
tioso-
rum,

VII. SACRILEGIUM est quodlibet factum, quo *religio despiciatur* habetur, ut eucharistiæ, sacri olei, sacrorum vasorum, Ecclesiarum, cœmeteriorum profanatio; immunitatis sacrorum locorum violatio in terris, ubi ea observatur; furtum seu usurpatio rerum Deo consecratarum; clericis & religiosis intentata vis ¹. Cum hoc crimine sæpe conjunctum est *fortilegium*, ceteraque maleficia eorum, qui cum dæmonibus commercia jactitant ad furta inveniendæ, ad res futuras divinandas, ad amorem aliorum sibi conciliandum, ad damnum inimicis dandum ². Ejusdem furfuris sunt *magia*, *astrologia judiciaria*, *chiromancia* ac reliquæ divinationum species; item conceptiones verborum & characteres certis morbis pellendis aut certis effectibus naturalibus sufflaminandis. Quum inter hæc remedia & effectus eorum nulla sit naturalis proportio; si qui sunt, ii dæmoni adscribendi sunt, quum Deus nullibi miraculis patrandis semet obligaverit. Si nulli sunt, quod frequentissimum est, criminis loco tamen est professio artium jure divino prohibitarum & animus iis inhiandi. Hæc crimina fere nutrit *superstitio*, quæ generatim indigitat omnes actiones obtentu religionis susceptas, licet nec publicæ Ecclesiæ calculo adprobatas, nec utiles ad pietatem ³. Notabilis & pertinax superstitio crimen habetur; sed plerumque *languentium* aut

ignorantium morbus est. Moribus nostris laici horum criminum rei non ad iudicem ecclesiasticum vocantur, sed ad laicum, qui de iis cognoscit, legum regiarum vindex.

1) C. 17. q. 4. c. 2. 2) C. 1. 2. X. de forril. 3) C. 26. q. 2. c. 6.

C A P. I X.

DE INQUISITIONE EJUSQUE
ORIGINE.

I.

INDE a quingentis annis hæresium aliorum-
que criminum causa constituta sunt pecu-
liaria tribunalia, quæ *inquisitionum* vocantur,
quæve per Italiam Hispaniamque, licet in Fran-
cia exulent, tantæ sunt auctoritatis, ut de iis
pauca in medium afferre operæ pretium vi-
deatur. En eorum natales. Supra diximus,
fratres prædicatores maxime convertendis Albi-
gensibus aliisque hæreticis primum destinatos
fuisse, quod munus sibi pariter recens institu-
ti summere *fratres minores*: quorum animis,
dum calerent, utendum censuit pontifex, quum
maximopere proficerent. Nam *voce & scriptis*
refutarunt hæreticos, principesque & populos
excitarunt, ut pertinaces persequerentur pel-
lerentque. Numerum conditionemque hæ-
reticorum cujusque loci exacte explorarunt;
quam diligentes episcopi, quam assidui prin-
cipes, quam prompti ceteri ex plebe essent in
extirpandis hæreticis, curate observarunt, Ro-
mamque retulerunt. Jurisdictione tum qui-

Origo in-
quisitio-
nis.

dem destituti, animarunt tamen nonnumquam magistratus ad proscribendos vel puniendos hæreticos, ac dynastas ad arma sumenda, populumque ad belli societatem signo crucis paneo, pectori affixo, excitarunt, harumque expeditionum sociis easdem *indulgentias* dederunt, quas nacti sunt, qui ad bellum sacrum in terram sanctam profecti.

ex edictis
Friderici
II. Imperatoris,

II. QUUM Fridericus II. pontifici Honorio III. reconciliatus Paduæ degeret, die 22. Febr. 1224. quatuor edicta promulgasse dicitur; quibus secularibus iudicibus hæreticos, ab Ecclesia iudicatos, puniendos commendavit; obstinatis ignem ultorem; pœnitentibus carceres perpetuos præstituit; pœnas adversus perduellionem & læsæ majestatis crimen ad hæresin extendit, omnesque leges cum jure civili, tum jure canonico adversus hæreticos latus confirmavit¹. Præterea tuendos recepit *inquisitores*, quod nomen iis, qui hæreticos indagarunt, datum, quodve in quadam lege Theodosii magni adversus Manichæos deprehenditur². Innocentius IV. qui an. 1243. in solium Romanum evehctus est, observandis legibus hisce perpeti cura invigilavit *Dominicanosque & Franciscanos*, qui Ecclesiæ hac in re utilissimam operam navabant, eximia auctoritate ornavit, & Episcopis, quibus cognitio de crimine hæreseos competebat, adjunxit, atque magistratibus mandavit, ut, ex iudicio *Episcoporum & Inquisitorum*, apparitores conducerent, a quibus hæretici in carceres compingerentur, & bona eorum occuparentur. Hoc ipsum præ-

Inquisi-

præ-

præstitit Innocentius edita d. 15. Mai. 1252. ^{tio Italica,}
 bulla ad omnes rectores, consilia & communi-
 tates in Longobardia, Emilia & Marchia Tre-
 visana, 31. articulis propositis, qui statutis
 omnium civitatum inserti sunt³. Quorum pri-
 mo magistratus omnes, simulatque munera sua
 ineunt, jurejurando ad observantiam illam ad-
 stringuntur, ni muneribus excidere, & hære-
 seos suspecti censeri malint. Hanc constitu-
 tionem, paucis mitigatam, septem post annis
 1259. & post eum annis sex Clemens IX. 1265.
 renovavit. Sed licet in his tribus provinciis
 magna esset pontificis auctoritas, non tamen si-
 ne maximo labore firmari potuit inquisitio.
 Nam compertum fuit, Inquisitores cæco im-
 petu ferri, nimia severitate opes emungere,
 officio abuti in vindictam privatam, populos-
 que sermonibus suis concitare ad seditiones,
 quarum duæ sunt memorabiles, Mediolanensis
 1242. & Parmensis 1279. Venetiis inde ab ^{Venetis;}
 Innocentio IV. omnes pontifices inquisitionem
 obtrudere moliebantur, donec Nicolaus IV. an.
 1289. rempublicam eo permoveret; de qua
 re certa conventio inita⁴. Veneta igitur in-
 quisitio ex curia Romana non pendet; sed du-
 cem habet sententiarum exsecutorem, & rei
 nummariæ depositarium. In urbe tres sena-
 tores; extra urbem rectores civitatum huic ju-
 dicio adhibendi sunt. In Tusciam an. 1258.
 receptum est hoc tribunal, cui præfecti sunt
 familiares D. Francisci, terræ illius alumni.

- 1) Novell. collat. 10. Direct. inquis. in fin. auth. l. 10. C. de hæret. & Manich.
- 2) Vid. l. 4. §. 4. & mortem quoque inquisitio extendatur C. de hæret. & Manich.

3) *Post director. p. 6.* 6) *Fra Paolo hist. dell' inquisit.*

Hispani-
ca.

III. INSTINCTU Raymundi de Pen-
naforti an. 1233. inquisitio immigravit in Ara-
goniam; cognita etiam in nonnullis civitatibus
Germaniæ ac Franciæ, præsertim in Occita-
nia, unde ortum habuit; sed in his haud diu
commorata. Regnum Neapolitanum ob diffi-
dia regum & pontificum intactum mansit ab
hoc iudicio, quod in Aragonia quoque elan-
guis, ac in ceteris Hispaniæ provinciis vix ulla
sui vestigia reliquerat. Sed Ferdinandus catho-
licus, post penitus ejectos Mauritanos, quum
novorum Christianorum plerosque videret ad
simulationem Christiani ritus compositos, me-
tu eos, præsertim Judæos, quibus terra afflue-
bat, in officio continendos esse censuit. Ejus
precibus an. 1483. Sixtus IV. dedit bullam,
qua Thomas de Turrecremata, Dominicanus
& regi a confessionibus, qui hoc opus urserat
in primis, constitutus est *inquisitor generalis*.
Quo nomine an. 1484. conventum egit Hispa-
lensem, ubi universus iudicii ordo, quo etiam-
num utuntur, designatus est. Idem Thomas
an. 1485. confirmatur ab Innocentio VIII. ex
quo tempore hoc munus in Hispania semper
fuit maximum atque honorificentissimum. In-
terim pontifici nihil juris in inquisitionem Hi-
spanicam, præterquam quod inquisitorem ge-
neralem, quem rex cunctis provinciis præpo-
nendum nominat, confirmare solet, qui vicif-
sim ex nutu regis nominat singularum provin-
ciarum inquisitores. Ipse est consilii inquisi-
torii præses natus absolutaque præditus pote-
state, semperque a latere regis. Consilium il-

Iud leges inquisitoribus præscribit, eorum lites decedit, peccata punit, ministros inferiores castigat, adpellationes recipit, nec nisi regem agnoscit superiorem, & ex eo pendent ceteræ omnes in Sicilia, Sardinia, ceterisque Hispaniæ terris, immo apud Indos, h. e. in insulis Philippinis & in Americæ continenti stabilitæ inquisitiones¹. Lusitaniæ regi Joanni III. an. 1535. Paulus III. Inquisitionem dedit Hispanicæ simillimam. Hispani hujusmodi tribunal in regno Neapolitano formaturi impediuntur a pontifice, quia subjiciendum foret consilio inquisitorio Hispanico. Unde in illo regno hæretici judicantur ab Episcopis vel a pontificis, i. e. inquisitorum Romanorum delegatis, quibus tamen venia proregis opus est. Simile quid ausi sunt Hispani in Belgio, ubi dux Albanus regnante Philippo II. armata manu rem aggressus est. Cujus immanitatis metu defecere Batavi cum fœderatis provinciis; nec in reliquo Belgio inquisitionis ullum monumentum.

Lusitani-
ca.

1) LUD. A PARAMOL. 8. tit. 2. c. 8. l. 2. tit. 2. c. 3.

IV. IN FRANCIA, quum recentiores hæreses efflorescerent, querelæ audiebantur de negligentia Episcoporum in perquirendis puniendisque ea labe infectis. Unde decursum ad judicia extraordinaria. Nam Parisiensis senatus ab Episcopis impetravit literas, quibus senatoribus clericis vices suas demandarunt, ex quibus compositum est concilium inquisitorum a Clemente VII. an. 1525. confirmatum¹. Sed inciderunt bella civilia & edicta pacificationum, quibus hæc omnia abolita, ut nullum

Francia,

inquisitionis Francicæ superfit vestigium, præterquam quod Tolosæ modico stipendio alitur quidam e familia dominicanorum, qui inquisitor audit, sed sine ulla functione.

1) *Preuv. Gall. l. 2. c. 28.*

Romana,

V. Ex hæresi Lutherana ansam arripuit Paulus III. Romæ instaurandi hoc tribunal, quod remissum erat sæpius; instituta congregatione cardinalium, cum potestate absoluta de hæresi similibusque criminibus cognoscendi, inquisitores instituendi & destituendi, eisque normam functionum præscribendi. Quum Sixtus V. diversas alias congregationes, quæ Romæ florent, instituisset; huic primum locum adsignavit. Constat ea cardinalibus septem ac diversis ministris, præsidemque habet ipsum pontificem, ejusque potestas per omnem Italiam, immo, si papam audias, per totum orbem terrarum extenditur.

Index expurgatorius.

VI. IN TERRIS, quibus inquisitio recepta est, competit ei jus lectionem librorum, qui periculosi videntur, prohibendi, & prohibitos libros auferendi; eos autem, quorum nonnulla loca suspecta sunt, expunctis suspectis versiculis vel vocabulis, corrigendi: sine qua mutilatione venum exponi nequeunt¹.

1) *Vid. præfat. indicis Hispan.*

I.

T R I B U N A L inquisitionis eo nomine maxime terribile fit, quod novissimæ constitutiones adversus hæreticos stricte observantur, quæ tamen *generales* sunt, & ex mente legislatorum etiam ab ordinariis h. e. ab Episcopis seu eorum officialibus observandæ. Hæ leges volunt, ut qui sine alia probatione *sola fama* hæreseos notam contraxit, adigatur ad purgationem canonicam, quæ fit per testes juratos: qua de re infra¹. Suspectus autem abjurare debet². Distinguuntur autem tria suspicionum genera; suspicio *levis*, *vehemens* & *violenta*. Vehemens infert præsumptionem juris, contra quam valet probatio, veluti esus carnis die prohibito; prolatio errorum in rebus fidei. Qui post probationem recidit in eandem suspicionem, habetur pro *relapso*, licet antea crimen non probatum fuerit³. Suspicio violenta foret, si quis hæreticorum conventicula frequentaret, si ultra annum excommunicationem *de causa fidei* perferret. Hæc operatur *præsumptionem juris & de jure*, contra quam nulla admittitur probatio, acceleratque condemnationem hominis tamquam hæretici⁴. Jam vero qui ex suapte confessione hæreseos convincitur, licet resipiscat & ejuret errorem, damnatur ad condignam pœnitentiam vel ad perpetuos carceres, ut per omnem vitam in

Inquisiti
quomo-
do puni-
antur?

pane & aqua pœniteat⁵. Si relapsus est, licet resipiscat, judici sæculari ad comburendum traditur, ita tamen, ut sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ non denegentur⁶. Qui convictus impœnitens manet ac pertinax, etiam si relapsus non sit, flammis traditur. Idem supplicium manet eum, qui aliunde convinci potest, licet ipse neget hæresin, ac fidem profiteatur catholicam⁷. Hæ sunt hæreticorum pœnæ novis legibus constitutæ⁸.

1) *Director. inquis. pars. 3. c. 38.*

2) *C. 13. adjicimus X. de hæret. C. 8. de hæret. in 6.*

3) *C. 8. eod.*

4) *C. 7. eod.*

5) *C. 9. c. 15. X. de hæret.*

6) *C. 4. de hæret. in 6.*

7) *Concil. Biterrit. 1246. c. 9. C. 13. X. de hæret.*

8) *Direct. inquis. p. 2. c. 34.*

Ordo
proce-
dendi.

II. ORDO autem procedendi is est. Inquisitor mandatum a pontifice vel pontificis vicariis acceptum exhibet Episcopo seu ejusdem *vicario generali* & ministris tribunalium sæcularium, hosque adigit ad jusjurandum de executione legum civilium & ecclesiasticarum adversus hæreticos. Primi inquisitores a principibus literas liberi commeatus & ab eorum ministris hoc jusjurandum tam rigide exegerunt, ut, si id facere detrectarent, ipsos excommunicarent, officiis removerent, civitatesque interdicto premerent. Sed postquam certa tribunalia habent, eorumque jurisdictio agnita est; violentis illis mediis abstinere. Longinquis terris, si magnus ei campus est assignatus, inquisitor dare potest delegatos, sibiometque adjungere *vicarium generalem*. Habet autem promotorem seu fiscalem, scribam,

qui aliunde debet esse persona publica, veluti notarius apostolicus, pluresque *familiares*, qui suæ & inquisitoris securitati arma gestant, suspectos in vincula rapiunt, secretique plerumque sunt denuntiatores. Pro natura & moribus provinciæ plures vel pauciores ministros habet, & quum in Hispania plurimum possit, duodecim ministrorum numerantur genera: quo ipso ejus jurisdictio mirifice amplificatur, quum omnes illi homines in causis cum *civilibus*, tum *criminalibus*, coram inquisitione non solum conveniendi sint, sed & ipsi alios convenient^r.

1) *Direct. part. 3. per tot. PARAMO de inquis. Tolet. l. 3. 4. 5.*

III. INQUISITOR munus suum ^{a moni-}solemni oratione in æde primaria, in qua proponit *edictum fidei*, auspicatur. Sic adpellant monitum generale ad omnes homines, ut intra certum tempus eos omnes, qui hæreseos, apostasiæ ac similium criminum suspecti sunt, denuntient, revelentque, quæ norint. Terminus præstituitur 30. vel 40. dierum, intra quem qui veniunt ac semet ipsos accusant, liberantur a pœnis consuetis: unde *terminus gratiæ* audit. Hoc edictum non solum sub auspiciis muneris, sed etiam in *visitationibus* proponi solet. Posthæc accusationibus vel denuntiationibus aures præbet, vel ex officio, ut judex ordinarius, ex sola forma inquirat, & suspectum, si gravatus est, in carcerem abripiendum jubet, interrogatque, licet tumultuarie, quia novæ leges permittunt, ut causæ

hæreticorum summariter tractentur, & hæreseos crimen, ceteris omnibus execrabilius, nullum favorem mereri videtur. Inquisitor autem cuncta alta nocte premit, ne accusati vel ignem ultorem effugere, vel erroribus ceteros contaminare queant. Præparata causa, adhibito Episcopo vel vicario suo generali, itemque doctorum vel aliorum proborum virorum concilio, sententiam profert². Sententia autem pro varietate diffamationis, suspicionis, convictionis, item pœnitentiæ & impœnitentiæ, est varia. Pronuntiatur autem in loco publico, cum debita solemnitate: & hoc ipsum est, quod Hispani ACTUM FIDEI (*Auto de fe*) adpellant. Quem ut tanto celebriorem reddant, plerumque plures diversorum criminum reos asservant, quos simul supplicio tradant. Attollunt in loco frequenti suggestum, ex quo inquisitor vel socius verba facit ad populum de *fide*, deque erroribus reorum, quos in sublimi loco expositos ostendit populo. Denique sententia fertur ac singuli sine mora perimuntur.

1) C. 20. de hæret. in 6. 2) Cl. 1. de hæret.

parm.

IV. QUI convicti aut violenta suspicionem gravati, sed pœnitentes sunt, ii publice abjurata hæresi absolvuntur ab excommunicatione. Insigne pœnitentis accipiunt vestem, quam *saccum benedictum* (*sanbenito*) vocant, quæ est instar humeralis, cruce Andrea-na a tergo & in pectore signatam, quamque, quoad vivunt, gestare, ac certis diebus ad portam ecclesiæ cum cereo accenso in manibus se

sistere, vel similem pœnitentiam agere tenentur. Nonnumquam in perpetuum carcerem detruduntur¹. Qui convicti sunt & impœniten-tes, vel pœniten-tes & relapsi; illi, si sunt in ordinibus, de gratu dejecti, curiæ sæcula-ri traduntur ad supplicium². Equidem sen-tentiæ inseritur formula, qua inquisitor & episcopus efficaciter intercedunt, ut citra mor-tis periculum iudex sententiam moderetur³. Sed formula nuda est, qua ecclesiastici iudices irregularitatis suspicionem amoliuntur. Nam si iudex vel recusaret, vel momentum differ-ret exsequi leges imperiales, quæ ultimum supplicium in hæreticos constituunt, excom-municandus foret⁴. Ad omnem scrupulum amovendum, Paulus I V. ab hoc irregularita-tis genere immunes declaravit, qui præsentem pontifice in causis criminalibus consulti suf-fragantur ad mortem vel corporis mutilatio-nem: quod a Pio V. probatum & ad omnes inquisitores eorumque consiliarios extensum est⁵. Actibus fidei interfunt iudices laici eo-rumque ministri, quibus simulatque rei tradi-ti sunt, discedunt ecclesiastici, laicisque per-mittunt, ut sententiam reddant, exsequantur-que subito. Atque hoc est in Hispania omni-um spectaculorum maximum: quod ut eo ter-ribilius reddant, impœniten-tes, saccis nigris, quibus flammæ infernales & dæmonum figu-ræ depictæ, indutos, in rogam conjiciunt. Hac severitate opus esse existimant, ut metu maliquidquid Judæorum ac Maurorum super-est, qui ingenium nondum mutarunt, in of-ficio contineatur.

- 1) PARAMO l. i. c. 2. c. 5. 2) C. 9. X. de heret.
 3) C. 27. X. de verb. signif. 4) C. 8. de heret. in 6.
 5) PEGNA in 2. part. direct. comm. 20.

Inquisi-
tio, in
Francia
exul, im-
probatur.

V. ALIA Francis sedet sententia, per-
suasis, ad ulciscenda crimina ecclesiastica, quum
episcoporum sufficiat auctoritas, opus non es-
se delegatis extra ordinem, qui ad ultimum
in tribunal ordinarium abire possent. Nam
verendum est, ne homines, alienæ jurisdic-
tionis administri, mandati regulas migrent, cul-
pasque ac suspiciones augeant exaggerentque,
ut sit, quod agant. Porro inconcinnum est,
ut in terris, in quibus per duo sæcula hære-
tici non tolerantur, quotidie hæretici vel apo-
statae inventi puniantur. Præterea metus ille
hypocritas quidem, at *vere Christianos* non fa-
ciet. Severitas utilis est reprimendis nascenti-
bus hæresibus; sed si omni tempore atque
omni loco ad præscriptum legum stricte adhi-
betur, sacra nostra exosa reddit, efficitque, ut
justitiæ obtentu maxima mala patrentur. Haud
postrema pars libertatis ecclesiæ Gallicanæ in
eo posita est, quod has novas leges & hæc no-
va tribunalia, quæ nihil cum indole veteris
ecclesiæ commune habent, procul habuimus.

C A P. X I. D E S I M O N I A.

I.

Simonia-
ci unde
audiant?

MAXIMUM post hæresin crimen est *simonia*, quam & ipsam veteres sæpe hære-

fin adpellant, quum vix fieri posse credant, ut ad emendas res spirituales accedat, qui a fide non aberraverit. Huic crimini nomen a Simone Mago, primo hæresiarcha, qui Petro pro donorum divinorum communicatione aurum obtulit¹. Celebre ejusdem criminis exemplum est in Veteri Testamento Gehasi, Eliæ prophetæ famulus². Observandum itaque est præceptum domini, apostolos ad prædicandum & mirabilia opera edenda emittentis, ac dicentis: *Gratis accepistis, gratis dabitur*³. Non vero imitandi sunt falsi doctores, quorum meminit Paulus, qui religionem *quæstui habent*⁴. Majore ignominia verbum Dei & sacramenta obrui nequeunt, quam si rebus profanis ac pretio parabilibus æquiparantur; nec ministerium ecclesiasticum turpius fœdatur, quam si in matrimonium ac quæstum vertitur.

- 1) *Act. VIII. 18.* 2) *2 Reg. V. 20.* 3) *Matth. X. 8.*
4) *1 Tim. VI. 5.*

II. SIMONIACI ergo sunt, qui præ- qui sint
dicationem verbi & sacramentorum administrationem emunt vendunt, sic, ut docere, baptizare, remittere peccata, sine pretio recusent. Simoniaci sunt, qui ordinationem episcoporum, presbyterorum, diaconorum, aliorumque ecclesiæ ministrorum, & per consequens collationem officiorum, & beneficiorum ecclesiasticorum emunt vendunt. Nec solum collatio officiorum & beneficiorum; sed & omnes actus eo pertinentes, ut electio, confirmatio, nominatio, præsentatio, resignatio,

exploratio, possessio, inauguratio, instrumentorum expeditio, debent esse gratuita¹. Damnatur etiam subtilitas argutantium, officium quidem esse debere *gratuitum*; *beneficium* autem *pretio* aestimari posse. Nam beneficium ita officio innexum est, ut ab eo pactis privatorum separari nequeat. Officium autem est res mere spiritualis². Dispensatorum & defensorum officium olim versabatur in bonis ecclesiæ externis, & tamen concilium Chalcedonense illud æque ac cetera omnia vendi prohibuit³. Canonum jure simoniaci sunt, qui aliquid exigunt pro licentia docendi⁴; pro admissione ad vitam religiosam, cui pœnitentia & uberior perfectio proposita esse debet⁵; pro sepultura ecclesiastica; pro consecratione ecclesiarum; pro benedictione nuptiali⁶. Hæ fere res illæ sunt, quæ in quæstum verti non debent.

1) C. 1. q. 1. c. 8.

2) *Pragmat. de elect.* §. 4. & *de annat. Concil. Trid.* sess. 21. c. 1. sess. 24. c. 14. *stat. Bles.* art. 20.

3) C. 1. q. 1. c. 8. 4) *tit. X. de magistr.*

5) C. 40. X. *de simon.* 6) C. 8. c. 9. *cod.*

non præ-
cise
ementes,

III. PRETIUM, quod prohibetur, non consistit solum in pecunia numerata; sed & in quavis re, quæ pecunia aestimari potest; immo & in officiis alteri præstitis, licet estimationis sint incertæ. Beneficia, quandoquidem de his maxime sermo est; dignitati personarum; non gratiæ, non retributioni, non aliis externis causis danda sunt. Commendationibus tantum dignitas personarum collatoribus est proponenda.

IV. VENDITIONIS vocabulo intelliguntur omnes contractus venditioni affines, ut locatio, conductio, census constitutio. Nam iis temporibus, quibus feuda & bona censitica constitui cœpere, idem de beneficiis nonnulli facere audebant: quod improbatum¹. Prohibitum est etiam rem spirituales cum re temporali locare. Horum contractuum anima est consensus, quem in hoc argumento semper eruere magni laboris est, & ad crimen determinandum necessarium. Non enim absolute prohibemur occasione functionum spiritualium accipere, quod donatur non ex pacto². Christus ipse apostolis permittit vivere sumtibus eorum, quos docent, quum dignus sit, qui laborat, mercede sua³. Ipse indulgit, ut sanctæ mulieres comites de bonis suis ei suppeditarent⁴. Ut sacerdotes veteris Testamenti vixere ex altari; sic dominus vult, ut annuntiantes evangelium ex evangelio vivant. Et si populo spiritualia profundimus, quid iustius, quam ut temporalia metamus⁵?

1) 1. 2. X. ne pralati vices. 2) C. 18. X. de sim.

3) Luc. X. 7.

4) Luc. VIII. 3.

5) 1 Cor. IX. 3. Vid. part. II, c. 10.

V. IGITUR distinguendum inter retributionem permissam, & inter quæstum seu mercimonium prohibitum. Non enim simonia cum est, accipere, quod sponte offertur intuitu functionum nostrarum sacrarum; licet canones hoc nonnumquam ad maiorem cautionem prohibuerint, quia in foro externo haud facile discernitur, num retributio sit plane libera, neque arte quadam ab accipiente

sed quovis pacto sibi prospicientes.

non retributionem sponte oblatam accipientes.

elicitæ. Nec simoniacum est, accipere, immo & in iudicio prosequi, retributiones, veteri observantia, legibusque & statutis locorum præscriptas¹; licet ab initio innoxia non fuerint: modo animus purus, nec alia sit intentio, quam ut necessaria vitæ subsidia habeamus. Ex hoc principio excusantur annatae & quidquid pontifici datur pro beneficiorum provisionibus, quod speciem tributi præbet, quale ecclesia necessitatibus aulae Romanæ suppeditandum recepit². Idem dicendum de jure deportus; de juribus tabularii, & cancellariae, quæ usu invalescere possunt, si sint modica³.

1) C. 42. X. de sim. 2) S. Thomas 2. q. 200. art. 2. 3. Pragmat. de annat. §. voluit tamen.

3) Concil. Trid. sess. 21. c. 1.

Simoniam
multiplex

VI. SIMONIA autem est, de re spirituali quocumque modo pacisci aut conventionem inire, veluti si dicerem: Non prædicabo, non sacramentum hocce administrabo, non conferam, non resignabo tibi hoc beneficium, nisi dederis mihi centum. Vel si alter diceret: Quod tibi dari vis, ut des? Immo ne quidem diserta & crassa hujusmodi conventionem, sed animo solo simonia committitur, quibuscumque verbis utaris, immo etiam si verba non interveniant, quum Deus cor respiciat; immo ne quidem opus est, ut conventio impleta sit. Interim hi diversi gradus naturam criminis alterant. Unde doctores distinguunt inter simoniam *mentalem*, *conventionalem* & *realem*¹. *Mentalis* est, quæ intra voluntatem subsistit, nec in actum externum prorumpit, veluti si collatori munusculum offero

mentalis,

sub spe obtinendi beneficii; de qua tamen nullam mentionem facio. Hæc simonia, ad forum conscientiae remittenda, in foro externo habet impunitatem. *Conventionalis* est, quæ ^{conventionalis,} se exserit per pactum expressum vel tacitum, verbis ac signis declaratum: sic ut alter alterius propositum perspexerit, licet impletum non sit. Horum uterque plecti potest in foro externo. *Realis* denique ea est, quæ utrim- ^{realis.} que adimpleta. Et hanc quidem maxime detestantur canones, qui omnes ad eam concurrentes, veluti proxenetas, depositarios, simoniacos declarant.

- 1) NAVARR. *Man. c. 23. n. 103. &c. Gloss. in C. un. de Cleric. non resid. in 6.*

VII. POENAE hujus criminis sunt, ^{pœnæ.} clericorum quidem, dejectio e gradu; laicorum excommunicatio. Præterea simoniaci nullum ex hoc crimine fructum reportare debent. Unde veteres canones ordinationes simoniacas irritas declararunt, i. e. illicitas, prout de hæreticis diximus; ut, qui ita ordinati sunt, officium facere non possint, ni irregulares videri velint. Collatio beneficii simoniaca absolute nulla est, & beneficium vacuum manet ac *impetrabile*; immo possessor simoniacus ad fructus perceptos restituendos obligatur. Immo etiam ceteris beneficiis, si qua habet, excidit spoliaturque.

VIII. SIMONIAE species vel adjunctum sæpe est *fiducia*, quam in causis beneficiariis haud inconcinne *fideicommissum* adpella- ^{Confidentia est Simonia species.}

res. Est enim pactum, quo alteri beneficium ea lege traditur, ut fructus, vel post certum tempus ipsum titulum, alteri reddat. Prioris exemplum sit militum ductor, qui impetratum a rege pingue beneficium conferendum curat in fratrem aut sacellanum, ut modica pensione contentus majorem reddituum partem ipsi tradat. Posterius faciunt, qui pingue quoddam beneficium, universæ familiæ alendæ idoneum, familiæ servaturi, post mortem titulati curant, ut beneficium conferatur amico, quid id veluti depositum custodiat, dum puer e familia, cui id destinatur, legitimam ætatem attigerit. Hæc ingeniosa fraus exeunte sæculo XVI. Francis nostris fuit commendatissima, quum multa majora beneficia, immo & episcopatus, alieno nomine possiderentur a feminis & ab hæreticis. Hujus criminis eadem pœnæ sunt quæ simoniæ. Nam præter restitutionem locum habet excommunicatio ipso facto & omnium reliquorum beneficiorum privatio¹.

1) *Constit. Pii X. d. 1. Jun. 1569.*

C A P. XII.
DE HOMICIDIO ET DE
CONCUBINATU.

I.

Assassin.
nias

HACTENUS de criminibus; quibus maxime divina majestas læditur; sequuntur, quæ in homines committuntur, in quibus familiam ducit homicidium, homicidii-
que

que atrocissima species assassinium, quod consistit in locata opera ad occidendum alterum. Concilium Lugdunense II. non solum in hos homines, & qui eorum operam conducunt; sed etiam in eorum fautores, & receptatores statuit excommunicationem & privationem omnium officiorum & beneficiorum¹. Duell^{duella} la quoque legibus ecclesiasticis² prohibita sunt, ex quo barbarorum moribus inveterata publice inibantur, æque ac torneamenta³. Ut se-^{tornea-} pultura ecclesiastica privandi sint, qui in duell^{menta} lis occumbunt⁴. Sed hæc male observantur, belle succedentibus torneamentis, & in Hispania concursationibus cum tauris, quæ sub iisdem pœnis sunt prohibitæ. Sunt etiam severæ pœnæ statutæ in eos, qui abortus procur^{procura-} rant, animasque infantium baptismo privato^{tiones} rum salute privant^{abortus}^{prohibitæ}⁵; in parentes, qui partum exponunt; qui infantes in lecto secum jacentes in somno suffocant⁶.

1) C. 1. de homic. in 6.

2) 1. 1. X. de purg. vulg. 1. 1. X. de cler. pugn. in duell.

3) 1. 1. X. de torn. Concil. Trid. sess. 25. c. 19.

4) Constit. Pii V. d. 1. Nov. 1567.

5) C. 20. X. de homic. 6) C. ult. X. de his qui fil. occid.

II. HOMICIDIUM clericorum, & homici-
quævis clerico illata vis, acerbissime vindica-^{da}
tur. Qui clericum extra casum inculpatae tutelæ verberibus afficit, ipso facto excommunicatus censetur¹; & qui vasallus episcopi aut patronus presbyteri eadem molitur, feudo vel jure patronatus excidit². Similiter clerici, qui aliis vim inferunt, atrocibus pœnis castigantur. Iis enim, ne quidem justo bello, arma

gestare permissum³. Clericus percussor officio privatur⁴, & si quem, etiam casu, occidit, irregularis fit, nisi casus prævideri non potuit, & clericus versatus sit in re licita, veluti sacerdos ille, qui tintinnabulum pulsans impulsu illo tintinnabulum præcipitavit in puerum adstantem, qui necatus est⁵. Qui semetipsos interimunt, peccatores impænitentes habentur, privanturque ecclesiastica sepultura & precum fructu⁶.

1) C.17. q.4. c.29. 2) C.12. X. de pœnis.

3) C.23. q.8. c.6. 4) C.1. X. de cler. percuss.

5) C.23. X. de homicid. 6) C.23. q.1. c.12.

adulteri
qui sint?

III. PROXIMUM ab homicidio crimen est adulterium, quo pertinent omnes illicitæ conjunctiones, quibus genuini natales vitiantur, natiq; opprobrio & infamia obruuntur. Hujus generis crimina ad præscriptum juris divini severe ulciscitur ecclesia, virique adulterium æque ac uxoris, si noscitur, condemnat¹. In Francia tamen judex Ecclesiasticus in laicis adulteros in foro externo non animadvertit. Adulterium impedit matrimonium, contrahendum inter eos, qui id commiserunt promisso matrimonio, si liberi fuerint². Omnis conjunctio vel concubinatus vivo marito aut vivente uxore est revera adulterium.

1) C.32. q.1. c.ult. 2) C.31. q.1. c.5.

concubi-
natus
prohibi-
tus.

IV. CONCUBINATUS, jure civili toleratus vel saltem impunitus, jure ecclesiastico crimen reputatur. Laici, sive conjugati, sive cœlibes, in hoc crimine hærentes, ab ordinario ex officio sunt reprehendendi, & post tri-

nam admonitionem, si parere nolunt, excommunicandi¹. Concubinæ autem ex locis, quibus scandalo sunt, manu militari expelluntur. Clericorum concubinatus majus flagitium involvit, primis sæculis inauditum. Non enim ordinabantur, nisi qui lecti & assidua probitate conspici essent; inferiores autem, quorum major numerus, plerique uxores habuere. Sed sæculo X. clericorum, etiam presbyterorum, concubinatus publico usu sic vulgatus erat, ut propemodum permissus crederetur. Unde plures constitutiones natæ². Plebi injunctum, ne Missam concubinariū frequenter, officio privandi³. Sed malo intenso, pœnarum rigor remissus. Ex sententia concilii Basileensis⁴ hujusmodi homines statim fructu trimestri beneficiorum, & si intra terminum concubinas non dimittunt, ipsis beneficiis privandi sunt. Si qui ad vomitum redeunt, irregulares censentur. Concinit huic decreto jus nostrum⁵, temperatque concilium Tridentinum⁶ statuendo, ut post primam admonitionem tertia; post secundam omnibus fructibus priventur & suspendantur; post tertiam beneficio destituantur & irregulares censeantur. Si redeunt ad ingenium, excommunicantur. Concubinæ autem intuitu clericorum non solum eæ reputantur, de quibus id certum est; sed etiam omnis generis feminæ, in quas cadit suspicio⁷. Puniuntur etiam vel minima delicta, quibus clerici violant votum continentiae. Olim post pœnitentiam decennalem demum veniam sunt consecuti; veteres autem eos sine mora removerunt⁸. Clericus, qui contra naturam luxu-

riatur, carceri perpetuo ad perpetuam agendam poenitentiam mancipatur, ut ab oculis populi tanti sceleris memoria removeatur⁹.

1) *Concil. Trid. Sess. 24. c. 8.*

2) *PETRUS DAMIAN. opusc. 12. in opusc. 18. c. 4. & differt. 2.*

3) *c. 5. D. 32.* 4) *Sess. 20.*

5) *Pragmat. tit. 19. 20. & concordatum tit. 32.*

6) *Sess. 25. c. 14.* 7) *c. 5. D. 32.*

8) *c. ult. D. 61. c. 4. D. 81.* 9) *C. 4. X. de excess. prael. C. 13. X. de vit. & honest. cler.*

C A P. X I I I. D E U S U R I S.

I.

Pro usu
rei fungi-
bilis ni-
hil,

RATICNE contrectationis & usurpationis rei alienæ, non furtum solum & spoliū damnat ecclesiā; sed etiam usuras rejicit, jure civili paganis permittas, nec Judæis jure divino intuitu extraneorum interdictas¹, aut intuitu proximi prohibitas. Jam vero Christus, optimus legum interpret, non solum docuit, quemlibet hominem esse nostrum proximum²; sed etiam diserte præcepit, ut mutuum demus, nihil inde sperantes³. Eaque constans & perpetua ecclesiæ catholicæ sententia fuit, neque ex pecunia, neque ex ceteris rebus fungibilibus, quæ secundum quantitatem æstimantur, h. e. quæ pondere, numero & mensura constant, veluti frumento, vino &c. mutuo datis, quæstum esse faciendum⁴. Idque ex ea ratione, quia contractibus proposita est summa æqualitas, ut alter, quod ipsi expedit, obtineat

pro eo, quod alteri expedit. Quod videre est in permutationibus, ubi quod æqualitati deest, pecunia suppletur. Sic in emtione venditione id agitur, ut pretium merci quam potest fieri exactissime æquetur. Deinde quod lege humanitatis jubemur res innoxia humanitatis, quæ nobis non necessariae sunt, & alteri prosunt, alteri concedere, ut, erranti viam monstrare, lumen accendere. Quod est fundamentum contractuum gratuitorum, ut mutui & depositi. Amico enim officium custodiendi ejus pecuniam eadem solertia, qua meam, detrectari non potest, & injustus foret, qui ob hoc officium præmium posceret. Pari ratione amico, de cujus candore persuasus sum, non deneganda est pecunia, mihi inutilis & ipsi necessaria, quam si statò tempore reddit, nihil amplius salvo jure petere possum.

1) *Lev. XXV. 36. 37.* 2) *Luc. X. 29.* 3) *Luc. VI. 34. 35.*
4) *Conc. Nicæn. c. 17. C. 14. q. 3. & 4. per tot.*

II. ALIUD dicendum de certis corporibus, veluti de utensilibus, de equo, domo, in quibus proprietas distinguitur ab usu, quem præstant salva substantia, licet deteriora fiant ^{pro usu rei non fungibilis aliquid peti potest.} Quæ licet gratis concedi possint; injustum tamen non est, pretium pro usu eorum postulare. Nam licet post usum corpus reddatur, non tamen prorsus idem redditur, quod datum est. Usu enim atteritur plus minusve pro usus diuturnitate & modo; & illa attritio pretio æstimari potest ad obtinendam perfectam æqualitatem. Hoc est fundamentum pretii locationis, quod longa consuetudine æqualitatem il-

lam superare potest, quum multi sint, qui sæpe eodem tempore ejusdem rei usu opus habent. Sed qui ad annum mille mutuatur, & post annum mille restituit, exacte reddit, quod accepit, ut jure nihil amplius postulare queas.

1) S. THOM. 2. 2. q. 78. art. in corp.

pro usu
pecuniæ
meæ qui-
bus casu-
bus usu-
ras pete-
re pos-
sim?

III. DUO tamen sunt necessaria: primum, pecuniam tibi, quum mutuo dares, fuisse inutilem; alterum, ut stato tempore sit reddita. Nam si restitutio differtur, & ex mora tibi damnum enascitur; justum est, ut tibi id resarciatur, officiumque amico præstitum non noceat rei tuæ familiari. Et quoniam probatio & æstimatio ejus, quod interest, in foro externo difficilis est; leges civiles id semper, ubi debitor in mora est, præsumunt, & nostris in provinciis ad vicesimam reducunt annuam. Atque ex hoc fundamento in judiciis *interesse* adjudicatur postulantibus¹. Similiter si pecunia mutuo data mihi necessaria vel utilis foret ad redimendum censum, ad annonam comparandam, quæ angustior post redditur; item si interea prædium magni proventus exiguo pretio emere potuissem; jure lucri cessantis & damni emergentis restitutionem postulo². Et quia mercatores continuo nummos in comparandis mercibus utiliter collocare possunt; licet eis *interesse*, h. e. pro lucro cessante aliquid petere: quod tamen certum & *radicatum* esse debet, veluti si arator sumeret frumentum ad sementem faciendum³.

1) Gloss. in c. 8. X. de usur.

2) Thomas 2. 2. q. 78. art. 2. ad 1. & ibi Cajetan.

3) C. 6. & c. navig. in fin. X. de usur.

IV. PECUNIAE fructus permittitur porro, si contractus magis in locietatem inclinatur, quam in mutuum. Si duo in societatem negotiatoriam coeunt, quorum alter pecuniam confert, alter operam; justum est, ut lucrum æque ac damnum partiantur: quod est fundamentum *affecurationis* ac ceterorum contractuum maritimorum. Constituitur pecunia in lembum mercatorium, ea lege, ut, lembo pereunte, pecunia amissa sit; lembo redeunte, ingens lucrum capiatur. In hoc negotio nullum mutuum: manet enim quisque pecuniæ suæ dominus. Est potius emtio spei, ut qui retis jactum emeret ¹.

Usurævitium non habent
1. societates mercatoriae,

1) l. 8. de contrah. emt.

V. ALIUS pecuniæ legitimus fructus nascitur e censuum constitutione, quam post longam fluctuationem adprobavit ecclesia ². Permissum enim est, prædium quingentorum annuorum vendere pro decies mille cum pacto de retrovendendo pro eodem pretio in perpetuum, ut tamen ad redemptionem cogi non possimus. Cur igitur non liceret decies mille accipere & annum censum quingentorum pendere, eaque de re creditori in fundo vel in aliis rebus, in quibus securus esse potest, hypothecam constituere? Atque hoc modo census constituuntur: quod negotium toto cælo differt a mutuo, qua fors alienatur in perpetuum, ita ut repeti nequeat, quoad creditor de census solutione securus est.

2. census annui,

1) C. 6. X. de usur. constit. Martin. V. & Calixti III. extrav. comm. de emtion. Constit. Pii V. 1564.

Z 4

3. reditus
vitalitii,

4. montes
pietatis?

VI. PERMISSI quoque sunt reditus ex contractu vitalitio, veluti si Nosocomio cui-dam do decies mille, ut quoad vixero mihi det mille annuos. Hoc enim est donatio sub con-ditione onerosa facta, vel, si mavis, venditio lucri fortuiti, quia contingere potest, ut po-stridie vivere desinam. Nova species similis acquæstus, quæ proxime ad usuras accedit, est institutum *montium pietatis*, qui vocantur ¹. Quod nomen inde habent, quod pauperes eo recurrere, necessitatibusque promptum auxi-lium arcessere possunt. Sunt autem montes pietatis emporia, in quibus iis, qui pignora adferunt, datur tantum pecuniæ, quantum postulant. Quæ si stato tempore reluunt, præ-ter pecuniam mutuo sumtam solvunt modicum pro labore scribendi, pignora custodiendi, proque scribarum salario. Si fallunt, pignora venduntur, pretiumque, deducto debito ac deductis deducendis, debitori restituitur. Ta-lia instituta in Italia ac in Belgio celebrantur. Paucis: contractus legibus principum Christia-norum adprobati, & longa consuetudine in-veterati, temere ac sine consideratione *utilita-tis publicæ* ac fundamentorum jurisprudentiæ, non sunt damnandi. Aufert homini suum, qui indebitum restitui postulat. Interim in foro externo in negotio pecuniario multa adpro-bantur, quæ in foro conscientiæ non consistunt. Nam leges civiles ad evitandum majus malum sæpe minus permittunt, & hominum consue-tudines vetustissimæ nullo tempore vincent ob-servantiam legis Dei ². In primis cautione opus in allegatione lucri cessantis & damni

emergentis: in cuius æstimatione facile fallimur, si non credimus dicto Apostoli: qui divites fieri cupiunt, in varias tentationes incidunt³, & Christo, dicenti, fieri non posse, ut Deo simul & Mammoni serviamus⁴. Hæc qui pensitat, in dubio suum potius jactabit, quam alieno damno ditescere cupiet.

1) Bulla Leonis X. in concil. Later. sess. 20. inir.

2) THOMAS. d. q. 78. art. 1. ad 3.

3) 1. Tim. VI. 9. 4) Matth. VI. 24.

VII. PROPRIÆ sic dictæ usuræ sunt <sup>usura
proprie
dictæ
prohibi-
tæ.</sup> lucrum, quod ex mero mutuo capitur, ita ut post termini lapsum plus exigatur, quam mutuo datum est, sive ex chirographo, sive ex pignore, sive sub specie pœnæ, venditionis, hypothecæ, vel cujuscumque contractus liciti, nam modi fere usuras palliandi infiniti sunt. Fundamentum semper exquirendum, ac dispi-ciendum est bona fide, num lucrum quæsitum sit, an damnum saltem evitare voluerimus. Usuræ itaque Christianis omnibus sunt prohibi-tæ. Concilium Lateranense III. usurarios sacramentis & ecclesiastica sepultura privandos, & oblationes eorum repudiandas esse censet¹. Concilium Lugdunense II. prohibet, ne eis hospitia præbeantur, ne ædes eis locentur². Ipsi non solum, sed & liberi ac heredes eorum tenentur usuras restituere³. Meliori jure severioribus pœnis castigantur clerici usurarii, qui præ ceteris Christianis turpe lucrum fugere, & humana spernere debent⁴. Concilium Nicænum⁵ ab officio eos removendos censet, quod pluribus canonibus repetitum⁶.

1) C. 3. X. de usur. C. 14. q. 5. 2) C. 1. de usur. in 6.

- 3) C. 14. q. 6. c. 9. 4) C. 14. q. 4. c. nec hoc.
 5) C. 17. D. 46. 6) Dist. 47. per tot.

crimen
falsi.

VIII. CRIMEN falsi gliscere cœpit inter clericos, ex quo Roma arcessi cœperunt literæ gratiæ vel justitiæ. Quod apparet ex constitutionibus Innocentii III. præsertim ea, qua falsarum bullarum fabricatores excommunicandos censet, & eos, qui eas in subsidium vocant, e beneficiis exturbandos ¹. Agentes in rebus, qui nunc instituti sunt, præstant, ut falsa difficulter & raro committi possint. De ceteris criminibus nihil singulare habent canones, Ecclesia enim non solum ea, quæ contra legem Dei militant; sed etiam ea, quæ legibus humanis prohibentur, condemnat: quia lege Dei jubemur sæculari potestati obtemperare ².

- 1) C. 7. X. de crim. fals. 2) Rom. XIII. 1.

C A P. X I V.
 DE DELICTO COMMUNI ET
 CASU PRIVILEGIATO.

I.

Ecclesia
olim non
cognovit
de crimi-
nibus.

ECCLESIA principio solum delicta mere ecclesiastica judicavit, quia Christiani criminum publicorum exsortes erant. Si qui e nostris, inquit Tertullianus ¹, carceribus vestris detinentur, Christiani solum esse accusantur; si vero alia de causa detinentur, non sunt amplius Christiani. Quod de Christianis generatim dicit, id multo justius de clericis

intelligendum, qui e Christianis perfectioribus eligebantur. Si quis horum lapsus disciplinam pœnitentiæ subire detrectabat, ei regressus patuit ad paganos, inter quos genio pro lubitu indulgere poterat, ne dehonestaret Ecclesiam. Nec privilegia imperialia Episcopis & clericis concessa quidquam ratione criminum ulciscendorum immutarunt. Eorum enim sententiæ, partium consensu & quidem in causis civilibus tantum redditæ, *laudorum* instar habuere. Equidem clerici & monachi in causis pecuniariis solum episcopum judicem habuere². Ast in criminibus civilibus h. e. contra leges politicas militantibus Episcopus & iudex sæcularis concurrentem jurisdictionem exercuere³. Si episcopus prior cognovit, clericum reum e gradu dejecit, & tum dejectum iudex sæcularis carceri mandavit. Si hic episcopum occupavit, reum Episcopo remisit, ut gradu priusⁿ, quam vita, privaretur. Atque hæc quidem ex præscripto juris Iustiniani. Sed in criminibus ecclesiasticis solus episcopus cognovit. Compertum erat, Ecclesiam abhorrere a sanguine, & Episcopos semper intercedere, ut reis, etiam a sacris nostris alienis, vitam servarent: unde eis solis crimina clericorum capitalia judicanda permitti non potuerunt. Equidem clericis omnem actionem, & quidem criminalem strictius quam civilem in iudicio sæculari interdictam legimus⁴, quia quidquid vindictam spirat, Evangelio magis repugnat, quam quod avaritiam. Sed prima VII. vel VIII. sæcula nihil suppeditant causæ, quare clericorum capitaliter

peccantium iudicium iudici sæculari denegandum censeamus, nisi Episcopos excipere malis, qui raro in hæc crimina incidunt, & quorum dignitati aliquid dandum videtur.

1) TERTULLIANUS *apolog.* c. 4. §.

2) *l. 7. 8. C. de episc. audient.*

3) *Nov. 83. c. 1. 123. c. 21.*

4) *Concil. Chalced. c. 9. Carthag. III. c. 9.*

sed per
falsas de-
cretales
clerico-
rum cri-
mina lai-
corum
iurisdic-
tioni
subtrahenda
sunt,

II. DENIQUE spuria decretales laicis omnem cognitionem de rebus moribusque clericorum abstulerunt, quæ falsa persuasio divo Thomæ Cantuariensi archiepiscopo tantum dirarum conciliavit ¹. Hoc clypeo tuti clerici quum fere impune peccarent, privilegii clericalis præcipua vis poni cœpit in subtrahendis iudici reis. Inter querelas Petri Cunierii haud ultima fuit, quod ii, qui ad atrox flagitium patrandum accingerentur, tonsuram prius acciperent, ut impune esset ². Celebre exemplum est prætoris Parisiensis de Tigouville, qui, quod duos scholasticos, publici latrocinii convictos, posthabito privilegio clericali, condemnasset ac ultimo supplicio tradidisset, destitutus est & acerrime mulctatus ³. Interim iudices ecclesiastici, remissius crimina punientes, levibus pœnitentiis contenti, raro reos curiæ sæculari tradebant, qui Romæ facili negotio non veniam solum, sed & pristinum gradum, si qui dejecti essent, impetrabant.

1) *Vita quadrip. I. c. 14. hist. eccl. l. 71. c. 6.*

2) *Libell. P. Bertrandi, ubi supra.*

3) *MONSTREL. vol. I. c. 13. PASQUIER l. 9. c. 27.*

qui id in
Francia

III. UNDE publicæ securitatis causa iudices sæculares crimina atrociora excipienda

esse censuerunt, ac suæ cognitioni, saltem conjunctim cum Episcopo, subjicienda: atque hæc quidem ea sunt, quæ vulgo *casus privilegiati* adpellantur. Nam quia privilegium clericorum naturam *juris communis* induerat; id quod olim *juris communis* fuerat, nunc *privilegium* audit. Equidem inde a CCC. annis distinctio inter *delictum commune* & inter *casum privilegiatum* audita est; in qualitate tamen & numero casuum privilegiatorum determinando adhuc fluctuamus. Nonnulli eos intelligunt de *casibus regis*¹: alii eo trahunt quævis facinora, quibus reipublicæ auctoritas læditur, ut sunt armorum gestatio, falsa moneta, insurrectio adversus judices². Nimirum, si laicos judices audias, *delictum commune* restringendum est ad injurias verbales & ad crimina mere ecclesiastica, i. e. culparum, quibus peccatur contra disciplinam, de quibus solus judex ecclesiasticus cognoscit. De *casu privilegiato* autem conjunctim cognoscunt ecclesiasticus & sæcularis. Immo etiam hi casus distinguuntur, quum quidam tam atroces sint, ut clericum privilegio indignum reddere videantur. Ratione *præventionis* statutum³ est, ut laicus prior cognoscat, & reum ecclesiastico remittat, qui de delicto communi judicet. Sed hic modus neutri judicium placuit, quum se mutuo accusarent præreptæ jurisdictionis, nimixque vel indulgentiæ vel rigoris nimii. Quare constitutum est⁴, ut *conjunctim* cognoscerent, ac separatas ferrent sententias, quo alter de alterius integritate tanto certior fieri posset⁵.

non ferunt, distinguentes inter delictum commune & casum privilegiatum.

1) IMBERT, *instr.* l. 3. c. 8. 2) FEVRET, l. 2. c. 2.

3) *Ordin. Molin. art. 39.* 4) *Ordin. Melodun. art. 22.*
 5) FEVRET. l. 8. c. I. n. 6.

de quo
 conjun-
 ctim co-
 gnoscunt.

IV. SED quum vetus consuetudo in nonnullis locis perduraret, edicto Februarii 1678. & declaratione Jul. 1684. sancitum est, ut statutum Melodunense in toto regno observaretur, & de casu privilegiato iudices sæculares cum ecclesiasticis conjunctim cognoscerent, eaque de causa ad tribunalia ecclesiastica se conferrent, nisi forte officialis, justitiæ accelerandæ & evitandæ captivorum transportationi, malit se conferre ad *tribunal seculare*. Uterque per suum syndicum testium depositiones, interrogatoria, ceterosque articulos in separata volumina transcribenda curat, nisi alter solus cognoscere cœperit. Nam quum qualitas criminis demum ex accusationibus innotescat; *Officialis* statim inquirere, & si casus *privilegiatus* semet exserit, iudicem laicum vocare potest. Similiter *laicus* cognoscere potest, antequam accusator vel promotor, quia delictum commune deprehenditur, remissionem ad officialem flagitet. Si senatus (*parlamentum*) cognoscit, officialis non vocatur, sed Episcopus, clerici accusati superior, vices suas cuidam ex senatoribus clericis demandare tenetur. Atque hoc jure in Francia vivimus:

C A P. X V.

DE PROCESSU CRIMINALI ANTIQUO.

I.

QUAECUMQUE veteres de forma judicio-
rum ecclesiasticorum tradunt, ad con-
demnationem eorum, qui vel pravās doctri-
nas disseminant, vel morum turpitudine de-
formant Ecclesiam, hoc est, ad crimina per-
tinent. Nam in civilibus Ecclesia cognovit tan-
tum per modum *arbitrii*. Sed omni tempore
iis, qui semetipsos accusarunt, salubrem pœ-
nitentiam peccatorum injungendi, & eos, qui
peccata negantes aliunde convicti sunt, casti-
gandi jus habuit. Solemnia autem in his
judiciis exsularunt, nisi qua absolute essent ne-
cessaria, ne sine causæ cognitione quis con-
demnatus videretur. Inprimis sacræ scriptu-
ræ præcepta observabantur, ne qua temere,
præsertim adversus presbyterum & Episco-
pum, reciperetur accusatio¹, pro quibus,
tanta circumspectione electis, militat præsum-
tio: ne facile crederetur nisi quod duobus vel
tribus testibus, probatum²; ut in falsos testes
statueretur jus talionis³; ut rei, ad exemplum
terroris, publice increparentur⁴. Neque his
regulis rem omnem absolvi putarunt; sed præ-
terea studiose indagarunt, qui, qualesve essent
accusatores, accusati, testes quibus moribus,
qua fama, quo animo, ita tamen ut non inci-
derent in *προσωποληψίαν*, divinis oraculis
toties damnatam⁵, quippe persuasi, fore, ut

Vetus
processus
crimina-
lis sine
solemnio-
bus.

quo iudicio iudicent, ipsi aliquando iudicarentur⁶. Tam sanctam normam sibi in iudicando præstituerant primi Episcopi, non nisi saluberrima quæque a tribunalibus sæcularibus mutuantes, quippe assiduo memores, non *Rhadamanthos* se esse, sed *pastores*.

1) 1. Tim. V. 19. 2) *ibid.*

3) *Constit. Apost. l. 2. c. 49. Deur. XXIX. 15.*

4) 1. Tim. V. 20. 5) *Deur. I. 17. XVI. 19.*

6) *Matth. VII. 2. Constit. Apost. l. 2. c. 57.*

ejus fi-
gura.

II. ORDO judiciarius erat, quem in actis conciliorum superstitibus, velut Ephesini & Chalcedonensis,prehendimus. Querela libello exhibita, accusatus ter quaterve citatus, ut defensionis locus esset, si comparere detrectaret, contumacia, quæ crimen acerbissima pœna dignum reputabatur, depositione vel excommunicatione vindicabatur. Comparens interrogatus audiebatur pro se dicturus; ipseque vicissim testes audiebat, instrumenta videbat; denique Episcopus sententiam pronuntiabat. Notarii, h. e. diaconi vel lectores, per sigla scribere prompti, cuncta, quæ in iudicio fiebant dicebanturque cum a iudice, tum a partibus, distincte ipsorum verbis, ne interruptionibus quidem & exclamationibus omissis, consignabant, quibus instrumenta prælecta inferebantur. Atque hæc acta asserabantur ab Episcopo, ut de integritate iudiciorum constaret ad posterum. Hæc iudiciorum ecclesiasticorum facies antiqua.

mutatur
in pro-

III. FORUM conscientiae *internum*, quo pœnitentiae, peccata confitentibus impositæ,

litæ, absolutiones sacramentales, indulgentiæ, ^{cessum} referebantur, semper distinctam fuit a foro ^{sole-} ^{mne,} ^{distin-} ^{ctum} externo, in quo de criminibus & de pœnis agebatur. Circa sæculum XII. studium *juris civilis* solemnia formularum invexit in forum ecclesiasticum. Sic querelæ illæ scripto oblatae, de quibus canones loquebantur, haberi cœperunt pro accusatione formali & inscriptione in crimen, præsertim in falsis illis decretalibus. Fatendum est enim, ex hac Camarina fluxisse pleraque ambagium, quibus scatet ordo judiciorum criminalium hodiernus. His convenienter INNOCENTIUS III. in concilio Lateran. tria genera processus distinxit, *accusatorium*, *denunciatorium* & *inquisitorium* ^{1.} ^{in accu-} ^{satorium} Qui accusat, præsens accusationem scripto exhibet, inscribitque in crimen, quo semet obligat ad talionem, si deficit. Si probat, accusatus ex præscripto canonum pro natura criminis depositione vel degradatione plectitur ^{2.} Hic processus ad amissim juris Romani ³ effectus videtur, præsertim quum in solis falsis decretalibus ejus sit præsidium ^{4.} Qui denunciat, ^{denun-} ^{ciato-} ^{rium.} quem prius amica admonitione corripuit, ad *inscriptionem* in crimen non tenetur. Indicat enim judici commissum crimen, nec publicam vindictam, sed accusati emendationem intendit: unde mitior pœna præter canonum decreta dictari potest ^{5.} Præceptum Evangelicum de correptione fraterna ⁶ latissime patet, quippe a veteribus etiam judici commendatum. Ipsæ spuria decretales, quæ accusationum rigorem pepererunt, admonitionem amicam accusationi præmitti volunt ^{7.} Immo &

inquisi-
torium,

in praxi processus accusatorius exolevit. Inquisitorius processus est, quem iudex ipse, sine accusatore vel denunciatore, sola diffamatione h. e. rumore publico motus, suscipit, inde a concilio Lateranensi tritissimus etiam in curiis secularibus, quæ processum curiarum ecclesiasticarum cum in civilibus, tum in criminalibus adoptarunt. Hinc nata sunt examina nostra seu informationes, quæ in criminalibus vocantur, & inquisitio ad diffamationem recidit ad id, quod appellamus *informationem ex officio*, quando iudex de crimine in flagranti, coram, illico, testes audit, quod raro nostris moribus contingit. Ab his tribus generibus distinguitur quartus modus crimen proponendi specie *exceptionis*, veluti recriminatio contra accusatorem, vel rejectio testis. Quo casu nec inscriptione in crimen, nec alia solemnitate opus, quum non accusandi, sed defendendi animo crimen proponatur⁸. Idem dicendum, si in processu civili crimen obiter objicitur, ne pars adversa promoveatur ad beneficium. Sed hæc distinctiones in Francia exoleverunt, ubi curiarum ecclesiasticarum processus criminalis ad criminales processum secularium tribunalium & ad constitutionem criminales 1670. propositam, quoad ejus per diversitatem causarum & personarum fieri potest, conformatur.

- 1) C. 24. X. de accus.
- 2) C. 16. eod.
- 3) l. 3. de accus. l. 3. C. eod.
- 4) C. 2. q. 8. per tot.
- 5) C. 16. X. de accus.
- 6) Matth. XVIII. 15. Const. Ap. l. 2.
- 7) C. 2. q. 2. c. 25. C. 2. X. de accus.
- 8) C. 16. X. de accus.

Urbani I. ², sed propria auctoritate carcerem exercere non possunt, nisi in ipsorum prætoriis vel domibus episcopalibus. Extra prætoria aut in transferendis prehenfis adhibendum est brachium sæculare; cui fini olim a iudice sæculari obtinendum erat mandatum, quod *pareatis* vocabatur, quo post edictum an. 1695. ³ non amplius opus est ⁴.

1) FEVRET. l. 8. c. 4. n. 12.

2) C. 17. q. 4. c. 13. & ibi glossa.

3) art. 44.

4) IMBERT. l. 3. c. 8.

& ad de-
fensio-
nem ad-
mittun-
tur.

II. ACCUSATUS captus vel simpliciter vadatus tenetur ipsemet respondere, quia in causis criminalibus non admittitur procurator. Interrogatoria promotori communicantur, ut dispiciat, num processui extraordinario per iteratam testium interrogationem & confrontationem locus sit. Contingit enim interdum, ut iudex decernat processum ordinarium, ut in causis civilibus. Sed in gravioribus, siue neget, siue fateatur accusatus, iudex decernere debet, ut testes iterato interrogentur & confrontentur. Illud fit, ut appareat, num testes depositionibus suis insistant, item, ut depositiones, si non satis claræ, declarare possint. Hoc vero, ut appareat, num norint accusatum, & num audeant ei coram oggerere, quod deposuere, item, ut accusato detur occasio testes rejiciendi, si potest ¹. Nam hoc in confrontatione fieri debet, antequam depositiones prælectæ sunt. Interim si per instrumenta testem suspectum reddere potest, etiam post confrontationem in omni litis momento auditur. Non tamen audiuntur ob-

jectiones vagæ; sed si facta præcisa & conclusiva allegat, iudex ei probationem injungere poterit².

1) C. 53. X. de testib. 2) Const. Crim. tit. 15. art. 2.

III. POST confrontationem causa non tor-
preparata censetur, & promotori traditur ad quentur.
eliciendas conclusiones definitivas; qui tamen
adhuc conclusiones præparatorias formare &
postulare potest, ut hoc vel illud informatio-
ni addatur, ut hic vel ille testis audiatur, ut
accusatus in equuleum imponatur. Quæstio
per tormenta, e tribunalibus ecclesiasticis olim
exul, quippe nimium rigorem sæcularium ju-
dicum spirans, abhinc annis D. in judicia ec-
clesiastica immigravit¹, nec laici iudices ec-
clesiasticis eo de jure dubium movent. Sed
officiales ea non amplius utuntur, forte quod
vererentur, ne per sanguinis effusionem vel mor-
tem torti irregulares fiant². Quando promo-
tor conclusiones suas definitivas exhibuit, ni-
hil superest, quam ut feratur sententia.

1) HILDER. ep. 30. C. 1. X. de deposit.

2) FEVRET. l. 8. c. 14.

IV. AD quam accingitur officialis in quomo-
confessu consiliariorum, veluti presbyterorum, do sen-
qui gradum doctoris vel licentiati habent, lon- tentia fe-
goque rerum usu pollent, aut iudicum regio- ratur?
rum vel advocatorum, ut tanto certior illu-
striorque fiat sententia. Si assessores in loco
invenire nequit, solus pronuntiare potest, quip-
pe solus in tribunali sacro iudex, Sententia
redigitur in scripturam, pronuntiaturque &

traditur accusato, ut appellare possit, si ita visum. Si innocens deprehenditur, vel perfecte absolutus dimittitur, liber ab expensis, damnis & interesse, vel accusatione liberatus expensis tantum liberatur. Si reus est, sententia continere debet crimen, de quo convictus est, & pœnam; vel sine criminis mentione condemnatur de iis, quæ actis continentur. Atque hic est vulgaris ordo judicarius.

contumacia quo modo coercetur?

V. INCIDUNT autem interdum multa, quibus hic ordo convertitur & processus retardatur. In quo genere dominatur *contumacia*. Si accusatus vadatus vadimonium deferit, vadimonium in capturam convertitur, e qua tamen, postquam ad articulos respondit, dimitti potest, nisi nunc magis gravatus sit, quam in informatione. Si comparere vellet, aut non potest, invaletudine vel alia causa impeditus, per procuratorem impedimentum allegare, sequæ ad ejus probationem, ad obtinendam dilationem, offerre potest. Si ille, in quem captura decreta est, absens est aut fugitivus, judex decernit, ut tribus terminis citetur, & bona ejus cum imploratione brachii sæcularis consignentur. Citationes vel clamor ad *bannum*, qui vocatur, pro diversa locorum consuetudine in loco publico ad portam ecclesiæ per præconem juratum aut accensum peraguntur, vel ad portam curiæ affiguntur. Trina citatione peracta, in contumacem definitiva sententia ferri potest. Nam enixum studium fugiendi habetur pro *tacita confessione*; sed tamen subinde contumaciam purgaturus

auditur, modo compareat intra quinquennium & sui copiam faciat, h. e. in carcerem concedat & expensas deponat. Adversus contumaciam rigor canonum stricte adhibetur. Primum iudex interloquitur, contumaciam recte deductam & rite impetratam esse adversus absentem vel fugitivum, & iteratam testium interrogationem vim confrontationis habere debere. Deinde decernitur, accusatum criminis convictum beneficiis privandum ac ceteris pœnis, pro criminis natura, afficiendum esse. Hoc modo in casu contumaciæ perfectæ agere solent; quæ tamen in foro ecclesiastico rara est. Quum enim nullæ pœnæ corporis afflictivæ dictari soleant, comparere non metuunt, & qui ob delictum commune in iudicium vocantur, vagabundi aut fugitivi non sunt.

VI. SI post interrogationes captivi iudex causam levioris momenti esse deprehendit, vel captivum de fuga non suspectum credit, decernere potest, ut dimittatur sub cautione de *judicio fisci*. Item si non convictus est, sed tantummodo suspectus, iudex decernit, ut diligentius inquiratur, & captivus interea relaxetur: quo casu tamen permanet in reatu & processus continuari potest: unde sententia certum terminum exprimere debet, ne accusatus omnem vitam perpetua trepidatione exigit.

VII. CASUS, in quibus diligentior inquisitio locum habet, iidem sunt, in quibus olim *purgatio canonica* locum habuit. Si quis episcopus, si quis presbyter vulgi rumore cri-

minis infimulabatur, licet a nemine accusatus, licet sine probatione; purgare se tamen ex præscripto canonum debebat, ne qua famæ ejus macula hæreret. Venit in ecclesiam, ac super *tumulis martyrum*, & si quid sanctius habent ecclesiæ, juravit, se criminis imputati innoxium esse¹. Interdum adduxit compurgatores, probatæ fidei ac probitatis viros, qui eodem modo jurabant, se eum innocentem credere: quod testimonium adversus diffamationem satis præsidii visum. Qui jurare detrectabat, vel sufficientem compurgatorum numerum invenire non poterat, pro convicto habebatur. Atquæ hæc purgatio audit *canonica*. Præter quam habetur etiam *vulgaris*, quam ignorantia & feritas barbararum gentium peperit, duellum scilicet & probatio per ignem & aquam². Hæc enim deficiente legitima probatione eruendæ veritatis media habebantur. Qui duello vicerat, qui igne non læsus, qui aqua non submersus, innocens credebatur: quas probationes *judicium Dei* vocarunt. Sed universalis ecclesia eas, tamquam temerarias & legi Dei, qui nobis tentandus non est, repugnantes improbavit. Jam e diverticulo in viam.

1) C 2. q. 5. c. 6. 7. 16. 2) c. 1. X. de purgat. vulg.

auditus
accusatus
etiam
post caus-
sam præ-
paratam.

VIII. Si post causam præparatam accusatus proponit facta concludentia, facilis probationis, audiendum eum præcipit constitutio criminalis, licet hoc non fiat. Facta concludentia sunt veluti *alibi*, h. e. si probare vult, se, quum crimen in hoc loco committeretur,

fuisse *alibi*. Item, si probat, crimen commissum non esse, ut quondam Athanasius Arsenium vivum stitit, quem interfecisse ferebatur^r. Hic est generatim processus criminalis secundum usum Franciæ hodiernum: in quo tribunalia sacra & politica conspirant, dum easdem constitutiones sequuntur. Quem tamen in compendio personis ecclesiasticis, quibus acta curiarum raro familiaria sunt, hic exhibere non piguit.

1) SOCRA T. l. I, c. 29. *hist. eccl.* l. II. n. 51.

C A P. XVII.

DE FORO EPISCOPORUM.

I.

CAUSSAE criminales episcoporum, quæ antiquissimis canonibus maxime indignantur, & quæ plerasque regulas in probandis & puniendis criminibus peperere, difficiliores ac rariores redditæ sunt, ex quo falsas decretales usu recepimus. Novissima tempora sane paucissima exempla, in Francia præsertim, suppeditant episcoporum in jus vocatorum; unde parum exploratum, quomodo hoc iudicium sit instruendum. Contra certum est, primis octo sæculis episcopos sæpe accusatos & in provincialibus conciliis examinatos, iudicatos, condemnatos &, si opus, gradu dejectos fuisse; quæ conciliorum sententiæ executioni datæ. Non desunt tamen exempla eorum, qui condemnati ad sedem Romanam provocarunt, præ-

Episco-
porum
iudex
compe-
tens olim
concilium
provinci-
ale.

fertim si alium superiorem non agnoscerent, veluti patriarchæ. Canon antiquissimus, qui episcopos ad papam provocare permittit, habetur in concilio Sardicensi an. 347.¹ qui ita habet: *Si quis episcopus concilio provinciali depositus ad præsulem Romanum adpellat, isque causam denuo excutiendam esse judicat; rescribet ad viciniae provinciae episcopos, ut ipsi judicent. Et si episcopus depositus a Romano præsule flagitet, ut presbyterum ad se mittat, poterit hic mittere commissarios, qui ejus nomine judicent cum episcopis*². Utrum canon ille unquam usu receptus fuerit, in utramque partem disputant. In praxi sane infecuta tempora a prioribus nihil diversi ostendunt usque ad sæculum V. medium & ad Leonem papam. Papa, quæ caput ecclesiæ de jure divino, semper fuit episcopus episcoporum, quos corripere potuit, si quid contra disciplinam peccarent, præsertim si nulla idonea causa fratres suos condemnarent. Sed inde non infertur, sedem Romanam instar ordinarii & conciliis provincialibus superioris tribunalis habuisse, querelasque eo delatas fuisse appellationes vel instantiam secundam, quum fuerint remedia extraordinaria adversus vexationes in causis ad universam ecclesiam pertinentibus, qualis fuit Athanasii, Chrysostomi, Flaviani Constantinopolitani.

1) c. 7.

2) *hist. eccl. l. 12. n. 33.*

post, papa
per falsas
decretales

II. SED falsæ decretales inde a sæculo IX. receptæ omnem disciplinam adulterarunt. Si has audies; non nisi a *certis personis*

accusandi; non nisi a papa, etiam in prima instantia, judicandi sunt episcopi, adhibita legum solemnitate. Concilium provinciale quidem causam instruere ac præparare poterit; sententia tamen papæ reservata¹. Quum autem fieri non posset, ut omnes episcoporum causæ Romæ disceptarentur, placuit distinguere inter causas *minores* & *maiores*, quæ ad *depositionem* tendunt, quæve papæ erant reservatæ². Jam vero generatim omnes causas *maiores*, quorsum canonum interpretes declarationem credendorum; convocationem concilii universalis; approbationem conciliorum & scriptorum aliorum doctorum; divisionem, unionem & translationem episcopatuum; exemptionem episcoporum & abbatum a jurisdictione ordinarii, translationem, destitutionem, restitutionem episcoporum; absolutamque & inappellabilem judicandi facultatem referunt; soli papæ in prima instantia vindicant³.

qui de
causis ma-
joribus
cognoscit
etiam in
prima in-
stantia.

1) C. 3. q. 2. c. 3. q. 6. c. 9. q. 3. c. 6.

2) C. 1. 2. 3. X. de transl.

3) Gloss in c. 8 X. de excess. prælat. C. 24. q. 1. c. quoties D. 17. c. 1. 2. D. 16. c. sancta. C. 16. q. 1. c. 7. c. 16. &c.

III. PRAGMATICA¹ consentit, ut quod
causæ majores, quæ in jure enumerantur, confirmat
Romam remittantur, & fatetur, esse personas, concil.
quarum depositio soli papæ competit, quæve, Trident.
si depositionem mereri videantur, Romam
cum actis remittendæ sint. Concinit concilium
Tridentinum, quod² prohibet, ne episcopus,
nisi in causa, in quam depositio vel privatio
statuta, vadetur, neve testes adversus eum au-

diantur, nisi sint contextuales & notoriæ prohibitatis: ne quis præter papam de his causis cognoscere audeat, qui, si placet, delegare potest Metropolitanum vel certos episcopos, mandato sua manu signato instruendos, quibus tamen nuda cognitio; pontifici autem *sententia definitiva* competit. Ast minores causas episcoporum criminales in concilio provinciali vel coram ejus deputatis disceptari permittit³.

1) *de concubin. in f. concord. tit. 32.*

2) *sess. 13. c. 6. 7.*

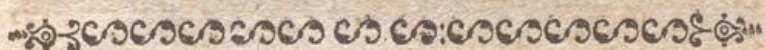
3) *sess. 24. c. 5.*

sed Fran-
ci recla-
mant

exempla
episcopo-
rum in
Francia
judicato-
rum.

IV. IN Francia jure veteri vivimus, quo episcopus in solo concilio provinciali; cui si XII. episcopi non interfunt, vicini ad numerum concurrentem adhibendi, judicantur, salva adpellatione ad pontificem, duce canone Sardicensi 7. Nam concilii Tridentini decreto Clerus Francicus statim reclamavit. Quum an. 1632. Renatus, Legionis in Armorico episcopus, qui cum regina Maria Medicea in Belgium aufugit, regni habenas moderante Richelio cardinale, perduellionis accusaretur; Urbanus VIII. archiepiscopum Arelatensem, Bononiæque & Sar- Florensem ac Macloviensem episcopos judices delegavit, qui sententiam definitivam pronunciarunt, reum episcopatu privarunt, eique maximas eleemosynas injunxerunt. Sed an. 1645. quum Anna Austriaca regnum administraret, clerus ea de re scripsit ad pontificem Innocentium X. qui septem alios episcopos delegavit ad cognoscendum de appellatione interposita; atque hi,

sententia priore infirmata, Legionis episcopum restituerunt. Clerus an. 1650. iterum congregatus, huiusmodi attentatis obviam iturus, d. 23. Nov. Nuntio apostolico significavit protestationem adversus Breve Urbani VIII. ne Franciæ episcopis fraudi sit in posterum, causasque episcoporum majores in concilio provinciali, cui vicini episcopi ad numerum concurrentem adhibendi, judicandas esse, salva appellatione ad papam. Immunitas episcoporum 1654. novæ procellæ exponitur, dum senatus Parisiensis a rege iubetur cognoscere de causâ cardinalis de Retz, archiepiscopi Parisini, criminis læsæ majestatis accusati, quod eum privilegio indignum reddere videbatur. Sed quum clerus contra niteretur, episcoposque non nisi in concilio episcoporum judicandos demonstraret; delegatione revocata, rex d. 26. April. 1657. publico edicto constituit, ut episcoporum causæ ex præscripto sanctorum decretorum a iudicibus ecclesiasticis definirentur.

C A P. XVIII.

DE POENIS CANONICIS.

I.

RELIQUUM est, ut de *pœnis*, quas iudex ecclesiasticus infligere potest, loquamur, quæ vel mere *spirituales* sunt, ut depositio & excommunicatio; vel aliquid sæculare involvunt, ut condemnatio ad eleemosynas, fusti-

*pœnæ
spiritua-
les quæ
nam?*

gatio, carcer. Prioris generis pœnæ ita propriæ sunt ecclesiæ, ut eas semper exercuerit, etiam in maximo persecutionum æstu: quum magis in *abstentione & recusatione*, quam in *afflictione positiva* consistant. Quid enim *depositio* presbyteri aliud sibi vult, quam ut appareat, eum non amplius pro presbytero habendum, neque sacramenta vel doctrinam ab eo accipiendam esse? Quid *excommunicatio* laici, quam ut declaretur, excommunicatum non pro Christiano, sed pro infideli esse habendum?

pœnæ sa-
culares
quænam?

II. POSTERIORIS generis pœnæ, quæ coactionem quandam involvunt, pariter antiquis auctoritatibus nituntur. Nam ab omni tempore ecclesia peccatoribus pœnitentibus eleemosinas, jejunia, aliasque afflictiones corporis imperavit: impœnitentibus absolutionem denegavit, eosque, si diu hærent in vicio, neque ad pœnitentiam vel satisfactionem proni essent, excommunicavit. Augustinus fustigationis, per episcopos exercitæ, ad exemplum dominorum, qui servos; parentum, qui liberos; magistrorum, qui discipulos castigarent, meminit¹. Ex quo inferre licet, episcopos virgas expeditivisse in terga juniorum clericorum. Abbates per modum paternæ ac domesticæ castigationis monachos virgis ceciderunt: unde *flagellationes voluntaria* ortæ videntur. Carceres ad tempus vel perpetui in pœnis canonicis numerantur, quia presbyteri & ceteri clerici ob crimina depositi claustris commendati sunt, ut reliquum temporis transigerent in pœnitentia, memoriaque criminis

simul ex vulgi oculis removeretur. Fuere tempora, quibus obstinati & excommunicati, opitulante brachio sæculari in exilium agerentur, quod Nestorio aliisque contigit, vel judici ecclesiastico iusjurandum de solo vertendo præstare tenerentur². Hæ sunt pœnæ in tribunali sacro usitatæ, quarum mitiores salutarem correctionem continent; acerbiores eo tendunt, ut rei fidelibus nocere nequeant, salva conversionis via. A sanguine autem & a suppliciis capitalibus, quæ tempus resipiscendi interceptiunt, omni tempore abhorruit ecclesia.

1) in ep. ad Marcellin. C. 23. q. 5. c. 1.

2) C. 3. X. de crim. fals.

III. NOSTRIS moribus iudex ecclesiasticus pœnam *honorariam* decernere potest, modo ea obeatur in prætorio, non vero alibi, ubi non habet territorium. Injungere potest pœnam pecuniariam non multæ nomine, sed *elemosynarum*; ubi opus pium, cui applicandæ, exprimendum. Injungere potest flagellationem remotis arbitris; non fustigationem publice manu carnificis infligendam. Injungere potest clerico extraneo *emigrationem* e diocesi; non vero *exilium* imperare. Injungere potest carcerem perpetuum & ob crimina leviora secessum in monasterium vel seminarium. Quæ distinctiones presse observandæ, ne appellationibus *tamquam ab usu* fenestra aperiatur.

quid juris
in Fran-
cia?

CAP. XIX.

DE DEPOSITIONE VEL DEGRADATIONE ET SUSPENSIONE.

I.

Clerico-
rum pœ-
na maxi-
ma est de-
positio,

POENARUM canonicarum maximæ sunt *depositio* clericorum, & laicorum *excommunicatio*. Depositiō est privatio omnium functionum publicarum, quas clericus virtute ordinis exercere posset. Sic presbytero depositō nullum jus celebrandi missam, vel administrandi sacramenta: non quod sacramenta sint invalida; sed quod presbyter, spreta ecclesiæ prohibitionē, consecrans vel administrans, graviter peccat, omnesque sacris ejus assistentes peccati fiunt participes. Juribus autem, quæ non ex ordine pendent, ut jurisdictione, beneficiis, honore, prorsus exiit, ac laicus reputatur, & beneficia a die sententiæ vacare censentur.

quæ vetē-
ribus
idem
quod de-
gradatio,

II. PRIMA sæcula *depositionis* & *degradationis* vocabulo promiscue utuntur ad significandum, clericum condemnatum locum, quem tenuit, amittere & gradu sui ordinis excidere. Ad hominum animos percellendos placuit ritus, clericum depositum publice ornatu clericali spoliandi, eidemque, si concilium injuria depositum restituendum decrevit, ornamenta publice reddendi, quæ est sanctio concilii Toletani IV. an. 633. ¹. Et quamquam clericus depositus laicus fieret, non poterat tamen vitam vivere sæcularem, sed monasterio com-
men-

mandabatur ad poenitentiam, quam si subire detrectabat, excommunicationis fulmine feri-
batur ².

1) C.11. q.3. c.65. 2) c.18. D.8.

III. SEQUIORIBUS temporibus in-
valuit distinctio inter degradationem *verbalem* <sup>qua est
vel verba-
lis,</sup> & *realem*. *Verbalis* est simplex depositio, nul-
lis caerimoniis externis stipata. *Realis* ad hunc ^{vel realis,}
fere modum peragitur ¹: clericus degradan-
dus induitur omnibus ordinis sui ornamentis,
manibusque tenet librum vel aliud officii sui
instrumentum: quo habitu adducitur ad epi-
scopum, qui singula ornamenta sigillatim ei
publice eripit, incipiendo ab eo, quod in ordi-
natione ultimum, & desinendo in eo, quod
primum erat, scilicet in humerali, jubetque,
ut caput omne radatur ad delendam coronam
clericalem, ne ullum supersit clericatus vesti-
gium. Inter hæc territionis causa pronuntiat
conceptas verborum formulas, eis, quæ in or-
dinatione adhibentur, contrarias. Hæc sole-
mnis degradatio fit, si clericus curiæ sæculari tra-
dendus est: unde iudex laicus coram adstat, ut
reum illico ad se rapiat. Ecclesia tamen pro
salute ejus intercedere, &, si mortis poena re-
mittitur, hominem clauistro ad agendam poeni-
tentiam tradere debet ².

1) Pontif. Roman. de degrad. 2) C.27. X. de signif.

IV. AD degradationem autem idem nu-
merus episcoporum, qui a veteribus canonibus
ad depositionem requiritur. Nam ad depo-
nendum episcopum concilium XII. episcopo-

B b

rum; ad deponendum presbyterum VI. episcoporum, ad diaconum III. episcoporum desiderabatur¹. Minores clericos episcopus in confessu cleri sui deponere poterat. Et hæc quidem vetustis temporibus, quibus concilia frequentiora & clericorum crimina rariora fuere, factu erant facilia. Sed sequiori tempore clerici sæpius peccarunt, episcoporum concilia, in Francia & in Germania maxime coactu difficilia fuere. Quid? quod episcopi vel soli vel per officiales suos deponere ausi sunt presbyteros. Unde iudices sæculares, quibus hæc degradatio videbatur affectata cærimoniam ad sufflaminandam iustitiam, eam diu operiri, criminibusque impunitatem permittere noluerunt. Idque tanto magis, quod quando ipsi in casu privilegiato clericum condemnauerant, episcopus eum sine causæ cognitione degradare noluit. Inde pedetentim evuluit reverentia erga personas consecratas, quæ licitoribus palam constringendæ projiciuntur, ut nullam hodie in Francia degradationem videas. Interim concilium Tridentinum accelerandæ debitæ criminibus pœnæ statuit², Episcopum ad degradationem solemnem presbyteri vel alius clerci loco aliorum episcoporum tot abbates infuatos cruciatosque, vel alias personas, quæ sunt in dignitate ecclesiastica, advocare posse.

1) C. 15. q. 7. c. 3. c. 4. 2) Sess. 13. c. 4.

2 censura
& quidem

V. SED & aliæ pœnæ canonicæ, quæ ad *privationem bonorum spiritualium temporariam* diriguntur, ut reus ad frugem redire instigetur, scilicet suspensio, interdictum, excommunica-

trō: quas *cenſuras* potius, quam *pœnas*, adpellare malim. Nam licet excommunicatio Christianum à ſocietate fidelium excludat in perpetuum, eccleſia tamen non intendit, ut perpetuo miſer ſit, ſed ut reſipiſcat, & peccati veniam petat. Aliud de clerico deſiſto dicendum, qui eo animo deponitur, ut per omnem vitam privatus maneat miniſterio, quo ſemet indignum reddidit: nam ſi reſtituitur, id ſit per *diſpenſationem* & ex *gratia ſingulari*.

VI. SUSPENDITUR clericus, cui ad ſuſpen-
 certum tempus exercitium functionum ſui or-
 dinis interdicitur; nam ſi in perpetuum, ac
 omnis generis functionum dicerem, deſiſto
 foret: quæ quum ſit pœnarum, quas eccleſia
 clerico dictare poteſt, maxima, conſentaneum
 fuit, ut leviores excogitarentur, & peccatis
 proportionatæ. Unde & plures ſunt *ſuſpenſio-*
nis gradus. Eſt enim ſuſpenſio vel *localis*, vel *localis*,
perſonalis. *Localis*, ſi certo in loco functiones
 obire prohibetur; *perſonalis*, ſi in omnibus lo-
 cis. Præterea *generalis* eſſe poteſt, vel ad cer-
 tas functiones reſtringi, veluti ſi a ſuggeſtu ar-
 ceretur, qui ſacrum facere & ſacramenta ad-
 miniſtrare pergit. Poteſt etiam ad tempus re-
 ſtringi longius, brevius: quo elapſo ceſſat ipſo
 factō, vel ruruſus injungitur ad beneplacitum
 epiſcopi: quo caſu exſpectandum, dum expreſ-
 ſe tollatur. Interdum clericus non functioni-
 bus ſui ordinis, ſed alio quopiam jure, veluti
 canonicus jure ſuffragii, introitu in chorum,
 fructu beneficii ad tempus, interdicitur, pro
 culparum qualitate & morum diverſitate. Su-

sensio est pœna clericorum propria, quam qui eludit, irregularis redditur. Hanc semper primam dictare solent iudices ecclesiastici, & quidem simulatque accusatus respondit ad articulos, quia ex ipsorum opinione vadimonium infert ratione clericorum *suspensionem*, quemadmodum ratione ministrorum laicorum *interdictionem*.

CAP. XX.

DE EXCOMMUNICATIONE.

I.

Excom-
munica-
tio, pœna
clerico-
rum &
laicorum,
varie acci-
pitur.

EXCOMMUNICATIONIS fulmini omnes Christiani patent: cujus diversæ species in veterum disciplina observantur. Nam & episcopus, qui semet a concilio abstinuisset, vel alterius diœceseos clericum ordinasset, excommunicari dicebatur, si communione aliarum ecclesiarum privatus ad propriæ ecclesiæ communionem restringeretur¹; quum tamen tantummodo commercium ejus cum fratribus spirituale suspenderetur². Regula Benedicti c. 44. exclusionem ab oratorio vel à mensa communi, qua plectebantur monachi serius venientes, excommunicationem vocat. Usu sequiorum temporum excommunicatio involvit anathema, h. e. exclusionem a communione fidelium, quæ incrustatur verbis evangelii: *Si, quem corripuisti, non audit ecclesiam, sit tibi sicut ethnicus & publicanus*³; & Pauli: *Si quis frater nominatus est fornicator, aut avarus, aut idololatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eo nec cibum*

sumere convenit ⁴, quod AUGUSTINUS ⁵ de eo explicat, qui horum criminum accusatus & condemnatus est: nam & ORIGINES ante eum ⁶ docuerat, neminem, nisi criminis manifestum, ex ecclesia ejiciendum esse; &, si cuique libera esset sejunctio ab iis, quorum mores displicent, temerariis judiciis & infinitis schismatibus fenestra aperiretur. Amplius Paulus inquit: *Si quis non obedierit verbo nostro, hunc notate, nec commercium habete cum illo, ut confundatur. Non tamen quasi inimicum existimate, sed ut fratrem corripite* ⁷. Hæ sunt excommunicationis regulæ, cui minimum tres admonitiones præmittendæ, quum Christus offensorem privatim, post, adhibitis testibus, denique coram ecclesia monendum prius jubeat, quam evitandum. Decernenda est & pronuntianda ab eo, qui in ecclesia auctoritatem habet. Effectus est, ut commercium excommunicati evitetur; scopus, ut sancto rubore perfundatur, amandus tamen perpetim & ad salutem retrahendus ⁸.

1) c. 10. D. 18. 2) c. si quis D. 58. 3) Matth. XVIII. 17.
4) 1. Cor. V. 21. 5) AUGUSTINUS homil. 50. c. 12.
6) hom. 21. in Jos. 7) 2. Theff. III. 14. 8) Basil. ep. 47.

II. HARUM regularum episcopi pri- olim ra-
mis sæculis observantissimi raro ad sacrum ful- rior,
men confugerunt. Si quis accusatus esset, sollicita cura examinarunt vitam ejus antea actam, &, si accusatio hærebat, eum privatim increpuere: post reluctantem coram testibus humaniter corripuerunt, denique induratum coram ecclesia palam perstrinxerunt ¹. Boni medici

Bb 3

officio fungentes solatium leniendo malo; minas & exprobrationes vulnere purgando & tumori reprimendo; corruptioni præcavendæ jejunia adhibuere. Sin malum omnia membra corripuisse, nec medendi spem superesse videbant, adhibito episcoporum & longo usu subactorum presbyterorum consilio, re exquisite pensitata, immedicabile membrum, ne partes sinceræ inficerentur, refecarunt, dolentes tamen & lacrymantes, uniceque dicto Pauli, *auferre malum e vobismet ipsis* ², obtemperantes. Excommunicatus habebatur ut infidelis, & Christiani nullum cum eo commercium, præsertim in precibus, habuere ³. Poterat quidem venire in ecclesiam, & scripturam prælectam concionesque audire, quod ipsis *infidelibus* non negabatur; sed idem cum infidelibus a mysteriis divinis removebatur, ut desiderium orandi cum fidelibus in eo excitaretur & ceteri ejus exemplo terrentur ⁴. Interim episcopus eum non neglexit, si vel maxime altera vice lapsus esset ⁵. Non abhorruit ab ejus consortio, non a convictu, memor, Christum manducasse cum Pharisæis & peccatoribus. Consolabatur, exhortabatur, ne animum desponderet. Resipiscensem & pœnitentia dignos fructus ostendentem gaudio perfusus recepit tamquam filium perditum, ac manuum impositione cum ecclesia reconciliavit, precumque & sacramentorum fecit participem ⁶. Inter hæc omnia si quis laicorum quoque conquerebatur, se temere ab episcopo excommunicatum fuisse, ex similitate vel libidine nocendi; ad concilium provinciale res deferabatur, tam-

quam maximi momenti, quippe statum Christiani spirituales afficiens. Hoc fuit veterum in excommunicando consilium.

1) *Const. apost. l. 2. c. 37. 38. 41.* 2) *1. Cor. V. 13.*

3) *Const. apost. l. 2. c. 38.* 4) *ibid. c. 39.*

5) *ibid. c. 40.* 6) *ibid. c. 40.*

III. Quo magis autem Christianorum mores in pejus ibant, & episcoporum probitas decrescebat, eo magis causæ excommunicationis augebantur & moderatio in usus huius extremi remedii minuebatur. Inde a sæculo IX. episcopi sæpe his armis repulerunt impressiones dynastarum, bonis ecclesiæ inhiantium, quibus sæpe junxerunt clavam martialem & armatos homines. Augescente hominum duritie, decursum est ad rigores veteribus inauditos, ut familiæ, provinciæ, regna vel excommunicarentur, vel interdicto premerentur; ut excommunicationes ipso facto, i. e. sine monitione & sententia, simulatque crimen commissum, introducerentur; ut nonnullæ papæ reservarentur, ut absolutionis causa Romam eundum esset; ut excommunicationi carimoniarum terribiles, veluti extinctio & projectio cereorum, campanarum pulsus, & imprecationes detestabiles adhiberentur. Præterea excommunicatio *ipso facto* in eos constituta fuit, qui cum excommunicato convivebant: idque idoneis auctoritatibus, quæ^r excommunicandos esse censent, qui cum clerico deposito conversarentur. Sic una excommunicatio infinitas peperit, quum commercium illud strictissime acciperetur, & ad *secularia emolumenta* extenderetur. Nam ne ser-

post frequentior
ac dirior.

vis quidem, liberis, uxori licebat ad excommunicatum accedere, nec ipse in judicio comparere vel ullo jure gaudere poterat. Denique circa an. 1080. Gregorius VII. effectus excommunicationis super omnes limites protulit, censuitque, principem excommunicatum omnipotestate privari, vassallos a jurisjurandi fide, subditos ab officio parendi liberari². Sed nimis terribilem ecclesiæ potestatem redditurus contemtam reddidit, remque eo deduxit, ut laici censuras suasque deque haberent, & saniores episcopi ad eos decurrere dubitarent. Interim hunc rigorem certis restrictionibus temperarunt. Ipse Gregorius conjuges, liberos, servos excommunicatorum; item qui ex ignorantia vel necessitate, veluti emendi vel eleemosynæ causâ cum ipsis commercium haberent, excipiendos esse censuit³.

1) Concilium Antioch. an. 341. c. 1.

2) C. 15. q. 6. c. 4. GREG. VII. l. 6. ep. 2. hist. eccl. l. 62. n. 36. 3) C. 12. q. 3. c. 100.

Est vel
minor vel
major.

IV. EXCOMMUNICATIO ob communicationem cum excommunicato inflicta, *minor* vocabatur, & operabatur abstentionem a sacramentis, non ab ecclesia & convictu fidelium: quo factum est, ut excommunicationes non serperent in infinitum. Interim excommunicatorum fuga imperata multum incommodi habuit ratione excommunicationum ipso jure & generalium. Unde concilium Basileense¹ declaravit, duplicis generis excommunicatos vitandos esse, eos videlicet, qui nominatim & solemniter excommunicati essent, & quorum excommunicatio tam certa esset, ut

de ea nullo modo dubitari posset. Quod decretum a Martino V. confirmatum pragmatice nostræ² & concordato³ insertum legitur.

1) sess. 20. 2) tit. 21. 3) tit. 33.

V. CONCILIUM Tridentinum novas restrictiones adjecit, agnovitque, excommunicationem, si non sobrie & circumspecte administratur, contemtam noxiamque fieri. Et primum quidem *monitoria ad revelandum* non nisi urgente necessitate & post maturam deliberationem decernenda esse voluit ab episcopo, qui nihil in hac re auctoritati magistratum dare deberet. Deinde præcipit, ne quis episcopus hoc remedio abutatur ad compellendos homines, ut episcopi mandatis obtemperent, si alia ratione, veluti bonorum subtractione, arresto & per brachium sæculare id allequi valeat. Simul tamen magistratibus præcipit, ne episcopum impendant in excommunicatione, ne eum ad absolutionem cogant, vel jus de causa excommunicationis cognoscendi sibi arrogent.

restrictio-
nes conc.
Trident.

VI. UNIVERSUM autem excommunicationis negotium hodie ita se habet. Primum requiritur sufficiens *caussa in jure expressa*, vel saltem *publicum scandalum*, quia agitur de pœna omnium spiritualium maxima infligenda. Defectus causæ injustam reddit excommunicationem, quæ tamen reverenda est¹. Qui excommunicationem pronunciat, *jurisdictione* instructus esse debet & præmittere tres *admonitiones*, intervallo bidui singulas pro-

excom-
municatio vel infligitur
per sententiam,

ponendas². *Sententia* scripto consignanda est, qua nomen personæ & causâ exprimenda³. Nomina postea in ecclesiis recitanda & portis affigenda sunt, ut vulgus norit, quos vitare debeat. Si in ecclesiam veniunt, expellendi sunt; si hoc fieri nequit, cessandum est a divinis & ex ecclesia fugiendum. Hæc observanda sunt ratione excommunicationis *ab homine*.

1) C. 11. q. 3 c. 1. 2) C. 27. q. 4 c. 23.

3) C. 48. de sent. excomm.

vel incur-
ritur ipso
facto.

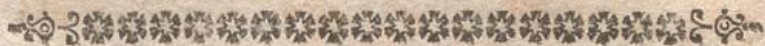
VII. SED excommunicationes *a lege* ipso facto incurruntur, simulatque peccatum commissum est. Sic simoniacus, sic qui clericum percussit, ex eo facto ab ecclesia abstinere & absolutionem petere debet: quod ex formula proclamationis manifestum. Haberetque reus, quod sibi imputaret, si absolutio differretur, quippe quæ nemini, qui ad officium redit, denegari solet. Sed has nemo observare tenetur, nisi qui eas noverit quarum multæ sine culpa ignorari possunt. Tantus enim est excommunicationum *a lege* vel *ipso facto* numerus, ut ne quidem solertissimi canonum interpretes cunctas enarrare audeant. In solo sexto decretalium numerantur XXXII.¹ In Clementinis L.² In bulla *in cæna domini* XXI.³ In ceteris pontificum constitutionibus infinitæ; ne quid dicam de constitutionibus synodalibus, mandatis episcoporum & regularium statutis. Sed in antiquis canonibus in decreto & decretalibus vix XXX. reperiuntur, quæ tamen si recte ponderentur, maximam partem non excommunicationem *ipso facto*, sed *ab ho-*

mine convictis infligendam, indigitant. Neque est, quod aliter interpretemur verba celebratissimi canonis, *si quis suadente diabolo* ⁴, quo dicitur, eum, qui in clericum vel monachum violentas manus intulerit, *anathematis vinculo subjacere*, si scilicet convictus ac condemnatus fuerit. Interim *glossa* id explicat de excommunicatione ipso facto incurrenda, quæ opinio vulgo regnat.

1) *Gloss. in c. 22. X. de sent. excomm. in 6.*

2) *Gloss. in cl. 1. eod.*

3) NAVARR. *man. c. 27. n. 50.* 4) *C. 17. q. 4. c. 29.*

CAP. XXI. DE INTERDICTO.

I.

INTERDICTUM est prohibitio in certo loco, veluti civitate, provincia, regno, divina officia vel sacramenta celebrandi, aut certas personas ad ea admittendi, quocumque tendant. Prius *locale*; posterius *personale*; utrumque conjunctum *mixtum* vocari solet. Hæc censura æque ac *excommunicatio generalis* primis sæculis inusitata fuit, si hæreticos aut schismaticos, ab ecclesia secessionem manifesto facientes, exceperis. Nam a ceteris peccatoribus, qui nominatim excommunicati non essent, Christiani non abhorruerunt ¹. In primis hoc sibi commendatum habuere episcopi, ne facile peccatores, qui tanta potentia tantoque numero erant, ut nulla correctio speranda, sed rebellio & manifestum schisma me-

Interdicta, olim incognita.

tuendum esset, ab ecclesia segregarent². Idque ex consilio Augustini³, ubi addit, populum magis *doctrina*, quam *imperio*; *exhortatione*, quam *minis* regendum, & severitate adversus singulos peccatores utendum esse. Laudat caritatem & prudentiam Cypriani, qui a communione cum episcopis, quos avaros, usurarios, alienæ rei usurpatores increpauerat, non abhorruit, carpitque rigorem juvenis episcopi, qui ob delictum domini totam familiam excommunicaverat⁴. Fatetur tamen, magni nominis episcopis interdum aliud placuisse⁵, quale exemplum in Basilio⁶ occurrit, ubi contra plures raptores eorumque familias, & contra oppidum, quo fugerant, fulmen emissum legitur. Sed nullibi legimus, Constantium aut Valentem imperatores, licet hæreticos & catholicorum persecutores, excommunicatos vel ab ecclesia adeunda prohibitos fuisse. Quæ autem adversus Anastasium & Leonem iconoclastam excommunicatio pronuntiata legitur, ad subditos eorum haud porrecta fuit.

1) C.23. q.4. c.19. 2) *ibid* c.32. 3) *ep*.22. al.64.

4) l.3. cont. *Parm.* & *de bapt. cont. Donat.* l.4.

5) C.24. q.3. c.1. ex *ep. ad Auxil.* 75. 6) *ep*.144.

invalē-
scunt m.
gno ec-
clesiæ
damno,

II. PRIMUM interdictorum usum exeunte sæculo VI. demumprehendo, quo GREGORIUS Turonensis plura refert exempla episcoporum, qui ob crimina atrocia imperarunt cessationem a divinis, ut ecclesiæ in luctu constituerentur¹. Sed inde a Gregorii VII. temporibus invaluerunt *excommunicationes generales*, & interdicta ob crimen a principe

commisum. Nam excommunicato imperatore vel alio principe, omnes ejus fautores & affectu h. e. omnes subditi, in obedientia perseverantes, excommunicabantur, & totum regnum interdicto verberabatur, ut ceteri etiam, ne poenam criminis ipsi ferre cogerentur, ad rebellionem excitarentur. Similiter episcopi ob inobedientiam dynastæ vel magistratus civitates interdicto perculerunt: quod sæpe factum, quum dynasta vel civitas quemdam excommunicatum expellere detrectaret². Sed experientia docuit, rigorem istum plus damni, quam utilitatis adferre ecclesiæ. Innocentes loco nocentium plectebantur, quippe divinis officiis & sacramentis privati³. Successu temporis populi callum obducentes despicabantur sacra, quorum nullum supererat exercitium, nulla significatio. Glossa⁴ memorat, quamdam Marchiæ Anconitanæ civitatem tam diuturno interdicto oppressam, ut homines triginta & quadraginta annorum, qui missam nullam celebrari viderant, presbyteris celebrantibus illuderent. Interdum populi, tantæ ignominie impatientes, in seditiones & ad vim publicam accendebantur. Unde *interdictorum* moderamine opus fuit.

1) *hist. eccl. l. 34. n. 53.* 2) *Pragm. tit. 22.*

3) *C. ult. de sent. excom. in 6.* 4) *in d. c. ult.*

III. QUARE principio baptismum infantum & morientium poenitentiam exceptam legimus. Deinde regularibus id indultum hominibus, ne interdicto generali & ipsi involuti intelligerentur, quibus in suis Ecclesiis divina

Ab interdicto qui excipiantur.

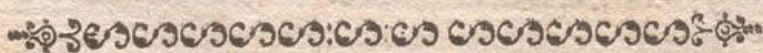
officia, sed clausis januis, & sine cantu ac campanæ pulsu, peragere licuit. Nonnumquam conciones pœnitentiales habitæ, confirmatio & viaticum datum, missa minus sollemnis singulis dominicis, sed clausis portis & remotis excommunicatis, celebratæ¹. Denique administratio pœnitentiæ, minus sollemnis Missa, quotidie; sollemnis autem quater vel quinquies in anno festis celebrioribus permittebatur².

1) C. 43. X. de sent. excom.

2) C. ult. de sent. excom. in 6. & ibi glossa.

Interdictum
ipso facto
incurritur.

IV. POENA eorum, qui interdictum violant, est excommunicatio. Interdictum autem iisdem solemnibus ac excommunicatio pronuntiatur, scilicet e scripto, expresso nomine & causa inserta, præviisque tribus admonitionibus. His cærimoniis non opus habet *cessatio a divinis*, quæ sine iudicis decreto casu contingere potest, veluti si polluitur ecclesia. Sunt constitutiones, quibus interdictum *ipso facto* in certis casibus; sunt, quibus suspensio ratione clericorum stabilitur. Unde hæc distinctio, ut ipso facto vel ab homine, i. e. lege generali vel iudicio particulari incurrantur, tribus hisce censuris, suspensioni, excommunicationi & interdicto communis est.

C A P. XXII. DE ABSOLUTIONIBUS.

I.

A quo petenda sit

SUPEREST, ut dispiciamus, quibus modis censuræ tollantur. Eæ igitur, quæ a

judice pronunciatae sunt, non nisi eadem auctoritate, i. e. ab ipso iudice, ejus successore, delegato vel superiore, jurisdictionem habente, relaxari possunt. Quae a lege inflictæ, a iudice ordinario, immo & a presbytero, qui absolutionem sacramentalem administrandi potestate gaudet, remitti possunt: unde fere generalis omnium censurarum absolutio præmitti solet. Sed presbyter ab eis liberare nequit, quæ episcopo vel papæ reservatae sunt. Excommunicatio *minor* per quemcumque presbyterum approbatum tolli potest, & quilibet presbyter, etiamsi approbatus non sit, in articulo mortis, ut omnia peccata, sic omnes censuras remittere potest. Absolutio autem debet esse libera, nec magistratus vi compellere debet presbyterum ad absolutionem: nam qui absolutionem vi extortam impetrat novam excommunicationem incurrit: quod sequioribus temporibus, quibus rigor regnavit, sæpe contigit¹. Quum censuræ correctionis causa infligantur, absolutio petentibus non deneganda est, si morem gerunt, ecclesiæque ac ei, quem offenderunt, satisfecere. Sed novissime satis visum, si jurejurando vel cautione præstita id promitterent.

absolutio
ab his
censuris

1) Conc. Trid. sess. 25. c. 3.

II. ALIUD de dispensatione irregularitatis seu de restitutione clerici exauctorati dicendum, quæ jure peti non potest & cujus exempla veterioribus rariora fuere. Sed hodie irregularitates, suspensio ac ceteræ censuræ eodem censu habentur, & ob casuum ponti-

præfer-
tim cle-
ricorum
propriis.

fici reservatorum numerum inmensum auctum absolutiones frequentantur. Distinguendum ergo inter censuras & irregularitates ob peccatum *occultum* & *publicum*, quod scilicet ad forum contentiosum deferri potest. De *occultis*, licet pontifici reservatis, episcopi absolvent auctoritate concilii Tridentini¹: de *publicis* Romam eundum, aut Roma mandatum ad episcopum vel vicarium generalem arcescendum. Quæ mandata in Dataria simplici signatura expediuntur & ab agentibus in rebus eliciuntur. Eodem modo irregularitatum publicarum dispensationes impetrantur: nam occultas etiam episcopus in foro conscientie remittit, excepto homicidio voluntario. Sed etiamsi clericus Romæ criminis veniam impetrarit, ea tantum *delicti communes* pœnas sufflaminat; nam in *casu privilegiato* nihilominus pœna locum habet, cui remittendæ moribus Francicis rescripto principis opus est.

1) *sess.* 24. c. 6.

absolutio
ad cautelam
quid?

III. QUUM stricto canonum jure excommunicatus infamis sit, nec personam standi in judicio habeat; anceps disputatio fuit, qua ratione absolutionem petere posset. Unde natæ sunt *absolutiones ad cautelam*¹. Qui injuria se excommunicatum contendit, eaque de re in prima aut secunda instantia discussionem suscipere cupit, hanc absolutionem ante omnia petit, quæ *ad cautelam* vocatur, quoniam qui validitatem excommunicationis impugnat, absolutione opus non habet, nisi ad cau-

cau-

cautelam, ne scilicet excommunicationis exceptio ei obmoveri possit. Ex eadem causa receptæ sunt *absolutiones generales* stilo curiæ usitatæ & singulis signaturis & bullis pontificiis insertæ, ad effectum beneficii impetrandi, ne provisio propterea nulla accusetur. Nam si impetrans revera excommunicatus esset, expressa absolutione opus foret. Ceterum absolutio numquam præsumitur, si vel maxime excommunicatio centenaria fuisset, quia est pœna sua natura perpetua, licet ex intentione ecclesiæ temporaria. Qui annum in excommunicatione peragit, de absolutione securus, novo jure tanquam *hæreseos* suspectus in jus vocari potest². Sed hunc rigorem ignorant terræ a fidei quæstoribus liberæ.

1) C. 16. X. de appell. c. 52. X. de sent. excom.

2) Concil. Trid. sess. 25. c. 3.

C A P. X X I I I. DE APPELLATIONIBUS.

I.

SAEPENÚMERO contingere solet, ut sententia in causis cum *civilibus*, tum *criminalibus* sufflaminetur, idque vel per *oppositionem* vel per *adpellationem*. *Oppositio*, licet¹ prohibita, in pluribus diœcesibus viget, & locum habet, ubi vel sententia nullitatis vel processus vitii insimulatur, coram eodém iudice interponenda. *Appellatio* autem locum habet, ubi sententia *injusta* esse censetur, spe-

Oppositio.

Cc

raturque fore, ut iudex vel doctior vel justior ex ipsis actis aliam sententiam pronuntiet.

1) *Ordin.* 1667.

Appella-
tiones,
olim fere
incogni-
ta,

II. PRIMIS sæculis ut ceteræ ambages, sic adpellationes fere ignorabantur in sacris tribunalibus. Tanta enim episcoporum fuit auctoritas; tanta & tam manifesta in iudicando sinceritas ac justitia, ut Christiani eorum sententiis lubentes acquiescerent. Concilio quidem Nicæno¹ statutum legimus, clericum depositum vel laicum excommunicatum ab episcopo, si id injuria factum existimet, *concilium provinciale* adire posse: sed hoc in causis levioribus factum, vel tribunal quodpiam, concilio provinciali superius, constitutum fuisse, non legimus. Si episcopus concilii sententiam iniquam existimavit, convocati sunt ex vicinis provinciis plures ad concilium episcopi. Interdum episcopi vexati papam implorarent, quod² permissum. Quidquid hujus in Oriente factum sit, per *occidentem* tamen ex eo tempore appellationes ad curiam Romanam frequentabantur, si Africam exceperis, ubi diserte cautum erat, ne per appellationes lites *trans mare* fererentur, e quibus sinceriori disciplina exitum imminebat. Cujus rei testes sunt CYPRIANUS, qui apud Cornelium papam appellationes accusat³, & epistola concilii Africani, tempore Augustini, ad Cælestinum papam scripta⁴.

1) c. 51. 2) *Concil. Sardic.* c. 3. 7. 3) ep. 59.

4) *tom. 2. concil. p. 674. hist. eccl. l. 24. n. 6. 11. 35.*

per falsas
decreta.

III. Ex quo falsæ decretales receptæ sunt, appellationes majora incrementa cepe-

runt. Iis enim diversæ archiepiscoporum, primatum, patriarcharum instantiæ, quasi inde a sæculo II. usitata, incrustantur, omnibusque Christianis ad papam sine medio adpellare permittitur¹. Quo factum est, ut curia Romana omnes causas, etiam in *prima instantia*, ad se traheret, & in jurisdictione contentiosa, veluti in beneficiorum collatione, ordinarios supplantaret. Factum est, inquam, ut Romæ admitterentur adpellationes ab episcopo vel quovis inferiori iudice, omisso medio. Factum est, ut admitterentur Romæ adpellationes ab *interlocutoriis*, ac tum postea causa principalis, immo sæpe causa primæ instantiæ, evocaretur. S. Bernardus in *epistola* ad Eugenium pontificem hos abusus masculine perstringit, memoratque, connubium quoddam in ipso confirmationis articulo per adpellationem frivolum turbatum fuisse². Idem consistorium cardinalium depingit tamquam tribunal supremum, decisione infinitarum litium occupatum, curiamque Romanam ipsam reis, actoribus, procuratoribus, sollicitatoribus, advocatis oneratam, qui ex toto orbe Christiano eo confluerent. Quumque Metropolitani & primates pontificis exemplum sequerentur; adpellationibus frivolis & frustratoriis nihil frequentius, nihil magis tritum, nihil magis quotidianum ætas illa vidit. Non solum a sententiis, sed & a regulis processus, ab actibus *extrajudicialibus*, ab interlocutoriis, a correptione episcopi, a superioris admonitione appellare solemne fuit. Admissæ sunt adpellationes *vagæ*, nullo fundamento radica-

les invē-
stæ, ad
augen-
dam pa-
pæ po-
tentiam,

harum ab-
usus de-
pingitur,

tæ, appellationes a gravaminibus non illatis solum, sed & inferendis. Eædem appellationes in plures annos extractæ penitus in sententiam omnis generis fraudum & improbissimarum technarum Camarinam degenerarunt. Quod ex toto titulo decretalium de appellationibus manifestum est.

- 1) c. 1. D. 80. c. 1. 2. D. 99. C. 4. q. 3. c. 3. C. 2. q. 6. c. 3. c. 1. D. 17. 2) *de consider.* l. 3. c. 2.

qui ex
parte
emenda-
tur.

IV. HIS vitiis concilia Lateranensia duo sub Alexandro & Innocentio III. ex parte medelam adhibuere, prohibendo, ne in multis casibus particularibus & generatim ab *interlocutoriis*, per definitivam reparabilibus, item a correptionibus ceterisque ad disciplinam pertinentibus monitionibus, veluti episcopi visitantis aut superioris, regulares increpantis, appellaretur¹. Concilium Basileense plus animi ostendit pro veritate, damnatisque evocationibus ad curiam Romanam, constituit², ut in locis quatuor dierum itinere Roma disitis omnes causæ, exceptis majoribus & fedi apostolicæ reservatis, a iudicibus loci tractarentur ac definirentur. Item, ut appellationes semper ad iudicem proxime superiorem, neutiquam autem, omisso medio, ad ejus superiorem, si is vel maxime papa esset, deferrentur. Item, ut appellationes ad pontificem delatæ rescripto committerentur delegato *in partibus* usque ad conclusionem in causa *inclusive*, hæcque omnia sub pœna nullitatis & expensarum. Hoc decretum in pragmaticam nostram³ & in concordatum⁴ relatum,

eoque extensum est, ut causa appellationis in partibus agitur usque ad tertiam sententiam conformem, & quidem intra biennium decidenda; neque a secunda interlocutoria conformi, nec a tertia definitiva conformi appellare liceat. Quod jus a concilio Tridentino confirmatum est.

1) C. 59. X. de appell. c. 6. eod. 2) sess. 31.

3) tit. 5. de caus. 4) tit. 26. 27. 28. 29. 30.

5) sess. 13. c. 1. sess. 24. c. 20.

V. IN Francia curiarum ecclesiasticarum processus secundae instantiae aequae ac primae per omnia similis est processui tribunalium saecularium, regis quippe constitutionibus digestus¹. Apostoli seu libelli dimissorii, qui a iudice a quo impetrandi, in usu esse desierunt, & appellatio instrumento interponitur; supplicatio autem vel Metropolitanis mandato, quod est instar dimissiorum, introducitur. Si causa in prima instantia viva voce tractata est, verbalis; si scriptis, appellatio in scriptis est: quo casu appellans acta ad tabularium iudicis ad quem, & appellatus sententiam exhibere tenetur. Quo facto terminus disceptationi praestituitur, quo appellans sua gravamina deducit, & appellatus his respondet. Excussis omnibus meritis causae, i. e. omnibus, quae cum in causa principali, tum in causa appellationis scripta & producta sunt, iudex sententiam pronuntiat, qua inferioris iudicis sententia vel infirmatur, vel confirmatur. Ab hac secunda, immo & a tertia, quarta & amplius si tot instantiae sunt, appellare licet, usque dum tres trium differentium tribunalium sen-

forma appellationum in Francia.

tentiæ conformes latæ sint. Quod nostri canonum interpretes ex jure civili² hausisse videntur. Si appellans appellationem introducere, si appellatum citare negligit, post terminum appellationis introducendæ, desertionis inculari; ante terminum autem appellationem, accelerandi causa, introducere potest. Appellanti appellationi expresse vel tacite renunciare licet, si sententiæ obsequitur. Sed si appellatio introducta est, recedere nequit, nisi per acquiescentiam, de qua iudex pronuntiat, quæve mulctam involvit.

1) Ord. 1439. 2) l. 1. C. ne tertio appell.

C A P. X X I V.
DE APPELLATIONE TAM-
QUAM AB ABUSU.

I.

Appella-
tionum
qualifica-
tarum
species,

DUO sunt appellationum genera, appellatio *simplex*, & *qualificata*, veluti appellatio a iudice incompetente, a denegatis apostolis, a denegata iustitia, ab abusu. In Francia sola appellatio simplex propria penitus est iudicis ecclesiastici, quippe quem solum pronuntiare posse volunt, num in prima instantia recte an secus causa decisa sit. Qualificatæ autem appellationes contra iudices instituuntur, & quidem regis, tamquam canonum protectoris & iustitiæ parentis, nomine & auctoritate.

precipua
tamquam
ab abusu.

II. APPELLATIO tamquam ab abusu est querela de iudice ecclesiastico, tamquam

potestatis suæ limites transgresso, vel aliquid contra jurisdictionem sæcularem, aut generatim adversus libertates ecclesiæ Gallicanæ auso. Hæc adpellatio quum reciproca esse debeat, eadem utilis foret adversus judices sæculares, licet hoc rarissime fieri soleat¹. Hujus processus, qui Franciæ proprius est, vestigia sæculo XIV. ineunte in Durandi, Mimatenfis episcopi, querelis de sæcularibus judicibus²; extantiora autem sæculo XV. medio offendimus³. Tum enim hoc adpellationum genus invaluit ad reprimenda ea, quæ contra *pragmaticam*, posteaque contra *concordatum* audent ecclesiastici. Principio hæc adpellatio semper adpellabatur *adpellatio tamquam ab abusu notorio*. Conveniunt enim omnes, abusum supponi notorium, & hoc remedium esse extraordinarium, non nisi urgente necessitate & reipublicæ bono adhibendum: unde regii procuratoris in hac re primæ partes sunt. In praxi tamen ab his regulis declinant, sæpenumero in causis levioribus, cleri querelis & regio jussu posthabitis, hujus generis adpellationes interponentes.

1) MARCADE *Concord.* l. 4. c. 19. FEVRET, l. 1.

c. 1. 2. 3. 3) *de modo gener. conc. tit. 70. p. 217.*

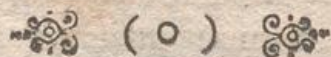
3) *Preuves des lib. Gall.* c. 7. n. 27.

III. MELIUS regulæ frequentes ob-
servantur. Hæc adpellatio introducenda est^{ejus praxi.}
in curia suprema, plerumque in senatu. Unde, si una diœcesis ad duo parlamenta porrigitur, episcopus in utroque senatu officialem alit, ut de adpellationibus tamquam ab abusu quilibet senatus in sua jurisdictione cognoscere

possit. Introduci potest etiam in consilium sanctius, & in consilium principis secretius ab iis, qui ex eo pendent in causarum suarum dijudicatione. Locum autem habet in toto regno, ne quidem terris *obedientia* exceptis. Abusus nullo temporis lapsu præscribitur, si fundatur in incompetencia judicis ecclesiastici. Appellari ab abusu potest etiam post tres sententias conformes, quia causa ex ordine jurisdictionis ecclesiasticæ eximitur, licet non in totum, sed in tantum. Nam licet totus senatus sit corpus laicum; inter senatores tamen plures necessario sunt clerici, qui canonum doctrina imbuti & disciplinæ ecclesiasticæ amantes præsumuntur. Formula hæc est, ut appelletur a decreto judicis & cunctis ejus consequentiis.

appellari
quoque
potest a
decreto
pontificis
tamquam
ab abusu.

IV. SED si de bulla vel rescripto pontificis lis est, reverentiæ causâ non a rescripti concessione, sed ejus executione appellandum, ut pars adversa magis, & quæ in judicio facta sunt, quam pontificis oraculum, impugnari videatur. Quamvis autem appellatio tamquam ab abusu Franciæ propria sit; ceteræ tamen respublicæ interdum media huic æquipollentia adversus attentata pontificis adhibuerunt. Veneti his acerrime resistunt; Hispani sæpe bullas supprimunt; Germani concordata sua violari non patiuntur. Habet enim unaquæque respublica consuetudines, libertates & privilegia singularia.

C A P. XXV.
DE LIBERTATIBUS ECCLESIAE
GALLICANAE.

I.

SED omnium gentium christianarum Fran-
ci, veteris libertatis ecclesiasticæ tenacif-
mi custodes & propugnatores, innovationibus,
a canonum doctoribus transalpinis, præsertim
inde a schismate Avenionensi introductis, acer-
rime resisterunt. Liberalium artium studium
a Caroli M. temporibus per nongentos & quod
excurrit annos perpetuo in Francia conserva-
tum; cana monarchiæ antiquitas; regum no-
strorum, qui omnes fuere Catholici, pietas
& cum annis aucta potentia, majus nobis ad
tuendam libertatem subsidium, quam ceteris
nationibus, quæ his prærogativis gloriari ne-
queunt, attulere.

Unde
Francia
plures
quam
aliis, li-
bertates.

II. OMNES autem libertates nostræ
his duobus veluti cardinibus vertuntur: I. quod
potestatem a Christo ecclesiæ concessam mere
spiritualem, nec ullo modo directo sive per
obliquum ad res hujus sæculi trahendam con-
stat. II quod plenitudo potestatis, quæ penes
pontificem tamquam caput ecclesiæ est, est
præscripto canonum ab universa ecclesia re-
ceptorum exercenda, ipseque pontifex judicio
concilii universalis, in casibus a concilio Con-
stantiensi¹ expressis, obnoxius est. Has pro-
positiones clerus Francicus Parisiis an. 1682,
congregatus solemniter agnovit, tamquam

harum
duo veluti
cardines:

Cc 5

veterem ecclesiæ Gallicanæ doctrinam. Ex iis autem quot conclusiones eliceris, tot libertatis nostræ momenta habebis.

1) sess. 4. & 5.

1. eccle-
siæ pote-
statem ef-
se mere
spiritua-
lem.

quæ inde
conclu-
siones?

III. QUUM Christus ecclesiæ suæ potestatem dedit, ea unice res spirituales respicit, uniceque refertur ad salutem æternam. Ergo ad sæcularia negotia detorqueri non debet, ipso domino reclamante & proclamante: *Regnum meum non est de hoc sæculo*¹. *Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & DEO, quæ sunt DEI*². Itaque omnis persona vivens potestatibus supereminentibus subdita esto. Non est enim potestas, nisi a Deo; quæ autem sunt potestates, a Deo ordinatæ sunt. Igitur qui resistit potestati, *Dei ordinationi resistit*³. Ex quibus Pauli verbis sequentes conclusiones prono alveo fluunt. Rex potestatem suam sæcularem habet a solo Deo: de juribus suis solos illos audit, quos ipse iudices instituit: de administratione regni nemo jure postulare potest, ut rationem reddat⁴. Et licet potestati clavium subjectus sit, quæ peccator; ea tamen non minuitur potestas ejus, quæ regis. Nos detestamur doctrinam sequiorum Theologorum, qui potestatem clavium per obliquum ad res sæculi detorquentes, principem excommunicatum e solio deturbari, subditos fidei sacramento solvi, regnaque aliis donari posse crediderunt⁵. Contra credimus, hanc doctrinam sacræ scripturæ & exemplo veterum christianorum adversari, qui sine repugnantia principibus hæreticis, infidelibus, tyrannis, morem gesserunt, licet satis validi ad sui defensionem⁶. Denique hanc doctrinam reipublicæ tranquillitatem subver-

tere & socialitatis vincula laxare credimus.

1) Jo. XVIII. 36. 2) Matth. XXII. 11.

3) Rom. XIII. 1. 4) *Preuves des libertés Gall. ch. 3. 7.*

5) *ibid. c. 4.* 6) TERTULL. *apol. c. 35.*

IV. Ex potestatum distinctione fuit ^{præcipua} distinctio jurisdictionum: unde in Francia ec- ^{clericis} cleasticis nulla in temporalibus jurisdictioni ^{imo &} potestas; quod supra vidimus. Quæ si civi- ^{pontifici} bus, multo magis extraneis & Papæ, qui ^{nihillice-} omnium maxime sæculari principum potesta- ^{re in caus-} ti inhiat, denegatur. Nec simile quid Nun- ^{sis sæcula-} tio ejus tribuimus, qui inter nos instar habet ^{ribus.} ceterorum regionum legatorum¹. Inde porro natæ sunt illæ cærimonix in admittendo legato a latere usitatæ. Talem papa non nisi a rege rogatus vel consensu regis ablegat in Franciam, ubi jurat, jusquejurandum scripto firmat, se facultatem concessam ad beneplacitum regis & ad consuetudines ecclesiæ Gallicanæ exacturum. Unde bullæ ejus in senatu examinantur, & si opus, castigantur. Sine consensu regis expresso neminem subdelegare potest, qui ejus officio fungatur. Franciam egressurus acta & sigilla legationis, nec non numorum proveutus relinquit, piis causis impendendos. Iisdem terminis circumscribitur prolegatus Avenionensis, si potestas ejus ad provincias obedientiæ extenditur².

1) *Preuv. c. 7. 8. 9.* 2) *ibid. c. 23. 24.*

V. Nos neutiquam credimus, papam ^{recensentur exem-} ea, quæ jura civilia afficiunt, indulgere, ve- ^{pla.} luti spuris natales, intestatis famam restituere posse, ut hæreditates capere, munera publica obire, aliisque jurium effectibus frui queant. Numos vero in Francia nec a populo specie

eleemofynarum petere, nec a clero mutui vel alio titulo exigere permittitur, nisi rege iubente & consentiente clero¹. Bonorum immobilium alienationes Ecclesiasticis Papa permittere nequit, nisi legibus regni conformes sint². Multo minus audiretur, si alienationem imperaret, invitis clericis. Nam bona Deo consecrata non desinunt esse temporalia, quæ ut conserventur publice interest. Similiter personæ Deo consecratæ non exuunt naturam hominum, non civium, regi & potestati sæculari in temporalibus subditorum, licet insignia a principe habeant privilegia: quorum abusu nimiaque extensione majestas impeteretur. Inde ecclesiastici, qui regi a sacris vel consiliis sunt, privilegio clericali tantum ratione functionum sacrarum a regis jurisdictione exempti censentur³. Inde clerus sine venia regis conventus agitare nequit⁴. Inde nullus episcopus, etiam a pontifice vocatus, sine venia iter e regno suscipere potest⁵. Nam & episcopi nostri ob eminentem dignitatem & maximos reddituum proventus magnum in republica momentum trahunt; & papa, qua magnæ Italiæ partis dominus, est princeps extraneus, cujus consilia a salute Franciæ quam longissime abesse possunt. Inde denique nemo extraneus vel beneficium possidere, vel monasterium regere potest⁶. Tot conclusiones e priore propositione de ecclesiæ potestate ad sæcularia non extendenda derivare libuit.

1) *ibid.* c. 22. 25. 2) c. 40. 3) c. 27.

4) c. 11. 5) c. 19. 6) c. 30.

s. pote.

VI. ALTERA propositio de potestate

Papæ, canonum decretis circumscripta, niti-
 tur auctoritate Christi & D. Petri. Ille, *Reges*,
 inquit, *nationum dominantur iis, & qui pote-*
statem habent in eas, benefici vocantur. Vos au-
*tem non sic*¹. Hic ad pastores: *Pascite gregem*
DEI, non ut dominantes clero, sed exemplum
*facti gregi ex animo*². Quibus docemur, re-
 gnum clericale non esse imperium despoticum,
 cui stet pro lege voluntas pontificis; sed re-
 gnum caritatis, in quo potentia rationi viam
 sternit, quoad inferiores officium faciunt, re-
 condita, sed ebulliens emicansque super omnia,
 ut errantes refractariosque compellat ad offi-
 cium. *Vitiis*, inquit Gregorius³, *dominan-*
*dum, non hominibus*⁴.

statem
pontificia
in sacris
non esse
absolu-
tam;

sed ad ca-
nones ad-
strictam.

1) Luc. XXII. 25. 1) 1. Petr. V. 3. 3) Pastoral.
 part. 2. c. 6. l. 1. ep. 24. l. 2. ep. 37. 4) Preuv. c. 12.

VII. Nos igitur Franci pro jure ca-
 nonico non omnes promiscue canones, sed eos,
 qui a tota ecclesia recepti, vel in conciliis Fran-
 cicis conditi sunt, veteresque ecclesiæ Gallica-
 næ consuetudines agnoscimus. Agnoscimus ita-
 que totum corpus canonum ecclesiæ Romanæ
 a Carolo M. reportatum, post longa oblivione
 sepultum. Agnoscimus canones a Gratiano col-
 lectos, quantum per se valent, quum nullam
 eis auctoritatem compilatoris conciliare possit
 industria. Agnoscimus decretales non solum
 quinque librorum; sed & plures in sexto & in
 Clementinis, quæ nec libertatibus nostris, nec
 regiis edictis, nec consuetudinibus regni ad-
 versantur; quo ipso saltem dimidiam earum
 partem expungimus. Recentiores constitutio-
 nes multo minus auctoritatis inter nos habent¹.
 Ratione conciliorum œcumenicorum distin-

qui cano-
nes in
Francia
recepti

guendæ sunt res *fidei* & *disciplinæ*. Qui illis *fidem* suam non addicit, hæreticus est. *Disciplina* autem æque ubique recepta non est. Omni tempore singulis ecclesiis veterum consuetudinum conservatio permixta fuit. Quare nemini mirum, nos concilium Tridentinum legitimum ac œcumenicum agnoscere; disciplinam tamen spernere: quamquam, ut dicam quod res est, cleri plura acta exstant, quibus eam expetiille constat.

1) *Preuv. c. 14.*

qui non ?

VIII. QUAMOBREM recentioribus pontificum constitutionibus inde a CCC. annis emissis nos ultra id, quod usu recepimus, obligari non credimus. Inde cancellariæ Romanæ regulæ, præter tres vel quatuor, in Francia exulant. Inde bullæ pontificiæ, si ordinarias, quibus provisiones continentur, excipias, in Francia neque publicantur, neque executioni dantur, nisi a rege imperatæ & in senatu examinatæ¹. Inde nec censuris bullæ *in cœna domini*, quam papa quotannis die Viridum fulminat; nec congregationis S. officii, h. e. inquisitionis Romanæ decretis; nec congregationis, quæ indicem librorum prohibitorum adornat; nec ceterarum congregationum, quas papæ abhinc C. annis consilii causa cum in spiritualibus, tum in secularibus instituerunt, auctoritatibus movemur: quas veluti gravium doctorum consultationes reveremur; non ut iudicum sententias reformidamus. Inde dispensationes contra jus divinum & naturale, contra decreta canonum, qui dispensationes prohibent, contra consuetudines & statuta ecclesiarum particularium a sede apostolica confirmata, nullas

admittimus. Inde non ferimus, ut papa, instantiarum ordine turbato, appellationes, omisso medio, admittat; causas a prima instantia evocet; partes Romam citet ad proseguendas lites Romam devolutas. Equidem in collatione beneficiorum maxime novo juri collum supposuimus, indulsumque papæ præventionem aliaque concordato inserta: quorum tamen plura oblivioni tradimus, veluti reservata, quæ concilio Tridentino dispuncta sunt, aliasque innovationes eodem concilio abolitas, procul habemus, ipsamque collationem pluribus conditionibus, quæ alibi ignorantur, restrinximus. Non enim ferimus, ut papa extraneis in Francia vel beneficium conferat, vel adsignet pensionem, quod in Hispania invitis regni legibus audet. Non potest sine regis clerique consensu augere taxas beneficiorum, nec in beneficiis minoribus bullas nobis obtrudere, simplicibus signaturis, quæ minus sumtuosæ sunt, imperiendis².

1) *Præuv. c. 10.* 2) *ibid.*

IX. EN summam libertatum nostrarum ad duas illas propositiones reductarum, de potestate ecclesiastica mere spiritali & ad normam canonum exercenda. Inde tamen nequam inferendum, nullas inter nos vigere consuetudines, veteris sanctitatis disciplinæ adversas: quas ipso hoc compendio non celavimus. Earum quædam, consensu ecclesiæ & regio jussu receptæ, instar habere possunt privilegiorum: ceteræ inter vitia numerandæ, quæ per temporum injuriam expurgari non potuere. Interim tamen certum est, Franciam inter tot novissimorum sæculorum procellas disciplinæ

nec tamen
Francia
prorsus
est libera.

ecclesiasticae robora fidelius ceteris regnis omnibus conservasse.

DE REBUS CLERI GALLICANI
COMMENTARIUS.

I.

Cleri
olim im-
munitas

PRINCIPES Christiani, diversas ecclesiae immunitates indulgentes, fundos non liberarunt antiquis obligationibus, quibus subiecti erant. Terras ecclesiae, aequae ac ceteras, tributa pendisse, agnoscit Ambrosius¹. Reges nostri Carolingici constituerunt, ut quaelibet ecclesia *unum mansum* omni onere ac tributo liberum possideret; de ceteris autem dynastis debita penderet². Post vana in ecclesiam irrepsit persuasio, terras ecclesiasticas plane liberas volentium³, ne deterioris conditionis essent, quam terrae sacerdotum Aegypti tempore Iosephi⁴. Concilio Lateranensi an. 1179. Alexander III. sub poena excommunicationis consulibus & civitatum rectoribus praecepit, ne qua clericos ad onera publica adstringerent; permisit tamen episcopis & clericis urgente necessitate vel insigni utilitate suadente sponte reipublicae succurrere⁵. Idem concilio Lateranensi an. 1215. decrevit Innocentius III. adjecitque, ne voluntarium quidem subsidium a clero, inconsulto pontifice, offerri posse⁶.

1) C. 11. q. 1. c. 27. 28. C. 23. q. 8. c. 21.

2) Conc. Vormat. c. 50. 23.

3) C. 3. q. 8. c. sancitum 25. 4) Gen. XLVII. 26.

5) C. 4. X. de immun. eccl. 6) C. 7. eod.

minuitur
imperatio
decimis,

II. EXPEDITIONES autem cruciatae praediis ecclesiasticis insignia onera conciliarunt. Quum Philippus Augustus cum Richar-
do

do Angliae rege an. 1188. ad recuperandas Hierosolymas, à Saladino occupatas, accingeretur, statutum fuit, ut, qui huius itineris societatem detrectabant, cuiuscumque conditionis homines, decimam omnium mobilium & annui proventus penderent. Haec est illa *decima Saladiniana*, quae primum cleri onus vulgo reputatur. Innocentius III. ¹ constituit, ut omnes clerici per triennium *vicesimam* redditus sacri bello sacro impenderent, cui pontifex & cardinales decimam consecrarunt. Nam duabus prioribus expeditionibus reguli admodum emuncti, sacerdotes opibus aucti fuerant. Eodem saeculo tributum illud increbrescebat. Nam regnante Ludovico IX. viginti annis tredecies: Philippo pulchro octodecim annis, vices & semel, saepeque postea sub omnibus regibus inde a Philippo Augusto pendendum fuit. Quum autem non solum adversus infideles recuperandae terrae sanctae, sed etiam contra haereticos aliosque excommunicatos bella sacra decernerentur; his quoque expeditionibus decimae impendendae fuere. Tales Honorius III. an. 1226. Ludovico VIII. fortassis adversus Albigenes; Urbanus IV. Carolo Andegaviensi post vespertas Siculas adversus Manfredum an. 1262. Martinus V. adversus Petrum Aragonium indulgisse legitur. Eodem obtentu reges permiserunt, ut clerus subsidia conferret ad bella pontificum adversus hostes ecclesiae. Sic Philippus Augustus adversus Ottonem IV. imperatorem Innocentio III. subsidium, & Philippus pulcher adversus Ludovicum Bavarum Joanni XXII. duas decimas largitus est. Quae decimae schismate Avenionensi multiplicatae

Dd

sunt, quo uterque papa bellum, quod cum adversae parti addictis gessit, sacrum nuncupabat. Sed Francia tum huic abusu, ut ceteris curiae Romanae exactionibus, acriter restitit. Ante schisma ratio decimas exigendi inita erat, quippe quod subsidium admodum frequentabatur. Exstat enim constitutio Bonifacii VIII. qua bona omnia decimis subiecta exacte enumerantur², & Clementis V. qua pendenda iungitur, ex veteri catastro³. Haec constitutio loquitur de decimis regi a papa concessis, quod tum in morem ire coepit citra obtentum religionis. Tales sunt duae decimae, quas Clemens IV. an. 1348. Philippo Valesio, difficili reipublicae tempore, permiserat. Post schisma sublatum & post concilium Basileense decimae rarius imperatae, licet pontifices iis inhiaverint. Ludovicus XII. an. 1501. permittente pontifice Venetis adversus Turcos dimicantibus unam decimam largitur. Leo X. an. 1516. Francisco I. decimam unius anni a clero exigendam, belloque adversus Turcos, quod regi propositum, impendendam indulgit. Quo tempore singula beneficia, quae decimam partem reddituum non excedunt, taxata sunt; quem calculum hodiernum sequimur. Eodem anno per concordatum Annatae, abolita pragmatica, quae eos sustulerat, tacite resuscitantur, quod est novum onus clero Francico pontificis bono impositum. Ex eo tempore saepe clerus, inconsulto pontifice, regi subvenit. Nam & an. 1527. redimendo regi e carcere tredecies centies mille libras obtulit, & an. 1534. bonorum ecclesiasticorum proventus cum rege partitus est, & an. 1551. nova subsidia pendit. Immo a. 1557.

decimarum exactores publici officii titulo instituti sunt, quibus alendis singulæ libræ singulis solidis auctæ. Quo manifestum fit, decimas eo tempore fuisse ordinarias.

1) *Conc. Lat. in f.* 2) *Extr. com. un. de dec.* 3) *Cl. ult. eod.*

III. INDE a conventionem Pissiacensi an. 1561. subsidia e clero regi pendenda in legem abiere. Abusus horum reddituum hæreticorum odium & indignationem catholicorum provocaverat. Qua de re ad comitia Aurelianensia querelas delatas legimus. Unde rege iubente plures prælati Possiacum an. 1561. vocati, ut de reformanda ecclesia consilia miscerent. Ibi habitum fuit illustre cum ministris *reformatis* colloquium, quorum factio tam potens fuit, ut clero exitium minaretur. Igitur prælati per annos VI. regi sedecies centies mille libras, itemque domania, tributa & vectigalia, curiæ Parisinæ pro sexcenties tricies mille librarum redditu oppignorata, septem millionibus ac quinquies centies sexagies mille libris proximo decennio se reluturos spondent. Rex autem tantum aberat, ut semet liberaret, ut potius novos redditus quatercenties trecies sex mille librarum constitueret, solutionemque huic impositioni, quasi æternum duraturæ, assignaret. Clerus e diverso plures redditus ad reluendas hypothecas & ad evitandas novas alienationes constituit, septies centies quinquagies ac ter mille librarum, quæ cum quatercenties tricies sex millibus non solutis perficiunt summam millionis & centies octogies novies mille librarum. Clerus quum tantam pecuniam regi suppeditasset, satisfecisse videbatur conventioni, omnesque tum cum rege, tum

quæ in legem abierunt conventionem Pissiacensem 1561.

& Melo-
dunenſi
1580.

cum civitate initos contractus nullitatis accusavit, intercedente præſide curiæ & civitate Pariſina, quæ redditus porro pendendos clamabat. Rex litem dirimere noluit, nec dum decimam. In conventu Melodunenſi an. 1580. clerus, non agnitis uſuris Pariſienſibus, poſt reciprocas proteſtationes, ſex annis tredecies centies mille libras, nimirum duodecies centies ſexies mille, quorſum uſuræ per errorem auctæ ferebantur, uſuris, & reliquum ſorti imputandum conceſſit: quod 1586. ad decem annos ſuſceptum & 1596. 1606. 1616. & ſic deinceps ſingulis decenniis, proteſtatione interpoſita, renovatum. Atque hanc impoſitionem vocarunt *decimam ordinariam*, quæ an. 1636. quo pars ſortis diſpuncta, ad duodecies centies nonagies ſexies mille libras reducta eſt, ſecundum cataſtrum an. 1516. exigenda, uniceque uſuris Pariſinis & officialium ſalariis impendenda.

ita ut
omnia
beneficia
eis ſubje-
cta ſint.

IV. Huic oneri omnia beneficia h. e. omnes ii, qui certo ac ordinario proventu eccleſiaſtico, immo vel penſione gaudent, ſubjecti ſunt, ne officiis quidem clauſtralibus, quæ ſeparatos redditus habent, exceptis. Equites Joannitici, qui tum Rhodii appellabantur, 1516. 1561. & deinceps eadem ruina involuti ſunt, licet ad exemptionum privilegia provocarent. Nam an. 1606. ad tranſactionem converſi, ſingulis annis vicies octies mille libras ſuppeditandas ſuſceperunt, & ex eo tempore ſuppeditarunt, quæ *quota Rhodiorum* appellatur. Nec Jeſuitæ ob beneficia, eorum collegiis unita, decimis exempti ſunt; quibus an. 1635. omnes religioſæ domus recentiorum foundationum, & generatim omnia beneficia, in cataſtro a. 1516.

omissa, subjecta fuere. In Bearnia statim post
 instaurata sacra catholica decimæ injungi cœ-
 pere; sed ecclesiastici in hac provincia & in
 Navarra resistere usque ad an. 1670. Decimæ,
 vi conventionis cum rege initæ, imponuntur
 & secundum catastrum an. 1516. quod proce-
 dente tempore emendatum, penduntur. In hoc
 catastro designatur, quantum qualibet diœce-
 sis, & in singulis diœcesibus constituitur, quan-
 tum quodlibet beneficium solvere debeat^r.
 Exiguntur autem a singularum diœcesium ra-
 tionariis, qui post terminum elapsum benefi-
 ciarios cogunt, nummosque collectos provin-
 cialibus tradunt, qui eos consignant exactori
 generali. Interim nulla hic obligatio in soli-
 dum; nam nec beneficiarius pro beneficiario,
 nec diœcesis pro diœcesi solvit. Excusantur
 etiam, qui beneficiorum fructu spoliati; quod
 olim, bellis civilibus flagrante patria, sæpe con-
 tigit; item, quibus vel ab hoste vel a provin-
 ciarum gubernatoribus nummi decimales in-
 tercipiuntur. Quæ causæ tamen probandæ
 sunt. Contra quilibet possessor, immo & præ-
 do, beneficii decimas pendit. Executio fit in
 dispensatorem, exactorem seu conductorem,
 sive universalis sit, sive particularis, usque ad
 concurrentem summam locarii, etiamsi benefi-
 ciarius decesserit. Successor, qui in locum de-
 functi venit, duorum; qui in locum resignan-
 tis, trium ultimorum annorum decimas, si ex-
 actor culpam moræ a se avertere potest, solvere
 tenetur. Nam ultra trium proxime lapsorum an-
 norum decimas nullæ peti possunt. 1) *Edict.* 1599.

V. QUUM itaque ex Melodunensi ce-
 terisque novioribus conventionibus decimæ cc-

Præterea
 regi con-

cedenda
sunt sub-
sidia ex-
traordi-
naria,
quæ do-
num gra-
tuitum
vocantur.

clesiasticæ statî naturam tributi induerint, quod redimendis usuris Parisiensis curiæ impendendum regi parum prodest; contingit, ut rex pecuniaria subsidia extra ordinem a clero postulet, quæ olim, ubi opus erat; hodie in omnibus cleri conventionibus generalibus conceduntur. Sic an. 1621. quum bello intestino Mons Albanus obsideretur, clerus nova officia, quæ rex instituit vendiditque pro parata pecunia, ex ærario suo sustentavit. Quum an. 1628. magni sumtus faciendi essent in obsidionem Rupellæ, & Urbanus VIII. rege volente, sacro rescripto clerum ad largiter suppeditanda subsidia exhortaretur; tres librarum miliones dari meminimus. Bello externo an. 1636. suscepto, clerus consensit, ut rex constitueret privatis annuos tercenties librarum redditus a clero postea redimendos. Anno 1641. ob fundos inde ab an. 1620. acquisitos clero imminebat tributum extraordinarium pro *amortisatione* imponendum: quod in conventu Medumensi quinque millionibus & quinquiescenties mille libris redimendum esse censuit: quod multo consultius visum, quam in singulos annos modicam summam pendere, quæ facile in naturam decimæ ordinariæ abire potuisset. Anno 1650. ob coronationem & an. 1660. ob nuptias nova subsidia data, quæ dona gratuita ex eo tempore ordinaria facta & singulis conventibus, qui singulis quinquenniis habentur, concessa sunt. An. 1675. præter decimarum ordinariarum promissionem renovatam clerus donum gratuitum quatuor millionum & quinquiescenties mille librarum obtulit, cui summæ inter cetera imputabantur debita cum

ex *amortificatione*, tum alias reliqua, & hactenus nondum exacta: præterea taxati sunt, qui bona ecclesiastica alienata possederunt, quater centies mille libris, quæ taxa fuit octavi denarii. Hæc dona gratuita simul solvenda solvuntur secundum partitionem Meduntensem an. 1645. emendatam, quæ differt a designatione decimarum an. 1517. Rhodii, Jesuitæ & ceteri novi ordines horum subsidiorum partem conferunt.

VI. FUIT & alius regi succurrendi Interdum regis gratia alienandi sunt fundi ecclesiastici. modus, bonorum scilicet ecclesiæ alienatio, bellis civilibus sæculo XVI. sæpe suscepta. Carolus IX. an. 1563. clero permisit bonorum ecclesiasticorum tantum alienare, quantum centies mille aureorum annuum redditum ferret: quod Pius IV. ratum habuit. Annis sequentibus hoc iteratum toties, ut an. 1585. alienata bona millionem annui redditus proferrent. Interim istæ alienationes non præceptæ, sed permixtæ erant in subsidium, si aliter regi satisfieri non posset, pro republica & pro ecclesia excubanti. Beneficiariis enim præceptum, ut omni modo solutionem curent, ut prius mobilia, vasa etiam argentea, quæ non divino cultui destinata sunt, vendant; pecuniam mutuam sumant constitutis annuis redditibus; sylvas cædant; emphyteuses & permutationes constituent, demum nonnisi urgente extrema necessitate immobilia vendant. Sed talium alienationum obtentu bona ecclesiastica mire dilacerata sunt, vitio plerumque laborantibus hisce contractibus, quum curatores venditionum sæpe colluderent cum emtoribus. Sæpe enim dives prædium vili pretio venditum; sæpe fundi, nulla silvarum vel ædificio-

qui ta-
men intra
termi-
num no-
vo quo-
dam jure
retractus
revocari
possunt.

Clerus
salaria
præbere
cogitur
decima-
rum exa-
ctoribus
regni.

rum ratione habita, æstimati; sæpe prædia necessaria & commodissima & generatim plura, quam per edictum licebat, alienata. Quare clerus Meloduni congregatus palam declaravit, se in posterum in hujus generis alienationes non consensurum. Et sane publice interest, ut bona ecclesiastica conserventur, partim ut cultui divino obeundo, clericis alendis & pauperibus suppetant necessaria, quod onus in laicos devolveretur; partim quod ex beneficiis istis sustentantur homines, qui familiæ alendi essent, quive nonnullos sumtus faciunt, qui cedunt in usum pauperum. Ipse rex permisit, ut bona ecclesiastica horum subsidiorum causa alienata revocari possent. Inde ab anno 1563. constitutum est, ut intra annum, ad similitudinem *retractus ex jure consanguinitatis vel domini directi*, ea retrahere liceret: quod tum factum est nummis in diocesis exactis. Hic retractus clero est utilissimus, quoniam jure communi res divinæ sunt extra commercium; sed laicis invisus, quum emtores non sint satis tuti, & infinitæ lites in familiis spargantur. Idem jus singulis cleri conventibus a rege renovatur in proximum quinquennium. Hoc modo plura alienata revocata sunt, & quæ non revocata, ea regi, qui cleri nomine possessionem confirmat, octavam reddituum pendunt.

VII. ONERATUS præterea clerus fuit institutis *rationariorum* officiis. Quum olim vel ipsi episcopi, vel episcoporum mandatarii decimas colligerent, Henricus II. an. 1577. singulis civitatibus episcopalibus præfecit coactorem decimarum; qui sæpe suppressi, sæpe restituti sunt, donec an. 1573. clerus consen-

tiret, ea conditione, ut ipse hæc officia venderet, quibus vellet, nummosque regi donaret: quo pacto *decimatores diocesani* instituti sunt. Ut an. 1621. clerus haberet, quod regi daret, in qualibet diœcesi decimatorem alternantem, duosque censores alternantes instituit: quibus an. 1628. novus decimator & censor triennalis additus. Atque hi decimatores particulares nummos ex beneficiis coactos in ærarium provinciæ intulerunt, quod in ea civitate constitutum, in qua & regis & provinciæ est ærarium, a rationario generali totius cleri ejusque scribis administratum. Sed horum loco an. 1594. instituti sunt rationarii generales, quot essent provinciæ, ita tamen, ut clero hæc officia redimere liceret. Quibus an. 1621. procurator generalis alternans & duo censores alternantes; an. 1625. decimator & censor triennalis additi. Cuncta hæc officia a clero pendent, qui nummos pro iis acceptos regi dedit, eaque vendidit, cui lubitum cum pacto relutionis perpetuo. Hæ officiorum constitutiones sunt instar mutui seu reddituum annuorum, quia clerus pro emtionis pretio salaria aliaque emolumenta præstat. Sæpe ii ipsi, qui hæc officia possident, extra ordinem symbolam ad subsidia conferre tenentur vel supplementi nomine, vel ratione aucti salarii. Solum rationarii generalis officium non est vendibile, quod, quum necessario a clero pendeat, gratuito confertur, quoties conventio cum rege renovatur. Nemo exactorum, sive generalis sit, sive particularis, rationem alii reddit, præter clerum, & licet decimatores a rege constituantur, habentur tamen pro ministris cleri, atque

hoc intuitu exempti sunt a juribus markæ auri, quarti denarii confirmationis hæreditariæ, repetundarum, & taxationum, quæ ærariorum administratoribus sæpe imponuntur; item ab oneribus realibus & militum hospitationibus.

qui ratio-
nes red-
dunt cle-
ro.

VIII. EXACTORES particulares episcopis & singularum diocesium syndicis ac deputatis anno finitæ administrationis intra semestre; provinciales rationario generali rationem reddunt, qui tradito catalogo residuorum solus rationes eorum perlustrat atque confirmat. Singuli autem sibimetipsis salaria sumunt ex ærario. Rationarius generalis rationes reddit clero congregato, non solum de decimis, sed & de aliis subsidiis in usum conventuum cum generalium, tum particularium exactis, quæ semper anticipantur modo peculiari, ut nullæ in iis colligendis partes sint provincialium exactorum. Quæ autem regi dona gratuita dantur, ea in rationes cleri non referuntur. De residuis rex contrahit pro lubitu, & contrahenti clerus suppeditat indiculos cum generales, tum speciales.

Conven-
tus cleri
genera-
les.

ordinarii
decenniis
singulis
habentur,

IX. QUUM autem decimæ omniaque subsidia extraordinaria per privilegia, tam antiqua & tam generalia, ut juris communis esse videantur, sine cleri consensu peti atque exigi non possint; opus est, ut clerus harum impositionum causa conventus habeat, partim ordinarios, partim extraordinarios. Ordinarii sunt vel singularum diocesium, vel singularum provinciarum, vel totius cleri Francici, qui sine regis venia haberi non possunt. Sed singulis conventionibus de decimis solvendis rex inserit veniam repetendi conventum post decem annos: quod inde ab anno 1586. factum

est. Hi conventus non sunt concilia, quia rei nummaria causa & per deputatos, ut comitia regni, convocantur. Deputari autem non possunt, nisi qui beneficia possident, & quidem ab ea provincia, in qua beneficia sita. Quilibet provincia quatuor mittit; duos primi ordinis, veluti archiepiscopum & episcopum, vel duos episcopos; duos secundi ordinis, qui debent esse *in sacris* & beneficium possidere in provincia, a qua mittuntur. Ubi conveniendum, rex indicat, qui saepe locum extra Parisios elegit, ne deputati aliis negotiis distingerentur. Præter conventus generales singulis augustiores singulis quinquenniis. decenniis cogendos, sunt etiam speciales, quibus rationes rationarii generalis examinantur. Olim singulae provinciae, quarum sunt quindecim, singulos deputatos mittebant, quorum quinque negotium perficere potuere. Sed an. 1615. placuit binos e singulis provinciis vocare, ut conventus constaret XXXII. personis, si duos cleri procuratores adnumeraveris. Hi conventus usque ad an. 1625. singulis bienniis habiti, in singula quinquennia rejiciuntur, ut alter concurrat cum conventu generali, alter in intervallum ejus incidat, veluti an. 1660. 1670. 1680. Sed ab his quoque rex postulat subsidia extraordinaria. Conventus extraordinarii sunt, quos, incidente re majore & improvisa, prælati, qui in curia degunt, cum cleri procuratoribus generalibus habere solent. qui sint conventus extraordinarii?

X. OLIM Syndici & deputati cleri generales constituti erant an. 1564. quos, quod potestate sua abuterentur & in redituum annuorum constitutionem consentirent, conventus Melodunensis an. 1579. abrogavit, insti- Cleri agentes seu procuratores qui?

Camera
ecclesia-
stica sine
appella-
tione de
litibus
circa hæc
subsidia
cogno-
scant.

tutis procuratoribus generalibus, qui cleri causam in curia perpetim agerent. Eorum duo sunt, & quidem secundi ordinis, qui alternatim a provinciis, æque ac quatuor deputati, nominantur. Constituuntur in quinquennium, & in singulis conventibus augustioribus duo alii nominantur, veteresque negotiorum gestorum rationes reddunt. Syndici isti generales olim quoque jurisdictionem habuere in Causis ad decimas pertinentibus. His suppressis conventu Melodunensi placuere camera ecclesiastica, quæ regio edicto an. 1580. in VIII. civitatibus Metropolitanis, Parisiis vice Senonum, Lugduni, Rothomagi, Casaroduni ad Ligerim, Biturice, Tolosæ, Burdigalæ & Aquis Sextiis institutæ: quarum quælibet habet X. vel XII. iudices doctores & in sacris, ab archiepiscopis electos. Hi de omnibus litibus, quæ ratione decimarum aliorumque subsidiorum, oriuntur, cognoscunt, & gratis officium faciunt, nulla appellatione la cessendi. Eorumque jurisdictio multis regiis rescriptis & senatus consultis confirmata est. Sunt & alia judicia particularia in pluribus diocesisibus an. 1615. instituta, in quibus episcopus cum syndicis seu deputatis diocesanos de iisdem causis cognoscit in prima instantia, & si lis viginti librarum æstimationem non excedit, sine appellatione. In qualibet diocesi est syndicus vel rerum ecclesiasticarum procurator, qui Blesis¹ instituti, & an. 1579. 1596. & deinceps confirmati sunt. Quilibet in synodo eligitur, & ab eadem removetur. Sunt etiam syndici provinciales, conventu Melodunensi instituti. 1) *Ordin. Bles. art. 19.* IN-

INDEX RERUM PRAECIPUARUM.

<i>Abbat̃es.</i>		<i>Annus</i> ejus caput dominica ad-	
domini saeculares	121	ventus	ibid.
monachorum rectores	152	<i>Apostatae</i>	331
in Francia nominantur a re-		sunt monasteriorum deser-	
ge	153	tores	133
exceptio	154	<i>Appellationes</i>	401
<i>Abbatia</i> titulata	228	olim incognita	402
<i>Abbatissa</i>	159	innotescunt per falsas decre-	
vel perpetuae	160	tales	403
vel triennales	ibid.	earum abusus	ibid.
quomodo eligantur?	ibid.	usus in Francia	405
<i>Absolutio</i> vid. <i>penitentia</i> .		<i>Apostolorum</i> auctoritas mere	
<i>Absolutio</i> ad cautelam quid?		spiritualis	1
	400	<i>Archidiaconi</i> munus	107
<i>Absentatoriae</i> litterae	246	auctoritas	108
<i>Abstinencia</i> in feria sexta	170	<i>Archiepiscopi</i> vid. <i>Metropoli-</i>	
facile dispensatur	171	<i>tanus</i>	
<i>Abusus.</i> Appellatio tamquam		hos graeci distinguunt, non	
ab abusu	406	latini	86
in Francia frequentatur	407	<i>Archipresbyteri</i> potestas	106
<i>Academiae</i> vitia promovent	22	<i>As etae</i>	116
antiquissima	111	<i>Affassinium</i>	352
facultates	111	<i>Asyla</i>	200
privilegia	ibid.	varia horum fata	201
corrumpunt mores & disci-		<i>Augustiniani</i> monachi 124 seq.	
plinam	112	<i>Auxilium</i> moderatum	266
gradus academ.	239	<i>Baculus</i> pastoralis	73
quot anni?	ibid.	<i>Baptismus</i>	176
nobilibus sufficiunt tres	ib.	olim sollemnis & certis tem-	
<i>Acoluthorum</i> origo	26	poribus circumscriptus	
<i>Acoluthorum</i> officium	41		177
<i>Actus</i> fidei	344	fiebat per immersionem us-	
<i>Adulteria</i>	354	que ad saeculum XIV.	
<i>Altare</i> portatile	197		ibid.
<i>Amortisatio</i> quid in Francia?		<i>Baptismus</i> hodie fit per infusio-	
	222	nem	ibid.
<i>An nata</i>	267	non iteratur	ibid.
damnata concilio Basileensi		postulat patrilinos	178
	ibid.	operatur cognationem spi-	
<i>Annulus</i> episcopalis	73	ritualem	ibid.
<i>Annus</i> ecclesiasticus	168	male differtur	178

I N D E X R E R U M

<i>Baptismales</i> libri	195	ex oblationibus	210
a quo conficiantur?	ibid.	2. post immobiles	ibid.
habent vim probandi	196	fuere communia	209
<i>Baptizare</i> quis possit?	59	post divisa in præbendas ib.	
<i>Baschi</i> autor Capucinatorum	150	3. decimæ 213. vid. <i>decimæ</i> .	
<i>Benedicere</i> quid?	58	4. retributiones voluntariæ	ibid.
<i>Benedictini</i> monachi	120	<i>Bonorum</i> ecclesiasticorum ori-	
<i>Beneficium</i> quid?	227	go & necessitas 208 seq.	
quæ sint regularia?	228	<i>Bonifacii</i> VIII. collectio	9
sacerdotalia	247	<i>Bulle</i> pontificiæ quomodo	
secularia	ibid.	comparatæ?	255
electivum confirmativum	229	<i>Burcardi</i> Wormatiensis colle-	
electivum collativum	ibid.	ctio canonum	7
<i>Beneficio</i> expelli titulus ne-		<i>Calix</i> laicis negatur	180
quit	250	<i>Campanarum</i> benedictio	
collatio	228		203
<i>Beneficia</i> ad hæc qui habiles?	247	<i>Canon</i> quid?	2
qui inhabiles absolute?	249	<i>Canones</i> apostolici qui?	ibid.
qui secundum quid?	ibid.	<i>Canonum</i> collectio Isidoriana	5
exteri inhabiles	ibid.	<i>Canonicorum</i> origo	98. seq.
horum pluralitas	277	<i>Chrodogangus</i> autor	101
ejus occasio	ibid.	privilegia	102
abtus	278	officia	103
in Germania cur?	279	regulares	142
horum unio	284	corrumpuntur	148
quæ permiffa?	ibid.	<i>Canonisatio</i>	203
quæ improbata?	ibid.	<i>Cantores</i> vid. <i>Psalmistæ</i> .	
<i>Bernardus</i> qui describat aulam		<i>Capitula</i> sibi arrogantelectio-	
Romanam?	565	nem episcoporum	97
<i>Bernhardinus</i> Senensis refor-			229
mator Franciscanorum	149	regimen sede vacante	97
<i>Berivandi</i> (Petrus)	295	unde dicta?	ibid.
ejus gerræ	296	eorum potestas	ibid.
<i>Bituricensis</i> pragmatica	14	<i>Capitula</i> jurisdictionem habe-	
non afficit Provinciam &		re dicuntur	97
Britanniam	233	qualem?	ibid.
<i>Blasphemi</i>	333	conferunt dignitates electi-	
<i>Bona</i> ecclesiarum olim fuere		vas	229
1. res mobiles	209	instituunt collationes ne-	

P R A E C I P U A R U M .

cessarias	230	tur?	92
Capucinatorum origo	150	Codex canonum ecclesiae uni-	
rector Guardianus	155	vers.	3
Cardinales fuere parochi	104	ecclesiae orientalis	5
diaconi	ibid.	Celibatus clericorum	44
ubique	ibid.	defenditur	45
post Romae proprii	ibid.	Cimiteria quomodo erigan-	
Carmelita	150	tur?	206
excalceati	ibid.	Cena sacra vid. Eucharistia.	
Castitatis votum	139	Collatio beneficiorum	228 seq.
Casus privilegiatus	365	Collegia in academiis	111
Cathedraticum	265	Collegiata capitula	102
Census annuus	359	Commendae	273
Centenarium	265	origo	ibid.
Chorepiscopi qui?	106	abusus	ibid. seq.
abrogati in occidente	ibid.	usus	275
Christiani magistratui politico		restrictio	276
parent	1	fuit beneficia saecularia	228
Cistercienses monachi	122	Compromissum (electio per)	65
filiae	123	Concilia ante Nicana	2
Citatio	320	Constantini M.	2
Clementis V. collectio	10	provincialia	301
Clerici qui sint?	24	quo ordine habita?	ibid.
privilegia	163	nationalia	303
habent vestes singulares	37	quo ordine habita?	ibid.
earumque origo	ibid.	ultimum in Gallia	304
minores olim infiniti	41	Concordata nationis Germani-	
mariti	45	cae	14
nubentes poena afficiuntur		Concordatum in Francia	ibid.
	ibid.	non pertinet ad Provinci-	
possunt ecclesiae sumtu vive-		am & Britanniam	233
re	261	Concubinarum crimen	354
indigni non	262	frequens clericorum	355
nunquam conventi coram		poena	ib.
judice laico	293	Confessio peccatorum	258
laicos praecedunt	163	confessionis sigillum	ib.
sunt immunes	164	Confirmatio electi	66
ab oneribus personalibus		Congregatio S. Mauri	151
	ibid.	Congressus olim in Consistorio	
& realibus	166	inunctus	313
Clinici	30	Consecratio episcoporum	70
Cluniacenses	121	hodierna, vetus	71
Coadjutor quibus & a quo, de.		Constitutio quid?	18

INDEX RERUM

<i>Constitutiones</i> Apostolicæ sub-		<i>Delictum commune</i>	365
lestæ fidei	2	<i>Deportus</i>	266
<i>Consuetudo</i> quid?	18	<i>Deposito</i> clericorum	384
ejus vis	21	<i>Devolutio</i> quid?	253
<i>Continentia</i> vid. <i>castitatis vo-</i>		<i>Devolutionis</i> jus	231
<i>tum.</i>		<i>Diaconæ</i>	55
<i>Contumax</i> quis?	321	earum officium	ibid.
quomodo coerceatur? <i>ibid.</i>		desierunt	ibid.
<i>Coronæ</i> clericalis origo	35	<i>Diaconi</i> cardinales	104
<i>Corpus</i> canonum	4	<i>Diaconorum</i> origo	25
<i>Cruciata</i> expeditiones onerant		ordinatio	51
bona ecclesiastica	416	officium	52
<i>Cultus</i> publicus olim splendi-		<i>Dies festi & feriat</i>	170
dissimus 42 vid. <i>officium</i>		quomodo differant? <i>ibid.</i>	
<i>divinum.</i>		<i>Dispensationes</i> improbantur	
<i>Cunerus</i> (Petrus)	295		23
<i>Curati</i> vid. <i>Parochi</i>	514	in gradibus prohibitis	189
<i>Cursus</i> ambitiosus	258	<i>Distributiones</i> quotidianæ ca-	
<i>Decani</i> canonicorum	102	nonieorum	283
rurales	109	<i>Doctorum</i> decisiones non fa-	
<i>Decimæ</i> innorescunt sæculo		ciunt legem	22
IX.	213	<i>Dominicani</i>	126
in oriente prohibitiæ <i>ibid.</i>		eorum rector vocatur magi-	
reales, personales seu indu-		ster	155
striales	222	<i>Domus</i> religiosæ	286
non sunt juris divini	214	vid. <i>Hospitalia.</i>	
nec in oriente notæ	215	<i>Ecclesia</i> pro loco congrega-	
maiores quæ?	223	tionis	197
minores quæ?	ibid.	<i>Ecclesiæ</i> ædificandæ causæ le-	
noales quæ?	ibid.	gitimæ	ibid.
a laicis possessæ	224	auctoritate episcopi	ibid.
præscribuntur per 40. annos		quomodo ædificandæ?	198
	225	dedicandæ	199
prosecutionis quæ?	226	ritus dedicationis	ibid.
papales unde?	ibid.	pollutæ reconciliandæ	ibid.
ceduntur regi	ibid.	<i>Ecclesiæ</i> non sunt profanandæ	
<i>Decimarum</i> regi Franciæ pen-			200
dendarum origo	416	immunes	200
<i>Decretales</i> epistolæ quæ?	4	in iis nemo temere sepelien-	
<i>Degradatio</i>	384	dus	206
verbalis, realis	385	harum bona v. <i>Bona.</i>	
<i>Delegati</i> iudices vid. <i>Judex</i>		immobilia acquirere ne-	
<i>delegatus.</i>		queunt	221

P R A E C I P U A R U M .

<i>Ecclesiae</i> earum jurisdictio vide jurisdictio.		in Germania rari & vasti	84
<i>Ecclesiastici</i> vid. <i>clerici</i> .		<i>Equites</i> religiosi Joannitici	125
<i>Electio</i> episcoporum vetus	60	Hispani	126
nova	64	alii non religiosi	ibid.
in Germania	94	<i>Eremita</i>	118
in Francia	68	<i>Eucharistia</i>	179
per scrutinium	65	ejus elementa	ibid.
v. <i>Episcopus</i> .		olim ter [in] anno fumenda	180
<i>Episcopus</i> quis?	24. 60	ad aegrotantes defertur	ibid.
olim pontifex	ibid.	quomodo & a quo?	ibid.
quomodo olim electus?	ibid. seq.	<i>Exarchi</i> species metropolita-	
consecratus quomodo?	63	nerum	36
hodie quomodo eligatur?	64	<i>Exceptiones</i> fori declinatoriae	455
<i>Episcopus</i> electus confirman-		dilatoriae	ibid.
dus	66	peremptoriae	456
consecrandus	70	<i>Exorcistarum</i> origo	26
juramentum pontifici dat	71	officium	40
ejus functiones interiores	76	ordinatio	ibid.
confirmat baptizatos ordi-		<i>Expectantiae</i> unde ortae?	231
natque presbyteros	80	in Francia abolitae	233
functiones exteriores	ibid.	<i>Excommunicatio</i>	388
ejus jurisdictio	ibid.	varie dicitur	ibid.
episcopi in partibus, vel ti-		ejus autoritates	ibid.
tulares eorum cui fini re-		olim rarior	388
tiennentur	90	post frequentior	391
fuit olim ordinarius collator		major & minor	392
omnium beneficiorum		vel ab homine	394
	228	vel a lege	ibid.
& iudex ecclesiasticus	299	<i>Falsistorium</i> episcopi solium	73
ejus forum	531 seq.	<i>Falsum</i> , crimen falsi	511
num Romae?	379	<i>Festi</i> dies	170
num in Francia?	380	<i>Feriat</i> dies	ibid.
<i>Episcopatus</i> a Papa fundandi		quae differentia?	ibid.
	89	<i>Fidei</i> actus	344
supprimendi	ibid.	<i>Fiducia</i> Simoniae species	496
transferendi	ibid.	<i>Francia</i> tuetur veterem liber-	
horum olim infinitus nu-		ratem	13
merus	83	<i>Franciscani</i>	127

Ee

INDEX RERUM

strictioris observantiae	149	gubernantur a laicis	ibid.
reformantur a Bernardino		<i>Hospitalia</i> praesertim in Fran-	
Senensi	ibid.	cia	288
in Hispania	ibid.	eorum reformatio	289
horum rector vocatur mi-		<i>Jejunium</i> quadragesimale an-	
nister	155	te Pascha	170
<i>Fratres caritatis</i>	287	<i>Jesuitae</i>	129
laici	142	instituta	ibid.
<i>Gallia</i> vid. <i>Francia</i> .		generalis est monarcha	156
<i>Germanica</i> nationis con-		<i>Illegitimi</i> arcentur ab ordini-	
cordata	14	bus	31
episcopatus vastissimi	84	<i>Immobilia</i> ecclesiarum non a-	
episcopatus conjuncti cur?		lienanda	218
	279	nisi sint utiliter alienata	219
<i>Graduati</i> praeferendi in bene-		alienantur ab episcopo con-	
ficiis	238	sentiente capitulo	220
tertia parte prospiciendi		in Francia a rege	219
	ibid.	ecclesiae in Francia non ac-	
nominati	ibid.	quirunt	221
simplices	ibid.	quibus legibus in Francia	
qui sint gradus academici		tales acquisitiones per-	
	239	missae	ibid.
accipiant beneficia morte		<i>Immunitas</i> ecclesiarum	200
vacantia	240	<i>Impii</i> pastores, num efficax	
non nisi unum	ibid.	eorum ministerium?	33
<i>Gradus</i> prohibiti	186. seq.	<i>Impositio</i> manuum	72
eorum computatio canonica		<i>Indemnitas</i>	221
	188	<i>Index</i> expurgatorius	340
<i>Grapharii</i>	320	<i>Indulgentiae</i>	184
<i>Gratiani</i> collectio canonum	7	per eas remittitur satisfactio	
<i>Gregorii IX.</i> collectio	9	pro peccatis	ibid.
<i>Haeresis</i> quid?	329	<i>Indultum</i> quid?	242
quomodo purgetur?	330	<i>Infideles</i>	331
puniat?	ibid.	<i>Inquisitio</i>	335
<i>Hincmarus</i> Rhemenfis detexit		origo	ibid.
fraudem Isidori	6	processus	341
<i>Homicidium</i>	353	confirmatur a Friderico II.	
<i>Honoraria</i> clericorum	217	Imp.	336
imperantur	ibid.	Venetiis stabilitur	337
<i>Hospitalarii</i>	126	in Hispania	338
<i>Hospitalia</i>	286	in Lusitania	339
gubernantur ab Augustinia-		in Francia	ibid.
nis	287	Romae	340

P R A E C I P U A R U M.

improbatur	341
Inquisitor generalis	338
Inspiratio (electio per)	64
Instrumenta authentica	327
exemplificata	ibid.
Interdictum quid?	395
improbatur	396
Interstitium hodie parum ser-	
vatur	43
Joannis XXII. collectio	10
Isidori collectio canonum	5
voles xgringia	6. seq.
Index ordinarius quis?	307
delegatus	308
ejus potestas	ibid.
in Francia restricta	309
Judicium vetus episcopale	300
hodiernum	ibid.
Jus auspiciati ingressus in re-	
gnum	243
Jus patronatus vid. Patrona-	
tus.	
Jus praestiti juramenti fide-	
tatis	243
Jus naturale immutabile	17
divinum positivum muta-	
bile	18
humanum mutabilissimum	ibid.
Jurisdiclio ecclesiae est spiri-	
tualis	291
fit temporalis quomodo	292
amplificatur	295
ringentibus laicis	295
propria	297
aliena	ibid.
est episcopi	298
Jus ecclesiasticum antiquum	5
novum	ibid.
ejus origines	1 seq.

Latinae linguae usus in judi-	
ciis Franciae eliminatus	319
Latina versio vulgata autenti-	
ca	204
Lectorum origo	26
officium	39
ordinatio	40
Libertas ecclesiae Gallicanae	409
ejus duo cardines	ibid.
singularia	410
Libri sacri	203 seq.
qui sint?	ibid.
Lingua latina inter sacrum ad-	
hibetur	175
vernacula in sacris damna-	
tur	205
linguarum orientalium stu-	
dium non improbat	204
Litis contestatio	458 seq.
Lugdunensis archiepiscopus so-	
lus verus primas in Fran-	
cia	87
Lutherus repurgator ecclesiae	15
Macerationes corporis	140
sunt ambitiosae	146
Main-levee	246
Manus mortua	222
Mauricula ecclesiae	99
Matrimonium perficitur	186
1. consensu legitimo	ibid.
ejus impedimenta naturalia	ibid.
legalia	187
humana	ibid.
criminosa	189
2. libero consensu	ibid.
contrahentes sint sui juris	190

INDEX RERUM

3. consensu solenniter edi-		<i>Mortuarius</i> quarta	266
to	ibid.	<i>Nominatio</i> quomodo fiat?	68
post trinam proclamatio-		<i>Notarii</i>	27
nem	191	Apostolici	310
præsentibus testibus	192	<i>Novales</i> decimæ	223
ejus effectus	ibid.	<i>Obedientiæ</i> votum	134
de causis matrimonialibus		in quo consistat?	ibid.
in Francia iudex secularis		<i>Obedientiæ</i> provinciæ quæ?	234
cognoscit	193	<i>Oblationes</i> voluntariæ quomo-	
alias sunt iudicis ecclesiasti-		do ortæ?	210
ci	313	cui datæ?	ibid.
solvitur morte	193	<i>Oblatus</i> laicus monasterio	269
aliæ causæ	194	<i>Offerre</i> quid?	58
repeti potest	195	<i>Officiales</i> episcoporum	109
<i>Mendicantes</i> in commune pau-		claustrales habent mobilia	138
peres	136	tales habent Episcopi	305
pro titulo habent paupertatem	48	capitula	305
prædicatores	78	metropolitani	ib.
privilegia	143	corrumpunt simplicitatem	
<i>Metropolitani</i>	27	veterum iudiciorum	306
origo	86	eorum officium antiquum	305
jus	ibid.	officialis vocabulum anti-	
<i>Missæ</i> . v. <i>divinum officium</i> .		quum	ibid.
solennis frequentanda	179	<i>Officium</i> divinum	172
vel minus solennis	180	quid sit?	ibid.
tantum in loco sacro	197	ubi celebratur?	173
<i>Missio</i> in possessionem	321	a quo recitandum?	ibid.
<i>Missionis</i> Patres	115	quomodo publice?	174
<i>Monachi</i> vitia promouent	22	privatim?	ibid.
horum multitudo	117	qua lingua?	175
spurii	119	pendet a libitu episcopi	ib.
plerique laici	119	<i>Oleum</i> sacrum	201
mendicantes	126	<i>Oppositio</i> contra sententiam	401
functiones	128	Orare est episcopi	78
quomodo clerici?	141	<i>Oratorium</i> patrum	115
corrumpuntur & vilescunt	148	auctor	ibid.
<i>Monachæ</i>	118. 158	dedere originem parochiis	104
earum instituta	158	<i>Ordinatio</i> ostiariorum	38
<i>Monitoria</i>	327		
<i>Montes</i> pietatis	360		
quid?	ibid.		

P R A E C I P U A R U M.

officium	39	reale	ib.
quo & laici funguntur	ib.	<i>Patronus</i> quis sit?	ib.
lectorum	ibid.	vel ecclesiasticus	236
subdiaconorum	48	vel laicus	ibid.
presbyterorum	55	quæ ejus jura?	237
non iteratur	185	<i>Paupertatis</i> votum	135
<i>Ordines</i> minores concilio		in quo consistat?	136
Tridentino commendati		intelligenda de singulis	192
	42	non de corporibus	ib.
eorum officium	38	<i>Peculium</i>	267
quo & laici funguntur	39	<i>Pensiones</i>	269
<i>Ostiarii</i> origo	38	veteribus notæ	ibid.
<i>Pallium</i> Archiepiscoporum		abusus	270
	87	a solo papa constituuntur	ibid.
<i>Papa</i> , olim quilibet episcopus	27	quora sit pensio?	271
est de jure divino episcoporum princeps	86. 87	est ad dies vitæ	272
num possit renunciare?	95	<i>Petitio</i> incidens	324
concurrit in conferendis beneficiis cum collatore ordinario	231	<i>Petrus</i> num ceteris Apostolis præfectus?	87
nec vacantia solum, sed & non vacantia confert	ibid.	<i>Pluralitas</i> beneficiorum	277.
per expectantias	ibid.		seq.
reservationes	232	<i>Pœna</i> canonicæ	381
de jure divino episcoporum judex	299	spirituales	ibid.
<i>Parochi</i> vocantur Cardinales	104	seculares	382
eorum potestas	105	<i>Pœnitentia</i> semel in anno subeunda	181
<i>Parochiarum</i> origo	103	est publica	184
<i>Pascha</i> , quomodo figenda?	169	casus reservati papæ	182
<i>Patres</i> ferè omnes fuere Episcopi	72	episcopo	182
<i>Patriarchæ</i>	27	non est pœna	184
qui?	86	<i>Pœnitentiarius</i> episcopus	109
<i>Patrinorum</i> officium	178	<i>Portio</i> congrua	225
<i>Patronatus</i> (jus)	235	quæ ejus summa	ibid.
origo	ibid.	<i>Possessio</i> beneficiorum quomodo adipiscenda?	258
		per ingressum	259
		prospectum campanilis	ib.
		per procuratorem	ibid.
		ejus effectus	260
		<i>Possessorum</i> mixtum	442
		<i>Postulatio</i> quid	64

INDEX RERUM

<i>Præbendarum origo</i>	215	<i>Recoleti</i>	149
<i>Prædicare quid?</i>	58	<i>Reconventiones in Francia exu-</i>	
est Presbyteri	ibid.	lant	324
<i>Prædicatores monachi</i>	78	<i>Recredentia quid?</i>	316
<i>Præesse quid?</i>	58	<i>Reditus vitalitius</i>	360
<i>Præmonstratenses</i>	125	<i>Refectiones ecclesiarum in-</i>	
<i>Præpositi canonicorum</i>	102	cumbunt	
<i>Præsumtio juris & de jure</i>	341	beneficiariis	263
<i>Presbyteri cardinales</i>	27. 104	quomodo olim factæ?	ib.
horum ordinatio	56	quomodo hodie?	ib.
officium	ibid.	olim jus percipiendi omnes	
potestas	105	fructus vacantis episco-	
<i>Primates</i>	27	patris	243
qui?	86	quos hodie rex donat epi-	
<i>Prioratum origo</i>	153	scopis	244
<i>Priores claustrales</i>	155	hodie restringuntur ad be-	
<i>Privilegia improbantur</i>	23	neficia sede vacante con-	
<i>Probatio vocalis</i>	326	ferenda	ibid.
litteralis	ibid.	per totum regnum	245
<i>Processus civilis</i>	318	<i>Reginonis collectio canonum</i>	
olim simplex	ibid.		7
criminalis antiquus	367	<i>Regula Benedicti</i>	120
accusatorius	369	Augustini	124
denunciatorius	ibid.	Aquisgranensis	120
inquisitorius	370	Cluniacensis	121
novus in Francia	371	Cisterciensis	122
<i>Procuratores postulantes</i>	321	<i>Regulares qui?</i>	116
<i>Professio religiosa</i>	130. seq.	origo	ibid.
quomodo facienda?	131	multitudo	144
impugnanda?	133	exempti	ibid.
<i>Promotor quis?</i>	321	corrumpuntur	147
<i>Provisio quid?</i>	254	<i>Relapsus quis?</i>	330
motu proprio	ib.	<i>Religiosorum vota</i>	130
& ad instantiam	ibid.	<i>Reliquiæ sacræ</i>	202
quomodo expediatur Ro-		<i>Renunciatio episcopatus</i>	95
mæ?	255	ex quibus causis permiffa?	
indiget visa ordinarii	259		ibid.
Provisiones pontificiæ	67	<i>Repletus quis dicatur?</i>	240
<i>Psalmistarum origo</i>	26	quis censeatur?	ibid.
<i>Purgatio canonica</i>	375	<i>Res spirituales</i>	167
vulgaris	376	quæ sint?	ibid.
<i>Raymundi de Pennafort</i>		temporales	ibid.
collectio	9	sacræ	197

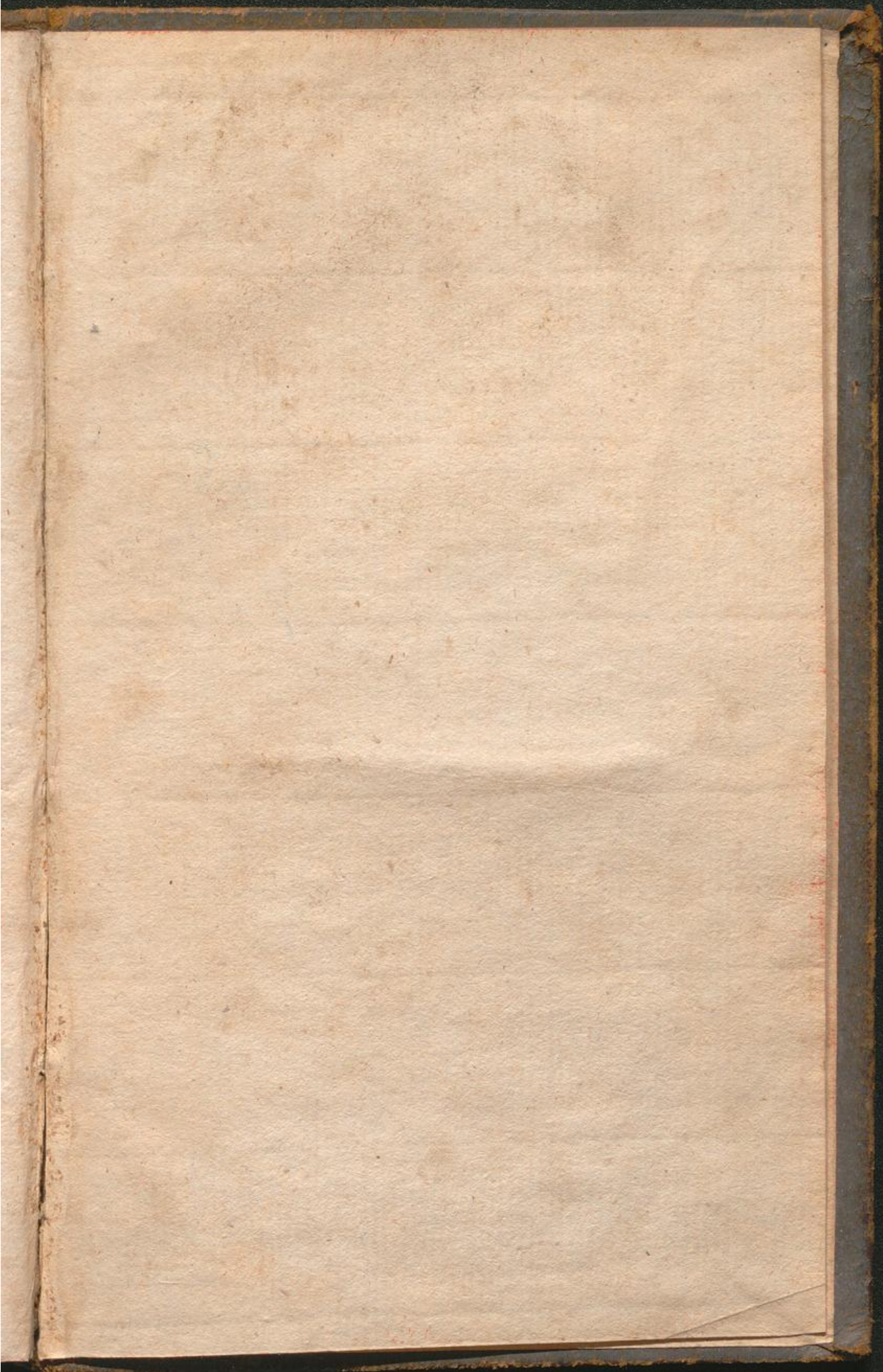
P R A E C I P U A R U M.

<i>Reservationes pontificiae</i>		<i>interlocutoria</i>	<i>ibid.</i>
earum occasio	67	definitiva	<i>ibid.</i>
generales	<i>ibid.</i>	<i>Sepultura</i> est prope ecclesias	
beneficiorum	232		205
a Joanne XXII. ad cathe-		sepulti non effodiendi	206
drales extensae	<i>ibid.</i>	gratis concedenda	207
in Francia abolitae	<i>ib.</i>	denegatur impoenitentibus	208
<i>Residentia</i> clericorum neces-		<i>Servi</i> arcentur ab ordinib.	32
saria	280	<i>Sigillum</i> confessionis	184
ex justis causis negligitur	<i>ibid.</i>	<i>Signatura</i> simplex quomodo	
ab ipsis papis neglecta	281	comparata?	256. seq.
<i>Resignatio</i> beneficiorum quo-		vel in fortuna dignum	257
modo facienda?	250	vel gratiosa	<i>ibid.</i>
abusus	251	<i>Simonia</i>	346
resignantium cautela	252	mentalis	350
regressus	<i>ibid.</i>	conventionalis	351
<i>Retributio</i> spontanea	349	realis	<i>ibid.</i>
<i>Ritus</i> ecclesiastici diversissimi	22	ejus poena	<i>ibid.</i> seq.
<i>Rubrica</i>	172	ejus species est confidentia	<i>ibid.</i>
<i>Sacrae</i> res	197	<i>Simoniaci</i> qui sint?	347
<i>Sacramentorum</i> administra-		<i>Societates</i> mercatoriae	359
tio est episcopi	79	<i>Sodomia</i> clericorum	355
efficacia non pendet ex di-		<i>Sorilegium</i>	334
gnitate ministri	196	<i>Spirituales</i> res	167
<i>Sacrilegium</i> quid?	334	<i>Spolium</i>	267
<i>Saccus</i>	344	<i>Sponsalia</i> quid?	191
<i>Sanbenito</i>	<i>ibid.</i>	non admittunt absolutam	
<i>Schisma</i> Avenionense corru-		coactionem, sed poenam	
ptelarum mater	12	canonicam	<i>ibid.</i>
<i>Schismatici</i> qui?	332	quibus ex causis solvantur?	<i>ibid.</i>
<i>Scholae</i> cathedralium	111	<i>Subdiaconorum</i> origo	26
<i>Scholaster</i>	110	hi serius coelibatus legi sub-	
<i>Scrutinium</i> (electio per)	64	jecti fuere	44
<i>Seminaria</i>	113	ordinatio	49
commendantur a concilio		<i>Suffraganei</i> episcoporum in	
Tridentino	<i>ib.</i>	Germania sunt fere epi-	
instituuntur a Carolo Bor-		scopi in partibus	91
romeo	<i>ibid.</i>	eorum origo e Gracia	<i>ibid.</i>
& in Francia	<i>ibid.</i>	<i>Superstitio</i>	334
<i>Sententia</i>	328	<i>Suspensio</i> clericorum	387

INDEX RERUM PRAEC.

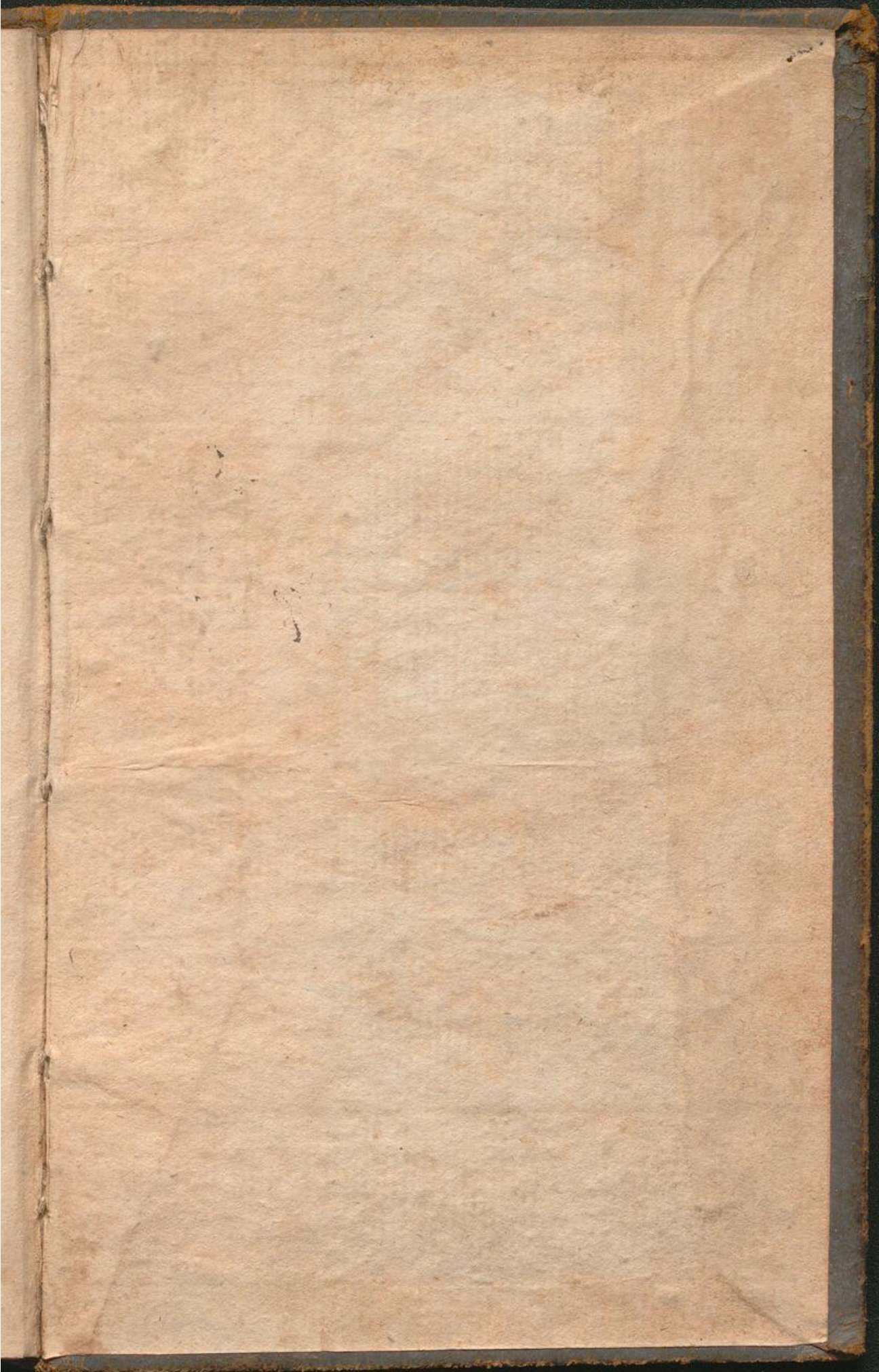
localis	ibid.	<i>Vacantia</i> in curia Romana	
personalis	ibid.		234
generalis, specialis	ibid.	<i>Vacantia</i> impeditur	
<i>Suspicio</i> levis, vehemens, vio-		<i>resignatione</i>	251
lenta	341	<i>collusione</i>	252
<i>Syndici</i>	320	<i>Vacantia</i> & non <i>vacantia</i> be-	
<i>Synodus</i> quid?	99	<i>neficia</i> confert papa	231
<i>Synodi</i> dioecesanæ	300	<i>Vacet</i> quot modis <i>beneficium</i> ?	
provinciales	ibid.		250
<i>Temporales</i> res	167	<i>Valetudinariorum</i> militum ju-	
<i>Testes</i> ad testimonium		<i>ra</i> in Francia	269
ferendum cogi possunt		<i>Versio</i> vulgata scripturæ sacræ	
	327	est authentica	204
<i>Theatini</i>	129	versiones in linguam verna-	
<i>Theologus</i>	110	culam damnantur	205
<i>Tigouville</i>	364	nova nulla sine episcopo	
<i>Titulares</i>	254	evulganda	ibid.
<i>Titulus</i> quid?	46	<i>Vestes</i> sacræ	203
quotuplex?	ibid. seq.	<i>Vicarii</i> generales episcopo-	
<i>Tonsura</i>	34	rum	109
ejus origo	35	<i>Viduae</i> renubentes non iterum	
suffragatur ad beneficia	ib.	benedicuntur	195
quo ritu conferatur?	37	<i>Virgines</i> religiosæ. vid. <i>Mo-</i>	
quæ requirantur in tonden-		<i>nachæ.</i>	
do	ib.	quomodo recipiantur?	
est sine officio	ibid.	consecrantur?	161
ad tonsuram ætas legitima		griseæ seu caritatis	ibid.
& ad beneficia habilis re-		<i>Vitalinius</i> reditus	289
quiritur	248	<i>Unctio</i> presbyterorum	360
<i>Torneamenta</i>	353	episcopi	57
<i>Tortura</i>	373	extrema	72
<i>Translatio</i> episcoporum	93	a parocho administranda	185
permessa autore papa	94		ibid.
in Gallia frequentissima		<i>Unio</i> beneficiorum	284
	ibid.	vid. <i>beneficium</i>	
<i>Tridentini</i> concilii reformatio		<i>Vota</i> religiosorum	130
	16	quænam sint?	134
in Francia exulat	ibid.	<i>Usuræ</i>	356 seq.

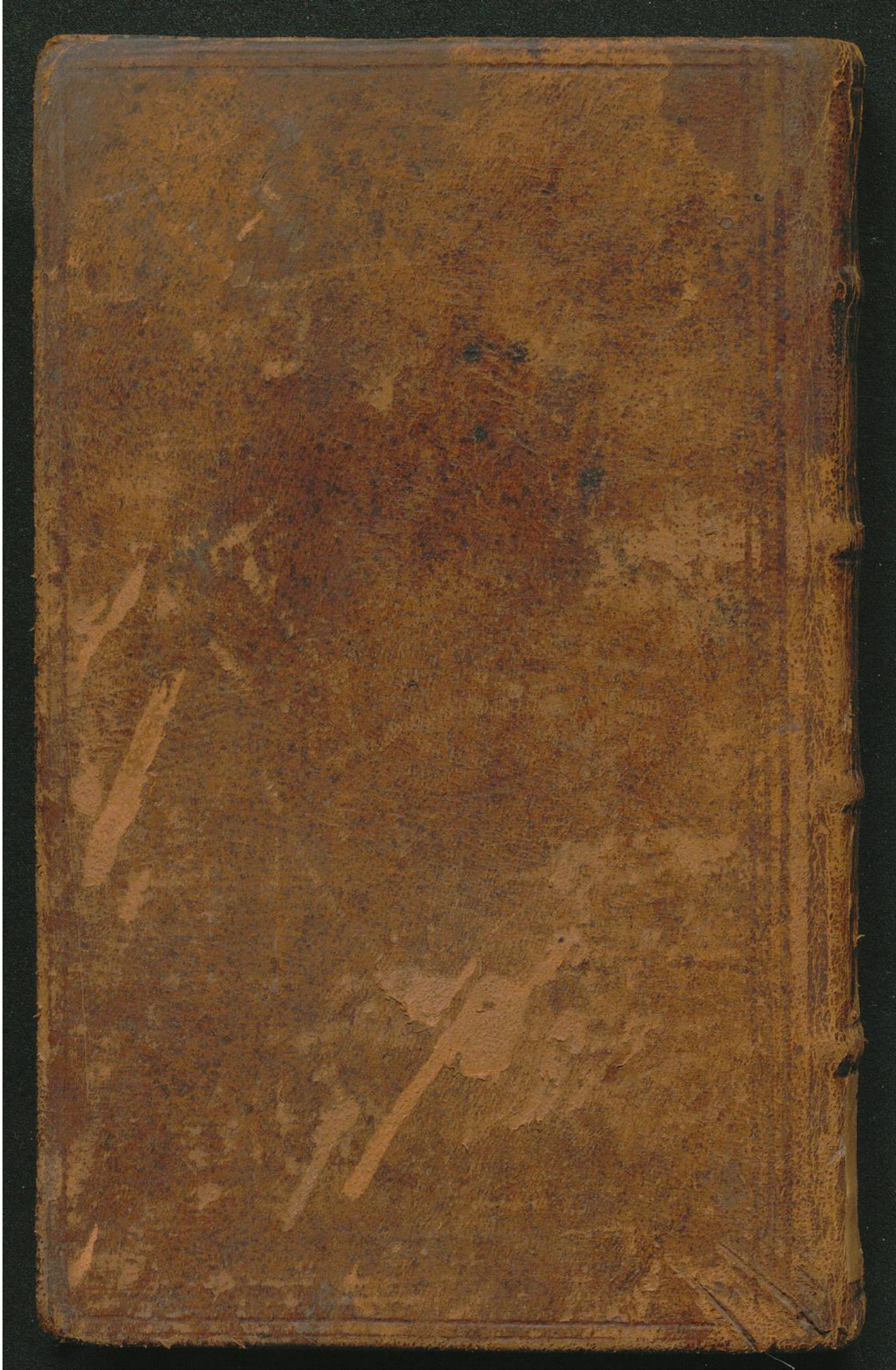
F I N I S.

Handwritten signature or mark

1. All 9. 10.

Th

5180